

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
DR. GOHL ÖDÖN.

XII. ÉVFOLYAM.

1913.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. <i>Gubitz Kálmán</i> : A bácsi középkori éremlelet	1. lap
2. <i>Gaspartz Géza Elemér dr.</i> : Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével	16. „
3. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Magyar egyházi emlékérmek (2. pótlék)	20. „
4. <i>Érem- és könyvvásár</i>	29. „
5. <i>Társulati élet. — Tagok névsora</i>	29. „
6. Német és francia kivonat	40. „

II. FÜZET:

7. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A Biatec-csoportbeli barbárpénzek. III. Tótfalu és Réte.	41. lap
8. <i>Gaspartz Géza Elemér dr.</i> : Érmek anyagának meghatározása savak segit- ségével II.	52. „
9. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Bizanci súlyok	56. „
10. <i>Szabó Ottmár</i> : A zirci apátság pénzgyűjteménye	61. „
11. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i>	63. „
12. <i>Ötvös G., Petrikovich J. dr., Leszih A., Harsányi P. dr.</i> : Irodalom	68. „
13. <i>Különfélék</i>	72. „
14. <i>Érem- és könyvvásár</i>	73. „
15. <i>Társulati élet</i>	74. „
16. <i>Német és francia kivonat</i>	79. „
Melléklet: <i>Magyar Numizmatikai Adattár</i> (kilencedik félv).	

III. FÜZET:

17. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Egy Árpádházi magyar éremlelet	81. lap
18. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A nagyberki római éremlelet	104. „
19. <i>Gaspartz Géza Elemér dr.</i> : Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével. (III. közlemény.)	109. „
20. <i>Petrikovich János dr.</i> : A gerencséri éremletről	113. „

21. <i>Jánó Béla</i> : Római pénzlelet Lozsádon (Hunyad vármegye)	114. lap
22. <i>Orosz Endre</i> : Római éremleletek a Kis-Szamos völgyéből	115. „
23. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Dessewffy Mikiós gróf barbárpénz-atlasza	116. „
24. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	117. „
25. <i>Szentgáli Károly</i> : Székesfehérvári kirándulásunk	119. „
26. <i>Társulati élet</i>	121. „
27. <i>Német és francia</i> kivonat	122. „

IV. FÜZET:

28. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Magyar robotjegyek	123. lap
29. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	145. „
30. <i>Érem- és könyvvásár</i>	147. „
31. <i>Társulati élet</i>	149. „
32. <i>Német és francia</i> kivonat	150. „

A Numizmatikai Közlöny XII-ik kötetének (1913) címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.

Melléklet: *Magyar Numizmatikai Adattár* (tizedik félév).

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1913. évi (XII.) évfolyamának

BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A

Abondio (Alessandro) 147.
Adai éremlelet 64.
Adamovich-család 140.
Adattár: a 2. és 4. füzetek melléklete.
Adrianopolisi éremlelet 71.
Akadémia 75. 76.
Alcsúthi robotjegyek 124. 125.
Áldor Gyula 42.
Alexandros típusú barbárpénzek 146.
Állami segély 75. 76.
Alsó-Pél (utalvány) 140.
Amantini 49. 50.
Andrássy Dénes gr. † 74.
Anjoukori magyar aranyak 113.
Ányos István gyűjt. 61.
Apahidai éremlelet 115.
Apollóniai pénzek 68. 69.
Apulum 145.
Aquileiai pénzek 1. 13. 14.
A—P görög éremfelirat 146.
Arad 20.
Arany és ezüst értékviszonya 49. — ötvö-
zetei 52.—55. 109. — pénzek 49. 57.—59.
62. 65. 66. 72. 113. 114. 147.
Aranyostordai éremlelet 64.
Aranyozott érmek 112.
Arató-bárcák 131. 132.
Archiv für Medaillen- und Plakettenkunde 147.
Arkadii vaspénz 146.
Árpádházi magyar pénzek 1—15. 62. 65.
67. 71. 81.—104.
Árverések 29. 73. 121. 147. 148.
Aspremont János Gobert gr. 123. 138. —
robotjegyei 138. 139.
Átokházai éremlelet 64.

Attalidák pénzei 147.
Azali 49. 51.

B

Bácsi éremlelet 1.—15. 81.—104.
Bácsbodrogh vm. tört. társulat 1. — év-
könyve 145.
Baracsi éremlelet 67.
Barbárpénzek 41.—51. 61. 67. 75. 116.—118.
146. 147.
Barsmegyei éremlelet 46. 48.
Batthyány Kázmér 68.
Bayonnei pénzverde 119.
Bécsi fillérek 72.
Békési éremlelet 64.
III. Béla pénzei 1.—2., 81.—83.
Bélelt pénzek 16.
Belga éremverő-tövek 119.
Berán Lajos 72.
Berényi gróf 135.
Bernhart Miksa 147.
Bésán 135.
Besnyő 22.
Beszterczebányai múzeum 145.
Bethlen gr. család 126.
Biatic-csoportbeli barbárpénzek 41.—51.
Biharmegyei múzeum 145.
Bisztritz búcsújáró-hely 22. 23.
Bizanci súlyok 56.—61. — jelzései 61. 62.
Bizonytalan egyházi emlékérmek 28. — kö-
zépkeori pénzek 15.
Blanchet A. 119.
Bójok pénzei Itáliában 49.
Bolia Cézár 146.
Borbély Ella 72.
Borsod—miskolczi múzeum 145.

Bögre (leletben) 1. 67.
Breuner grófi család 128. 133.
Bronz-ötvezetek 54.
Brunsmid József dr. 68.
Brüsszeli múzeum 119.
Bucsú robotjegy 125.
Budapest 21. — újabb emlékérmének pót-
lékja 72.
Burgstaller Kristóf emlékérmé 145.
Burvista 51.

C

Cagiat, Memmo 145.
Cetto György 145.
Cilli 45. 48.
Címeres robotjegyek 125. 127.—129. 133.—
137. 144.
Clericus L. 140.
Coburg hg. 143
Cohenből hiányzó római pénzek 106.—108.
Colonia Apulensis 145.
Constantinus pénzeinek barbár utánzatai 146.
Corpus Num. Hungariae 75. 76. 81.
Csanádi éremlelet 64.
Csepin 140.
Cserni Béla dr. 145.
Csillag István 72.
Czobor grófi család 128. 135.

D

Dákok 51.
Dárda 140. 141.
Darnay-múzeum 145.
Davos Sándor 104.
Debreczeni múzeum 119. 145.
Demole Eugène 69.
Dessewffy Miklós gr. 75. 77. 116. 117. 121.
Dobrudzsai leletek 146.
Drinápolyi éremlelet 71.
Duka Marcell † 74.
Dunagőzhajózási társulat ezüst emlékérmé 66.
Dyrrhachiumi pénzek 68. 69.

E

Ebedi éremlelet 46. 48.
Eberhard II. 1. 71.
Ecsedi István 119.
Edény (lelettel) 1. 67.
Egbell 21.
Egyházi emlékérmek 20.—28.

Ellenjegyek robotjegyeken 124. 127. 128.
131. 132. 137.
Eltz grófi család 136. 137.
Emlékérem 20.—28. 30. 62. 63 66. 67. 72.
120. 149.
II. Endre pénzei 1. 3.—13. 71. 83.—104.
Eravisci 51.
Erdélyi pénzek 62. 66. 74. — robotjegyek
139. 140.
Érdemkereszt (Szenttamási) 68.
Erdődy grófok robotjegyei 130. 131.
Érem- és könyvvásár 29. 73 74. 147.—150.
Éremkiállítás Gandban 72.
Éremleletek a következő lelőhelyekről: Ada
64. — Apahida 115. — Aranyostorda 64.
— Átokháza 64. — Bács 1—15. — Baracs
67. — Bars megye 46. 48. — Békés 64.
— Cilli 45. 48. — Csanád 64. — Driná-
poly 71. — Dobrudzsa 146. — Ebed 46.
48. — Esztergom 46. 71. — Fejér megye
57. — Felső-Zsuk 115. — Föveny 67. —
Gerencsér 113. 114. — Győrvidéke 61. —
Gyúró 67. — Halas 64. — Hortobágy
119. — Imsád 42. — Izsák 56. — Kis-
kúnhalas 64. — Kolozsvár 115. — Kulpa
medre 64. — Lozsád 114. 115. — Lu-
poglava 69. — Nagyberki 104.—108. —
Nagyláng 67. — Philippopolis 71. —
Pilismarót 42. — Poroshát 119. — Pusztá-
Szt.-Miklós 115. — Réte 41—51. — Ro-
vereto 71. — Simmering 41.—51. —
Szeged 64. — Székesfehérvár 67. —
Szentgyörgymező 42. 48. — Sziszek 64.
— Tótfalu 41.—51. — Tounj 45. 48. —
Trifail 45. 48. — Velemszentvid 45. —
Vetulonia 49. — Vinkovci 69. — Vukovár
68. — Zombor 71. — Zsuk (felső) 115.
Éremvásár (társulati) 29.
Éremvéső görög művészek 118.
Érmek anyagának meghatározása 16.—19.
52.—56. 109.—113. — belsejéből való
anyagvétel 111. — megfűrése 111.
Esztergapad 111.
Esztergom 21. 23. 28.
Esztergomi éremlelet 46. 71.
Eszterházy hg. 136. 140. 141.
Ethnologische Mittheilungen 139.
Euainetos syracusaei éremvéső 118.
Euarchides 118.
Eukleidas 118.
Eumenes II. király 147.

EYΘ syracusaei mesterjegy 118.
Ezüst öltözetek 53.—55.
Ezüstölt érmek 112.

F

Fábry család 134.
Fajsúly meghatározása 19. — ötvözetekben 109.—110. — táblázat 55.
Fejérmegyei éremlelet 57. — múzeum 67.
Felkai múzeum 145.
Felsőzsuki éremlelet 115.
Fémek meghatározása 16.—19. 52.—56. 109.—113. — viselkedése a próbakövön 17.—19.
Finály Gábor dr. 77.
„Fityegők“ magyarázata 46.
Fiktív érem (Sarmis) 62.
Fiume 21. 23. 24.
Font (római) 60.
Forrer L. 69.
Forazesti robotjegyek 125. 126.
Fővenyi éremlelet 67.
Francia kivonat 46. 80. 122. 150.
Frisachi pénzek 1. 14. 15. — elterjedése 71. — fogalma és története 70. 71. — típusát utánzó magyar pénzek 71.
Fussrobot 127.
Füzértípus (Tótfalu és Réte) 45.

G

Galgóczy (Kálmán?) 142.
Gandi éremkiállítás 72.
Gaspartz Géza Elemér dr. 16.—19. 52.—56. 104. 109.—113.
Gazdasági bárcák 123.—144.
Gerencséri éremlelet 113. 114.
Gerlach Benjámin 61.
Gesatorix pénze 147.
Géták 51.
Gohl Ödön dr. 20.—29. 31. 40.—51. 56.—61. 63. 64. 72.—74. 77.—80. 104.—108. 123.—150.
Gótok pénzei (?) 146.
Gömörmegyei múzeum 145.
Görög éremvessző művészek 118. — pénzek 62. 68. 69. 115. 119. 147. 148. — súlyok 145.
Göröntsér Lajos 72.
Gubitza Kálmán 1.—15. 145.

Gurki kolostor és püspökség 70.
Győri püspök és káptalan robotjegyei 126. 127. — zsidó iskola aranyérme 62.
Győrvidéki éremlelet 61.
Gyúrói éremlelet 67.
Gyűjtemények: Ányos István 61. Faure 148. Gerlach Benjámin 61. Ledniczky Ipoly 61. Lemaitre 148. Loewe Hugó 73. Matharel vicomte 149. Pákozdi Károly dr. 65.—67. Pflieger Imre dr. 72. Philipp 120. Rosos Miklós 61. Rezutsek Antal 61. Schennis 148. Schreyer 148. Schuch Pál 148. Sólyom József 145. Van Belle 149. Wanek 148. Wertheim 120. Windischgrätz Ernő hg. 41. 50. Zirczi apátság 61.—63.

H

Habich György 147.
Halasi éremlelet 64.
Hamisítvány-kiállítás 30.
Hampel József dr. † 63. 76.
Harsányi Pál dr. 1. 70. 71. 75.—77. 81.—104.
Héderváry grófi család 136.
Hemma grófnő 70.
Hódmezővásárhelyi múzeum 145.
Holicsi robotjegyek 127. 128.
Hortobágyi éremlelet 119.
Horváth Antal † 29.
Hummel N. János francia érme 145.

I

Illavai robotjegyek 128.—130.
IM syracusaei mesterjegy 118.
Imma 70.
Imrey Lajos 72.
Imsádi barbár éremlelet 42.
Irodalom 68. 69. 117.—119. 145.—147.
Iskolai érem (győri) 62.
Itáliai bójok pénzei 49.
Izsáki éremlelet 56. 57.

J

Jankovich család 134.
Jankovich-Bésán család 135. 136.
Jánó Béla 114. 115.
Joannovics család robotjegyei 133. 134.
József főherceg 124. 125.
Juhász Gyula † 74.

K

Kallatis pénzei 119.
Kallatisi görög súlyok 146.
Karácsonyi Géza 72.
Karmarsch fajsúly-táblázata 55.
Kassai közmunkajegyek 141. 142.
Kecskeméti múzeum 56. 57.
Keménység meghatározása (fémeken) 19.
Kenner Frigyes 41.
Képzőművészeti társulat tárlata 72.
Keresztes vitézek 71.
Kiállítások 30. 72.
Kimon 118.
Kiskunfélegyháza múzeum 145.
Kiskunhalasi éremlelet 64.
Kiss József 72.
Kiss Miklós (nemeskéri) 136.
Knechtel W. 146.
Koblitz Hans báró 147.
Kocsis János szegedi ötvös 68.
Kolozsvári éremlelet 115.
Kovátsits 143.
Königsegg grófok robotjegyei 128.—130.
133. — Xavér gróf 128.
Könyvek (eladók) 29. 73. 74. 149.
Körmendi (szobrász) 72.
Kőszeg 21.
Körmöczbányai pénzverő 69. 70. — leírása 73.
Középkori éremleletek 1.—15. 113. 114.
Közgyűlés 76. 77.
Közmunkajegyek (kassai) 141. 142.
Krassómezei robotjegyek 125. 126. 133.
134. 143.
Kulpa medre (éremlelet) 64.
Kunszt Tamás 61.

L

Lamberg grófok robotjegyei 137.
Larissa-típusú barbárpénz 146.
Ledniczi robotjegyek 130. 131.
Ledniczky Ipoly 61.
Lelőhelyek térképe (Salzburg) 147.
Lemaistre-gyűjt. árverése 148.
Leszih Andor 69. 70. 72.
Littavai (?) robotjegy 131.
Loewe Hugó gyűjteménye 73.
Lótenyésztési jutalomérem 67.
Lozsádi éremlelet 114. 115.
Luschin Arnold 70.

M

Macedóniai pénzek barbár utánzatai 146.
Magyar anjoukori aranyak 113. — árpád-
házi pénzek 1.—15., 62., 65., 67., 71.,
81.—104. — egyházi emlékérmek 20.—
28. — érdemkereszt (Szenttamási) 68. —
gazdasági bárcák 123.—144. — Minerva
68. — Nemz. Múzeum: lásd *Nemzeti* —
num. társulat: lásd *társulat* — robot-
jegyek 123.—144.
Majláth család robotjegyei 134. 135.
Makoviczai uradalom 138.
Mária-Cell 21.
Mária Terézia ritka polturája 65. 66.
Máriavölgy 24. 25.
Marosi Arnold 67. 120. 122.
Matharel-gyűjtemény árverése 149.
Maximianus Herc. aranypénze 72.
Metrológiai adatok: barbár 43. — bizanci
56.—61. — görög 146. — frisachi 71.
Mina (súly) 146.
Miskolczi múzeum 145.
Mitteilungen (bécsi) 69.
Murányalja 143.
Murányi uradalom 143.
Murmán S. Árpád 72.
Múzeumok: Besztercebánya 145. Bihar vm.
145. Borsod vm. 145. Brüsszel 119. Deb-
reczen 119. 145. Fejérvármegyei 67. 120.
Felka 145. Hódmezővásárhely 145. Kec-
skemét 56. 57. Kiskunfélegyháza 145. Mis-
kolcz 145. m. nemzeti lásd: *Nemzeti*.
Pápa 145. Pécs 145. Pozsony 145. Rima-
szombat 145. Sümeg 145. Szeged 64.
145. Szentes 145. Székesfehérvár 67. 120.
Szombathely 145. Tiszafüred 145. Turóc-
szentmárton 64. 65. Vác 145. Versecz 145.
Múzeumi és könyvtári értesítő 145.

N

N—B jegy (1583) 65.
Nagyberki éremlelet 104.—108.
Nagybányai éremlelet 67.
Nagylévárdi gazdasági bárcák 131.
Nagyszombat 25.
Nagyvárad múzeum 145.
I. Napoleon érmei 73. 120.
Német kivonat 40. 79. 80. 122. 150.
Nemzeti Múzeum bizanci súlyai 56.—61.

— éremtára 20.—28. 49. 57.—61. 81.—
108. 123.—144. — 1911. és 1912. évi
gyarapodása 63. 64.
NONNO éremfelirat 47. 48.
Numizmatikai Közlöny német ismertetése 69.
Numizmatikai társulat: lásd Társulat.
Nyírbárca 126.
Nyitrai káptalan robotjegyei 131.—133.

O

Óhegyi kegyeleti érem 25.
Ólomsúly (görög) 146.
Oroszlánkői robotjegyek 128. 133.
Osi 51.
Összetett fémek 109.—113.
Ötvös Gábor 68. 69. 117.—119. 145.—147.
Ötvözetek 16 52. — meghatározása 52.—
56. 109.

P

Pákozdi Károly dr. gyűjteménye 65.—67.
Pálffy grófok 144.
Pannonhalma 21.
Pápai múzeum 145.
Papírbárcák 124. 125. 129. 130. 140.—144.
PARME syracusaei éremvész 118.
Passau 23.
Pax in Nummis (árverés) 148.
Pécsi ezüstérem 66. — múzeum 145.
Pejachevich grófok 144.
Pénz története 69.
Pénzverő Bayonneban 119. — Körmöcz-
bányán 69. 70. — Regensburgban 71.
Perczel Mór tábornok 68.
Pergamosi királyok pénzei 147.
Perlyáncz-dülői lelet 1.
Petrikovich János dr. 64. 65. 68. 113. 114.
Pflieger Imre dr. gyűjteménye 72.
Phallus (barbárpénzen) 4.
Philetairos király pénzei 147.
Philipp-gyűjtemény 120.
Philippeus arany 147. — barbármívű 146.
Philippopolisi éremlelet 71.
Phrygillos éremvész 118.
Pilismaróti éremlelet 42.
Podhrágyi robotjegyek 128. 133.
Poganyesti robotjegyek 133. 134.
Porosháti éremlelet 119.
Pozsony 26.
Pozsonyi emlékérmek 145. — múzeum 145.
— veretek 145.

Prandau bárói család 137.
Próbakő használata 16.—19. 52.—56. 109.—
113.
Próbatűk 16. 19.
Próbavíz 17. 53.—55.
Pusztaszentmiklósi éremlelet 115.

R

Ráczalmási robotjegy 134.
Radna 22. 26.
Rákóczi 137.
Reagensek 16. 17. 54. 56. 111. 112.
Regensburgi pénzverde 71.
Regling (dr. Kurt) 146.
Renner Viktor 69.
Reményi (szobrász) 72.
Rétei éremlelet 41.—51.
Réz-ötvözetek 55.
Rezutsek Antal gyűjteménye 61.
Richter Lukács éremvész 73.
Rimaszombati múzeum 145.
Robotjegyek 123.—144. — kora 123.—124.
— csoportjaik 123. 124.
Római numizmatika 145.
Római pénzek 62. 64. 67. 69. 72. 73. 104.—
108. 114. 115. 118. 119. 145. — barbár
utánpótlásai a Dobrudzsából 146.
Románia 146.
Romániai barbárpénzek 118. 146. — barbár-
pénzek prototípusai 146. — görög pénzek
119. 146. — numizm. társulat közlönye 146.
Rosos Miklós gyűjteménye 61.
Rumunysti robotjegyek 134.
Ruzitska Leo 118. 119.

S

Salzburgi éremlelőhelyek térképe 147. —
múzeum éremlajstroma 147.
Sarlókajszai robotjegyek 134, 135.
Sarluska 134. 135.
Sarmis király fiktív aranypénze 62.
Sasvári kegyeleti érmek 26. 27. — robot-
jegyek 135.
Savak az érmek anyagának meghatározására
16.—19. 52.—56. 109.—113.
Sbornik 68.
Schennis Frigyes gyűjt. ár. 147.
Schmideg Alfréd 81.
Schreyer gyűjt. ár. 148.

Schuch Pál gyűjt. ár. 148.
 Sebastiani József 134.
 Seltman E. J. 147.
 Sicilicus 59.
 Sinopei aranypénzek 147.
 Sinzendorf Anna Erzsébet házassági érme 145.
 Sirokban lelt római pénzek 119.
 Solidus-súlyok 57—59.
 Sólyom József gyűjteménye 145.
 Soós Vilmos 72.
 Sosion görög éremvéső 118.
 Soukup Adolf 142.
Súlyok: bizanci, 56.—61. — görög 119. 146.
 Sümegi múzeum 145.
 Syracusaei éremvésők 118. — tetradrakmonok verése 117. 118.

SZ

Szabó Otmár 61.—63.
 Szabó Sándor 125.
 Szamosi Soós Vilmos 72.
 Szántóbárca 126.
 Szarmaták 146.
 Szászvárosi főgimnázium 114.
Szegedi éremlelet 64. — múzeum 64. 68. 145.
Székesfehérvári éremlelet 67. — kirándulás 119. 120. — múzeum 64. 120.
 Szembenéző fej görög szigetek pénzein 146.
 Szende Béla 144.
 Szende Zsigmond 144.
 Szendelak 143, 144.
 Szentesi múzeum 145.
 Szentgáli Károly 65—67. 72. 122.
 Szentgyörgymezői éremlelet 42. 48.
 Szenttamási érdemkereszt 68.
 Szicília királyság pénzei 145.
 Szirmai Tony 69. 72.
 Sziszeki éremlelet 64.
 Szombathelyi múzeum 145.
 Szomolnoki veretek 65. 66. 72.
 Szutter Ferenc 1.—15. 81.

T

Tagok névsora 31—40.
 Tarnóczy Miksa József érmei 20.
Társulati élet 29.—31. 74.—79. 121. 122. 149. — érem 30. — éremvásár 29. — kirándulás 119. 120. — közgyűlés 75. 76.
 Tatra-múzeum 145.
 Telcs Ede 72.
 Technikai különlegesség 72.

Térkép (lelőhelyek) 147.
 Tersattoi kegyeleti érmek 22.—24. 27. 28.
 Tetradrakmonok mesterjeggyel (Syracusae) 147. 148.
 Thasosi pénzek 146.
 Therezováczi robotjegyek 135. 136.
 Típusátvétel (Tótfalu és Réte) 44.—49.
 Tiszafüredi múzeum 145.
 Tiszti névsor 31.
 Tokajiné Borbély Ella 72.
 Tomis pénzei 145.
 Tótfalu és Réte 41.—51.
Tótfalusi (és rétei) éremleletek 41.—51. — kora 50—51. — típusai 43—44.
 Tounji éremlelet 45. 48.
 Tömörkény István 64. 68.
 Treichel Sándor 139.
 Trifaili éremlelet 45. 48.
 Tripolszky Béla 1.
 Trompeta Carpatilor 146.
 Tudeer L. O. Th. 117. 118.
 Turócszentmártoni múzeum 64. 65. 68.

U

Uncia 56.—61.
 Uralkodóház robotjegyei 127. 128. 135.
Üveg-robotjegyek 138. 139. — súlyok (bizanci) 60.

V

Váczi múzeum 145.
 Vadászbárcák 144.
 Valpó 137.
 Van Belle gyűjt. ár. 149.
 Vas Viktor 72.
 Vaspénz (arkádiai) 146.
 Vasárnapi könyvtár 69.
 Vasvármegyei múzeum 145.
 Vaszka 144.
 Véghlesi bárcák 136.
 Vegyi vizsgálat 16. 17. 54. 56. 111. 112.
 Velemszentvidi éremlelet 45.
 Velenczei aranypénzek 113. 114.
 Verőcze 144.
 Verőtövek gyűjteménye (Brüsszel) 119.
 Versecki múzeum 145.
 Vetulóniai barbár aranypénzlelet 49.
 Viczay-féle robotjegyek 136.
 Vidéki éremtárak 56.—64. 67. 119. 120. 145.
 Voltaire emlékérmek 69.
 Vukovári robotjegyek 136. 137.

W

Waechter éremvéső 69.
Wanek-gyűjt. ár. 148.
Weinberger Antal éremvéső 72.
Wertheim Pál gyűjteménye 120.
Wiener éremvéső 119.
Windischgrätz Ernő hg. gyűjteménye 41. 50.
Winkler-család robotjegyei 125. 126.
Witte (Alphonse de) 119.
Wodianer Albert báró † 74.

Y

Y-típus a barbárpénzekben 43. 47. 50 —
magyarázata és származtatása 45. 46.

Z

Zámolyi robotjegyek 137.
Zacskó 1.
Zborói üveg-robotjegyek 138. 139.
Zichy László gróf 140.
Zimmermann Lajos dr. 29.—40. 74.—79.
121. 122. 149. 150.
Zirczi apátság éremgyűjteménye 61.—63.
Zoltai Lajos 119.
Zombori éremlelet 71.
Zschiesche & Köder 73.
Zsidóiskolai érem (győri) 62.
Zsigmond magyar aranypénzei 113. 114.
Zsuki éremlelet 115.
Zudor Elek 114.
Zugrobot 127.

PÓTLÁSUL.

A Numizmatikai Közlöny XI. (1912.) évfolyamának betűrendes tárgymutatójából
tévedésből kimaradt tételek.

- Majsai éremlelet 11.
Makói éremlelet 11.
Mály Sándor plakettje 138.
Mányay 1.
Mária-Cell 90. 99.
Sz. Mária-érmek 109. 110.
Mária királynő obulusa 3. 4.
Mária-Nosztra 99.
Mária-Radna 102. 103.
Mária-Remete 99. 100.
Maroneiai átvert pénz 47. 48. 82.
Marosi 9.
Marosvásárhelyi kollégium 20. — orvos-
gyűlés 128.
Márton Lajos dr. 67. 68. 82.
Martonosi éremlelet 11.
Massaliai pénz barbár utánzata 25.
I. Mátyás arany emlékérmek 127. 128. —
emlékérmek 135. — hibás veretű aranya
139. — kettős arany forintja 127.
Medaillonok (római) 69. 70.
C. Memmius Regulus 87.
„Metál“ (nyakbavaló) 9.
Metrológiai adatok 25. 62. 63. 66. 70.—72.
89.
Mezőtúri éremlelet 11.
Migazzi Kristóf 115.
Mihálovics Béla dr. 137. 138.
Miskolci éremlelet 21. — gazd. kiállítás
143. — gyorsíróverseny 138. — hadas-
tyán-egylet 143. — háziipar-kiállítás 138.
139. — múzeum 3. 4. 21.
Mitroviczai éremlelet 11.
Mitteilungen (bécsi) 26.
Modern ritkaságok 5. 6.
Modori éremlelet 11.
Mohrenkopf (róm. denárok) 10.
Mokrini éremlelet 11.
Mórfejes zsetónok 125. 136. 137.
Mostari éremlelet 140.
Mowat Róbert 86.—89. 122.
Mozdonyszénben lelt Aburia-denár 10.
Muhi-pusztai éremlelet 143.
Muncseli-gredistyei éremlelet 64. 66.
Murányi papírpénz 117.
Múzeum: Bécs 121. — Berlin 86. — Bri-
tish museum 86. — Debreczen 143. —
Erdély 24. 86. — Fejérmegye 117. —
Firenze 134. 135. — Kassa 121. — Liptó-
vármegye 68. — Miskolcz 3. 4. 21. 143.
München 85. — Nápoly 134. — Nemzeti
(l. ott). — orsz. tanszer 60. — Párizs 86.
— Pisa 135. 136. — Pozsony 6.—8. —
Róma 133. — Szeged 8.—15. — Túróc-
szentmárton 23. 24. 117.—119. — Vesz-
prém 142.
München 85.
Münsterberg R. 26. 146.

A bácsi középkori éremlelet.

Szutter Ferenc, bácsi lakos, folyó évi március 7-én, Bács határában, az ú. n. Perlyance-dűlőben, szántás közben egy nagyobbyszerű ezüstpénzleletre bukkant. A lelet helye a községtől északkeletre, mintegy 3 km.-re van. A nagyobb pénzdarabok egy három deciliter űrtartalmú kerek fekete bögrében voltak, melyet az eke kettévágott s azután darabokra tört, az apróbb pénzdarabok pedig egy vászonféle zacskóban voltak a másik pénz mellett, de amint a találó fel akarta emelni, a zacskó szétesett. A lelet a föld szintjétől alig volt 10 cm.-nél mélyebben. Szutter a talált pénznek körülbelül a felét ismerősei között elosztotta, a másik felét pedig *Tripolszky* Béla bácsi jegyzőnek adta. Tripolszky úr szívesége folytán a lelet megmentett része a Bács-Bodrog vm. Történelmi Társulaté lett.

Van a leletben 1390 drb. magyar denár, $5\frac{1}{2}$ drb. aquilejai fillér, $132\frac{5}{2}$ drb. friesachi fillér, 1 bizonytalan és 8 töredék darab.

Tripolszky úr később még 107 darabot megmentett, 10 darab pedig Major János pénzügyi titkár birtokába jutott.

A magyar denárok között 37 fajtát, azoknak 293 variánsát s a Corpus Nummorum Hungariae-ban még nem publikált 12 új válfajt fedeztem fel. Ez az, amely a leletnek különös érdekességet ad. Az aquilejai és a friesachi fillérek közül két, illetve nyolc csoport különböztethető meg.

Az egésznek a súlya: 383·93 gr.

A lelet korát az a határ jelöli, amely az érmek verése és a lelet földbe jutása között vonható. Az elsők között találjuk III. Béla királyunk (1173—1196.) denárait, majd II. Endre (1205—1235.) pénzecskéit. A friesachi fillérek között van II. Eberhard püspök (1200—1246.) pénze is, de teljesen nélkülözi a lelet IV. Béla érmeit.

A lelet ismertetésénél csupán a pénzek lajstromát nyujtom s leírásánál a Corpus sorrendjét követem; a meghatározásoknál is iparkodtam a Corpus nyomán haladni.

Az aquilejai és a friesachi érmek meghatározásának nehéz munkáját dr. Harsányi Pál múzeumi s.-őr úr szíveskedett végezni, amiért e helyen is hálás köszönetet mondok.

Az Árpád-házi magyar királyok pénzeinek lajstroma.

A) III. Béla denárai (1173—1196).

I. CSOPORT.

1. A Corpus Nummorum Hungariae IX. sorozatának 111. számú pénze.

Előlap: Gyöngykörben a király neve vízirányosan; felül és alul két-két pont között horgonyalakú jegyek. Szigla: az É szárán egy pont.

Hátlap: RX-monogramm fordítva. (24 drb. = 4·72 gr.)

2. Ugyanaz, de az É-ben két pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

3. U. a., de az L szárán egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

4. U. a., de az L felső száránál két pont. (2 drb. = 0·41 gr.)

5. U. a., de az L-ben egy pont. (3 drb. = 0·45 gr.)

6. U. a., de az É és az L között két pont. Sérült. (1 drb. = 0·14 gr.)

7. U. a., de az É és az L között három pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

8. U. a., de a felső horgonyalakon egy pont. (1 drb. = 0·27 gr.)

9. U. a., de a felső horgonyalak kihajló ága alatt egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)

10. U. a., de a felső horgonyalak mellett két pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 11. U. a., de az alsó horgonyalak szárának két oldalán egy-egy pont. (1 drb. = 0·27 gr.)
 12. U. a., de az alsó horgonyalak alatt három pont. (1 drb. = 0·14 gr.)
 13. U. a., de az alsó horgonyalak szára alatt egy ∇ -alakú ék. (3 drb. = 0·63 gr.)
 14. U. a., de az alsó horgonyalak szárán egy ék. (1 drb. = 0·14 gr.)
 15. U. a., de a felső horgonyt befoglaló pontok közül az egyiket ék helyettesíti.
(1 drb. = 0·18 gr.)
 16. U. a., de a felső horgonyt befoglaló pontok egyike mellett egy ék. (3 drb. = 0·56 gr.)
 17. U. a., de a felső horgonyalak keresztszárán egy ék. (1 drb. = 0·18 gr.)
 18. U. a., de a B mellett egy csillag. (1 drb. = 0·27 gr.)
 19. U. a., de az alsó horgonyalak alatt egy csillag. (1 drb. = 0·14 gr.)
 20. Kiselejtezett (erősen megrongálódott és elrozsdásodott sérült példányok: 4 drb. = 0·72 gr.).
 21. (Tripolszky Béla, bácsi jegyzőnél maradt: 7 drb. = 1·27 gr.)
- Összesen: 63 drb., 11·93 gr. súlyban.

II. CSOPORT.

1. A C. N. H. Pótlékának 19. számú pénze. (A Corpus IX. sorozat 111. sz. alatti denár változata.)

Előlap: Olyan mint a C. N. H. IX. sor. 111. számának előlapja. Szigla: a felső horgony balra hajló ágán egy pont.

- Hátlap: RX-monogramm. (9 drb. = 1·82 gr.)
2. U. a., de az É-ben két pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 3. U. a., de az É szögletén egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 4. U. a., de az É szögletében egy ék (1 drb. = 0·14 gr.)
 5. U. a., de az L szárán egy pont (2 drb. = 0·36 gr.)
 6. U. a., de az L szögletében pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 7. U. a., de az L felső szárának két oldalán egy-egy pont. (4 drb. = 0·91 gr.)
 8. U. a., de az L szögletében két átellenes pont. (2 drb. = 0·41 gr.)
 9. U. a., de az L szögletében két átellenes pont és benne egy ék. (1 drb. = 0·17 gr.)
 10. U. a., de az A-ban egy ék. (3 drb. = 0·59 gr.)
 11. U. a., de az É és az L között két pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 12. U. a., de a felső mezőben elhelyezett pontok egyike mellett ék. (2 drb. = 0·38 gr.)
 13. U. a., de a felső mező pontjai közül az egyiket ék helyettesíti. (2 drb. = 0·38 gr.)
 14. U. a., de a felső horgonyalak keresztszárán egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 15. U. a., de az alsó horgonyalak keresztszárán egy pont. (1 drb. = 0·17 gr.)
 16. U. a., de a felső horgonyalak szárai között egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 17. U. a., de az alsó horgonyalak szárai között egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 18. U. a., de az alsó horgony egyik kihajló végén egy ék. (1 drb. = 0·17 gr.)
 19. U. a., de a felső horgony egyik kihajló végén egy ék. (1 drb. = 0·18 gr.)
 20. U. a., de az alsó horgonyalak egyik kihajló vége mellett két oldalról egy-egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 21. U. a., de az alsó horgony alatt három pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 22. U. a., de a felső horgonyalak felett három pont. (1 drb. = 0·14 gr.)
 23. U. a., de a felső horgonyalakon egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 24. U. a., de a felső horgony keresztszárának egyik végén kétoldalt egy-egy pont.
(2 drb. = 0·36 gr.)
 25. U. a., de a felső horgony keresztszárának egyik végén ék. (1 drb. = 0·14 gr.)
 26. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 4 drb. = 0·72 gr.
- Összesen: 51 drb., 9·56 gr. súlyban.

B) II. Endre denárai (1205 – 1235).

III. CSOPORT.

1. A C. N. H. IX. sorozatának 115. sz. pénze.

Előlap: Gyöngykörben kettős kereszt két csillag között, körül: ✠ DEN REGA.

Szigla: az R mellett jobbról-balról egy-egy pont és a G után is pont.

Hátlap: Kereszt négy pont és négy kifelé hajló félhold között. (1 drb. = 0.15 gr.)

IV. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozatának a) 118. számú pénze.

Előlap: Kúfikus írást utánzó ornamentika, felül kereszttel. Szigla: alul egy ék.

Hátlap: Kis kereszt, négy pont és háromszög között. (1 drb. = 0.18 gr.)

V. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozatának a) 119. számú pénze. (Rupp: IV. tábla, 118. sz.)

Előlap: A mezőt a közepén végigvonuló vízirányos vonal osztja kétfelé. Felül két buzogányt és csákányt ábrázoló jegy között hosszúszerű kereszt. Szigla: a kereszt felső szárán egy csillag. A vonal alatt két kis kereszt között értelmetlen ábrázolás.

Hátlap: A betű négy pont között. (1 drb. = 0.18 gr.)

2. U. a., de a vízirányos vonalon egy ék. (13 drb. = 2.72 gr.)

3. U. a., de a kereszt alsó szárán egy pont. (4 drb. = 0.78 gr.)

4. U. a., de a kereszt alsó szára mellett egy pont. (2 drb. = 0.37 gr.)

5. U. a., de a pont a kereszt felső szára mellett van. (4 drb. = 0.78 gr.)

6. U. a., de a kereszt alatt két pont. (3 drb. = 0.56 gr.) Egyik kétfelé törött.

7. U. a., de a kereszt egyik oldalszárán pont. (2 drb. = 0.45 gr.)

8. U. a., de a felső kereszt felső szárán csillag. (2 drb. = 0.32 gr.) Sérült szélűek.

9. U. a., de a felső kereszt mellett egy ék. (10 drb. = 1.81 gr.)

10. U. a., de a felső kereszt alsó szárán egy ék. (3 drb. = 0.54 gr.)

11. U. a., de az alsó kis kereszt egyik oldalán egy pont. (7 drb. = 1.45 gr.)

12. U. a., de a kis kereszt közepében egy pont. (10 drb. = 2 gr.)

13. U. a., de az egyik kis kereszt mellett két pont. (6 drb. = 1.27 gr.)

14. U. a., de az egyik kis kereszt mellett egy csillag. (4 drb. = 0.72 gr.)

15. U. a., de az egyik buzogányforma jel alsó végén pont. (4 drb. = 0.74 gr.)

16. U. a., de a fokosforma jel fölött egy pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

17. U. a., de a fokosforma jel szárán egy ék. (6 drb. = 1.07 gr.)

18. U. a., de a pont a szár mellett van. (3 drb. = 0.54 gr.)

19. U. a., de az alsó mezőben egy ék. (5 drb. = 0.91 gr.)

20. U. a., de a választóvonal középtáján alul egy ék. (7 drb. = 1.29 gr.)

21. U. a., de a választóvonal középtáján alul egy pont. (5 drb. = 0.91 gr.)

22. U. a., de a választóvonalon egy ék. (3 drb. = 0.59 gr.)

23. U. a., de a választóvonal végén egy ék. (1 drb. = 0.18 gr.)

24. U. a., de a választóvonal egyik végének két oldalán egy-egy pont. (2 drb. = 0.36 gr.)

25. Kiselejtezett: 5 drb. = 0.91 gr.

26. Tripolszky Béla, bácsi jegyzőnél maradt: 14 drb. = 2.53 gr.

Összesen: 127 drb. = 24.16 gr. súlyban.

VI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozatának a) 122. számú pénze. (Rupp: IV. tábla, 102. sz.)

Előlap: A felső vízirányos vonal két végén S, a felső mezőben két csillag között hosszabb szárú kereszt, az alsó mezőben két kis kereszt között értelmetlen, kúfikus írást utánzó ornamentika. Szigla: a kis kereszt felső szárán egy-egy pont.

Hátlap: Kufikus díszítmény. 2 drb. = 0·45 gr.)

2. U. a., de a felső kereszt mellett egy pont. (1 drb. = 0·22 gr.)

3. U. a., de a felső kereszt mellett egy ék. (1 drb. = 0·23 gr.)

4. U. a., de a felső kereszt talpának két oldalán egy-egy pont. (1 drb. = 0·25 gr.)

5. U. a., de a felező vonal alatt a szögletben egy csillag. (1 drb. = 0·25 gr.)

6. U. a., de a felező vonal alatt a szögletben egy ék. (1 drb. = 0·18 gr.)

7. U. a., de az U-alakú jelben egy pont (1 drb. = 0·20 gr.)

8. U. a., de az U-alakú jegy szárán egy ék. (1 drb. = 0·20 gr.)

9. Tripolszky Béla, bácsi jegyzőnél maradt: 3 drb. = 0·54 gr. súlyban.

Összesen: 12 drb. = 2·52 gr. súlyban.

VII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat a) 123. számú pénze.

Előlap: A felező vízirányos vonalon felül patkón álló kereszt, oldalt kifelé forduló félhold és S betű s a vonal alatt ugyanaz. Szigla: az egyik hold mellett egy pont.

Hátlap: Három ponttal tetézt vonal, két-két kifelé forduló félhold között. (1 drb. = 0·18 gr.)

2. U. a., de mindkét hold alatt egy-egy pont. (2 drb. = 0·35 gr.)

3. U. a., de az egyik holdban egy pont (6 drb. = 1·09 gr.)

4. U. a., de a hold egyik szarván egy pont. (5 drb. = 0·89 gr.) Kettő sérült.

5. U. a., de a hold egyik szarvánál egy csillag. (2 drb. = 0·31 gr.)

6. U. a., de az egyik hold alatt egy ék. (2 drb. = 0·39 gr.)

7. U. a., de az egyik hold szarvánál egy ék. (2 drb. = 0·38 gr.)

8. U. a., de az egyik hold szarván egy ék. (2 drb. = 0·36 gr.)

9. U. a., de az egyik S végén pont. (5 drb. 0·91 gr.)

10. U. a., de az egyik S-ben egy pont. (4 drb. = 0·74 gr.)

11. U. a., de az S-en pont. (4 drb. = 0·74 gr.)

12. U. a., de az S-ben két pont. (3 drb. = 0·54 gr.)

13. U. a., de az S-en egy ék. (3 drb. = 0·54 gr.)

14. U. a., de az egyik S végén csillag. (3 drb. = 0·54 gr.)

15. U. a., de az egyik holdon egy pont. (1 drb. = 0·10 gr.) Sérült.

16. U. a., de az egyik kereszt kisebb szár végén pont. (4 drb. = 0·77 gr.)

17. U. a., de az egyik keresztben pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

18. U. a., de az egyik kereszt kisebb szár végén csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)

19. U. a., de az egyik kereszt felső szár végén csillag. (3 drb. = 0·54 gr.)

20. U. a., de az egyik kereszt középpontjában pont. (4 drb. = 0·59 gr.)

21. U. a., de az egyik kereszt felett 2 pont. (2 drb. = 0·45 gr.)

22. U. a., de az egyik kereszt ellentétes szárszögleteiben két pont. (3 drb. = 0·59 gr.)

23. U. a., de a választóvonal egyik végén egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

24. U. a., de a választóvonal egyik végének két oldalán két pont (2 drb. = 0·35 gr.) Az egyik sérült.

25. U. a., de a választóvonal közepén egy pont. (1 drb. = 0·28 gr.)

26. U. a., de a választóvonal közepén egy ék. (2 drb. = 0·37 gr.)

27. U. a., de a választóvonal végén egy ék. (4 drb. = 0·74 gr.)

28. U. a., de a választóvonal jobbfelőli vége mellett egy ék. (2 drb. = 0·36 gr.)

29. U. a., de az egyik kereszt mellett egy ék. (6 drb. = 1·02 gr.)

30. U. a., de a patkók végén levő pontok egyikét ék helyettesíti. (2 drb. = 0·35 gr.)

Egyik sérült.

31. U. a., de az egyik kereszt hosszabb szár végének alján egy pont. (27 drb. = 5·18 gr.)

32. Kiselejtezve: 11 drb. = 2·00 gr.)

33. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 11 drb. = 1·99 gr. súlyban.

Összesen: 134 drb. = 24·54 gr. súlyban.

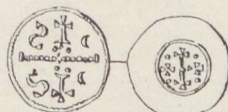

VIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat *a*) 123. számú pénzének *változata*.

Előlap: Előlapján a patkók, melyeken a keresztek állanak, pontnélküliek. Szigla: az egyik holdcस्कán egy pont.

Hátlap: Olyan, mint a C. N. H. X. sor. *a*) 123. számúé. (1 drb. = 0·18 gr.)

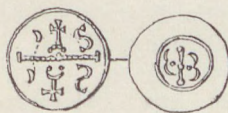

IX. CSOPORT.

1. A C. H. N. X. sorozat *a*) 123. sz. pénzének *új változata*.

Előlap: Előlapja a Corpus 123. számának előlapjával azonos. Szigla: az egyik patkóban ék.

Hátlap: Olyan, mint a Corpus X. sor. *d*) 145. számúnak a hátlapja. (1 drb. = 0·18 gr.)

X. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat *a*) 123. sz. pénzének változata. *Új species*.

Előlap: Megegyez a Corpus X. sor 123. sz. pénzének előlapjával. Szigla: a kúfikus vonalon egy ék.

Hátlap: Három ponttal tetéztet vonal, pontban kapcsolódó — de befelé forduló két-két félhold között. (1 drb. = 0·18 gr.)

XI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, *a*) 126. sz. pénze.

Előlap: Közepén pontokban végzőgő kis kereszt, körülötte pontokból alkotott négy félkör, bennök egy-egy keresztke, a félkörök alkotta nyílásokban egy-egy pont. Szigla: az egyik kis kereszt mellett egy pont.

Hátlap: Kufikus ornamentika. (1 drb. = 0·17 gr.)

XII CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, *a*) 129. sz. pénze.

Előlap: Az érem széléig érő tetéztet kereszt, a négy mezőben egy-egy H. Szigla: az egyik H mellett egy ék.

Hátlap: Kereszt, négy pont között. (8 drb. = 1·73 gr.)

2. U. a., de az egyik mezőben egy ék. (6 drb. = 1·37 gr.)

3. U. a., de az egyik H szárának végén egy csillag. (14 drb. = 2·91 gr.)

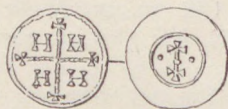
4. U. a., de az egyik H szárán egy pont. (2 drb. = 0·40 gr.)

5. U. a., de az egyik H mellett csillag (3 drb. = 0·54 gr.)

6. U. a., de az egyik H átlóján egy pont. (3 drb. = 0·63 gr.)

7. U. a., de az egyik H átlóján egy ék. (2 drb. = 0·40 gr.)

8. U. a., de a H-ban egy ék. (4 drb. = 0·91 gr.)
 9. U. a., de a H-ban két pont. (4 drb. = 0·82 gr.)
 10. U. a., de a H egyik szára végén pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 11. U. a., de a H alatt csillag. (5 drb. = 1·09 gr.) Egyik sérült.
 12. U. a., de a H alatt pont. (4 drb. = 0·81 gr.)
 13. U. a., de a H mellett pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 14. U. a., de az egyik kereszt mellett oldalról egy ék. (2 drb. = 0·40 gr.)
 15. U. a., de a kereszt oldalán pont. (5 drb. = 1·09 gr.)
 16. U. a., de az egyik kereszt középpontjában pont. (7 drb. = 1·45 gr.)
 17. U. a., de az egyik kereszt oldalszára egy pont. (5 drb. = 1·04 gr.)
 18. U. a., de az egyik kereszt alatt két pont. (4 drb. = 0·81 gr.)
 19. U. a., de az egyik kereszt átellenes szögletében két pont (6 drb. = 1·27 gr.)
 20. U. a., de az egyik kereszt alsó szárán pont. (4 drb. = 0·72 gr.)
 21. U. a., de az egyik kereszt tetején két pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
 22. U. a., de a két pont az egyik kereszt alatt van. (3 drb. = 0·63 gr.)
 23. U. a., de a két pont az egyik kereszt oldalszára két oldalán van. (1 drb. = 0·18 gr.)
 24. U. a., de a két pont a fővonalak ellentétes szárszögletében van. (3 drb. = 0·54 gr.)
 25. U. a., de a fővonalak egyike mellett egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 26. U. a., de a fővonalon egy ék. (6 drb. = 1·18 gr.)
 27. U. a., de a fővonalak érintkezési pontján egy ék. (4 drb. = 0·76 gr.)
 28. U. a., de a fővonalak érintkezésének szögletében egy ék. (2 drb. = 0·36 gr.)
 29. U. a., de az egyik szögletben egy csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)
 30. Kiselejtett három drb. = 0·45 gr.
 31. Tripolszky Béla bácsi közs. jegyzőnél maradt 7 drb. = 1·27 gr.
- Összesen: 124 drb. = 25·02 gr. súlyban.

XIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sor., 129. sz. pénzének új változata.

Előlap: Előlapja a Corpus 129. sz. előlapjával egyező. Szigla: a fővonalak keresztezésénél egy ék.

Hátlap: Hátlapja olyan, mint a Corpus X. sor., c) 140. számú Kettős keresztcske két pont között. (1 drb. = 0·18 gr.)

XIV. CSOPORT.

2. A C. N. H. X. sorozat, c) 133. sz. pénze.

Előlap: Középen keresztezett vízirányos vonal, a keresztezés körül négy pont, a felső mezőben két € betű, oldalt egy-egy ponttal, felül kis kereszt, az alsó mezőben ugyanez. Szigla: az egyik € mellett csillag

Hátlap: Nagyobb kereszt négy pont között. (1 drb. = 0·17 gr.)

XV. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 136. sz. pénze.

Előlap: Vízirányos, középen keresztezett vonal, a keresztezésnél négy karika, felül és alul egy-egy görög Ω-nak látszó betű. Szigla: alul egy pont.

Hátlap: Kereszt, négy pont között. (1 drb. = 0·18 gr.)

2. U a., de a felező vonal középpontján egy ék. (2 drb. = 0·40 gr.)

Összesen: 3 drb. = 0·58 gr. súlyban.

XVI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 137. sz. pénze.

Előlap: A—O betűk felettük két Ω-nak látszó betű, ezek felett lefelé forduló € betű, alul kereszt. Szigla: az O-ban egy ék.

Hátlap: Körben: 8. (71 drb. = 13·82 gr.) Öt sérült.

2. U a., de az O-ban pont. (Rupp: IV. t. 104. sz.) (21 drb. = 5·45 gr.)

3. U a., de az O jel nélkül. (7 drb. = 1·36 gr.)

4. U a., de a kereszt alsó szárán egy csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)

5. U a., de a kereszt alsó szárán csillag és az O-ban pont. (1 drb. = 0·18 gr.)

6. U a., de a kereszt felső szárán csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)

7. U a., de a kereszt felső szárán csillag és az O-ban ék. (3 drb. = 0·53 gr.)

8. U a., de az O-ban ék, mellette csillag. Sérült (1 drb. = 0·10 gr.)

9. U a., de a csillag a kereszt mellett s az O-ban ék. (1 drb. = 0·18 gr.)

10. U a., de az O-ban pont s az egyik Ω-jegy mellett balról két pont. (1 drb. = 0·22 gr.)

11. U a., de az O-ban pont és a középmezőben két pont. (1 drb. = 0·18 gr.)

12. U a., de a Ω-jegyek között egy pont. (2 drb. = 0·23 gr.)

13. U a., de az O-ban ék, a középmezőben két pont. (6 drb. = 1·13 gr.)

14. U a., de az O-ban pont, a középpontban ék. (2 drb. = 0·36 gr.)

15. U a., de az O-ban ék, az egyik Ω-jegy mellett balról két pont. (4 drb. = 0·77 gr.)

16. U a., de az O-ban és a Ω-jegyek között is egy ék. (1 drb. = 0·18 gr.)

17. U a., de az O-ban és a kereszt hosszabb szárán szintén egy ék. (6 drb. = 1·09 gr.)

18. U a., de az O-ban és alul, a kereszt mellett egy ék. (8 drb. = 1·54 gr.)

19. U a., de az O-ban ék és alul, a kereszt mellett egy pont. (5 drb. = 1·09 gr.)

20. U a., de a kereszt alatt két pont. (6 drb. = 1·09 gr.)

21. U a., de a kereszt két átellenes szögletében egy-egy pont. (4 drb. = 0·72 gr.)

22. U a., de az O-ban pont s a Ω-jelben is egy pont (1 drb. = 0·22 gr.)

23. U a., de az O-ban ék s a Ω-jel körvonalán pont. (2 drb. = 0·27 gr.) Egyik sérült.

24. U a., de az O-ban ék, a középmezőben pont. (1 drb. = 0·14 gr.)

25. U a., de az O-ban és a mezőben is egy ék. Sérült. (1 drb. = 0·09 gr.)

26. U a., de az O-ban és a középpontban ék. (1 drb. = 0·18 gr.)

27. Kiselejteztve: 17 drb. = 2·64 gr.)

28. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 18 drb. = 3·26 gr.

Összesen: 193 drb. = 37·38 gr. súlyban.

XVII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 138. sz. pénze.

Előlap: O—A betűk, fölöttük két Ω-nak látszó betű, ezek felett lefelé forduló € betű, alul kereszt. Szigla: az A lábán ék.

Hátlap: Az 8 fordítva, így: 8. (1 drb. = 0·22 gr.)

2. U a., de a kereszt mellett egy pont. (1 drb. = 0·22 gr.)

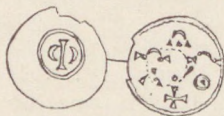
3. U a., de a kereszt mellett két pont. (3 drb. = 0·68 gr.)

4. U a., de a kereszt alatt két pont. (1 drb. = 0·22 gr.)

Összesen: 6 drb. = 1·34 gr. súlyban.

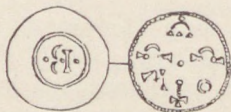
XVIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 140. számú pénze.
 Előlap: A—O betűk, felettük Ω-nak látszó betű, ezek felett lefelé forduló € betű,
 alul kereszt. Szigla: az egyik Ω-jelen ék.
 Hátlap: Két összekapcsolódó kereszt, oldalt egy-egy ponttal. (1 drb. = 0·18 gr.)

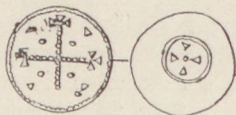
XIX. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 140. számú pénzének új változata.
 Előlap: Olyan, mint a Corpus X. sorozat, c) 140. számának előlapja. Szigla: az O-ban egy ék.
 Hátlap: Fekvő vonal két befelé fordult félholdacska között. Új species. (1 drb. = 0·14 gr.)

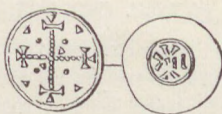
XX. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, c) 140. sz. pénzének egy újabb változata.
 Előlap: Olyan, mint a Corpus X. sor., c) 140. számának előlapja. Szigla: € felett pont.
 Hátlap: Olyan, mint a Corpus X. sor., d) 157. számának hátlapja. (1 drb. = 0·22 gr.)

XXI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 144. számának változata. Ruppnál a 97. sz. alatt találjuk
 Előlap: A Corpus 144. számának előlapjával azonos. Szigla nélkül. (2 drb. = 0·46 gr.)
 2. U. a. de az egyik ék mellett pont. (1 drb. 0·23 gr.)
 3. U. a., de a kereszt hosszabb szára mellett két oldalt egy-egy pont. (1 drb. = 0·26 gr.)
 4. U. a., de az egyik mezőben egy pont. (1 drb. = 0·23 gr.)
 5. U. a., de az egyik kereszt oldalszára egy csillag. (1 drb. = 0·26 gr.)
 6. U. a., de az egyik pont mellett egy csillag. (1 drb. = 0·22 gr.)
 7. U. a., de az egyik kereszt oldalszára egy ék. (1 drb. = 0·19 gr.)
 8. U. a., de a negyedik pontot ék helyettesíti. (2 drb. = 0·45 gr.)
 9. U. a., de az egyik ék felett pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 10. U. a., de az egyik ék mellett pont. (1 drb. = 0·22 gr.)
 11. U. a., de a nagy kereszt egyik szögletében egy ék. (1 drb. = 0·22 gr.)
 12. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 1 drb. = 0·18 gr.
 Összesen: 14 drb. = 3·10 gr. súlyban.

XXII. CSOPORT

1. Corpus 144. számának egy másik új változata.

Előlap: A Corpus X. sor. d) 144. sz. előlapjának mása. Szigla: a nagy kereszt átellenes szárszögletében egy-egy ék.

Hátlap: Két központi vonalka négy ellentétes, szögbetört vonal (félhold?) között. (1 drb. = 0.22 gr.)

XXIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 145. számú pénze. Rupp: IV. tábl. 94.

Előlap: Kereszt, melynek szárai kis keresztcskében végződnek s egymással egy-egy pontozott vonallal vannak összekötve; a mezőkben egy-egy pont, kívül egy-egy ék. Szigla: az egyik kis kereszt felső szárán egy pont.

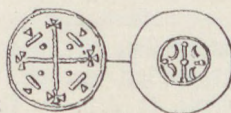
Hátlap: Két összekötött és két különálló átellenes keresztcske négy pont között. (4 drb. = 0.81 gr.)

2. U. a., de az egyik ék mellett egy pont. (2 drb. = 0.45 gr.)

3. U. a., de a nagy kereszt egyik szögletében egy ék. (2 drb. = 0.45 gr.)

4. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 1 drb. = 0.18 gr.

Összesen: 9 drb. = 1.89 gr. súlyban.

XXIV. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sor. 145. és a 156. számára támaszkodó új változat.

Előlap: olyan mint a Corpus 145. sz. előlapja. Szigla: Az egyik kis kereszt balszára mellett két pont.

Hátlap: azonos a Corpus 156. sz. hátlapjával. (1 drb. = 0.22 gr.)

XXV. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 146. számú pénze.

Előlap: Vízirányos vonal háromszorosan kereszttezve, felette és alatta két-két kereszt s azok vége felett két-két pont. Szigla: a felező vonal egyik végén egy pont.

Hátlap: Kis kereszt, sarkaiban egy-egy pont. (5 drb. = 0.99 gr.)

2. U. a., de a felező vonal egyik végén egy ék. (1 drb. = 0.22 gr.)

3. U. a., jel nélkül. (1 drb. = 0.22 gr.)

4. U. a., de a felező vonal középtáján két pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

5. U. a., de a felező középtáján két ellentétes pont. (1 drb. = 0.14 gr.)

6. U. a., de az egyik keresztén ék. (2 drb. = 0.36 gr.)

7. U. a., de a kereszt mellett egy ék. (2 drb. = 0.36 gr.)

8. U. a., de a keresztén egy pont. (1 drb. = 0.21 gr.)

9. U. a., de a felső mezőben egy pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

10. U. a., de a felső mezőben egy ék. Sérült. (1 drb. = 0.14 gr.)

11. Kiselejteztve: 1 drb. = 0.09 gr.

12. Tripolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 2 drb. = 0.36 gr.)

Összesen: 19 drb. = 3.45 gr. súlyban.

XXVI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 147. sz. pénze.

Előlap: Nagy, közepén négyszögű nyílású kereszt, melyre két oszlop van fektetve; a kereszt felső és alsó vége tetézve, jobb és bal ága keresztezve, ott két-két karika, itt két-két félhold, a kereszt közepén a négyszögben pont Szigla az egyik félhold szarván egy ék.

Hátlap: Kis kereszt négy pont és négy félhold között. (3 drb. = 0.83 gr.)

2. U. a., de a szigla egy csillag. (2 drb. = 0.47 gr.)

3. U. a., de az egyik kereszt mellett pont. (1 drb. = 0.22 gr.)

4. U. a., de az egyik hold alatt pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

5. U. a., de az egyik kereszt mellett egy ék. (1 drb. = 0.18 gr.)

6. U. a., de az egyik kereszten ék. (1 drb. = 0.18 gr.)

7. Trpolszky Béla bácsi jegyzőnél maradt: 1 drb. = 0.18 gr.

Összesen: 10 drb. = 2.24 gr. súlyban.

XXVII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 151. sz. pénze. Ruppnál: V. 135. sz.

Előlap: Középen H-alakú, középvonalán keresztezett alak, végein vízirányosan álló keresztek, felül és alul ismét kereszt négy-négy pont között. Szigla: az egyik kis kereszt oldalszárán egy csillag.

Hátlap: Pontra szögellő két függőleges ék, oldalt egy-egy kifelé forduló félhold. (26 drb. = 5.22 gr.)

2. U. a., de a középső kereszt mellett egy ék. (6 drb. = 1.18 gr.)

3. U. a., de a középső kereszt mellett egy pont. (2 drb. = 0.32 gr.) Egyik sérült.

4. U. a., de az egyik kereszt mellett egy pont (6 drb. = 1.17 gr.)

5. U. a., de az egyik kereszt mellett egy ék, (1 drb. = 0.15 gr.)

6. U. a., de pont helyett csillag. (1 drb. = 0.18 gr.)

7. U. a., de a csillag a kereszt felett van. (1 drb. = 0.18 gr.)

8. U. a., de a csillag a kereszt alatt van. (1 drb. = 0.18 gr.)

9. U. a., de az egyik kereszt mellett elcsiszolt veretű csillag. (1 drb. = 0.18 gr.)

10. U. a., de az egyik kereszten ék. (1 drb. = 0.20 gr.)

11. U. a., de az egyik kereszt mellett ék. (1 drb. = 0.17 gr.)

12. U. a., de az egyik kereszt tetején pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

13. U. a., de az egyik kereszt alatt pont. (1 drb. = 0.16 gr.)

14. U. a., de a kereszt szára mellett két oldalról egy-egy pont (2 drb. = 0.36 gr.)

15. U. a., de a két kereszt között egy pont. (1 drb. = 0.18 gr.)

16. U. a., de a választó vonal alatt két pont. (1 drb. = 0.17 gr.)

17. U. a., de a választó vonal mindkét oldalán egy-egy pont. (1 drb. = 0.16 gr.)

18. Kiselejtezve: 2 drb. = 0.40 gr.

19. Tripolszky Béla bécsi közs. jegyzőnél maradt: 4 drb. = 0.72 gr. súlyban.

Összesen: 60 drb. = 11.46 gr. súlyban.

XXVIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 153. számú pénze.

Előlap: Középen tetéztetett kereszt, négy kisebb kereszt és kifelé forduló félhold között. Szigla: a nagy kereszt mezőjében pont.

Hátlap: Pontból kiágazó két kisebb kereszt, oldalt egy-egy ponttal. (7 drb. = 1.29 gr.)

2. U. a., de a pont a nagy kereszt egyik szarván van. (5 drb. = 0.99 gr.)

3. U. a., de a nagy kereszt ellentétes szögletében egy-egy pont van. (4 drb. = 0.70 gr.)

4. U. a., de a nagy kereszt mezőjében egy ék. (5 drb. = 0·90 gr.)
 5. U. a., de az egyik kis kereszt mellett egy ék. (6 drb. = 0·99 gr.) Egyik sérült.
 6. U. a., de az ék az egyik kis kereszt felett van. (4 drb. = 0·72 gr.)
 7. U. a., de az egyik kis kereszt felett egy pont. (6 drb. = 1·18 gr.)
 8. U. a., de az egyik kis kereszt felett két pont van. (8 drb. = 1·45 gr.)
 9. U. a., de a két pont a kis kereszt alatt van. (7 drb. = 1·45 gr.)
 10. U. a., de az egyik holdacskában pont. (8 drb. = 1·54 gr.)
 11. U. a., de a holdacskában egy csillag. (2 drb. = 0·34 gr.)
 12. U. a., de az egyik holdacska szarván egy pont. (7 drb. = 1·35 gr.)
 13. U. a., de a pont a hold közepén. (11 drb. = 1·91 gr.)
 14. U. a., de az egyik holdacskában ék. (10 drb. = 2·09 gr.)
 15. U. a., de az egyik holdacska alatt ék. (10 drb. = 1·99 gr.)
 16. U. a., de az egyik félhold szarván egy ék. (10 drb. = 2·00 gr.)
 17. U. a., de minden szigla nélkül. (116 drb. = 14·19 gr.)
 18. Kiselejtezve: 14 drb. = 2·36 gr. Kettő sérült.
 19. Tripolszky Béla bécsi jegyzőnél maradt: 17 drb. = 3·08 gr. súlyban.
- Összesen: 257 drb. = 49·52 gr. súlyban.

XXIX. CSOPORT.

1. C. N. H. Pótlékának 34. sz. pénze.

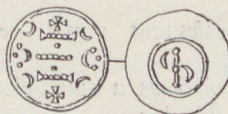
Előlap: Az előlap a Corpus 153. sz. előlapjával egyező. Jegye: az egyik félhold szarvánál egy pont.

Hátlap: Horgonyalakú jegy három ponttal, de a középső pont a vízirányos vonalon így: (1 drb. = 0·22 gr.)

2. U. a., de a hold szárva mellett két oldalról egy-egy pont.

Hátlap: olyan, mint a Corpus 157. sz. hátlapja (1 drb. = 0·18 gr.)

Összesen: 2 drb. = 0·40 gr. súlyban.

XXX. CSOPORT.

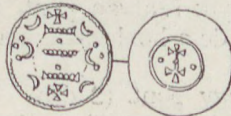
1. A C. N. H. X. sorozat, 157. és 155. számának változatából származó új species.

Előlap: Három függő vonás, köztük két pont, oldalt egy-egy kereszt, felül és alul három-három kifelé forduló félhold, a középsők végei pontozva s nyílásukban egy-egy pont. Szigla nélkül.

Hátlap: S-jegy. (A vonal három ponttal tetézett.) (1 drb. = 0·22 gr.)

2. Tripolszky B. bécsi jegyzőnél maradt még: 17 drb. = 3·08 gr.

Összesen: 18 drb. = 3·30 gr. súlyban.

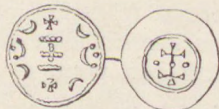

XXXI. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, 157. és 153. számára támaszkodó új válfaj.

Előlap: mint a C. N. H. előbb ismertetett előlapja. Szigla: az egyik kereszt mellett egy ék.

Hátlap: Pontból kiágazó két kis kereszt, oldalt egy-egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
 2 U. a., de jegy nélkül. (1 drb. = 0·18 gr.)
 Összesen: 2 drb. = 0·36 gr. súlyban.

XXXII. CSOPORT.

1. A C. N. H. Pótfüzetének 37. számának új változata.

Előlap: Egy kis kereszt, jobbra és balra egy-egy függőleges vonás, oldalt egy-egy keresztke; felette és alatta három-három kifelé forduló félhold, a középsők végei pontozva s nyílásukban egy-egy pont. Szigla nélkül.

Hátlap: Pontból kiinduló két ellentétes kis kereszt, két pont között. (1 drb. = 0·18 gr.)

XXXIII. CSOPORT.

1. A C. N. H. X. sorozat, d) 157. számú pénze. Ruppnál IV. t. 99. szám alatt.

Előlap: Három függő vonás, közbül két pont, oldalt egy-egy kereszt, felül és alul három-három kifelé fordult félhold, a középsők végei pontozva s nyílásukban is egy-egy pont. Szigla: az egyik kereszt felett két pont.

Hátlap: Horgonyalakú jegy három ponttal. (4 drb. = 0·72 gr.)

2. U. a., de az egyik kereszt mellett egy pont. (7 drb. = 1·25 gr.) Egyik sérült.

3. U. a., de a kereszt egyik szárán egy pont. (7 drb. = 1·29 gr.)

4. U. a., de a pont az egyik kereszt középpontjában van. (4 drb. = 0·77 gr.)

5. U. a., de a keresztbe két ellentétes szárszögletében egy-egy pont. (7 drb. = 1·25 gr.)

6. U. a., de az első vonal egyik végének két oldalán egy-egy pont. (8 drb. = 1·67 gr.)

7. U. a., de a két pont a második vonal végének két oldalán van. (1 drb. = 0·18 gr.)

8. U. a., de a két pont az első és a második vonal között van. (1 drb. = 0·18 gr.)

9. U. a., de három ponttal. (5 drb. = 1·00 gr.)

10. U. a., de az egyik kereszt mellett egy ék. (7 drb. = 1·49 gr.)

11. U. a., de szigla nélkül. (47 drb. = 10·09 gr.)

12. U. a., de az első és a második vonal között egy ék. (9 drb. = 1·87 gr.)

13. U. a., de az első és a második vonal között a pontot ék helyettesíti. (7 drb. = 1·45 gr.)

14. U. a., de az egyik kereszt egyik szárán egy csillag. (6 drb. = 1·14 gr.)

15. U. a., de az egyik holdacskában egy csillag. (4 drb. = 0·72 gr.)

16. U. a., de a holdacskában ék. (1 drb. = 0·18 gr.)

17. U. a., de a holdacskában pont. (11 drb. = 2·00 gr.)

18. U. a., de a holdacska egyik szarván pont. (3 drb. = 0·53 gr.)

19. U. a., mint az előbbeni, de a holdacska mindkét szarván egy-egy pont. (5 drb. = 0·91 gr.)

20. U. a., de a holdacskán egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)

21. U. a., de a holdacska alatt egy csillag. (1 drb. = 0·22 gr.)

22. U. a., de a holdacska alatt egy ék. (6 drb. = 1·13 gr.)

23. U. a., de a holdacska mellett egy csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)

24. U. a., de a holdacska egyik szarván egy vessző. (4 drb. = 0·95 gr.)

25. U. a., de az első és a második vonal között egy csillag. (2 drb. = 0·49 gr.)

26. U. a., de a holdacska nyílásában pont helyett ék. (4 drb. = 0·72 gr.) Egyik sérült.
27. U. a., de a pontozott végű holdak egyikében egy pont. (2 drb. = 0·36 gr.)
28. U. a., de a hold egyik szarván ék, a másikon pont, nyílásában is pont. (5 drb. = 1·09 gr.)
29. U. a., de a három ponttal ellátott hold mellett egy csillag. (1 drb. = 0·18 gr.)
30. U. a., de a pontozott holdon szintén egy pont. (6 drb. = 1·36 gr.)
31. U. a., de a pontozott hold udvarában egy pont. (3 drb. = 0·63 gr.)
32. Kiselejtezve: 6 drb. = 0·77 gr.
Összesen: 187 drb. = 37·13 gr. súlyban.

XXXIV. CSOPORT.

1. A C. N. H. Pótlékának 37. sz. pénze.
Előlap: Egy kis kereszt, jobbra és balra egy-egy függőleges vonás, oldalt egy egy keresztke; felette és alatta három-három kifelé forduló félhold, a középsők végei pontozva s nyílásukban egy-egy pont. Szigla: az egyik félhold felett pont helyett ék.
Hátlap: Horgonyalakú jegy három ponttal. (1 drb. = 0·20 gr.)
2. U. a., de az egyik kereszt mellett egy pont. (3 drb. = 0·58 gr.)
3. U. a., de a nagy kereszt egyik szára két oldalán egy-egy pont. (1 drb. = 0·18 gr.)
4. U. a., de az egyik függőleges vonalon ék. (5 drb. = 1·13 gr.)
5. U. a., de a középponti kereszt két átellenes szögletében egy-egy pont. (1 drb. = 0·22 gr.)
6. U. a., de a felső kis keresztke egyik szárán egy csillag. (3 drb. = 0·63 gr.)
7. U. a., de az egyik holdacskaiban egy pont. (2 drb. = 0·45 gr.)
8. U. a., de a középponti kereszt mellett egy csillag. (2 drb. = 0·45 gr.)
Összesen: 18 drb. = 3·84 gr. súlyban.

XXXV. CSOPORT.

1. A C. N. H. XII. sorozat, 204. sz. pénzének *töredéke*.
Előlap: Gyengén szemcsézett körben kettős ív, felette két szembenéző koronás mellkép, közöttük faág.
Hátlap: Falazat, alul félkörű kapuval, fent a magyar címerpajzs, oldalt egy-egy hétágú fa. (1 drb. = 0·08 gr.)

XXXVI. CSOPORT.

1. A C. N. H. XII. sorozat, 199. számú pénze. Kettétört példány.
Előlap: Trónon ülő király, jobbában kereszt aranyalma, baljában lilomos koronáspálca, oldalt egy-egy karika.
Hátlap: Tornyos épület, a torony mellett két zászlóval. (1 drb. = 0·23 gr.)

XXXVII. CSOPORT.

1. A C. N. H. XII. sorozat, 200. számú pénze.
Előlap: Aquileiai modorú templom, a háromszögű orom felett királyi fő.
Hátlap: Karima, körül patkóalakú díszítményekkel, belül kettős vonalközben jobbra lépdelő oroszlán, felette pont. (1 drb. = 0·45 gr.) Karimája sérült.
2. U. a., de teljesebb. (1 drb. = 0·72 gr.)
Összesen: 2 drb. = 1·17 gr. súlyban.

Az aquileiai fillérek lajstroma.

I. CSOPORT.

1. *Aquileiai fillár*: olyan, mint a Numizmatikai Közlöny XI. k. III. tábl. 1. sz.
Előlap: Kettős pontkörben két torony, felettük kis kör, e között négy ékből álló kereszt. A tornyok közt alul háromszögű orom, mely oldalaival párhuzamos rézsutos

vonalakkkal van tagozva. Az orom felett kis kör. A tornyok alatt két vízszintes párhuzamos vonal, a felsőnek végén kampósszerűleg felhajlanak, köztük öt függélyes vonal négy rekeszt alkot, melyekben egy-egy kis kör van.

Hátlap: P · AQVILEGA · körirat s ezen belül ülő püspök süveggel, jobbában pásztorbotot, baljában könyvet tart. (4 drb. = 4·46 gr.)

II. CSOPORT.

2. U. az; olyan, mint a Num. Közl. XI. k. III. tábl. 2. száma.

Előlap: Kettős pontkörben két homorú tetejű oszlop, ezen tojásdad kupolaszerű tető, közötté alul háromszögű orom, ezen kis kör s e felett kereszt, az egész alatt két vízszintes vonal — felső végei felhajlanak — apró függélyes vonalkákkal tagozva, ez alatt öt kis kör, mely öt lábon nyugvó négy boltív lábai felett van, a lábak alatt vízszintes vonal s a boltív feletti körben pont.

Hátlap: P · + AQVILEGIA · körirat. Ezen belül a püspök ülő alakja süveggel, jobbában pásztorbot, baljában nyitott könyv. (1 drb. = 0·91 gr.)

3. U. a., de a boltív felett nincs kör s a boltívek feletti két vízszintes vonal közt XXXXX-cikk-cakk van. (1½ drb. = 0·45 gr.) Mását lásd a Num. Közlöny XI. k. III. t. 2 b) sz. alatt.

A friésachi fillérek lajstroma.

I. CSOPORT.

1. *Welzl B. 1. faj.* Num. Közl. XI. köt. III. tábl. 3—4. sz. változatai. 92 drb. ép és 3 töredék = 90·81 gr.

Előlap: a) a két torony közt levő kereszt 4 drbon a rendes + alak, 39-en négy ékből áll, 44-en a négy ék egy középponti körbe csucsosodik össze; egyen a kereszt több szirmú rozettává verődött.

b) A két torony között háromszögű orom van. Ennek belseje 1 drbnál üres, 3-nál csak egy pont van az orom közepén, 3-nál négy pont; — másoknál az orom belsejét rézsutos vonalak kis rombuszokra osztják: három kis rombuszt mutat 18 drb, négyet 2 drb., hatot 32 drb, tizet 4 drb. s ennél is többet 13 drb.

c) Az orom csúcsán rendszerint pontot látunk. A sorozatban 34 ilyen pénzdarab fordult elő; 48 drbon a pont az orom csúcsa felett van, egy esetben nemcsak az orom csúcsán, hanem a csúcs felett is pontot találunk; 2 drbon hiányzik a pont.

d) Az orom alatt párhuzamos vízszintes vonal húzódik s abban 3 vagy 4 kis kör sorakozik, melyeket legtöbbször függélyes vonal választ el. ○○○○-val díszített 4 drb., ○○○○-val 10 drb., |○|○|○|○-val 69 drb. Három pénzdarabon a karikákban pontot (⊙ ⊙ ⊙ ⊙) találunk; egy esetben pedig a párhuzamos vonalköz egymást metsző (XXXXX) rézsutos vonalakkkal van kitöltve.

Hátlap: Püspök képe, köriratban, jobbában pásztorbot, baljában könyv. Ilyent 73 drbon találtam; a többi olvashatlan. Egy darabon a püspök kezében a botot, egy egyenes nyelű eszköz (lándzsa?) s a könyvet valami ?-alakú jegy (liliom?) helyettesíti.

II. CSOPORT.

Welzl B. 4. faj. Num. Közl. XI. k. IV. tábl. 6-os számának változatai. 13 drb. = 10·40 gr.

1. Előlap: Két torony között angyal, felette félhold s benne kereszttecske. A félhold mellett kétoldalt egy-egy csillag.

Hátlap: Köriratban püspök képe, jobbában pásztorbot, baljában könyv. (7 drb. = 5·77 gr.)

2. U. a., de a hold mellett két többágú csillag. (2 drb. = 1·32 gr.)

3. U. a., de a hold alatt két pont. (1 drb. = 0·95 gr.)

4. U. a., de jel nélkül. (3 drb. = 2·36 gr.)

III. CSOPORT.

Welzl G. 1 faj. Num. Közl. XI. k. V. tábl. 7. sz.

Előlap: Két ellentétes sisakos (?) fej, kettős körben. Oldalt egy-egy csillag, közepén egy ponttal. A fej mellett jobbról, balról egy-egy kör pontok között.

Hátlap: körirat; belül püspök alakja, jobbában pásztorbot, baljában könyv. (II. Eberhard pénze: 1200—1246.) (1 drb. = 0.70 gr.)

IV. CSOPORT.

Welzl D. faj. Num. Közl. XI. köt. VI. tábl. 14. sz.

Előlap: Három tornyos épület, alatta jobbra-balra emelkedő korlátszerű építmény.

Hátlap: Körirat: + EBERHARD ω EP ∞ , belül püspök képe pásztorbottal és könyvvel. Két példánynál az alak baljában liliom. (10 $\frac{1}{2}$ drb. = 9.18 gr.)

V. CSOPORT.

Welzl E. 2. faj. Num. Közl. XI. köt. VII. tábl. 16. sz. változataiból való ritkább darab.

Előlap: Körben jobbra lépő oroszlán felkunkorodó farkkal.

Hátlap: Balra néző lebegő sas körben, alatta szintén körben ágaskodó griff(?). (1 drb. = 0.58 gr.) sérült.

VI. CSOPORT.

Welzl E. 2. faj. Num. Közl. XI. köt. VII. tábl. 16. számának változata. (1 drb. = 1.13 gr.)

VII. CSOPORT.

Welzl H. G. faj. Num. Közl. XI. k. VIII. t. 28 A száma.

Előlap: Alul kőgyűrű, egy része alatt két pont van, a gyűrűben sűrűen pontok s felette három torony, melyek mindegyikén gömbös végű kereszt van.

Hátlap: Nagy fej, emellett balról kifelé forduló pásztorbot, felette pont, jobbról ötágú csillag, felette egy pont, a fej felett gömbös végű kereszt. (1 drb. = 1.13 gr.)

2. U. a., kisebb alak és más veretű. (1 drb. = 0.62 gr.)

VIII. CSOPORT.

Welzl. H. G. faj. Num. Közl. VIII. tábla, 28B. számú.

Előlap: Alul falazat, közepén kapuval, a kapu mellett felül két bástyafokos torony, e között és rajtuk kívül oszlop, a köztük levőn egy pont és felül a két torony közt ötágú csillag. (12 drb. = 11.46 gr.)

Bizonytalanok.

1. Előlap: Teknikája a brakteatok veretére emlékeztet. Pontokkal kísért, körben hajló leveles ág-alkotta mezőben tojásdad alakú címerpajzs, melyben balra tekintő lebegő sast találunk. A címer felett szintén egy sas alakja látható

Hátlap: Kopott és elmosódott rajzából két csillagot s egy körvonalon belül 3 holdcskát vehetni ki. (1 drb. = 0.63 gr.)

2. A leletet kiegészíti 8 töredék. Ebből 2 drb. aquileiai fillértől, 1 drb. a II. csoportbeli friesachiaktól, 2 drb. a III. csoportbeli friesachiaktól származik. 3 drb. bizonytalan. (Összesen: 8 drb. = 2.72 gr.)

Gubilza Kálmán.

Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével.

Az érmek osztályozásának egyik kritériuma az anyag, amelyből készültek. Általánosságban arany, ezüst, réz, bronz, ólom és ón érmekről beszélünk. Az érmek anyaga rendszeren fém, még pedig ez vagy tiszta, vagy ötvözet. Tiszta fém fogalma alatt jelen esetben nem szabad abszolút vegyi tisztaságot érteni, mert ha a készítésnél meg is volt a szándék, az eszközök és módszerek fogyatékosága miatt azt elérni egészen az újkor végéig nem voltak képesek. Csak a savak feltalálása után bírták az ezüstöt a vele együtt termelt aranytól teljesen megtisztítani, az aranyban pedig az ezüstön kívül (Oroszországban) előforduló platina és irridium kiválasztása csak az utolsó évtizedekben és vegyi laboratóriumokban sikerült. A rézben antimon és ólom, az ónban ólom gyakori fertőzőmenny.

Numizmatikailag azonban mégis tiszta fémnek mondhatunk oly ötvözetet, melyben a fertőzőmennyek a 10 ezreléket meg nem haladják. Ötvözeteket szándékosan az érmek fémértékének csökkentése miatt (arany- és ezüstérmeknél), vagy az előállítás megkönnyebbítésére (öntött bronzérmeknél), vagy végül, mint mai nap is, a kopás meggátolása céljából készítettek. Előfordul még, hogy kevésbé értékes ötvözeteket és fémeket egy vékony réteg nemesfémrel vonták be, hogy az érem tetszetősebb legyen s nagyobb értékűnek lássék (bélelt pénzek). Így az anyag megállapítása pusztán szemmel nem egészen könnyű feladat. Már az ókorban, sőt lehet mondani, mióta érmek készültek, azok anyagának megállapításával is foglalkoztak az emberek. Ezen módszerek a savak feltalálása előtt nagyon primitívek voltak, mivel főleg fizikai eszközök állottak csak rendelkezésre s a fém színe, keménysége, karca, végül színének változása tüzesítés után szolgáltatva az adatokat. A szaténomsav feltalálása után is még sok idő múlt, míg az mint választóvíz kezdett szerepelni. Azonban ekkor a kémlelő már rég ismert próbakő azon helyet foglalta el, melyet ma is betölt. A választóvíz, azután a királyvíz (salétromsav és sósav keveréke) különböző, de meghatározott arányban vízzel felhígítva, értékes reagens a nemes fémek, főleg az arany és ötvényeinek felismerésére, valamint a nemesfém-tartalom arányának megállapítására. A kémle a próbakövön csakis erre szorítkozott. A nem nemesfémek és ötvényeiknek meghatározásával vegyi laboratóriumokon kívül, geológusok, mineralógusok, bányászok foglalkoztak csupán. Így forrasztócső-analízis, kvantatív és kvalitatív vegyi vizsgálat, utóbb pedig a mikrokémiai vizsgálatok szolgáltak erre és a próbakő főleg az aranyművesek eszköze maradt.

A numizmatikában szükség volt egy oly módszerre, mely megbízhatósága mellett egyszerű és bárki által könnyen elsajátítható; gyors, azaz egyes vizsgálat nem tart sok ideig, megejtésére pedig rendes mérlegen meg sem mérhető anyagmennyiséget fogyaszt és végül ezen anyag az érem megsértése nélkül választható le abból. Ez a próbakövön történő vizsgálat.

A próbakő anyaga lydit, fekete szarukőszzerű kvarc, mely meglehetősen kemény, savak és alkáliak behatásának rendes szobahőmérséklet mellett, színének változtatása nélkül, teljesen ellenáll. Reagensekül különböző ásványi savak és speciális vegyszerek szolgálnak. A reagensek eltartására az ú. n. savpalackok a legalkalmasabbak. Ezek üvegpalackok, melyeknél a dugaszt még külön finoman beköszörült üvegbura zárja el, továbbá a beköszörült üvegdugasz pálcika formában végződik, s az így a reagens kivevésére használható. A vizsgálat megejtésére még próbátűk szükségeseek. Ezek sárgaréznyélbe illesztett hegyes fémlemezek mindazon fémek- és ötvényekből, melyek a vizsgálat tárgyát képezik.

A vizsgálat analógiák alapján történik. A megvizsgálandó érem szélét mechanikai megtisztítás után a próbakőhöz dörzsöljük. A próbakőre tapadt fém színét figyeljük meg először, azután kiválasztunk egy oly próbátűt, melybe foglalt fém színe az előzőéhez hasonló és azzal az előbbi vonás mellé húzunk egy vonalat. Ezután a fém színe által

meghatározott speciális reagensből egy cseppel teszünk a próbakőre, de úgy, hogy az mindkét vonást egyenletesen borítsa. Ha mindkét fém egyformán változik is a reagens behatása alatt, ez még nem elegendő a meghatározásra, a kísérletet meg kell ismételni a többi reagenssekkel és csak ha az összes kísérleteknél egyforma változásokat tapasztalunk, monhatjuk ki azt, hogy a megvizsgált fém a próbatűben lévő fém anyagával azonos. Ha a két fém a reagens behatása alatt különbözőképp viselkedik, a próbatűt fel kell cserélni addig, míg olyat találunk, melynek vonása a megvizsgálandó érem vonásával a reagenssekkel szemben egyformán viselkedik. A próbatű használata az ötvényekben foglalt nemes fémtartalom kvantitatív becslésénél, valamint a reagens kontroll-reakcióinál még gyakorlott vegyésznek is elkerülhetetlen, habár egyes fémek és ötvények felismerése pusztán reagenssekkel is lehetséges. Próbátű helyett bármely más fémtárgyat p. o. ékszer, forgalomban lévő ércpénzt is használhatunk, feltéve, hogy a fémet, avagy az ötvözetet pontosan ismerjük.

A próbakővön történő vizsgálat ismertetésénél két csoportot különböztetünk meg: 1. tiszta fémből, 2. ötvözött vagy összetett fémekből készült érmekeket.

1. Csoport: Tiszta fémek.

A numizmatikában előforduló tiszta fémek a következők: platina, arany, ezüst, réz, ólom, ón, horgany, öntöttvas, nikkel, alumínium.

Ezek felismerésére szükséges reagens: * 1. 18 karátos próbavíz (salétromsav és sósav keveréke, vízzel annyira felhígítva, hogy a 18 karátos aranyat már nem, a 14 karátos aranyat még oldja); 2. 14 karátos próbavíz (az előbbihez hasonló összetételű, de jobban felhígítva); 3. ezüstpróbavíz (káliumbikromát-oldat kénsavval keverve); 4. koncentrált kénsav; 5. sósav; 6. salétromsav.

A próbakővön húzott vonás színe az arany és vörösréz kivételével mind fehér, de ha a vonásokat egymással összehasonlítva pontosan megfigyeljük, ezek egymástól színárnyalatban különböznek. A legintenzívebb fehér az alumíniumé, a legkevésebbé látható és szürkésfehér a vasé. Az alumínium után a legfehérebb vonást adja az ezüst, ehhez hasonlót a horgany. Már szürkésebb, de azért erősen fénylő az ólom és az óné. A nikkel, platina és a vas vonása kevésbé fénylő és szürkésfehér.

A fémeket a próbakővön húzott vonás színe szerint osztályozva, vonásaik a fent leírt reagens behatására következőképpen viselkednek:

a) Az alumínium vonása csak kénsavban és sósavban oldódik. Mindkét esetben erős pezsgés áll be. Sósavban a pezsgés erősebb és nagyítóval az apró buborékokat jól meg lehet különböztetni.

b) Az ezüst vonása 18 karátos próbavízben rögtön eltűnik, a vonás helye kis idő múlva fehér krétaszínű lesz és a folyadék felszínén zsírhoz hasonló réteg úszik. 14 karátos próbavíz lassan, salétromsav jól oldja, míg kénsav és sósavban nem változik. Legkönnyebben ezüstpróbavízzel mutatható ki, ebben a vonás rögtön vérvörös lesz.

A horgany vonása valamennyi felsorolt reagensben oldódik; 18 karátos próbavízben kevés, kénsav és sósavban erős pezsgéssel.

c) Az ólom vonása 14 karátos próbavízben oldódik. Salétromsavban szintén feloldódik ugyan, de lassabban. 18 karátos próbavízzel szürkésfehér csapadék válik ki és buborékok keletkeznek, minek következtében a vonás rögtön sötétszürke és fénytelen lesz. Tömény sósav részben oldja és a fölös sósav elpárolgása után szürkésfehér csapadék válik ki. A többi reagens az ólom vonására csak kevésbé hat.

* A magyar kir. főfémjelző-hivatal a próbavizekre vonatkozólag a következő adatokat nyújtotta: 1. a 18 karátos próbavíz összetétele: 100 súlyrész tömény (42° B.) salétromsav, 2 súlyrész tömény (25° B.) sósav és 25 súlyrész desztillált víz; 2. a 14 karátos próbavíz összetétele: 100 súlyrész tömény salétromsav, 2 súlyrész tömény sósav és 152 súlyrész víz; 3. az ezüst próbavíz összetétele: 3 súlyrész kálium bikromátum, 32 súlyrész desztillált víz és 4 súlyrész 64° B.) kénsav.

Fémek felismerése próbakövön, savak segítségével.

Fém neve	Chemiai jegy	Fajsúly	Keménység	Olvadáspont	A vonás színe a próbakövön	Reakciók a próbakövön						Megjegyzések
						18 karátos próba- vizzel	14 karátos pró- vizzel	Ezüst- próba- vizzel	Kén- savval	Só- savval	Sálcé- rom- savval	
Platina	Pt	21.150	3.2	2500°	Szürkésfehér	—	—	—	—	—	—	
Arany	Au	19.265	2.5	1200°	Arany-sárga	—	—	—	—	—	—	
Ezüst	Ag	10.575	2.8	1000°	Ezüstfehér	X ¹	∧ ²	Δ ³	—	—	X	¹ A fém helyén fehér csapadék, a kémszer fel- színén zselészerű réteg. ² Lassan megfehéredik, de nem oly intenzíven ³ A fém helyén vérvörös csapadék.
Réz	Cu	8.80	3	1054°	Rézvörös	X	∧	+	∧ ¹	—	X	¹ Melegítésre oldja.
Ólom	Pb	11.25	1	334°	Szürkésfehér	Δ ¹	+	Δ	Δ	Δ ²	∧	¹ Rögtön szürke lesz, gyengén pezseg. ² Oldás után fehér csapadék.
Ón	Sn	7.29	1.7	235°	Szürkésfehér	X ¹	+	Δ	X ²	Δ	+	¹ Pezsgéssel oldódik. ² Erős pezsgéssel oldódik.
Horgany	Zn	6.86	2.5	433°	Szürkésfehér	X ¹	X	X	X ²	X ³	X	¹ Kévs pezsgéssel oldódik. ² Erős pezsgéssel oldódik. ³ Erős pezsgéssel oldódik.
Öntött vas	Fe (c)	7.65	5.62	1250°	Kévsé lát- ható szürkés- fehér	X	+	∧	X ¹	+	X	¹ Pezsgéssel oldódik.
Nikkel	Ni	8.90	3.2	1600°	Kévsé lát- ható szürkés- fehér	+	—	—	—	—	X	¹ Kévs pezsgéssel lassan oldódik. ² Pezsgéssel oldódik.
Alumínium	Al	2.60	2.75	700°	Intenzív fehér	—	—	—	∧ ¹	X ²	—	

X = gyorsan oldódik

+ = oldódik

∧ = lassan oldódik

Δ = kévsé oldódik

— = nem oldódik

Az ón vonása 18 karátos próbavízben igen gyorsan és pezsgéssel oldódik, kénsavban erős pezsgéssel. 14 karátos próbavíz és tömény salétromsav lassabban oldja, míg az ezüstpróbavíz és a sósav csak kevés hatással van rá.

d) A nikél vonása csak a salétromsavban oldódik gyorsan, 18 karátos próbavíz sokkal lassabban oldja fel, míg a többi reagensek egyike sem hat rá.

A platina vonása az itt felemlített reagensekkel szemben teljesen immunis.

Az öntöttvas vonása 18 karátos próbavízben és salétromsavban gyorsan oldódik, kénsavban és sósavban pezsgéssel, az előbbiben valamivel gyorsabban. 14 karátos próbavíz is oldja, a leglassabban az ezüstpróbavíz.

Az arany és a vörösréz vonása színes, az előbbié sárga, utóbbié vörös. Így már próbakövön is egymástól könnyen meg lehet különböztetni.

a) A tiszta arany vonása az itt felsorolt reagensek egyikében sem oldódik.

b) A vörösréz vonása 18 karátos próbavízben és salétromsavban igen jól, az ezüstpróbavízben jól, 14 karátos próbavízben lassan oldódik; kénsavban csak melegítésre, míg sósav egyáltalán nem oldja.

Könnyebb áttekintés miatt a mellékelt táblázatban a fémek próbakövön húzott vonásainak reagensek behatására bekövetkező változásainak leírása helyett jeleket használtam, a jelek értelmét külön megmagyarázva. Egyes feltűnő jelenségeket pedig a megjegyzések rovatában írtam le. Ezenkívül a fémek kémiai jegyét, fajsúlyát, keménységét és olvadáspontját is feljegyeztem.

Mivel a fajsúly és a keménység szintén ad támpontokat a fémek felismerésére és egyszerű eszközökkel bárki által könnyen megállapítható, továbbá a bélelt érmeknél a fajsúly meghatározását úgyis részletesen kell tárgyalnom, most csak az alapfogalmakat akarom röviden ismertetni.

Az érme fajsúlyának meghatározására az egyszerű gyógyszerész kézi mérleg elegendő; szükséges továbbá a súlyokon kívül egy szál hosszú haj és egy pohár (desztillált, avagy eső-) víz. A meghatározandó érmet a hajszállal óvatosan körülkötjük és úgy erősítjük a mérleg egyik serpenyőjére, hogy arról egy hajszálon függve, szabadon lóghasson. Így lemérjük súlyát, (a hajszál súlyát elhanyagolván). Azután vízbe mártjuk az érmet és addig teszünk súlyokat a mérleg azon serpenyőjébe, melyen az érme függ, míg a mérleg teljesen egyensúlyba jut. Ha a most felrakott súlyokat összeolvassuk, az érme által kiszorított víz súlyát, vagyis az érme térfogatát megtudjuk. A fajsúly az abszolút súly és a térfogat viszonya lévén, vagyis $F = S : T$, ha tehát a talált értékeket a képletbe helyezve az osztást elvégezzük, az érme fajsúlyát nyerjük.

A keménységi fok felismerésére külön próbátűk szükségesek. Ezek fémsodronyokból készült tűk, melyeket tollszárvastagságú farudacskákba illesztünk. Miután az érme szélét előbb óvatosan finom csiszolópapírral megtisztítottuk, azután az aranyművesek által használt rouge-val, azaz vörös vasoxidporral tükörfényesre lecsiszoltuk, a próbátűt véső gyanánt használva igyekszünk az érme felületét megsérteni. A puhább tű hegye lekopik, míg a keményebb tű nagyító lencsén nézve, tisztán felismerhető karcolás nyomát hagyja. Legcélszerűbb következő fémekből készíteni próbátűket: ólom, ón, horgany, vas (drótszeg, keménysége 3·8) és acél varrótűből (keménysége 5·5), azonkívül egy sárgaszínűre futtatott (tűzben sárga színig hevített) varrótűből (keménysége 4).

A keménység megállapításánál azonban meg kell jegyezni, hogy az öntött érme felülete mindig keményebb, mint a belsejök, továbbá a vert érme szintén keményebbek mint az illető fémöntvény.

A fajsúly megállapításánál is figyelembe veendő azon körülmény, hogy ugyanazon fémről vert és öntött érme fajsúlya közt észrevehető különbség van.

A fajsúly, valamint a keménység az ötvözés által változik és így ezzel a második csoport ismertetésénél fogok bővebben foglalkozni.

Dr. Gaspáretz Géza Elemér.

Magyar egyházi emlékérmek.

Második pótlék.

Örvendetes jelenséggépen regisztrálhatom, hogy egyházi emlékérmek és kegyeleti érmeink terén még annyi a lappangó és kiadatlan anyag, miszerint egy összefoglaló közlemény hatása a tavaszi esőhöz hasonlítható, melynek nyomán szemlátomást zöldül a határ. — A N. K. X. k. 3—4. füzetében s a XI. k. 3. füzetében közzétett sorozatok megjelenésével kapcsolatban jutottak tudomásomra az alább közlendő éremfajok és változatok, amelyek nagy részének szíves bemutatásáért ezúton mondok köszönetet tulajdonosaiknak, akiknek gyűjteményei egyházi-, illetve kegyeleti érmek dolgában a legdúsabb magángyűjtemények hazánkban.

Számítok rá, hogy idő folytán egy harmadik pótlék számára is elegendő anyag fog összegyűlni, ezen éremcsoportra figyelmessé tett gyűjtőink jóvoltából.

I. Egyházi személyek emlékérméi.

Tarnóczy Miksa József

salzburgi érsek.

108. Mellkép jobbfelé, csuklyás gallérral, láncon függő mellkeresztrel, kapuciummal. A kép szelvényében, balra, bevésett betűkkel: M. GVBE mesterjegy. Körül: MAX. JOSEPH CARD. DE TARNÓCZY PR. ARCH. SALISB.

Hátlap: Mindkét oldalán 15—15 bojtjal díszített bíborosi kalap alatt hosszúnyelű kettős kereszt, továbbá infula, hercegi süveg és rézsútos pástorbót alatt két egymás mellé állított pajzsban: 1. Salzburg hasított pajzsú címere (oroszlán és pólya), 2. egyszer metszett mezőjű pajzsban, szikla (?) előtt kardot és három rózsát tartó oroszlán. Lenn, ívesen: OBIIT ANNO MDCCCLXXVI

Bronz. 79 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében. (Tarnóczyra nézve lásd még a N. K. X. kötet, 101. l. 67. sz. érmet).

II. Helyi vonatkozású egyházi emlékérmek.

Arad.

70. Középen vonallal szegélyezett kerek mezőben, melyet fenn a szegélyből elvett félkörű toldalék bővít, szent Flórián felhőn álló alakja, balfelé, sisakkal, páncélban, köpenyvel. Vederből vizet önt egy alantabb álló házra és zászlót tart. Mellette lenn, jobbra: A. SCHÖLL | BRITANNIA | jelzés. A szegélyen, kétoldalt: EGY MINDNYÁJÁÉRT, 'S MINDNYÁJAN EGYÉRT Lenn kis koronás országcímer.

Hátlap: Babér- és tölgykoszorúban: AZ | ARADI ÖNKÉNTES | TŰZOLTÓK | ZÁSZLÓSZENTELNSÉNEK | EMLÉKEÜL | 1868 JULIUS 26^{AN} | Lenn a koszorúba fűzve Arad város kis címere. — Mindkét lapon sima szegély.

Ön. 41 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Budapest.

A N. K. XI. 91. l. 15. sz. a. említett éremnek részletes leírása.

Kurtaszakállas férfi (pap) mellképe jobbfelé, fején kapucium és fölötté dicskör.

Hátlap: Körül (fönn, félkörben): BUDAPESTI (lenn, félkörben): I. GYERMEK-MENHELY | Középen csillag alatt: beponcolt 9123 szám. — Ovális érem füllel és karikával.

Ezüst. Fülestül 23, anélkül 19 mm. magas és 16 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

Egbell.

(Nyitra megye, Holics mellett). — Bértálási emlék.

71. Balfelé fordult püspök két pap közt, kiknek egyike a pásztorbotot, másika a krizmát tartja. Vele szemben, jobbfelé fordulva, kis fiú és kis leány áll, mögöttük álló bérmaszüdőikkel. Fönn lebeg a sz. lélek galambja, sugarak közt. A talajt kockakövek borítják. — Sima szegély.

Hátlap: PAMATKA | BIRMOFKY | v | EGBELLOCH | ROCKU 1884 | Sima szegély. Fülezett érem.

Ön. 29 mm. — Spitzer Mór gyűjteményében.

Esztergom.

Lásd alább III. r. 102. sz. alatt az évenkénti búcsúünnep alkalmára készült érmek.

Fiume.

Jubileumi emlék.

72. A fiumei csodás feszület képe. A háttérben Fiume látóképe a tenger felől nézve. Hasonló a M. Egyh. Eml. III. r. 19. sz. (N. K. X. köt. 95. I. 19. sz.) érem előlapjához. (A feszület alján nem lábzsámoly, hanem egy bronz kar látható.)

Hátlap: * | SECVLVM | V. | CELEBRATVM | FLVMINIS | S. VITI. | MDCCXCVI. | * | (az utolsó sorban talán * P). — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fül nélkül 30 mm. magas és 27 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz. 168. I. 1. sz. — Szvoboda gyűjt. (Bécs). — 1796-ban verték, a fiumei csodálatos feszülettel történt csoda 500 éves jubileumára. — Magának ezen eseménynek leírását I. az idézett Mitteilungen 1912 augusztus havi 267. száma 167. lapján.

Kőszeg.

73. Egytornyú gótikus templom képe, homlokzatával rézsútosan balfelé. Mögötte jobbra, fönn az égben, felhők közt Jézus szembenéző mellképe látszik, feje körül díszes dicskörrel. Mellén sugarakat árasztó szív látszik.

Hátlap: JÉZUS SZENT SZÍVE | TEMPLOMÁNAK | FELSZENTELÉSI ÜNNEPÉLYE | EMLÉKÉRE | KŐSZEG, 1894. SZEPTEMBER 23. | (Az első és az utolsó sor együtt egy kört alkot.) — Mindkét lapon sima szegély. — Fülezett érem.

Sárgaréz. 30 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Mária-Czell.

Magyar emlékérem Mária-Czell 700 éves jubileumára.

74. Olyan mint a M. Egyházi Emlékérmek II. részében (N. K. X. k. 134. I.) 42. sz. alatt leírt érem, hanem nagyobb és más anyagú. — Fülezett érem.

Fehéres (kemény) fém. 29 mm. — Spitzer Mór gyűjt.

Pannonhalma.

A M. Egyházi Emlékérmek II. r. 49. sz. érem (N. K. X. k. 135. I.) eddig egyetlen ismeretes arany példánya.

Arany. 39 mm., 31.10 gr. — 2 mm. vastag. — NM.

Radna.

Jubileumi emlék.

75. Szűz Mária fél alakja szemben; fején fátyol, kezeiben (jobb válla előtt) a kis Jézust és egy skapuláriumot tart. A fejek körül fénykörök; Mária fejére két hosszúruhás lebegő angyalka nyílt koronát helyez. A mellkép alatt, mintegy hozzácsatolva, négyszögletes keretben a purgatórium lángjai közt szenvedő lelkek, akiket három angyal vigasztal. Fönn, félkörben: JUBILEUMI EMLÉK 1695—1895 | Sima szegély.

Hátlap: A radnai templom homlokzati képe s tőle balra egy hosszú, kétemeletes ház, az előtérben pedig két kis épület és bokrok. Fönn, félkörben: MARIA-RADNA | Sima szegély. — Ovális, fülezett érem.

Ezüst. Fülestül 26, anélkül 22 mm. magas és 19 mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

76. Középen a radnai templom homlokzati képe, tőle balra nagy kétemeletes ház, az előtérben kis épület és bokrok. E kép fölött lebeg felhőkön a radnai Madonna mellképe a kis Jézussal és skapuláriummal és a koronát tartó két angyallal. Lenn, félig a szegélyen, a magyar országcímer. A szegélyen, körül: TIBI MAGNAE HUNGARIAE PATRONAE HONOR ET GLORIA | Sima szegély.

Hátlap: Babérkoszorúban: * JUBILAE0 | BISAECULARI | B. M. V. RADNAE | ALTARE VOTIVUM | DEDICATUM | MDCCCXCV | Sima szegély. — Fülezett érem.

Ezüst. 28 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Tersatto (Trsat).

Jubileumi emlék.

77. A tersattói Madonna felhők fölött, amelyeken a két angyaltól vitt ház nyugszik. Fönn: 10 SVIBNJA 1291 | lenn két rózság közt: 1891.

Hátlap: Diszes keretben: SPOMEN | 600 GODIŠNJI CE | DOŠAŠĆA SV. | KUĆICE B. D. M. | NA | * TRSAT * | (annyi mint: emlék az áldott anya szent házának Tersattóba érkezésére. 1291 május 10).

Nikel. 28 mm. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. i. h. 13. sz. — Zágrábi múzeum.

III. Helyi vonatkozású kegyeleti érmek.

Besnyő.

99. A besnyői Sz. Mária álló képe szemben, jobbkarján a Jézuskával, két térdelő angyal közt. A Madonna körül fénysugarak láthatók, különben hasonló a M. Egyházi Emlékérmek III., 2. sz. (N. K. XI., 91. 1.) érmen levő képhez. Fönn, félkörben: BESNYŐI SZ. MÁRIA | Mindkét lapon pontozott keret. — Ovális érem füllel.

Fehér fém. Fülestül $27\frac{1}{2}$, anélkül 23 mm. magas és 19 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

(2. b) Olyan mint a M. Egyházi Emlékérmek III. rész 2. sz. érem (N. K. XI. k. 91. 1.), hanem sárgarézből van.

Bisztritz.

Búcsújáráshely Horvátországban.

100. Szívalakú pontozott keretben a Madonna képe szemben, balkarján a kis Jézussal. Alább kétoldalt két álló szent. Kétoldalt, ívesen: SANCTA MARIA BISTRICENSIS A szelvényben lekopott felirat (IN REGNO?) | CROATI(AE)

Hátlap: Sz. Mária álló alakja félholdon és felhőkön, kissé jobbfelé. Feje körül 6—7 csillag. B. VIRGO SINE LABE ORIG CONC Lyukas, fül nyomával. — Ovális érem. Sárgaréz, 30 mm. magas és 27 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

101. Középen, fönn, tojásalakú, kerekded tagokból álló keretben a bistrizi Szűz Mária szemben álló alakja, balkarján Jézussal, formátlan köpönyegben, koronás fejekkel, sugarak közt, melyek a kereten is túláradnak. E keret alatt, feléje fordulva, lenn két álló szent, hosszú ruhákban. Kétoldalt, ívesen: SANCTA MARIA — BISTRICENSIS | Lenn a szelvényben kétsoros elköpött felirat; talán ez: (IN REGNO?) | CROATIAE | Ovális érem (letört füllel; lyukas).

Hátlap: A Szeplőtelen Szűz Mária felhők közt, félholdon áll szemben, fejét kissé jobbfelé hajtva. Balkeze keblén nyugszik, jobbát lefelé nyújtja. Feje fölött hét (?) csillag. Körül: B. VIRGO SINE — LABE ORIG. CONC.

Sárgaréz. 31, fül nélkül 30 mm. magas és 27 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjt.

Esztergom.

A székesegyházi búcsú alkalmával elárusított érem.

102. Sz. István mellképe balfelé, fején a sz. koronával (a lefüggő láncok nélkül) és dicskörrrel. Körül: • SZENT ISTVÁN ELSŐ MAGYAR KIRÁLY EMLÉKEZETÉRE • |

Hátlap: Az esztergomi székesegyház homlokzatának képe; az előtérben gyepes téren átvezető út. Fönn, ívesen: ESZTERGOMI EMLÉK • | Lenn, a szelvényben: AUGUSTUS 20 • | Mindkét lapon sima szegély. — Füleztet érem.

Aluminium. 23 mm. — Spitzer Mór gyűjt.

Fiume.

A M. Egyh. Eml. III. r. 19. a) sz. (N. K. X. k. 95. l. 19. sz. a) alatt leírt fiumei bronzéremnek második ismert példánya Höfken Rudolf birtokában van, Bécsben. (Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz. 168. l. 3. sz. és 31. t. 3. sz.) Ennek nincsen füle, atm. pedig 30 és 27 mm.

103. A fiumei feszület képe, alján a kézzel. Körül: MIRACULOSUS CRUEFIXUS FLUMINIS | A szelvényben * 1296 *

Hátlap: Hosszúkás négyszögben a „jó tanács“-ról nevezett Szűz Mária-kép, elliptikus szíváránnyal Szűz Mária feje körül. A négyszög körül: MEUM EST (díszítmény) CONSILIUM PROV. 8. 14. | Ovális érem.

Féher fém. 23 mm. magas és 19 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 168. l. 5. sz. — Höfken R. gyűjt.

Lásd még fönebb a II. rész 72. sz. érmét, mely a fiumei feszülettel kapcsolatos csoda 500 éves jubileumára készült 1796-ban.

Fiume és Passau.

104. A fiumei S. Vito templomban lévő feszület az előtérben, alján egy emberi karral. A háttérben Fiume látóképe s a tenger, két vitorlás csónakkal.

Hátlap: Szűz Mária fél alakja balfelé, fején fátyollal; karjaiban a jobbvállára boruló gyermek Jézust tartja. A fejek körül fénysugarak. Körül: S. M. AVXIL. PASSAV ET CHLVMEK S. I.

Ovális érem. 30 mm. magas és 27 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 168. l. 4. sz. és 31. t. 4. sz. — Höfken R. gyűjt. — Beierlein: Münzen baye-rischer Wallfahrtsorte I., n. 200.

Fiume és Tersatto.

105. Középen, kissé mélyített kerek mezőben, fénysugarak közt álló feszület, szemben. Lenn egy emberi kéz. A szegélyen, körül: MIRACULOSUS CRUCEFIXUS FLUMINIS | Lenn: + 1296 + |

Hátlap: Szűz Mária fél alakja szemben, balfelé hajlott fejjel. Fején fátyol, korona és dicskőr, ruhája himzett, balvállán rozetta. Jobbkarján a kis Jézus ül, koronás és dicskörös fővel. Körül, nagy betűkkel: MATER GRATIARUM TERSACTI — VI. CENT. 1291 | Mindkét lapon sima szegély.

Fehér fém. 38 mm. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 170. l. 10. sz. — Zágrábi múzeum.

106. Hasonló az előbbihez, csak kissé változtatott beosztással. Négyzetes, alsó és felső oldalán egy-egy félkörű toldalékkal.

Sárgaréz. 30 mm. magas és 22 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 170. l. 11. sz. — Zágrábi múzeum.

107. Olyan mint az előbbi 105. sz. érem, hanem kerek alakú.

Sárgaréz, 25 mm. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. i. h. 12. sz. — Höfken R. gyűjteményében.

108. Sugarak közt szemben álló feszület; lábánál egy emberi jobbkez. Körül: MIRACULOSUS CRUCEFIXUS FLUMINIS | lenn: * 1296 * | Pontozott szegély.

Hátlap: A tersattói Madonnakép mása. Körül: MATER GRATIARUM TERSACTI | lenn: + ORA P. N. 1291 + | Pontozott szegély. — Ovális érem füllel.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül 28, anélkül 24 mm. magas és 21 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

109. Ugyanolyan mint az előbbi érem, hanem kisebb.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül 22, anélkül 18 mm. magas és 16 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

110. A fiumei feszület. A háttérben Fiume látóképe a tengerrel. A vízen két hajócska.

Hátlap: Szűz Mária mellképe szemben, jobbkarján Jézussal. Fejeiken koronák és fénysugarak. Körül: S. MARIA GR. TERSACTI. A szelvényben: ROMA. — Ovális érem.

Ezüst. 30 mm. magas és 27 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 168. l. 2. sz.

111. Szűz Mária fél alakja szemben, fátyolos és koronás feje körül fénykörös, karjaiban, jobb vállán a kis Jézus fekszik, koronás, fénykörös fejjel. Körül: SS. MADONNA DI TERSATTO PREGATE P. N. | Lenn, a kép alatt: 1291 évszám. — Sima szegély.

Hátlap: Középen sugarak közt szemben álló feszület. A sarkosan levágott alapon koponya, emberi kéz és egy alakú tárgy. A kereszt felső végén két keresztbe tett szeg. Körül: MIRACULOSUS CRUCEFIXUS FLUMINIS | Lenn: 1296 évszám. — Sima szegély. — Ovális érem füllel.

Fehér fém. (Ezüst?) Fülestül 28, anélkül 24 mm. magas és 20 mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

112. Ugyanolyan, mint az előbbi 111. sz. érem, hanem kisebb.

Fehér fém. (Ezüst?) Fülestül 21¹/₂, anélkül 18 mm. magas és 15 mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

(20. b) A M. Egyh. Eml. III. r. 20. sz. érem a nemz. múzeumban kissé vöröses színű sárgabronz. Ugyanilyen érem, ezüstölt sárgarézről Spitzer Mór gyűjteményében van.

Máriavölgy.

Régi búcsújáróhely Pozsony megyében, Stomfa mellett.

113. Két angyalka közt felhőn lebegő koronásfejű Sz. Mária, balkarján a szintén koronás Jézuskával, ormóttan köpenyekben. A köpenyen homorú betűkkel három sorban

felülről lefelé olvasandó: O DVLCIS | OPIA | OCLEMEN | Lenn tájképrészlet, kerek kútkávéval.

Hátlap: Pontozott ovális keretben: ANDENKEN | ZUR | MARIATHAL | Fülezt ovális érem.

Sárgaréz, ezüstölés nyomaival. Fülestül 27 mm. magas, 19 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében.

114. Előlapja nagyjából hasonló az előbbi 113. sz. érem előlapjához, hanem teljesen más bélyeggel és rajzzal. Mária köpenyén három sorban, domború betűkkel: DCCEK | OPIA | DEIRE olvasható. A kútkáva mellett két rózsatő.

Hátlapja azonos az előbbi 113. sz. érem hátlapjával. — Ovális érem füllel és kari-kával.

Sárgaréz. Fülestül 23 mm. magas és 16 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjt.

115. Hermelin köpenyből alkotott satorszerű keretben a máriavölgyi Madonna képe, balkarján a kis Jézussal. Köpenyén nincs felirat, hanem két sor gyöngy. Lenn a kerek kútkáva két ívesen hajló vastagabb vonal közt. Körül: MARIA THAL PANI MARIA FALENSKE |

Hátlap: Egytornyú templom képe, tornyával hátra és balfelé. A templom végében egyemeletes épület. Fönn, félkörben: * MARIAVOLGIBOL EMLÉK * (így!) — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 23 mm. magas és 16½ mm. széles. — Spitzer Mór gyűjt.

Nagyszombat.

116. Keresztelő Szent János feje, kissé jobbfelé; mögötte, kissé jobbfelé, sugaras fénykör.

Hátlap: Kis négyzetes keretbe foglalt Mária-kép (Sz. Mária mellképe) jobbfelé fátyolos fénykörös fejjel, amint a fénykörös fejű Jézuskát tartja. A képet két angyal tartja felhők közt. A szelvényben: SMBC | Mindkét lapon kettős vonalkeret. — Ovális érem (fűl nyomával?)

Sárgaréz. 23 mm. magas és 21 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjt.

(Ezen éremnek Nagyszombathoz való tartozóságát Spitzer Mór úr közlése alapján állapítottam meg.)

Az Orsolya-apácák érme.

117. Sz. Orsolya alakja (térdig), balfelé fordulva. Fején fénykörben korona, vállain prémszegélyű palást. Övcsattján kereszt. Kezeiben pálmaágat és nagy nyílveessőt tart. Körül: Sancta Ursula ora pro nobis

Hátlap: Köröskörül felhőktől övezve, fél golyón szemben áll Szűz Mária, kígyóra lépve. Feje körül kilenc csillag; lefelé irányított, kevésbé tárt kezeiből sugarak áradnak lefelé. — Ovális érem füllel.

Ezüstölt fém. Fülestül 39, anélkül 33 mm. magas és 29 mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

(Készült Poellath gyárában, Schrobenhausenben.)

Óhegy.

Búcsújáróhely Zólyom megyében. (Lásd N. K. XI., 100. 1.)

118. Diszes templomi oltáron, két magas oszlop közt, fénysugaraktól körülvevett menyezet alatt Szűz Mária álló alakja szemben, bal karján a kis Jézussal. Kissé alább, Sz. Mária két oldalán egy-egy álló szent szobra. Körül, félkörben: PANNA MARIA STAROHORSKÁ

Hátlap: Kápolnaszerű, négyoszlopos, ormos építmény, lépcsőzetes alapon, melyet kétoldalt egy-egy kis obeliszk díszít. Az orom alatt három fülke, egymás mellett. A középső

nagyobbik fülkében Sz. Mária, a másik kettőben egy-egy álló szent. Körül, félkörten: STUDNICKA P. M. NA ST. HORÁCH | (= Sz. Mária kutacskája Óhegyen). — Mindkét lapon gyöngysoros és sima szegély. — Ovális érem, füllel és karikával.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül $27\frac{1}{2}$, anélkül 23 mm. magas és 19 mm. széles. — NM.

Pozsony.

Virágvölgyi Szűz Mária-kép.

119. Szűz Mária mellképe jobbfelé, fején fátol, hatágú diadém és sugaras fénykör. Balkarján a kis Jézus, akinek fején ötágú diadém és hasonló, de kisebb sugaras fénykör látható. A gyermek anyja keblére teszi balkezét. Az egész kép fölött nagy, távlatban ábrázolt dicső kör lebeg, a kép előtt pedig négysoros (gyöngy?) füzér lebeg, amelyről egy kereszt és kilenc karika (érem?) függ le. A szelvényben: MATER B. CONS | Sima szegély. Hátlap: A mezőben: A JÓ | TANÁCS ANYJA | POZSONY | VIRÁG- | VÖLGYBEN | 1774 Sima szegély. — Négyszögletes plakettke, füllel.

Alumínium. Fülestül 27, anélkül 23 mm. magas és 16 mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Radna.

120. Koronás fejű, fénykörös, fátolos Szűz Mária mellképe, kissé balfelé; karjai közt a fénykörös fejű Jézuskát tartja, jobbkezéről azonkívül skapulárium is függ le. E mellkép alatt négyszögletes kartusban a purgatórium lángjai közt öt emberi alak és egy angyal. Fönn, félkörben: JUBILEUMI EMLEK 1695—1895

Hátlap: Kéttornyos templom homlokzata és ettől balra hosszú egyemeletes épület, az előtérben kisebb ház és fák. Fönn, ívesen: MARIA-RADNA | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

Ezüst. Fülestül 26, anélkül 22 mm. magas és 19 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjt.

Lásd még itt fönnebb, a II. rész 75—76. sz. alatt leírt érmeket is, amelyek a radnai búcsújáróhely kétszázéves jubileumára, 1895-ben készültek.

Sasvár.

121. Nagy koronával tetézett menyezet alatt szemben ülő koronás, fátolos fejű Szűz Mária; ölében Krisztus ruhátlan holttestét tartja. Ez utóbbinak feje balfelé fordult, balkarja lefügg. Lenn, a szelvényben kétsoros homályos felirat (állítólag MARIA SCHOOSBERG | HUNGARIA |).

Hátlapján az előlap homorú és negatív mása látszik. — Egyoldalú ovális öntött plakett.

a) Vas. 155 mm. magas és 127 mm. széles. Fekete festékekkel befestve. — Spitzer Mór gyűjteményében. (Lyukas.)

b) Ugyanez bronzolva vagy aranyozva is előfordul.

122. A kereszt alatt, melyen lepel csüng, szemben ül Szűz Mária, fején koronával, palástban és ölében tartja Krisztus koronásfejű holttestét, kinek karja lecsüng. Sz. Mária nyakát és ruháját hat gyöngyfüzér díszíti. Lenn felhők. Körül: GNADENBILD ZU MARIA SCHOOSBERG | Gyöngysoros szegély.

Hátlap: A sasvári templom homlokzatának képe, a mellé épített házzal és kétoldalt egy-egy fa lombjával. Balra, az előtérben kis pavillon. Fönn, félkörben: ANDENKEN AN MARIA SCHOOSBERG | Gyöngysoros szegély. — Ovális érem füllel.

Alumínium. Fülestül 28, anélkül 24 mm. magas és $20\frac{1}{2}$ mm. széles. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

123. A sasvári fájdalmas Szűz Mária képe szemben, fénysugarak, dícskőr, gyöngy-füzérek és angyalfejek nélkül (a kép kisebb, mint a M. Egyh. Eml. III. r. 66. sz. érem — N. K. XI., 104. l. — lévő kép). Fönn, félkörben, gót betűkkel: *Heil Maria in Schoosberg.*

Hátlap: A sasvári templom homlokzatának képe, házakkal a háttér jobboldalán. Az előtérben pár emberi alak. Fönn, félkörben (nem gót betűkkel): ZUM ANDENKEN AN SCHOOSBERG — Füleztet érem.

Sárgaréz. Fülestül 24, anélkül 20 mm. magas és 17 mm. széles. — Spitzer Mór gyűjteményében. (V. ö. N. K. XI., 104. l. 66. sz.)

124. A sasvári fájdalmas Szűz Mária képe, feje körül fénysugarakkal, félkörben húzódó felhők felett.

Hátlap: Középen: NA | MILOS- | TIVY | OBRAZ | Körül (fönn, félkörben): ROZ-POMIENKA | Lenn, félkörben: • * • ŠAŠINSKY • * • | Ovális gyöngysoros szegély és recézett szegély.

Ezüstölt sárgaréz. 19 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

125. A sasvári fájdalmas Szűz Mária képe, hosszú nyalábokra oszló fénysugarakkal a fej körül.

Hátlap: BOZPOMENKA (ívesen) | MILOSTIV | OBRAZ | SASINSKY | Lenn díszítmény. — Füleztet kerek érem.

Ön. 28 mm. — Spitzer Mór gyűjteményében. (V. ö. a N. K. XI., 105. l. 75. sz. azonos veretű, de magyar feliratú éremmel.)

(71. b) Olyan mint a M. Egyh. Eml. III. r. 71. sz. érem (N. K. XI., 104. l.), hanem más anyagból van.

b) Ezüst. 41 mm. — Spitzer Mór gyűjteményében.

Tersatto.

126. Olyan mint a M. Egyh. Eml. III. r. 87. sz. (N. K. X., 107. l.) érem, hanem az érem egy darabban van verve és nincs keretben.

Sárgaréz. 35 mm. magas és 32 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 169. l. 8. sz. — Höfken R. gyűjt.

127. Olyan mint az előbbi 126. sz. érem, hanem mindkét lapján a felirat utolsó sora (évszám) helyett egy-egy díszítmény. A feliratok betűi nagyobbak. — Ovális érem.

Sárgaréz. 38 mm. magas és 33 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 170. l. 9. sz. — Höfken R. gyűjt. (V. ö. M. Egyh. Eml. III. 88. sz., hanem kisebb.)

128. Középen ovális vonal- és füzérkeretben Szűz Mária mellképe szemben; fején fátyol és igen nagy, fölfelé erősen kiszélesedő korona, balvállán kis csillag. Jobbkeble födetlen. Kezeiben a jobb vállához támaszkodó, szintén igen nagy koronát viselő Jézuskát tartja. A mezőben, baloldalt: $\widehat{IDE} | \widehat{IG} \widehat{YG}$, jobboldalt $\widehat{GY}$ jegyek. A szegélyen, körül: IMAGO * MIRA : * B. V. M : * TERSACT * * * A S * LVCA DEPIC : (a felirat fönn, kissé balra kezdődik). Hosszúkas gyöngysorszegély.

Hátlap: A Sz. Benedek keresztjének, illetve pajzsának nevezett formula, hosszúkas tagokból álló gyöngysorszegélyben. A betűk közt ♦ alakú pontok. — Füleztet ovális érem vékony lemezből.

Sárgaréz. 36 mm. magas és 31 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 169. l. és 31. t. 6. sz. — Zágrábi múzeum.

129. Középen, nyolcoldalú pontozott keretben a tersattói Madonna képe. A mezőben, kétoldalt H | IOC — $\widehat{OY}$ jegyek. A szegélyen: IMAGO · MIRA · B · V · M · TARSACT · AS · LVCA DEP ·

Hátlap: A Sz. Benedek pajzsának és áldásának nevezett formula, pontokkal a betűk közt. — Mindkét lapon füzér-szegély.

Nyolcoldalú, vékony lemezből vert érem. (Fülezve volt?)

Sárgaréz. 22 mm. magas és 20 mm. széles. — Mitteilungen d. oesterr. Gesellsch. 267. sz., 169. l. és 31. t. 7. sz. — Höfken R. gyűjteményében.

130. Középen négykarélyú mezőben Szűz Mária fél alakja szemben; fejét kendő s korona takarja, ruhája mintázott, balvállán rozetta, jobbkarján a kis Jézus ül, fején koronával. A kép lenn az érem széléig ér. A homályosított szegélyen, körül: ✱ MAJKA BOŽIA TRSATSKA ✱

Hátlap: Középen karélyos, díszített szélű mezőben egytornyú templom homlokzata. A kép alja az érem széléig ér. A homályosított szegélyen: + TRSATSKA CRKVA + Lenn, a szelvényben, kis díszítmény. — Mindkét lapján sima szegély. — Fülezett érem.

Aluminium. 26 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Lásd még az itt, fönnebb, II. rész 77. sz. alatt leírt érmet, mely Tersatto 600 éves jubileumára, 1891-ben veretett.

A hely megnevezése nélkül.

131. Ovális vonalkeretben Sz. Mária álló alakja térdig, szemben, jobbkarján a gyermek Jézussal. Sz. Mária fején korona és fátyol. Mindkét fejét sugarak övezik. Kétoldalt, ívesen: S · MARIA · IN VNGERN. Pontozott szegély. Sz. Mária köpenyének szegélyét apró köröcskék díszítik.

Hátlap: Sz. Mária álló alakja szemben, balkarján a gyermek Jézussal. A fejeken koronák, Sz. Mária jobbjaiban kormánypálca. Mindkettőjüket ormótlan palást fűdi. Kétoldalt, ívesen: S · MARIA · DE BALNEO | Vonalszegély és apró köröcskékből álló szegély. — Vékony lemezből durván, szögletesen kivágott ovális érem füllel és karikával (XVII.—XVIII. századbéli munka lehet).

Sárgaréz, fülestül 27 mm. magas és 19½ mm. széles. — NM.

(V. ö. a fönnébbi, III. 96.—97. sz. érmeikkel.)

IV. A hazai felekezetek történetére vonatkozó emlékérmek.

Esztergom.

A M. Egyházi Emlékérmek IV. részében (Num. Közlöny XI. k. 114. l.), 15—16. sz. alatt felsorolt érmek két bélyegváltozatban jelentek meg.

a) Az előlapon a JUBILEUM szó első betűje a fölötte lévő KERESZTÉNYSÉG szó 2-ik és 3-ik betűje közé esik, függélyes irányban. Hasonlóképen az EMLÉKERE szó utolsó betűje a fölötte lévő SZÁZADOS szó 5-ik és 6-ik betűje közé esik függélyes irányban.

Fülezett ezüst példány. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

b) A JUBILEUM szó első betűje a fölötte álló KERESZTÉNYSÉG szó 3-ik és 4-ik betűje közé, az EMLÉKERE szó utolsó betűje pedig a SZÁZADOS szó 4-ik és 5-ik betűje közé esik, függélyes irányban.

Fül nélkül vert ezüst példány. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

Dr. Gohl Ödön.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

J. Schulman (Amsterdam, Keizersgracht 448) f. é. január 12.-én árverezi a nagyob-
bára antik és keleti pénzekből álló Bleazby-, Straus- és Michael-féle gyűjteményeket.
(2051 tétel, hat képestábla a lajstromban.)

Étienne Bourgey (Paris, rue Drouot 7) mult év dec. 10.-én görög pénzeket, zsetó-
nokat és emlékérmeket (533 tétel), — dec. 18. és 19.-én pedig a Cugnot-féle gyűjtemény-
ből származó római és francia stb. pénzeket árverezett. (765 tétel, nyolc képestábla.)

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32) mult évi nov. 26.-án tartotta 44-ik érem-
árverését. (Személyi érmek stb. — 837 tétel.)

2. Eladó érmek lajstromai.

Charles Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps, 69) Catalogue périodique no. 111.
Numismatische Mitteilungen no. 149, no. 150. (1912 november és december.)

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Paul Geuthner (Paris, VI., 13. rue Jacob) Éphémérides bibliographiques n. 32.
(1912 október.)

T á r s u l a t í é l e t.

Horváth Antal †. Társulatunknak egy buzgó tagja, Horváth Antal, pécsi ügyvéd,
mint utólag értesülünk, mult évi augusztus hó 31 én, 62 éves korában meghalt. Béke
hamvaira!

Társulati IV. éremvásár. A m. kir. kincstár tulajdonába jutott s a m. kir. főfém-
jelző- és fémbeváltó-hivatal által nálunk letétbe helyezett leletek közül a közlőny mult
évi 3. füzete mellett egy árjegyzéket küldöttünk szét, melyben tíz leletet bocsátottunk
fémértéken t. tagjaink rendelkezésére. Az eladás szeptember 2-ától november hó 30-áig
tartott és azt szép eredménnyel zártuk le. Az árjegyzékbe foglalt 1290 érem közül ugyanis
eladtunk 453 darabot, ami az eddigi átlagnak teljesen megfelel. Kíváncsinos volna, hogy t.
tagjaink, különösen vidéki múzeumok és intézetek, élénkebben vennének részt a vásárlás-
ban, mert aligha nyílik más alkalmuk arra, hogy fémértéken egészíthessék ki különösen
hazai éremsorozataikat.

Társulati VI. éremárverés. Mult évi december hó 1-én és 5-én rendeztük VI. érem-
árverésünket a társulat helyiségében, különösen vidéki tagtársainknak élénk részvétele
mellett, akik nagyon szép számban küldöttek be írásbeli ajánlatokat. Az árverésre került
204 tételből elkelt 153 tétel 640 korona áron, ami igen jó átlagos eredménynek mond-
ható. Természetesen ismét inkább az olcsóbb anyag kelt el és főképen a magyar közép-
kori érmek iránt volt nagy az érdeklődés, emellett azonban az antik érmek is elég jó
áron cseréltek gazdát. A régi pénzek mellett ezúttal néhány antik régiséget és egy pár
numizmatikai művet is árverésre bocsátottunk, jó eredménnyel. Az árverés anyagát Szent-
gáli Károly, gyűjteményünk őre rendezte, szakszerű árjegyzékbe foglalva azt; szintűgy ő
vezette az árverést is a titkár, Faludi Géza dr. és Alföldy András tagtársaink segédlete
mellett. A következő árverésre az anyagot t. tagjaink már most beküldhetik Zimmermann
Lajos dr. társ. titkár címére (VII., Erzsébet-körút 2.)

Társulati tagsági érmünkből 1912-ben csak 2 ezüst és 1 bronz példányt verettünk ki egyes tagok megrendelése folytán. Eddig összesen 128 ezüst és 22 bronz példány került ki belőle a körmöcbányai pénzverdéből. A megrendelés feltételeit a borítékon levő hirdetményünk tartalmazza.

Hamisítvány-kiállításunk, a megnyitás óta némely érdekesebb újabb darabbal kiegészítve, társulatunk helyiségében a társulati tisztviselők hivatalos órái alatt (hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig) díjtalanul megtekinthető.

Állandó kiállításunk a magyar éremművészek műveiből hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig díjtalanul tekinthető meg. Az 1912. évben 11 érmet és plakettetadtunk el, összesen 85 kor. 50 fillért juttatva a művészeknek.

Lakásváltozásaik, gyűjtési körük vagy az abban történt változtatás közlésére tisztelt tagjainkat már csak saját érdekükben is felkérjük, hogy a tagok névsorában azt a valószínűságnak megfelelően kimutathassuk.

Összejöveteleinket a társulati helyiségben (VIII., Csepreghy-utca 4 szám, II. em. 15. ajtó) a következő napokon rendezzük: 1913. január 9. és 30.; február 13. és 27.; március 13. és 27.; április 10. és 24.; május 8. és 29.; június 12. és 26.; július 10.; augusztus 13.; szeptember 11. és 25.; október 9. és 30.; november 13. és 27.; december 11. és 30-án (kedden). Az összejövetelek után társas vacsora van Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56.), kivéven június 26-án, július 10-én és augusztus 13-án, amikor is a vacsorákat a Gundel Károly (Wampetich utóda) városligeti vendéglőjében rendezzük.

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig használhatják. Ugyanekkor megtekinthetik a társulat gyűjteményét is.

Árpádházi pénzek rendezésére alkalmas s az egyes pénzfajok típusait feltüntető kartonlapocskák nagyobb mennyiségben állanak díjtalanul t. tagjaink rendelkezésére. Ha a készlet elfogyott, az azok előállítására szolgáló kliséket nyomtatás céljából szívesen bocsátjuk t. tagjaink használatára. Megkereséseket Szentgáli Károly úrhoz, gyűjteményünk őréhez, tessék intézni.

A füzet borítékán levő társulati hirdetményünkre e helyt is felhívjuk t. tagjaink figyelmét.

Kivonat a választmány 1912. évi november hó 14-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Szentgáli Károly és Sziklay Jenő választm. tagok.

A választmány Ó Felsége által bárói rangra emelt Szalay Imre nemzeti múzeumi igazgató úrnak ez alkalomból szerencsekívánatait fejezi ki. — A választmány köszönetet szavaz Babics József vál. tagnak alapító tag szerzésért. — A választmány utasítja a titkárt az államszegély iránti kérvény beadására. — A tagok sorába felvételtek, alapító tagként: *Horánszky Nándor*, középiskolai tanuló, Budapest, I., Városmajor-utca 12.; rendes tagként: *Szánthó Gábor*, az erdélyi keresked. bank pénztárosa, Marosvásárhely.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Szentgáli Károly s. k. Sziklay Jenő s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi december hó 12-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Gohl Ödön dr. és Szentgáli Károly választmányi tagok.

Titkár jelenti, hogy a befizetett alapítványokat záloglevelek vásárlásába fektette. — Az államszegély iránti kérvény beadott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumba. — A választmány tudomásul veszi, hogy Berwaldszky Kálmán, Dáni Nándor, Éber Lászlóné, Felsőlövői evang. főgimnázium, Gulovics Tivadar, Halász Sándor dr., Hlatky József, Hurtay Lajos, Karácson Béla, Kiss Zoltán, Kovács Kálmán, Listyevity Lajos, báró Nyáry Albert dr., Pelachy János, Rausch Aladár, Selmezbányai ág. ev. liceum és Varsányi Román rendes tagok az 1912. év végével a társulat tagjai sorából kiléptek.

— Tagságidíjak nem fizetése okából Markoff Alexis és Ujvári Béla töröltettek a tagok sorából. — A választmány elhatározza, hogy több évi tagságdíjjal hátralékos tagoknak nem küldi meg a közlőnyt. — A VI. éremárverésről szóló jelentés tudomásul vétetik azzal, hogy az annak rendezése körül közreműködötteknek, és pedig Szentgáli Károly, Faludi Géza és Alföldy András r. tagoknak, valamint a titkárnak köszönetet mond a választmány. — A választmány folytatólag megbízást ad a titkárnak a pénztárosi tisztség betöltésére. — A társulat rendes tagjai sorába megválasztattak *Bodor Antal* dr. földhitelintézeti kirendeltség vezetője, Miskolcz. Templom-utca 4. — *Csikszeredai róm. kath. főgimnázium.*

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Faludi Géza s. k. Dr. Gohl Ödön s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: betöltetlen.

Elnök: Réthy László dr.

Alelnök: Kilényi Hugó.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár, pénztáros és ügyész: Zimmermann Lajos dr.

A Numizmatikai Közlöny szerkesztője:

Gohl Ödön dr.

A könyvtár őre: Finály Gábor dr.

A gyűjtemény őre: Szentgáli Károly.

Választmányi tagok:

Babics József.

Despinits Péter dr.

Dessewffy Miklós gróf.

Faludi Géza dr.

Finály Gábor dr.

Forster Gyula báró.

Gohl Ödön dr.

Harsányi Pál dr.

Mihalik József.

Moldoványi István dr.

Pákozdi Károly dr.

Szentgáli Károly.

Telcs Ede.

id. Walla József.

Zimmermann Lajos dr.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.

Ott János.

Zachár Antal.

Póttag: ifj. Walla József.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1913. év január 1-én.

Tiszteletbeli tagok:

1. Babelon Ernő, a párisi „Institut“ tagja, a párisi „Bibliothèque National“ érem- és régiségosztályának őre. Paris, 30, rue de Verneuil.

Bahrfeldt Emil dr., bankigazgató, a „Berliner Münzblätter“ szerkesztője. Berlin-Gross-Lichterfelde Ost. Schillerstrasse 16.

Bahrfeldt Miksa dr., altábornagy, a 37. hadosztály parancsnoka, Allenstein (Keleti Poroszország).

Blanchet Hadrián, a párisi „Société française de numismatique“ elnöke, a párisi „Bibliothèque National“ tiszteletbeli könyvtárosa

stb. Paris, 10. Boulevard Emile-Augier.

5. Gneccchi Ferenc, a milánói „Società Numismatica Italiana“ alelnöke. Milano, Via Filodrammatici 10.

Gohl Ödön dr., tanár, magyar nemzeti múzeumi igazgatóőr, a „Numizm. Közlöny“ szerkesztője. Budapest, I., Márvány-u. 20.

Head Barclay Vince, a „British Museum“ volt éremtárnoka. London W. 26. Leinster Square.

Imhoof-Blumer Frigyes dr., a berlini „Akademie der Wissenschaften“ tagja, a párisi „Institut“ levelező tagja. Winterthur (Svájc).

- Luschin Arnold dr., ebengreuthi lovag, cs. kir. udvari tanácsos, a grázi egyetem nyilv. rendes tanára, az osztrák urakházának tagja. Graz, Quellengasse 4.
10. Réthy László dr., magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja. Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.¹

- Svoronos Nep. János, az athéni nemzeti érem-múzeum igazgatója. Athén (Görögország).
12. Witte Alfonz, mérnök, a „Société hollandaise-belge des Amis de la médaille d'art“ belga osztályának elnöke, a „Société Royal de Numismatique de Belgique“ titkára. Bruxelles, 55. rue du Trône.

Alapító tagok:

1. Andrássy Dénes gróf, nagybirtokos, Krasznahorkaváralja.	200 kor.	
Arad szab. kir. város közönsége, Arad	200 „	
Babics József, udvari tanácsos, uradalmi jogigazgató, Budapest, IV., Magyar-utca 24. (<i>magyar és erdélyi pénzek és érmek</i>).	200 „	
Belvárosi takarékpénztár-részvénytársaság, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2.	400 „	
5. Bleyer Izsó dr., földbirtokos, Krassó-gombás (Krassó-Szörény megye) († 1912)	200 „	
Budapest székes főváros közönsége, Budapest.	200 „	
Daróczy Zoltán, királydaróci, földbirtokos, Pusztasó-Birtó, u. p. Paks (Tolna m.) (<i>ált. gyűjt., különösen római p.</i>)	200 „	
Debrecen szab. kir. város közönsége, Debrecen	200 „	
Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 4. (<i>görög pénzek</i>).	200 „	
10. Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár († 1907)	200 „	
Docan Miklós, román kir. külügyminiszteri osztályfőnök, Bucarest, Strada Regala 14. (<i>román érmek</i>)	200 „	
Első Magyar Ált. Biztosító-Társaság, Budapest, IV., Vigadó-tér 1.	200 „	
Festetics Pál gróf, v. b. t. t. földbirtokos, főrendiházi tag, Budapest, V. ker., Zrínyi-utca 10.	200 „	
Finály Gábor dr., főimn. tanár, Budapest, VII., Huszár-utca 4. (<i>Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyei</i>		
		<i>nek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri)</i>
		200 kor. ²
15. Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Bécs	200 „	
Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg Ő kir. Fensége, Bécs I. Seilerstátte 3	300 „	
Glück Frigyes, szállodatulajdonos, Budapest, VIII., Rákóczi-út 7	200 „	
Győr szab. kir. város közönsége	200 „	
Hatvany-Deutsch Károly báró, nagybirtokos, Budapest, VI., Délbáb-utca 16	200 „	
20. Horánszky Nándor, középisk. tanuló, Budapest, I., Városmajor-utca 12.	200 „	
Horsky János, vállalkozó mérnök, Bécs, IV., Luisengasse 3.	200 „	
József főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Budapest, I., Szentgyörgytér 4.	200 „	
Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.)	200 „	
Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., nagybirtokos, Budapest, I., Krisztina-körút 127.	200 „	
25. Klobusitzky János, földbirtokos, főrendiházi tag, Zsitvaujfalu (Bars m.) († 1911)	200 „	
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-utca 6.	200 „	
Nákó Sándor gr., v. b. t. t. nagybirtokos, Nagyszentmiklós (<i>ált. gyűjtő</i>)	200 „	
Nuber Károly, numizmata, Mátyásföld (<i>Sirmiumi, délszláv és oláh p.</i>)	200 „ ³	
Osztrák-Magyar Bank, Budapest, V., Szabadság-tér 8.	200 „	

¹ Együttal alapító tag. — ² Alapítványát könyvekben tette. — ³ Alapítványát érmekben tette.

30. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége, Budapest, IV., Vármegyeház 200 kor.
 Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület, Budapest, IV., Egyetem-utca 2. 200 „
 Rampacher Pál, kir. tvszéki joggyakornok, Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 26. 200 „
 Réthy László dr., magyar nemz. múzeumi igazgatóőr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum 200 „¹
 Sacelláry György, orsz. képviselő, Budapest, V., Tükör-u. 3. 200 „
 35. Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, I., Lipótmezei-út 3. (*magyar p. és magyar vagy magyar vonatkozású emlékérmek*) 200 „
 Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest, VI., Szondy-u. 98/A. 200 „
 Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 200 kor.
 Sziklay Jenő, m. á. v. felügyelő, Budapest, V., Falk Miksa-u. 16. 200 „
 Telcs Ede, szobrász, Budapest, I., Mészáros-u. 34. (*görög és római érmek*) 200 „
 40. Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár 200 „
 Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca († 1910) 200 „
 Walla József, keresked. tanácsos, főv. bizottsági tag, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi gyűjt.*) 200 „
 Wodianer Albert báró, főrendiházi tag, Bpest VI., Liszt Ferenc-tér 7. 200 „
 Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest († 1906) . 200 „
 45. Zimmermann Lajos dr., ügyvéd, Budapest, VII., Erzsébet-körút 2. (*árpádházi magyar p.*) 200 „

Rendes tagok:

1. Akantisz Ignác, nyug. 1848/49-iki honvéd hadnagy, kir. törvényszéki irodaigazgató. Jászberény. (*ált. gyűjt.*)
 Alföldy András, egyet. bölcsészeti hallgató, Budapest, II., Mecset-u. 8. (*római pénzek*).
 Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyeslet, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (*ált. gyűjt.*).
 Ábrahám Vilmos, az osztr. magy. bank felügyelője, Budapest, V., Szabadságtér 8.
 5. Állami Darnay-Múzeum, Sümeg (Zala m.)
 Árva megyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin.
 Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.
 Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (*Balatonvidéki eredetű éremleletek*).
 Ballagi Aladár dr., egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
 10. Baranya vármegye közönsége, Pécs.
 Barna János dr., főgimn. tanár, Szatmárnémeti.
 Bars vármegye közönsége, Aranyosmarót.
 Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.)
 Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
 15. Baumgarten Nándor dr. ügyvéd, egyet. m. tanár, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
 Bayer Ágost, rajztanárjelölt, Esztergom, Simor-utca 10. (*magyar árpádházi pénzek*).
 Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
 Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (*ált. gyűjt.*).
 Beck Márton, régiségkereskedő, Budapest, V., Fürdő-utca 7.
 20. Beck Ö. Fülöp, szobrász, Gőd, u. p. Sződ (Pest-Pilis-Solt-Kiskun m.).
 Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
 Berán Lajos, szobrász, Bpest, IX., Ráday-u. 41.
 Bernáth József, tanítójelölt, Debrecen, Kolégium.
 Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat), Besztercebánya (Zólyom megye) (*általános gyűjt.*).
 25. Békéscsabai múzeum-egyesület, Békéscsaba (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
 Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (*ált. gyűjt.*)

¹ Együttal tiszteletbeli tag.

- Bibliothèque d'art et d'archéologie. Paris, 19. rue Spontini.
- Biharmegyei és nagyvárad régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
- Bodor Antal dr., földhitelintézeti kirendeltség vezetője, Miskolc, Templom-utca 4. *(Plakettek és medáliák.)*
30. Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
- Bohdaneczky Imre dr., m. kir. felső keresked. iskolai tanár, Pancsova.
- Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
- Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület. Miskolc (Borsod m.) *(ált. gyűjt.)*
- Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) *(a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket.)*
35. Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
- Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
- Brenner Ferenc, takarékpénztári pénztáros, Esztergom *(magyar és római p.)*.
- Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) *(általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély.)*
- Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. *(ált. gyűjt.)*.
40. Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VI., Munkácsy-u. 26.
- Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca 5.
- Cahn E. Adolf, éremkereskedő, Frankfurt a. Main. Niedenau 55.
- Császári ház műtörténelmi gyűjteményeinek könyvtára, Bécs, I., Burgring 5.
- Csikszeredai róm. kath. főgimnázium, Csikszereda.
45. Czapáry László dr., r. kath. lelkes, Nagytevel u. p. Tapolcafi *(magyar és római pénzek.)*.
- Daniel Ferenc báró, gazdasági gyakornok, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) *(magyar és erdélyi p.)*
- Daubner József, gyógyszerész, Homokszil (Temes megye) *(Magyar és osztrák papírpénzek, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok.)*
- Despinits Péter dr., ny. ítélőtáblai bíró, Budapest, VI., Bajza-u. 25. *(ált. gyűjt.)*.
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum társulat, Temesvár *(délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.)*.
50. Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmecbánya.
- Diószegi Mihály, ref. tanító, Nyirjákó u. p. Nyirbakta (Szabolcs m.)
- Dirner Gusztávné özv., Budapest, VIII., Horánszky-utca 12. *(magyar és erdélyi p. és emlékérmek.)*
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békes m.) *(magyar p. és emlékérmek.)*
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
55. Duka Marcel, min. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helyszíni felügyelő, Szeged, Bástyá-u. 19.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Dwořák Norbert, magánhivatalnok, Budapest, VII., Holló-utca 6.
- Egger Ármin, éremkereskedő, Bécs, I., Opernring 7.
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
60. Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Sörház-u. 4.
- Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiség-tára, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Erdélyi Pál, hivatalnok, Budapest, VII., Király-utca 7.
- Ernusz József dr., ny. főispán, Szombathely.
- Eszék sz. kir. város múzeuma, Eszék *(dél-szláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek.)*
65. Esztergomi főkáptalan, Esztergom.
- Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
- Édeskúty Jenő, nagykereskedő, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2.
- Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Diósgyőr *(ált. magy. gyűjt., főképen szükségpénzek, bányapénzek és robotbárcák.)*
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1. *(modern érmek és plakettek.)*
70. Faludi Géza, dr. orvos, Budapest, VI., Váci-körút 19. *(római és barbár pénzek, magyar emlékérmek.)*
- Faragó Miksa, az osztrák-magyar bank tisztviselője, Budapest, V., Szabadság-tér 8.

- Farkas Sándor, magánzó, Nagyenyed, Kossuth Lajos-u. 63. (*görög és római p.*)
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, VIII., József-utca 51.
- Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Székesfehérvár.
75. Fekete Győző, finevelőintézeti igazgató, Szalmonca u. p. Bolesó (Trencsén m.) (*ált. gyűjt. különösen magyar és ókori pénzek, emlékérmek*).
- H. Fekete Péter, polgári leányiskolai igazgató, Nagyszalonta.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse 13., Palais Cumberland.
- Fischer János, ny. jószágfelügyelő, Tolna.
80. Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Fiume.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Arad, Bem-u. 1. (*magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztrák pénzek*).
- Forster Gyula báró, v. b. t. t., főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, M. kir., Budapest, V., Mérleg-u. 11.
85. Fraknoi Vilmos, arbei c. püspök, szentjobbi apát, nagyvárad kanonok, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre dr., kir. törvényszéki joggyakornok, Zombor, Kossuth Lajos-u. 7. (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
- Gaal János dr., ügyvéd, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
90. Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, V., Markó-u. 3.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gundel Károly, vendéglős, Budapest, VI., Állatkerti vendéglő (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- 95 Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
- Györík Márton, liceumi tanár, Pozsony, Véd-cölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Halász Olivér ifj. dr., Budapest, II., Margit-körút 48.
- Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Bahnhofplatz 2.
100. Haranghy György, takarékpénztári osztályfőnök, Debrecen, Péterfia-u. 72. (*magyar, erdélyi és római p.*).
- Harsányi Pál dr., magy. nemzeti múzeumi segédőr, Rákosliget, XV. utca 2. szám.
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Hámos Pál dr., m. hivatalnok, a keresk. akadémia magántanára, Budapest, VII., Király-utca 91. (*medáliák*).
- Helbing Ottó utóda, éremkereskedő, München, Lenbachplatz 4.
105. Hernfeld Miksa, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 7.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p., különösen IV. századbéli officina- és bélyegváltozatok*).
- Hild Viktor író, Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Hiller Gyula, m. kir. adótiszt, Aranyosmarót.
110. Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium. Hódmezővásárhely. (*ált. gyűjt.*)
- Hoffmann Frigyes, dr., Budapest, V., Zoltán-utca 18.
- Holesch István dr., keresk. és iparkamarai titkár, Besztercebánya.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
115. Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti

- tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
- Horváth Mihály, m. kir. honvéd-huszárszázados, Budapest, IX., Üllői-út 115/b.
- Hübner Károly, takarékpénztári igazgató, Székesfehérvár.
- Hültl Dezső dr., műépítész, műegyetemi magántanár, Budapest, I., Budafoki-út 3. (*régi és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek*).
120. Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Jakabffy Elemér dr., országgyűl. képviselő, Lugos.
- Jankovich-Bésán Endre, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.)
- Jankovics József Mihály dr. áll. főgimn. tanár, Munkács, (*magyar és osztrák p.*)
- Jankovics Marcell dr., ügyvéd, Pozsony, Andrássy-utca 4.
125. Jánó Béla, ref. főgimn. tanár, Szászváros. Jászberényi m. kir. állami főgimnázium, Jászberény.
- Jeszenszky Alajos, apátkanonok, püspöki helynök, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) (*magyar p. és érmek; különösen árpád-házi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek*).
- Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz (*ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek*).
130. Jókay Endre, áll. polg. iskolai igazgató, Mór. (*ált. gyűjt. különösen magyar és osztrák p. és magyar lelőhelyű római p.*)
- Juhász Gyula, szobrászművész, Budapest, X., Százados-út 3., Művésztelep 7. szám.
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Martalja (Zólyom m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, (*ált. gyűjt.*)
- Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, az orsz. szépművészeti múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
135. H. Kanabé Dezső, áll. tanár, Resicabánya. Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kassai múzeum (Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum (*általános gyűjt., különösen Felsőmagyarországon vert magy. p. és római p.*))
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Budapest, VIII., József-utca 25.
140. Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. (*ált. gyűjt.*).
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, VII., Aréna-út 86. (*ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári p.*).
- Kertay Viktor, m. kir. pénzügyi fogalmazó, Szeged. M. kir. pénzügyigazgatóság (*római császári p.*).
- Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
145. Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
- Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár. (*ált. gyűjt.*).
- Komárom vármegye közönsége, Komárom.
150. Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom (*magyar p.*).
- Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Kotlán Sándor, főiskolai tanársegéd, Budapest, VII., Rottenbiller-u. 23.
- Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Újtelep 3. (*magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.*).
155. Kovács István dr., osztályarchelogus, Kolozsvár, Központi egyetem.
- Kristyóry Sándor, kriscsóri, iparos, Arad.
- Kún Gyula, gyáros, Besztercebánya, Fűrész-utca 2.
- Kürti Gyula, hivatalnok, a lipótvármegyei múzeumegyesület múzeumának őre, Rózsahegy (Liptó m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., I. Ferenc József érmei*).

- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormánysházi épület.
160. Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Kún József-u. 60. Lévai római kath. főgimnázium, Léva.
- Lippay Károly, m. kir. honvéd gyógyszerügyi főtitkár, a budapesti m. kir. honvéd helyőrségi kórház gyógyszerértárának főnöke, Budapest, IX., Gyáli-út, Honvéd helyőrségi kórház (*numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmések életrajzai, arcképei és arcképes érmei*).
- Losonc rendezett. tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
- Lossonczy István ifj., Nyíregyháza, Gróf Károlyi-utca 25. (*görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.*).
165. Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábolnapuszta (Komárom m.) (*ált. gyűjt., különösen római és magyar p.*).
- Löwenstein Arnold, a Pallas irod. és nyomdai r.-t. igazgatója, Budapest, V., Honvéd-u. 10.
- Lukeschitz Ármán, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magurányi József, ügyvéd, főkapitányi ügyész, Esztergom.
- Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
170. Magyar Kegyes-Tanitórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyarországi Kárpátkegyesület múzeuma, Poprád.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (*ált. gyűjt.*).
- Marterer Ferdinánd lovag, cs. és kir. tábornok, Bécs, I., Hofburg.
175. Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (*magyar, erdélyi és osztrák p.*).
- Maszlághy Ferenc, pápai prelátus, szentszigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mayer Elek, m. kir. vésnök, Körmöcbánya.
- Mály János dr., pénzügyi fogalmazó, Budapest, I., Disztér 2.
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10.
180. Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtúr (Jász-Nagykun-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Mihalik József, kir. tanácsos, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, Budapest, VII., Aréna-út 29.
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, kir. tanácsos, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (*ált. gyűjt.*).
- Milch Ármán, fakereskedő, Komárom (*által. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Mild Gyula ifj., a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. (*modern érmek és plakettek*).
185. Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi őr, Versec (Temes m.).
- Moldoványi István dr., kir. ipari főfelügyelő, Budapest, I., Átlós-út 54. (*magyar pénzek 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.*).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) (*mosonm. leletek*).
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (*ált. gyűjt.*).
190. Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Rechbauerstrasse 10. (*ált. gyűjt.*).
- Murányi Gyula, szobrász, Budapest, V., Korall-u. 8.
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagy József, tanár, Debrecen, Thaly Kálmán-utca 13. (*római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Nagy Leó, lázári, cs. és kir. huszárfőhadnagy, Nagyvárad, Teleky-utca 64.
195. Nagy Mór, könyvnyomdatulajdonos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 28.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebély (Bars m., *római császári p., magyar p. és emlékérmek*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagynyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagynyed (*ált. gyűjt.*).
- Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyszombat.
200. Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
- Neubauer Zoltán, természetrajzi preparató-

- rium és tanszerkészítő-intézet tulajd., Leibic (Szepes m.) *(erdélyi p.)*.
 Neumann Károly dr., min. tanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
 Neumann Miksa dr., bankigazgató, Budapest, V., Nádor-u. 7.
 Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Fő-utca 17.
205. Nécsey József, kir. postamester és földbir-
 tokos, Verebély (Bars m.) *(Verebély kör-
 nyékén lett p.)*.
 Nyitrai megyei múzeum, Nyitra *(ált. gyűjt.)*.
 Orsovai m. kir. áll. polgári fiú- és leány-
 iskola, Orsova.
 Országos Magyar Iparművészeti Múzeum,
 Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
 Országos Régészeti és Embertani Társulat,
 Budapest, VIII., M. nemzeti múzeum.
210. Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII.,
 József-körút 31/B. *(ált. gyűjt., különösen
 római császári p.)*.
 Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
 Palágyi Ernő, gyáros, Bpest, VI., Király-u. 79.
 Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi
 főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Győr-
 szentmárton *(ált. gyűjt.)*.
 Papp Ernő dr., orvos, Kolozsvár.
215. Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kos-
 suth Lajos-tér 5.
 Pazár Zoltán, tanítóképző-intézeti rajztanár,
 Léva (Bars m.) *(magyar árpádházi és
 római császári p.)*.
 Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV.,
 Kecskeméti-utca 14. *(magyar és erdélyi p.
 és emlékérmek)*.
 Pápay Pál dr., ügyvéd, Kisújszállás. *(római
 és magyar p.)*.
 Pesti Ferenc, székesfővárosi nyug. előjáró,
 Budapest, X., Orczy-út 23.
220. Petrikovich János dr., megyei járásorvos,
 Turócszentmárton (Turóc m.) *(a mú-
 zeumi tót társaság számára ált. gyűjt.)*.
 Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.)
(ált. gyűjt.).
 Pénzverőhivatal, M. kir., Kőrmöcbánya (Bars
 m.) *(kőrmöcbányai veretek)*.
 Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI.,
 Eötvös-u. 42.
 Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehé-
 vár (Fehér m.) *(magyar és lengyel p., cseh
 és osztrák pénzek magyar vonatkozásban)*.
225. Pintér Sándor, ügyvéd, Szécsény (Nógrád m.)
 Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró,
 Mezőkászon (Bereg m.).
 Pompéry Elemér, miniszt. tanácsos, m. kir.
 szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
 Poszvék Ödön dr., ügyvéd, Dévaványa (Jász-
 Nagykún-Szolnok m.).
 Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház
(ált. gyűjt.).
230. Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó
 Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony,
 Védcölöp-u. *(ált. gyűjt.)*.
 Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony
*(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és
 osztrák érmek)*.
 Prileszky Zoltán, róm. kath. plebános, Bok-
 sánbánya.
 Puky József, ny. miniszt. tanácsos, Kassa,
 Sörház-u. 6. *(ált. gyűjt., különösen magyar
 és erdélyi p.)*.
 Rajos Lajos ifj., okl. mérnök, kir. közalapít-
 ványi felügyelő, Budapest, I., Maros-u. 27.
235. Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi jogügyi
 tanácsos, Budapest, I., Biró u. 8.
 Regényi István ifj., Ujvidék *(római császári,
 magyar és erdélyi p. és emlékérmek álta-
 lánosságban)*.
 Regling Kurt dr., a berlini kir. múzeum őre,
 Berlin-Charlottenburg, Suarez-str. 22.
 Reisner József, m. kir. pénzverdei vésnök,
 Kőrmöcbánya.
 Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
240. Réthi Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest,
 IV., Városház-u. 1.
 Révay Gyula br. ifj., Kisselmec (Túróc m.).
 Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-
 udvar (Veszprém m.)
 Richter Viktor dr., ügyvéd, Pozsony, Deák-u. 8.
 Ritter Frigyes Vilmos, takarékpénztári tiszt-
 viselő, Szászrégen *(magyar és erdélyi p.
 és emlékérmek)*.
245. Ruisz Gyula, kir. jószágigazgató, Kisbér (Ko-
 márom m.) *(lakóhelyén előforduló leletek)*.
 Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igaz-
 gatója, Budapest, V., Sas-utca 10. *(emlék-
 érmek)*.
 Sárosvármegyei múzeum, Bártfa *(ált. gyűjt.)*.
 Schmideg Alfréd, magánhivatalnok, Buda-
 pest, I., Lövház-u. 3. *(ált. gyűjt.)*.
 Schreiber Antal, bútór- és régiségkereskedő,
 Pécs, Deák-u. 19.

250. Schvarcz Nándor dr., Budapest, V., Szabadság-tér 5.
Schweng József, városi tanácsos, Besztercebánya.
Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Ferencfalva, u. p. Resica (*magyar p.*).
Selmec és Bélabánya sz. kir. város közönsége, Selmecbánya (Hont m.).
Seltman E. I., archeologus és numizmata, Kinghoe, Berkhamsted (Anglia).
255. Smetana Aladár, gyógyszerész, Ipolyság (*ált. gyűjt.*).
Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár (Somogy m.), Áll. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
Somssich János gróf, Rinyabesenyő u. p. Lábod (Somogy m.) (*magyar tallérok és vegyesházi aranyak*).
Soproni ev. főgimnázium, Sopron (*ált. gyűjt.*).
Stadler János, róm. kath. segédlelkész, Mohol (Bács-Bodrog m.).
260. Stein Pál, a m. ált. takarékpénztár tisztviselője, Budapest, V., József-tér 14. (*ált. gyűjt. különösen római és árpádházi magyar pénzek*).
Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, IX., Köztelek-u. 6.
Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
Strauss Pál, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11.
Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
265. Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-törzsorvos, Székesfehérvár, Tolnai-utca 4. (*általános gyűjtő*).
Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
Szalay Imre báró, min. tanácsos, a magy. nemz. múzeum igazgatója, a múzeumok és könyvtárak helyettes orsz. felügyelője, Budapest, VIII., József-körút 35.
Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmárnémeti (*ált. gyűjt.*).
270. Szatmárvármegye múzeuma, Nagykároly. (*ált. gyűjt.*)
Szánthó Gábor, az erdélyi kereskedelmi bank pénztárosa, Marosvásárhely.
Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szászváros (*ált. gyűjt.*).
Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, IV., Vámház-körút 4.
Szendrei János dr., miniszt. tanácsos, Budapest, I., Attila-utca 23. (*ált. gyűjt.*)
275. Szentgáli Károly, székesfőv. tanító, a pécsi városi múzeum t. őre, Budapest, I., Buda-foki-út 15/a. (*magyar és római p.*)
Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
Szilágyi Imre dr., Debreczen, Miklós-u. 13.
Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
280. Thallóczy Lajos, v. b. t. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepsi (Abauj-Torna m.).
Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tiszafüred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
Toch Manó, régiség- és ékszerkereskedő, Budapest, IV., Városház u. 16.
Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
285. Tomik Bernardin, kapucinus r. házfőnök, Mór (Fehér m.).
Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (*ált. gyűjt.*).
Tóth Sándor, kegyesrendi főgimnáziumi igazgató, Léva (*ált. gyűjt.*).
Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
Tyll Gusztáv, birtokos, Újmoldova (Krassó-Szörény m.).
290. Ungar Dezsőné, Budapest, VI., Lendvay-utca 3.
Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (*ált. gyűjt.*).
Varannai István, gimn. tanár, Szakolca (*ált. gyűjt. különösen magyar p.*).
Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Budapest, V., Falk Miksa-u. 19. (*magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok általában*).
Vasvármegyei kultúregyesület, Szombathely (Vas m.) (*ált. gyűjt.*).
295. Váci múzeumegyesület, Vác (*ált. gyűjt.*).
Várnay Ernő ifj. dr., közjegyző, Ujvidék (*görög, római, magyar és erdélyi p.*).
Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő,

- Budapest, IX., Erkel-u. 19. (*magyar pénzek és emlékérmek*).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Verseci m. kir. állami főreáliskola, Versec.
300. Veszprémmegyei múzeum, Veszprém (*ált. gy.*)
- Vértessándor, körjegyző, Ókörtvélyes.
- Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III., Kollergasse 3. (*római érmek*).
- Vojtás Mátyás, főgimn. tanár, Selmechánya.
- Vuits János, földbirtokos, Zenta.
305. Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Mölkerbastei 12.
- Walla József ifj., gyáros, Bpest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*)
- Walla Vilma, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Weichhart Valdemár, m. kir. pénzügyi fogalmazó, Aranyosmarót. (*ált. gyűjtő, különösen magyar pénzek, magyar és külföldi emlékérmek és papírpénzek*)
- Weinberger Antal, akad. szobrász, Bécs, III., Reisnerstrasse 33.
310. Weiss Berthold, udvari tanácsos, Budapest, VI., Váci-körút 27.
- Wersényi Róza, városi óvónő, Selmechánya.
- Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérlő, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (*I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, modern művészi érmek és plakettek*).
- Woyciechowski Vilmos, jelítai, a magy. leszámító és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest, IX., Fővámter 15.
- Zachár Antal, székes-fővárosi pénztári aligazgató, Budapest, IX., Páva-u. 34. (*ált. gyűjt.*).
315. Zambaur Ede, cs. és kir. őrnagy, a bécs-új helyi cs. és kir. katonai akadémia tanára, Bécs-új hely (Alsó-Ausztria), Neunkirchnerstrasse 14.
- Zanandrea Vilmos, nyug. áll. cs. és kir. őrnagy, Budapest, VII., Damjanich-u. 28/b. földsz. 1.
- Zádor Mór, kir. pénzügyigazgató, Gyula (Békés megye).
- Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zilahy ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah (Szilagy m.) (*ált. gyűjt.*).
320. Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat (Pozsony m.).
- Zsoldos Benő, nyug. gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).
322. Zwack Ákos, kereskedő, Budapest, VI., Csengety-utca 80.

Inhalt.

Koloman Gubitz: Der Münzfund von Bács. Hier fand man 1390 ungarische Denare aus der Regierungszeit von Béla III. und Andreas II., mit 5 und $\frac{1}{2}$ St. Agleier und 132 und $\frac{1}{2}$ Friesacher Pfennigen. Es sind auch Pfennige Eberhards II. im Funde gewesen. Der Fund enthält mehrere neue Varianten.

Dr. Géza Elemér Gasparetz: Definition des Materials von Münzen mittels Probiersteines und Säuren. I. Teil: Reine Metalle (Aluminium, Silber, Zink, Blei, Zinn, Nickel, Platin, Eisen, Gold und Kupfer).

Dr. Edmund Gohl: Ungarische kirchliche Medaillen. Nachtrag.

Auktions- und Lagerkataloge. — Gesellschaftsnachrichten. — Mitgliederverzeichnis.

Sommaire.

Coloman Gubitz: La trouvaille de deniers médiévaux de Bács. (Deniers de Béla III et André II. rois de la Hongrie, deniers d'Aquilée et de Friesach du 13. siècle.)

Géza Elemér Gasparetz: Définition du métal des médailles au moyen de pierre de touche et d'acides.

Edmond Gohl: Médailles ecclésiastiques de la Hongrie. (Suite.)

Ventes. — Nouvelles de la société hongr. de numismatique; liste des membres.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

A Biatec-csoportbeli barbár pénzek.

Harmadik közlemény.

Tótfalu és Réte.

Midőn e cikksorozatnak első részét a Num. Közlöny VIII. évfolyamában közzétettem, felsoroltam azokat a kérdéseket, melyek hazai barbárpénzeink ezen kiválóan érdekes és fontos csoportjához fűződnek. Már akkor is jeleztem, hogy a kérdéseknek e hosszú sorát megfelelő tárgyi adatok és támaszpontok hiányában ma még nem lehet rendszeres egymásutánban venni tárgyalás alá, hanem csak esetről esetre, ahol némi világosság látszik és valószínű feltevések nyilváníthatók, ott vágunk neki a problémának.

Ezúttal a Biatec-csoporthoz tartozó s a simmeringi és a rétei leletekből ismeretes aprópénzeknek egy másik, velük rokon és többször összetévesztett — nálunk főképen a tótfalusi éremleletből ismert — barbár aprópénzcsoporthoz való viszonyát kívánom tárgyalni.

A Biatec-csoportbeli aprópénzt először Kenner Frigyes ismertette a Num. Zeitschrift 1895. évi (27.) kötetében. „Der Münzfund von Simmering in Wien“ című tanulmányában (i. h. 57—86. l. és a III. képtábla). Az első vezérlelet ugyanis, melynek révén e pénzek tudományos kutatás tárgyává tétettek, 1880. évi július 24-én került napvilágra Bécs egyik külvárosában: Simmeringen az ottani Hauptstr. 56. sz. házban vízvezeték-csövek lerakása alkalmával. Ott egy szabad tűzön kiégetett cserépedényben 27 nagy és 261 apró ezüstpénzt leltek, (14 Biatec, 8 Sonnon és Nonnos, 2 Jantumarus (Lavumarus), 1 Devil, 1 Coisa) továbbá egy — a berlini kir. éremtárba került — felirat nélküli nagy pénzt, melyről Kennernek semmi tudomása nem volt; ugyanolyant, amilyent először a rétei leletből ismertettem mint kiadatlan fajt a Num. Közlöny VIII. k., 3. l. (képpel). (Dess. 159. sz.) Az aprópénz közt két darab NONNO feliratot viselt, a többi ellenben felirat nélküli volt. A ló fölött mellékjeggyül 52 darabon egyszerű köröcske, (olykor középponttal), 41 db.-on egy nagyobb pontot körülövező apró pont-koszorú, 32 db.-on kerék, további 30 db.-on madár, 4 db.-on pedig golyócska látható. A cs. k. éremtárnak megszerzett 27 kis pénznek súlya 2·5—2·23 gr. közt váltakozik, átlagos súlyuk 2·347 gr. Szintén Kenner közli (N. Z. i. h., 67. l.), hogy ugyanilyen kis pénzeket a Simmeringer Haide-n, tehát az előbbi lelőhelytől nem messze is találtak és ezek Windischgrätz Ernő herceg gyűjteményébe jutottak. — Ha ezen hét éremből álló kis sorozat leírását a gyűjtemény lajstromában¹ figyelemmel elolvassuk, azt látjuk, hogy vagy többfelől elhurcolt, illetve összehordott és négy különböző vidékről származó pénzdarabokból álló gyűjtélékes lelettel van dolgunk, melynek mint ilyennek, csakis alárendelt jelentősége van az általunk feszegetett kérdések szempontjából, vagy pedig hogy az illető érmek lelőhelyeire nézve nem voltak pontosak a feljegyzések. Kenner állítását az előbb vázolt simmeringi nagy lelettel való homogénitást illetőleg ugyanis csak a Wind. 2834—2836. sz. érmek fedik, míg a 2837. sz. tótfalusi fajta pénz, amely pénzcsoport különben úgy a simmeringi nagy leletben, mint a rétei leletben is teljesen hiányzott, a 2831. sz. éremről, naiv leírása alapján egyáltalában nem lehet eligazodni, a 2832. sz. egy noricumai nagyobb éremfajt (Dess. 97. sz.) képvisel, a 2833. sz. pedig nálunk, a Dunántúlban otthonos aprópénz-fajnak egy példánya. A hét érme közül a négy utolsónak súlya egyaránt 2·40 gr.-ra van téve, ami igazán feltűnően gyanús. Tekintve, hogy ezen idézett éremlajstrom adatait a magyarországi barbárpénz-lelőhelyeket illetőleg sokszor hibásnak vagy egészen téveseknek találtam [pl. „Totis-Diznós“, „Graner Fund,

¹ E. Fiala: Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz. Anhang zu dem Band V. (Griechen) Die Prägungen der Barbaren. 202. l., 2831—2837. sz.

(eigentlich im Baraner Comitatus gehoben)“, Junczád, Imsád helyett], de sőt éppen a tárgyat hét érem leírása is teli van hibával és laikus tájékozatlanság nyomaival — a fenti leletlajstromot sem tekinthetem biztosan autentikusnak és nem vonhatok le belőle tudományos következtetéseket.

Második vezérleletünk a Biatic-csoportbeli aprópénzt illetőleg a Num. Közlöny VIII. k., 1—7. l. ismertetett, (44 nagy és 204 kis ezüstpénzből álló) pozsonymegyei rétei éremlelet.

Régibb, de ismeretlen lelőhelyről való analóg vagy rokon érem példányokat bír a m. nemz. múzeum, a bécsi cs. kir. éremtár, a Bibliothèque Nationale (De la Tour 9959.) és számos egyéb gyűjtemény.

A fenti leletekkel való összehasonlítás tárgyául a tótfalusi éremlelet szolgál, amelyet Áldor Gyula írt le a Num. Közlöny III. (1904) k., 55—61. lapjain (2 képtáblával). A tótfalusi éremlelet, az ott lelt ezüst aprópénzfajok csoportját illetőleg nemcsak első, hanem mai napig egyetlen és éppen ezért eponym, vagyis nevet adó vezérlelet, maguk az ott lelt pénzfajok azonban már azelőtt régen ismeretesek voltak; csak lelőhelyeiket nem tudtuk megmondani. A m. nemz. múzeum és a bibliothèque nationale éremtáraiban számos efajta, régibb leletekből származó érem található. De la Tour atlaszának 51—52. képtábláján 9926—9955. és 9962—9964. sz. alatt le is vannak rajzolva. Ezen éremanyag kiadatlan fajokat is tartalmaz, így a De la Tour 9947. sz. érem nem volt képviselve a tótfalusi leletben.

A tótfalusi vezérlelet mellett, az ottan lelt pénzfajok forgalmi területének megállapításához becses adatokat szolgáltatnak az eddig tudomásomra jutott szórványos analóg leletek lelőhelyei. Ezek: Szentgyörgymező (Esztergom külvárosa), ahonnan egy darabot ismerek [av. füzérek. rev. ló b., fölötté négyküllős kerék és a ló feje előtt C]; Pilismarót (Esztergom megye), ahonnan szintén egy darabot (N. K. III., 2. t., 29. kép) ismerek, végül a nemz. múzeum éremnaplójában, 1879-ben, 103. sz. alatt egy hasonló, de csak 9 mm. (talán 19?) ezüstpénz van említve, melyet igen lelkes és buzgó tatai gyűjtő: Marosi János mutatott be. [av. Y típus, rev. ló b.]. Ennek lelőhelyéről nincsen szó, azonban köztudomás szerint Marosi a lakóhelye tájékán gyűjtött és így valószínű, hogy ezt a pénzt is azon a vidéken lelték. Ezen a három felsorolt adaton kívül tudomásom szerint máig még semmi más nem támogatja a tótfalusi pénzfajok földrajzi hovatartozását.

* * *

Alább tehát két egymáshoz igen hasonló és ennél fogva egymással gyakran összetévesztett éremcsoportot kívánunk egymással összehasonlítani, illetve egymástól megkülönböztetni: a Biatic-csoportoz tartozó simmeringi rétei pénzeket és a tótfalusi leletben képviselt pénzeket.

Ahogy a dolgok ma állanak, ebből az egybevetésből érveket vagy legalább támasztékokat remélünk nyerni a két leletben képviselt éremtípusoknak úgy tipológiai, mint földrajzi és etnikai származtatásához, továbbá arra nézve, hogy a két lelet egykorú-e, vagy pedig egyikük korábbi-e a másiknál, továbbá vajjon egy és ugyanazon népnek pénzei-e, avagy két különböző törzs bocsájtotta-e ki őket. Annak eldöntését, hogy mely nép, mely törzs pénzei ezek — ha majd utalhatunk is egy vagy más tekintetben némi konjektúrákra — most még korainak tartjuk, azt azonban már megkísérhetjük analízis és leletrepertóriumunk segítségével kimutatni, hogy típusaiknak egyik-másik alkotórészét honnan vették kölcsön, avagy hogy mely vidéknek mely érmeivel közösek az egyes típus-elemeik. Ezen az úton tovább haladva, előbb-utóbb magukból az érmeiből nyerünk hallgatag útmutatást arra nézve, hogy honnan származtassuk, hová osszuk be e két éremcsoportot.

A tótfalusi éremlelet Áldor leírása szerint (N. K. III. k., 57—61. l. 2 képes táblával) 763 darabból állott. Átm. 15—18 mm. Az Áldor birtokába került 699 darabnak

összes súlya 1765 gr., átlagos súlyuk tehát darabonként 2·52 gr.¹ (Efajta pénzek képeit 1. Dessewffy 161—169., 171—175., 179—185., 188—213., 502—504. és 748—751. és De la Tour 9926—9954., 9962—9964. sz. alatt).

A rétei éremleletből (N. K. VIII. k., 1—7. l.) 119 kispénzt mértem föl. Ezeknek átm. 12—14 mm., átlagos súlyuk pedig darabonként 2·341 gr.-ot tesz ki.² (Efajta pénzek képeit 1. Num. Zeitschrift 27. k. (1895), III. képestábla 1—8. sz., De la Tour 9959. sz. és Dessewffy 170., 176—178., 186., 187., 214—220. és 505. sz. alatt.)

Mindkét lelet viszonylagos korának, valamint egyáltalában egymáshoz való viszonyuknak megállapítását a bennük előforduló típus-elemek fejlődésének és elfajulásának alábbi méltatása és egybevetése alapján kívánom eszközölni.

Előlap i típusok (a tótfalusi és a rétei, meg simmeringi leletekben).

1. Szembenéző kis fej 2 csigavonal közt, aránytalanul nagyobb vízszintes levélfüzér alatt. (A fej később ornamentális elemmé, illetve egyszerű körre változik.) (Tótfalu. — Rétén és Simmeringen ismeretlen.) — Num. Közlöny, III. k. (Áldor Gy.: A tótfalusi kelta éremlelet.) 1—8., 26. és 32. kép. — Dessewffy 167—168., 173., 174., 195., 197., 198., 749. sz.

2. Borzasfejű, szakállas fej balfelé. (Tótfalu. — Rétén és Simmeringen ismeretlen.) — Áldor: 25. kép.

3. Oldalvást, jobbfelé fordított kis fej, szabadon, az érem bal mezejében. Előtte jobbra aránytalanul nagy, függőleges levélfüzér. — (Tótfalu. — Rétén és Simmeringen ismeretlen.) — Áldor 10—20. kép. — Dessewffy 161—166. sz.

4. Oldalvást jobbfelé fordított fej hátsó részéhez tapadó, aránytalanul nagyobb, függőleges, illetve rézsútos levélfüzér. — (Tótfalu. — Rétén és Simmeringen ismeretlen.) — Áldor 21—24. és 65. kép. — Dessewffy 188., 190., 191., 196., 502. sz.

5. Y-hoz hasonló idom, felső vége előtt többnyire pontokkal díszített félkörrel, oldalt elhelyezett körök, ívecskék, leginkább azonban középponttal ellátott, vagy egymáshoz fűzött köröcskék közt. — Alsó végén 3-ágú szigony, vagy kétsoros levélfüzér, vagy pedig éppen semmi. — (Tótfalu és Réte meg Simmering.) — Áldor 37—59., 62. kép. — Dessewffy 169., 172., 192—194., 199—206., 213., 748., 750., 751. sz. (Tótfalu.) — Num. Zeitschr. i. h. 4. és 5. (?) sz. (Simmering.) — Num. Közlöny VIII., 6—7. lap, 11—21. faj (Réte). — Első megjelenése (Áldor 58. és Dessewffy 748. sz. kép változatában) időrend dolgában valószínű, hogy a fenti 4. sz. típus elé esik.

6. Levélfüzér (többnyire 4-soros és gyakran egyik, vagy mindkét oldalán zezgugos vonallal szegélyezve). — (Tótfalu és Réte meg Simmering.) — Áldor 9., 31., 34—35. kép. — Dessewffy 180., 184., 189., 208., 209., 504. (Tótfalu) és 170., 176—178., 186., 187., 214—220., 505. sz. (Réte.) — Num. Zeitschr. i. h. 1—2., 6. sz. (Simmering.) — Num. Közlöny VIII. 4—6. lap, 1—7. és 9—10. faj. (Réte.)

Hátlapi típusok (a tótfalusi és a rétei meg simmeringi leletekben).

1. Trombitaszájú (nagyfejű) ló, fölötté madár vagy négyküllős kerék mint mellékjegy, — hasa alatt (többnyire 3) fityegővel. (Tótfalu és Réte.) — Áldor 2., 4., 15., 21—22. 35. kép. — Dessewffy 161—168., 503. sz. — Num. Közlöny i. h. 1—2. faj. (Réte.)

2. Kisfejű, hosszú, hegyesfülű ló, hasán fityegőkkel. (Tótfalu és Réte.) — Áldor 3—5., 8—9., 16., 20., 28., 29., 31., 32., 34., 35., 38., 41., 42., 44., 45., 49., 50., 54., 55., 65. kép. Dessewffy 173—175., 179—185. sz. stb. (Tótfalu) és 176—178. és 505. sz. (Réte.) — Num. Zeitschr. i. h. 1., 7. és 8. sz. (Simmering.) — Num. Közlöny i. h. 3—6., 8., 13—14., 17—18., 20. faj. (Réte.)

3. Lovag. (Tótfalu. — Rétén és Simmeringen ismeretlen.) Áldor 26—27., 58., 63. és 36. (?) kép. — Dessewffy 748. sz.

¹ Ugyanily fajta pénzekből 36 db. Muret lajstromában 90 gr., (átlag 2·503 gr.) s a bécsi cs. k. múzeumban 12 db. 31·150 gr. (átlag 2·595 gr.). Mind a 747 db. átlagos súlya 2·525 gr.

² Egyéb azonos fajta, de más leletekből származó példányokkal együtt mindössze 157 darabot mértem fel. Ezeknek átlagos súlyuk 2·341 gr.

4. Kisfejű, hosszú, hegyesfülű ló (ugyanolyan, mint a 2. sz. alatti, hanem fityegők nélkül. (Tótfalu és Réte meg Simmering.) — Áldor 6—7., 23., 24., 33., 37., 39. 43. kép. — Dessewffy 204—205. (Tótfalu) és 216. sz. (Réte).

5. Hosszúra nyúlt, dombos hátú (inkább macskaféléhez hasonló) ló, balfelé; feje nagyrészt vékony vonallal összekapcsolt két nagyobb pontból áll. Fityegők nélkül. (Réte és Simmering. — Tótfalun ismeretlen.) — Num. Zeitschr. i. h. 3. és 5. sz. — Num. Közlöny i. h. 7., 11., 15., 19., 21., 23. faj. (Réte.)

6. Ugyanaz fityegővel. (Réte. — Tótfalun ismeretlen.) — Num. Közl. i. h. 12. faj. (Réte.)

7. Igen csinos, délcegen balfelé vágató ló, fölötté madárral. (Réte és Simmering. — Tótfalun ismeretlen.) — Dessewffy 170. sz. — Num. Zeitschr. i. h. 2. sz. — Num. Közlöny i. h. 9—10. faj. (Réte.)

8. Elölábaira támaszkodva, jobbfelé ugró állat (oroszlán? vagy ló?), mely farkát derekán átveti. Alatta NONNO felirat. (Réte és Simmering. — Tótfalun ismeretlen.) — Num. Zeitschr. 27. k., 3. f., 6. sz. — Num. Közlöny i. h. 4. lap II. (Réte.)

(Néhány, alig pár darabot kitevő vegyes típust, melyeknek fejlődéstani tekintetben sincs döntő szerepük, itt fölöslegesen tartottam felsorolni. Ilyen pl. a NK. VIII. 130. 1. 3. sz. rétei típus is.)

Az itt felsorolt típusok következőképen vannak képviselve a tótfalusi (763 db) és a rétei (119 db.) leletekben:

Előlap:

1. típus: Tótfalun 95 db. 10 fajban = 24⁰/₁₀₀. — Rétén nincs.
2. típus: Tótfalun 5 db. = 0·65⁰/₁₀₀. — Rétén nincs.
3. típus: Tótfalun 135 db. 12 fajban = 17·6⁰/₁₀₀. — Rétén nincs.
4. típus: Tótfalun 114 db. 4 fajban = 18·8⁰/₁₀₀. — Rétén nincs.
5. típus: Tótfalun 235 db. 25 fajban = 30·9⁰/₁₀₀. — Rétén 18 db. 11 fajban = 15⁰/₁₀₀.
6. típus: Tótfalun 145 db. 9 fajban = 19⁰/₁₀₀. — Rétén 96 db. 11 fajban = 80·6⁰/₁₀₀.

Hátlap:

1. típus: Tótfalun 259 db. 17 fajban = 33·9⁰/₁₀₀. — Rétén 3 db. 2 fajban = 2·5⁰/₁₀₀.
2. típus: Tótfalun 375 db. 37 fajban = 49·1⁰/₁₀₀.¹ — Rétén 80 db. 11 fajban, = 67⁰/₁₀₀.
3. típus: Tótfalun 33 db. 5 fajban = 0·4⁰/₁₀₀. — Rétén nincs.
4. típus: Tótfalun 73 db. 7 fajban = 9·5⁰/₁₀₀. — Rétén 1 db.
5. típus: Tótfalun nincs. — Rétén 8 db. 5 fajban = 6·7⁰/₁₀₀.
6. típus: Tótfalun nincs. — Rétén 4 db. 1 fajban = 3·3⁰/₁₀₀.
7. típus: Tótfalun nincs. — Rétén 3 db. 2 fajban = 2·5⁰/₁₀₀.
8. típus: Tótfalun nincs. — Rétén 5 db. = 4·2⁰/₁₀₀.

A fentiekben felsorolt típusok egy részét fejlődéstani úton tudjuk származtatni általánosságban, más eredetibb típusokból, (így pl. tudjuk, hogy az előlapi 4—6. sz. típusok a jobbra néző, csupaszarcú, illetve szakállas, koronás fejet ábrázoló régi barbárpénz-típusnak fokozatosan az értelmetlenségig degenerálódó származékai — azonban, ami itt fontosabb, módunkban van a felsorolt típusok némelyikét a pannoniai, illetve noricum-i régibb barbárpénztípusokból — melyeket mintául választottak — levezetni, továbbá a típusátvételt maga az itt tárgyalt — tótfalusi és rétei — két lelet közt is megállapítani és úgyszólván lépésről lépésre követni.

Nézzük a valószínű történeti egymásután sorrendjében a típusátvétel ezen eseteit, melyekhez egy pár típus-elem származtatását, illetve magyarázatát is csatolom.

¹ Ezek közül a) a ló fölött kis kör középponttal: 211 db. 24 fajban (56·2⁰/₁₀₀) és b) a ló fölött nyolcküllös kerék: 114 db. 4 fajban (30·4⁰/₁₀₀). — A többi 55 db. mellékjegye vagy egyéb, vagy kétes.

Az előlapi 1. számú típus (Tótfalu) abban a formájában, amint az Áldor közleményében az 1—2. sz. képen látható, közvetlen utánzata a N. K. XI. (1912) 2. t. 1. kép (Dessewffy 160, Wind. 2809, De la Tour 9924—25. sz.) noricum nagy ezüstpénzek, amelynek 2 példányát Cilli táján, Trifailban, egyet pedig Horvátországban, Tounjban találtak. Ez az utóbbi, mint a N. K. XI. k. 44. 1. elmondtam, a velemszentvidi leletekben (N. K. V., 1. l.) uralkodó (N. K. XI. 2. t. 2. kép) ezüstpénzfajjal olyan kapcsolatban áll, hogy hol egyik, hol a másik fajta van reáverve a másikra. Ez a jelenség biztos tanúsága ezen két pénzfaj egyidejű forgalmának két egymással valószínűleg szomszédos barbártörzs területén, amely — amint az említett velemi faj előlapi típusának a fertő—rákosi (N. K. IX. 113—115. l. — Dessewffy 103—107. sz.) pénzek előlapjával való rokonsága mutatja, — valószínűleg a Kr. e. 100-ik év tájára esett.

Ha már mostan pár évtizednyi időt számítunk a fennebb (N. K. XI. 2. t. 1. sz.) mintaképül szolgáló, említett pénzfaj kibocsájtása és a tótfalusi leletben képviselt (1—2. kép) utánzatainak megjelenése közt, sőt ha a tótfalusi leletből (3—8. kép) ismert további degenerált válfajok létrejöttéhez szükséges további időközöt is hozzászámítjuk, akkor ezen leszármaztatási adatláncolat révén eljutottunk a Kr. e. 1. század első felébe, esetleg annak első negyedébe, amely időpontra a tótfalusi pénzek ezen legrégibbnek látszó fájának veretését nagy valószínűséggel datálni lehet.

A 3. sz. előlapi típus leszármaztatása is érdekes. Első tekintetre plausibilisnek látszik ezt a típust a koszorús fej olyatén elkorcsosodásának tekinteni, miszerint a koszorút a fejről levették és mint levélfüzért a fej elé a mezőbe tolták. Ha azonban a hátlapi típusokat is szemügyre vesszük, azt látjuk, hogy a trombitaszájú ló, fölötté a madárral, csakis az előbb tárgyalt 1. sz. előlapi típus legrégibb alakjával (Áldor 1—2. kép) és a 3. sz. előlapi típussal párosítva jelenik meg. A típusok időszerű fejlődésében tehát e két típus egymásmellett áll, megelőzve úgy az előlapi 1. sz. típus degenerált alakjait (Áldor 3—8. kép), mint a 4. sz. előlapi típust is (Áldor 21—24. és 65. kép). Ez esetben pedig tipológiai származtatásának csak egy útja van, mely abban áll, hogy a gall és kelta numizmatikában amúgy is kevésbé megszokott szembenéző fejet, mely az 1. típuson (Áldor 1—2. kép) látható, profilba fordították és egyszersmind derékszög alatt megfordítván, a változatlanul átvett levélfüzérrel szembe helyezték. Erre vall az 1. és 3. előlapi típusok levélfüzérének azonossága is, amely teljesen elütő a későbbi 6. sz. füzértípus négysoros szerkezetétől. Az 1. és 3. előlapi típust tehát, minden változataikkal együtt, a fentemlített (Dessewffy 160., Wind. 2809., De la Tour 9924—25. sz.) éremből vezethető le. Más és egyelőre még el nem dönthető kérdés az, vajjon a 4. sz. előlapi típusok (mindkét válfaja) szintén ugyanazon prototípusnak továbbfejlesztéséből és átalakításából magyarázható-e, vagy pedig esetleg a Dessewffy. 720. és De la Tour 9996. számú érmek típusából vezetendő-e le.

Az **Y** idomu típust, melyet fennebb mint 5. sz. előlapi típust jeleztem, sokáig eredménytelenül próbálgattam megmagyarázni, illetve leszármaztatni. Kenner is sikertelenül próbálkozott meg e feladattal. Végre azonban, azt hiszem, helyes úton járok, amidőn a N. K. VI. k., 59. l., 27. képen ábrázolt (Dess. 238—239. sz., Forrer 292. sz.) éremfaj előlapját tekintem e végképen degenerált típus eredeti mintájának. Az a széles sáv, amely a szem fölött, a fej egész szélességében húzódik és jobboldalt alakban ketté ágazva az orrot és a homlokot ábrázolja, míg baloldali végén párhuzamos rojtokba ágazik, ez volt a tótfalusi és rétei **Y**-típus őse. A szemet, haját, ajkakát és a szakállat ábrázoló s különálló tagokra oszlott elemek az Áldor közleményéhez csatolt 58. képen még leginkább föltalálhatók, míg egyebütt középponttal ellátott köröcskékre, illetve kör-sorozatokra változtak át. Az eredetihez közelebb álló, tehát bizonyára régibb változata az **Y**-típusnak az, ahol az **Y** alján (bal végén) háromágú szigonyhoz hasonló idom látható. (Áldor 37—44. kép). A másik — újabbnak látszó — változaton ennek helyébe kétsoros aprólevelű levélfüzér lépett (Áldor 45—47. kép). A tótfalusi leletben az **Y** a köröcskékkal és a szélső

fűzerekkel, illetve a kötélszerűen csavart vonalakkal stb. bizonyos megállapodott — bár értelmetlen — típust alkot és mindenütt a hátlapi ló-típussal lévén párosítva, előlapi, vagyis fej-típust képvisel, eredeti származásának megfelelően. A rétei leletben azonban ez az **Y** néha már egyszerűen hegyes- vagy derékszögben megtört, illetve több párhuzamos vonallá fajul el és a szabálytalanul odavetett körökkel kapcsolatban inkább esetleges-ségre valló idomná korcsosul. Itt mindenesetre végső degenerálódását éri el ez a típus. Ami az **Y**-típusnak fönt idézett mintaképét illeti, ez az esztergomi, ebdi és bars megyei leletek bizonyossága szerint biztosan pannoniai barbárpénzfaj, mely jó ezüstműből, 12¹/₂ gramm körüli súlyban veretett. Rokon a De la Tour 9807. sz. és Dess. 240. sz. pannoniai ezüstpénzsekkel, a tolnamegyei regölyi és a szárazdi (N. K. VI., 58. l., 29. kép és Dess. 252—255. sz.) rézpénzeknél pedig mindenesetre régiebb. Pannónia éjszaki részében, valószínűleg Esztergom megyében otthonos és Kr. e. 2. századból való.

Külön tárgyalást érdemel az a sajátosság, eddig csak a tótfalusi és rétei, illetve simmeringi fajta pénzcsoportokról ismert típus-elem is, amelyet helyesebb kifejezés hiányában „fityegők”-nek nevezünk. Ezek a ló hasáról rézsútosan, kissé előreirányulva lefüggő, pontozott végű vonalkák. Legtöbbször hármassával, ritkán kettesével, négyesével, sőt egyízben hatosával is fordulnak elő. Muret-Chabevillet az ilyen fityegős lovat „jument”, kanca névvel jelöli, vagyis emlékeknek tekinti a „fityegőket”. Ez természetrajzi tévedés, a fityegők 3-as, sőt ennél is magasabb számánál fogva. Véleményem szerint a fityegők a régiebb, eredeti lovagtípusnak — amelyet az itt tárgyalt két leletben nem követhetünk már nyomon visszafelé — a maradványai.

A lovag eltűnt, de a lábai nyomát otthagyta. Hasonló tünetet, a lovag lábait illetőleg máshol is észlelhetünk a barbár numizmatikában, (sőt egy nagyobb fajta barbár ezüstpénzen (N. M.) a ló hasa egymás mellé sorolt apró gyöngyökkel van megrakva). Nagyobb fajta barbár ezüstpénzen, még pedig a simmeringi és a rétei leletben, szintén előfordul a három fityegő (N. K. VIII. 3. lap (kép) és Dess. 159. sz.)

Értelmét, jelentőségét, elvesztvén az emberi lábfej, hogy úgy mondjam: dekoratív elemmé változott át s mint ilyen, megsokasodott. Meglehet, sőt valószínű is, hogy akkor már maguk a helyegmetszők is phallusnak nézték ezt a típus-elemet, s mint ilyen, pontozott végű vonalkával ábrázolták. (Naturalisztikusan kezelt ló-phallusra szintén van példa a barbár numizmatikában.) Azt azonban, hogy a hármass fityegőt, illetve a hármass phallust talán mint a hatványozott procreativ erő kifejezését alkalmazták volna, — minél fogva ez esetben a lovat is, mint valamely istenség lovát sacralis jellegűnek kellene tekinteni, — ezt a magyarázatot csak említem, de valószínűnek magam sem tartom.

* * *

A tótfalusi éremfajokat kibocsájtó néptörzs tehát eleinte a közelében lakó más törzseknek nagyobb fajta pénzeiről vette a mintát saját kisebb fajta pénzének típusához (előlapi 1—3. típus). A típusoknak a barbár numizmatikával foglalkozók előtt ismeretes sajátos elkorcsosulása: úgymint egyes típus-elemeknek önálló kifejlesztése, másoknak elhanyagolása, vagy teljes elhagyása, az eredetileg együtvé tartozó elemek különválasztása hozta létre, valószínűleg egymásután, esetleg egymással párhuzamosan is a többi (4—6. sz.) előlapi típusokat.

A legrégibb tótfalusi előlapi típusokon az eredeti mintát s a szembenéző emberi fejét még értelmesen és elég híven másolták (1. típus, Áldor 1—2. kép), illetve profilba fordítva alkalmazták (3. típus, Áldor 10—20. kép). A mintának ez az értelmes utánzása bizonyítja azt, hogy az 1—3. típus a legrégibb az egész leletben. Mindkét típus hátlapján a trombita-szájú ló látható, fölötte a madárral. A ló hátán ülő madár különben általánosan ismert régi gall pénztípus. (Lásd pl. De la Tour 4173., 6950—52., 9017., 9203. stb.) Ez a közös hátlapi típus, amely csak evvel a két előlappal párosítva jelenik meg a tótfalusi leletben,

bizonyíték az 1. és 3. sz. előlapi típus egykorúságára. A 3. sz. előlapi típussal azonban már a hátلامي kisfejű ló típus is párosul, amely már innen kezdve végig megmarad úgy Tótfalu, mint Réte összes főbb előlapi típusaival párosítva. Evvel a ló-típussal kapcsolatban fordul elő a szintén a legrégibb típusok közé tartozó 2. sz. előlapi típus. (Borzas szakállas fej balfelé. Áldor 25. kép.)

A legközelebbi fejlemény az 1. sz. típusnak fokozatos elkorcsosulása volt, még pedig az Áldor 8. képén, majd Áldor 32. és 26. képén, később az Áldor 3. és 5., meg a 4., 6. és 7. képén szemléltethető átalakulásban. Az emberi fej mellől előbb a volutákat hagyják el, majd a fej, mint ilyen, kivesz a köztudatból, helyébe kör lép, sőt végül a kör is elvész és két S-sé átalakult voluta marad csak meg. Az egyik előbbi fajjal (Áldor 26. kép) egyidejűleg lép fel a később úgy Tótfalun, mint Rétén is elhatalmasodó (5. sz.) Y-típus, még pedig fennebb tárgyalt éjszakapannoniai prototípusához (N. K. VI., 59. lap, 27. kép, Dess. 238—239. kép) legközelebb álló alakjában (Áldor 58. kép), amikor még a mintaképből a hajzatnak, a szemnek és az ajkaknak megfelelő elemek valamennyire felismerhetők rajta.

Ennek a két éremfajnak (Áldor 26. és 58. kép) azonos hátlapja: a lovag, mely sem előbb, sem később nem jelentkezik leleteinkben, tanuskodik egykorúságukról.

Az előlapi 1. sz. típus további korcsosulását (Áldor 3., 5. sz. és 4., 6., 7. sz.) nyomon követi az előlapi 4. sz. típus mindkét változatának (Áldor 65. és 21—24. kép) föllépte. Ezeknek sorrendjét — úgy mint az előbbieket — egyrészt az előlapi típus-fejlődési fokozataiból, másrészt a közös hátlapokból állapítottam meg. A legrégibb tótfalusi fajokról ismert trombitaszájú ló — ezúttal azonban madár helyett a szint oly ősi gall és kelta szimbolummal: a négyküllős kerék kíséretében — itt még egyszer megjelenik a tótfalusi fajta pénzverés ezen előrehaladt stádiumában és egyidejűségi kapcsolatról tanuskodik az előlapi 1. típus legutolsó tagja (Áldor 4., 6., 7. kép), továbbá az előlapi 4. sz. típus (Áldor 21—24. kép) és egy most először fellépő (6. sz.) előlapi típus: a füzértípus (Áldor 9., 31., 34., 35I kép) közt, amely utóbbi úgy Tótfalun, mint Rétén is nevezetes szerepet játszik. És a tótfalusi fajta pénzverésnek ebben a stádiumában lép fel a tótfalusi típusokat utánzó, egy szomszédos néptörzs által veretett, kissé könnyített alapsúlyú és kisebb átmérőjű — rétei (és simmeringi) aprópénz is, amelynek 80%-a az imént említett (6. sz.) füzértípust viseli. Ami a hátlapokat illeti, a kisfejű ló (mely most még az Áldor 6., 7. és 23., 24. sz. képeken képviselt fajokban „fityegők“ nélkül is előfordul, az 1. és 4. sz. előlapi típusokkal kapcsolatban) — ezentúl a szokott „fityegőkkel“ ellátva, egyedül uralkodik a tótfalusi fajta pénzek későbbi válfajain. Ezen fajokat az előlapi Y típus különböző válfajai szolgáltatják, még pedig úgy Tótfalun, mint Rétén (és Simmeringen) is. Tótfalun előbb az Y alsó végén háromágú szigonyhoz hasonló díszítményt viselő válfaj (Áldor 37—38., 40—41., 43., 44. kép) keletkezett, míg a másik változat, (Áldor 45., 46—48. kép), amely az Y, illetve < balvégén a kétsoros apró levél-füzért, mint a prototípustól független későbbi toldalékot mutatja, későbbi fejlemény. — Rétén, ahol az < típust 15%-nyi terjedelemben találjuk, — szintúgy Simmeringen is azt tapasztaljuk, hogy ez a típus azután véglegesen elkorcsosodik és egymást szabálytalanul metsző és szintén szabálytalanul elhelyezett körökkel kapcsolatos vonalakká fajul.

Tótfalun az Y és a kisfejű fityegős ló típusán túl már nem tapasztalunk további fejlődési stádiumot, ellenben a Rétéről és Simmeringről nevezett pénzverők a maguk lábán kezdenek tovább haladni és új elemeket hoznak felszínre, — igaz, hogy csak hátلامي típusokban, — amennyiben az előlapon végleg elfogadták és megtartották a (6. sz.) füzértípust. A hátلامي új típusok ezek: a domború hátú, hosszúlábú dekadens ló, majd pedig a délcegen vágató, szépen mintázott lovacska, végül a NONNO felirattal kapcsolatos, jobbfelé ugró állat, melyről nem bizonyos, lovat vagy oroszlánt kívánt-e ábrázolni. (N. Z. 27. k., III. t., 13. kép).

Hogy e három utóbbi típus mindössze alig 17%-kal van képviselve a rétei apró-

pénz közt, annak okát csak abban kereshetem, hogy ennél a népnél a 17 grammos nagy ezüstpénzek verése lépett előtérbe, a meglévő aprópénz, a fenti leletek bizonyossága szerint, kielégítő mennyiségben volt kéznél és ennél fogva a biztosan legkésőbbi fajta: NONNO névvel ellátott aprópénznek nagyobb tömegben való verése is feleslegessé vált, illetve hogy talán az a nép, mely a simmeringi és rétei leletek pénzeit szolgáltatta, külső politikai okoknál fogva, kénytelen volt a pénzverését egyáltalában beszüntetni.

Mindazt, amit fennebb elmondtam, közvetlenül a tanulmány tárgyává tett két, illetve három lelet pénztípusainak szemléletéből merítettem és a nevezett leletek tipológiai történetének nevezhetném, amely azonban csak arra van hivatva, hogy alapokat és támasztékokat szolgáltatson a hozzájuk fűződő további kérdések tárgyalásához.

A tótfalusi lelet veretésének korát, már fennebb, az 1. sz. előlapi típus mintájául szolgáló (Dess. 160., Wind. 2809. De la Tour 9924—25. sz.), Cillinél és Tounjnál előfordult pénznem, továbbá az evvel (a kölcsönösen átvert példányok tanúsága szerint) egykorú velemszentvidi pénzek segítségével a Kr. e. 1. évszázad első felébe helyeztem, a tótfalusi pénzfajok igazi hazáját pedig az előttem eddig egyedül ismeretes tótfalusi, pilismaróti és Esztergom—szentgyörgymezei (és esetleg tatavidéki) lelőhelyek alapján egyelőre Pannónia északi határvidékében, a Tótfalu és Esztergom, illetve Tata közti vidékben vélem megállapíthatónak. Ezt a megállapítást támogatja az a körülmény is, hogy az előlapi (5. sz.) Y típus mintájául szolgáló (Dess. 238—239. sz. és N. K. VI. 59. l. 27. kép) pénzek szintén Esztergom megyében: Esztergomban, Ebeden és a közeli Bars megyében fordultak elő leletekben.

A rétei és simmeringi aprópénzről, mint fennebb a tipológiai vizsgálódás során kitűnt, úgy vélekedem, hogy ezeket a tótfalusi legrégibb pénzfajoknál későbbben kezdték verni, de aztán bizonyos ideig mindkét csoportbeli pénzek egyidőben voltak forgalomban, t. i. mindegyik a maga forgalmi területén. Végül pedig a rétei és simmeringi legifjabb fajok későbbiek mint a tótfalusiak. A rétei és simmeringi aprópénz hazája a Biatec-csoportéval azonos és ezt a leletek bizonyossága alapján körülbelül a bécs—pozsonyi Dunaszakaszmindkét partjára tehetjük. Valószínű, hogy a Duna balpartján egy darabon tovább keletfelé, továbbá, hogy esetleg Moson vármegyében is fognak találni e fajta pénzeket, vagyis mindazon vidékeken, ahol a 17 grammos nagy ezüstpénzeket találják.

A már elmondott tipológiai támasztékokon kívül egyéb érvekkel is megvilágíthatjuk legalább részben, a tárgyalt pénzcsoporthoz fűződő legfontosabb kérdéseket, úgymint: 1. Egykorúak-e a tótfalusi és a rétei pénzek, vagy nem és ha nem, akkor melyik csoport, illetve mely fajok a korábbiak és későbbiek? 2. Egy és ugyanazon népnél két egymásután következő pénz-kibocsájtványaiul tekintendők-e a rétei és a tótfalusi pénzcsoporthoz, vagy pedig két különböző népnél a pénzei? 3. Mely barbár népek jöhetnek számba, mint e pénzek esetleges kibocsájtói?

E kérdésekre a következőkben válaszolhatunk:

I. Nem föltételezhetjük és nincs is rá példa barbárpénzeink körében, hogy két különböző területen egymástól függetlenül, vagy pedig kölcsönös megegyezés alapján, különböző pénzláb alapján azonos típusokkal egyidejűleg kezdtek volna pénzt verni, mégpedig oly módon, hogy a két különböző pénzcsoporthoz közös típusai (fűzér, Y és fityegős ló) valamennyien az egyik félnek területén természetes fejlődés útján keletkezett illetve korcsosult típusok legyenek. — Ilyen esetben csakis típusátvételről lehet szó, oly értelemben, hogy az autokton vagy szomszédos típusokból a régebbi pénzverés folyamán kifejlődött korcs típusokat a másik későbbi pénzverő, forgalmi érdekből készen átvette és magáévá tette. A tótfalusi pénz verése tehát előbb kezdődött, mint a rétei fajoké. Mert: 1. csakis itt találjuk meg a közvetlen kapcsolatot (értelmes vagy kevésbé korcs utánzatokat) a régebbi fajta prototípusokhoz (előlapi 1., 3. és 4. típus.) — 2. mert itt egy és ugyanazon területen volt forgalomban az eredeti régi prototípus és a belőle származó (5. sz.) Y típus is, amelyet a Biatec-csoportbeli rétei pénzekben csakis tovább

korcsosult alakjában, (a háromágú szigony, illetve az apró levélfüzéres toldalék nélkül) találunk föl. — 3. mert a régibb hazai barbárpénz-típusok körül az oldalvást fordult fej (Áldor 25. sz.) és a hátlapon a lovag-típus csakis Tótfalun fordul elő, Rétén és Simmeringen pedig egyáltalán nem. — 4. mert a tótfalusi pénzek átlag súlyosabbak (2·52 gr.) mint a réteiek (2·34 gr.) — 5. mert a rétei és simmeringi aprópénz eljutott egyrészt az Y-típus teljes elkorcsosulásáig, másrészt a felirat alkalmazásáig és a rézpénzverésig, ami mind azt bizonyítja, hogy kor és idő dolgában a Biatic-csoportbeli rétei-fajta pénzverés vége oly közel jutott már a pannoniai római uralom korához, hogy fizikai időhiány folytán sem képzelhető el, miszerint a rétei pénzverésből kifolyólag és időszerint közbeeső sorban, vagy pedig éppen ő utána keletkezhetett volna a tótfalusi pénzeknek annyi eredetiséget és annyi fejlődési fokozatot felmutató sorozata. Ezek tehát nem fiatalabbak, hanem korábbiak a rétei fajoknál — 6. A Kr. e. 1. század második felében, ha egyáltalában keletkezhetett volna újabb keletű pénzverés a mai Pest- és Esztergom megyék területén, az a már jól ismert eraviszkus pénzek (N. K. I. kötet) tanubizonysága szerint már a római kultúra nyomait, illetve a római pénzek típusait tüntette volna föl vereteiben; régi noricumai és régi pannoniai típusokat azonban ebben a korban már nem kezdtek volna utánózni ezen a vidéken. Ez is bizonyítja, hogy a tótfalusi pénzeket a Kr. e. 1. századnak első felében verték. Annak közgazdasági vagy politikai okait, hogy miért vette át Biatic népe a tótfalusi pénztípusokat, most még nem ismerjük. Azonban világos, hogy érdekükben állt a bizonyára közkedveltségnek örvendő és a kiskereskedés céljaira a régi nagy pénzeknél sokkal alkalmasabb tótfalusi fajta aprópénz verését abban az időben átvenni és utánózni, amikor ez még virágzott és keresletnek örvendett. Vagyis a rétei aprópénzt bizonyos ideig párhuzamosan verték a tótfalusival, amit a különböző típusok (Y és fűzér, — trombitaszájú és kisfejű ló) átvevése is bizonyít. Biatic népe azonban alább szállította és saját 17 grammos nagy ezüstpénzeinek pénzalakjához alkalmazta a kispénz súlyát oly módon, hogy 1 db. (6·44—6·5 gr.-os) Biatic-féle aranypénznek (1:13 $\frac{1}{3}$ reláció mellett) 5 db. (17·15 gr.-os) nagy ezüstpénz, egy ilyen nagy ezüstnek pedig 7 db. (2·34 gr.-os) apró ezüstpénz felelt meg mint egyenérték.¹

Minthogy a Biatic-csoportbeli pénz eredeti otthona és forgalmi területe, az Azali vagy pedig az Amantini törzs közbeeső területe folytán, ügylátszik, nem is volt közvetlenül szomszédos a tótfalusi pénzverők országával, valószínű, hogy az említett típusátvétel csak akkor ment végbe, amikor (a czobolyfalvi, tardoskeddi, érsekújvári, béli, borszönyi stb. 17 grammos pénzleletek tanúsága szerint) Biatic és társainak valószínűleg nemrég beköltözött népe már kissé összeemelegedett az — új — szomszédaival és velük állandó kereskedelmi forgalmat létesített. Biatic népének különben is erős hajlamai voltak az új típusok teremtésére és idegen típusok átvételére, amit egyrészt a Biatic-féle aranystáterek típusa, másrészt az itáliai bójokéval² azonos kisebb aranypénzeik (Dess. 491—494. sz. és N. Z. 27. k., III. t., 10. sz.), aztán a rétei nagy néma ezüstpénznek (N. K. VIII., 3. l. (kép) és Dess. 159. sz.) régibb autoktón pénzekről (N. K. VI., 59. l., 30. kép és Dess. 261. sz.) átvett típus-elemei, a nagy Biatic-féle ezüstpénzek Honos et Virtus-típusa, s a kisebb ezüstpénz (N. Z. 27. k., III. t., 12. sz.) Hosidia-típusa is bizonyít.

Hogy a rétei és simmeringi kispénzen olyan típusokat is találunk, melyek Tótfalun ismeretlenek, (dombos hátú ló, szép rajzú ló madárral, apró oroszlán (?) NONNO felirattal) — nem is ismételve az Y típusnak már említett elkorcsosodását, ez mind az bizonyítja, hogy a típus-átvétel után még több fokozatban folytatódott, önállóan és Tótfalutól már függetlenül a „rétei“ pénzverés.

¹ E. Gohl: Note sur les monnaies barbares de la Hongrie. Bruxelles, 1910. (a III. nemzetközi num. kongresszus munkálataiban).

² V. ö. a vetulóniai aranypénzleletet. Dess. 968—977. sz. és N. M.

Azon körülmény is, hogy a Biatec-csoportbeli pénzekben már római pénztípusokat találunk, ellenben a tótfalusiakon ilyeneknek nyoma sincs, arra enged következtetni, hogy amott esetleg tovább tartott a pénzverés, mint emitt, mindazonáltal tekintetbe veendő a római befolyás érezhető hatásának időbeli különbözete is azon a két különböző vidéken, ahol e tárgyalt pénzcsoportokat verték.

II. Azon kérdést, vajjon a tótfalusi és a rétei pénzeket ugyanazon egy nép verette-e, egyiket a másik után, — vagy pedig hogy két különböző népnek a pénzei-e, — elég könnyen eldönthetjük végérvényesen:

Azt ugyanis már fönnebb láttuk, hogy a két pénzcsoport közül a tótfalusi a régibb. Erős érv emellett az 1. sz. előlapi típus, mely közvetlen utánzása egy régi nagyobb fajta kelta pénznek, — továbbá azon körülmény is, hogy az Y-típusnak eredeti pannoniái mintája (prototípusa) éppen a tótfalusi pénzek forgalmi területén volt otthonos. — Ha tehát valaki a régi tótfalusi és az újabb rétei pénzcsoportot egy és ugyanazon népnek kívánná tulajdonítani, akkor, tudván azt, hogy a rétei fajta pénzek a Biatec-féle pénzcsoporthoz tartoznak, előbb azt kellene bebizonyítania, hogy Biatec népe előbb Esztergom megyében tanyázott és csak később költözött fel innen (!) Moson- és Pozsony megyébe és Vindobona tájára. Erre azonban semmiféle, sem történeti, sem numizmatikai támasztékunk nincsen. Sőt mi több, azt is el kellene fogadnia, hogy a jándorfi lelet néma aranypénzeit, nemkülönben a Biatec nevét viselő kisebb-nagyobb (háromféle) aranypénzeket is csak a keletről nyugat felé irányuló költözködés után kezdték verni, Boiohaemumból vett mintára, a régi kagylótípussal. E feltevések tarthatatlansága szembeötlő.

Azt az ellenkező föltevést, hogy Biatec népe, miután ismeretes pénzeit, köztük a rétei aprópénzt is Bécs táján meg Moson- és Pozsony megyékben kibocsájtotta, — később Esztergom megyébe költözött volna és itt verette volna a tótfalusi fajta pénzeket — hasonlóképen el nem fogadhatjuk, mert ezen esetben azt kellene föltételeznünk, hogy súlyosbított pénzláb alapján folytatták volna a pénzverést, még pedig a későbbi füzértípus és a teljesen elkorcsosult rétei Y típus után a régibb fajta 1. sz. előlapi típussal és teljesen regenerált (tótfalusi) Y típusokkal. Ez pedig numizmatikai lehetetlenség.

Nem marad tehát más hátra, mint elfogadni azt az egyedül lehetséges magyarázatot, hogy egyrészt a tótfalusi, másrészt a rétei és simmeringi pénzeket két különböző nép verette. E megoldásnak erős támasztéka a két pénzcsoportnak teljesen különböző lelőhelyterülete, míg ugyanis a tótfalusi pénzeket eddig a Tótfalutól legfölsőbb Tatáig terjedő vidékről ismerjük, addig a rétei fajok csak Simmering (Bécs) és Réte lelőhelyekről ismeretesek. Ezt a két lelőhelyterületet több közbeeső vármegye választja el egymástól, határaik tehát nem folynak egybe és közös forgalmi területről sincsen — egyelőre — szó. Kiemelendő azon körülmény is, hogy az esztergomi, pilismaróti és tatavidéki szórványos leletek azt bizonyítják, miszerint a tótfalusi lelet nem elhurcolt és benne foglalt pénzeknek saját rendes forgalmi területén kívül elásott kincs, hanem elásatása helyének közvetlen vidékén volt annak idején forgalomban. — Azt az érvet is fölhozhatom, hogy a Windischgrätz-gyűjtemény lajstromából (2831—2837. sz.) említett esetet kivéve (amely, ha teljesen hitelesnek fogadjuk is el, legjobb esetben is csak négyfelől összehordott pénzdarabokból álló gyűjteményes leletnek minősíthető), eddig nem ismerünk olyan leletet, amelyben a tótfalusi s a rétei pénzfajok vegyesen fordultak volna elő. Az érmek külső sajátosságai is kétféle származásra vallanak. Míg a tótfalusi pénzek lapkái 15—18 mm. átmérő mellett elég vékonyak, addig a rétei és simmeringi kispénz 12—14 mm. vastag lapkákra van verve és lapka dorgában a 17 gr.-os nagy pénzekhez alkalmazkodik.

III. Arra a kérdésre, mely hazai néptörzsnek a pénzei a tótfalusi és melyiké a rétei pénzek, ezidőszert még nem lehet határozott és kielégítő választ adni. A rétei aprópénz a Biatec-csoporthoz tartozik és majd ezzel együtt lehet csak ítélni felőle. A tótfalusi

pénzek felől pedig a felsorolt pár prototípussal való egybevetésen kívül csak lelőhelyeik alapján mondhatunk valamelyes véleményt.

Amennyire a tudásunkra jutott gyér leletekre alapított mai ismereteink kiterjednek, e pénzek a mai Esztergom vármegyében és a vele határos nyugati és keleti szomszéd vidékeken voltak otthonosak. E területet, vagy legalább annak keleti felét az eraviszkusok bírták. Tőlük nyugatra, a Bakony fölött, a Rábaig Müllenhofnak (II. 327.) Ptolemaeusra támaszkodó véleménye szerint az amantinusok laktak; egyes kutatók megoszló véleménye folytán azonban kétes, vajjon e népnek földje kiterjedt-e a Dunáig, sőt Rufus (7) az Amantinit határozottan a Dráva és Száva közé helyezi. Ma azon felfogás az általános, hogy a Duna jobbpartja a Rábától keletre az eraviszkusoké, attól nyugatra pedig az azalusoké volt. Más népről ezeken kívül aligha eshetik kérdés, legfőleg még az Osi-törzs kerülhet szóba, amely egykor — mielőtt az Ipoly mellékére átköltözött — szintén a Duna jobbpartján lakott, de nem bizonyos, itt volt-e még abban az időben, amikor a tótfalusi pénzeket verték.

A tótfalusi pénzeket illetőleg e három eshetőség állhat fönn: 1. hogy az eraviszkusoknak — a biai, trsztennai, lágymányosi stb. leletekben képviselt fajokat megelőző — régibb fajta pénzei, 2. hogy az eraviszkusoknak ide beköltözése előtti időkben ezen területen lakott (ismeretlen nevű) népnek a pénzei, 3. hogy az eraviszkusok nyugati szomszédnépének (Azali?) pénzei. — (A dákok és géták már tipológiai okból — (előlapi 1. típus) — sem jöhetnek tekintetbe.)

Az első eshetőség javára szól, hogy a lelőhelyek által megjelölt terület egy részét a kutatók általában az eraviszkusoknak tulajdonítják és hogy ismeretes fajta eraviszkus pénzek — bár minimális mennyiségben — előfordulnak Esztergom megyében is. A korszakot illetőleg szintén megnyugtató, hogy a tótfalusi pénzek korábbiak, mint az ismeretes eraviszkus pénzek. Ellenben nehézséget okoz a fentiekkel szemben, hogy az eraviszkusok földjének zöméről (a Tótfalutól délre eső vidékről) még nem ismerünk tótfalusi fajta pénzeket tartalmazó leletet (sőt hogy maga a vezérlelet is a Duna szigetén, az eraviszkus föld szélén került elő, ahol esetleg valami hajós ember rejthette el azt, aki talán nem is eraviszkus); továbbá: hogy a Biatec-csoport részéről való típusátvétel nehezebben magyarázható így, minthogy az eraviszkusok nem voltak a Biatec népének közvetlen szomszédai. Végül: azon esetben, ha — mint egyes kutatók véleménye szerint sejteni lehet — az eraviszkusok csak a Kr. e. 1. század közepe felé foglalták el későbbi területüket, esetleg a „getaság visszaszorításával“¹ (vagyis a Burvista által elfoglalt területből), akkor megfelelő idő hiányában nem feltételezhetjük, hogy ők verték volna a tótfalusi pénzeket a beköltözésük és a római mintákat utánzó ismeretes pénzeik veretése közti időben.

A másik eshetőség, hogy t. i. az eraviszkusok előtti időben itt lakott nép verte a tótfalusi pénzeket, eloszlatja ugyan az itt közvetlenül előző sorokban kifejezett (harmadik) nehézséget, ellenben fennáll tovább is a két előbbi ellenvetés.

Legvalószínűbb még a harmadik eshetőség, hogy t. i. az eraviszkusok nyugati szomszédjai verették e pénzeket. Ezen esetben ugyanis elesik az az ellenvetés, hogy az eraviszkus föld zömén nem találtak ilyen pénzeket, aztán megszűnik az aggály az idő elegendőségét illetőleg és könnyebben magyarázható a Biatec-csoport által való típusátvétel is a közelebbi vagy éppen közvetlen szomszédság révén. E kérdésnek biztos és végérvényes megoldásáról azonban szó sem lehet addig, amíg további, kétségtelenül megállapított helyű leleteknek elégséges sora nem áll rendelkezésünkre, amelyek alapján e pénzek forgalmi területét határozottabban körvonalazhatjuk, illetve főképen Komárom- és Esztergom megyékre nézve véglegesen beigazolhatjuk.

¹ Salamon: Budapest története I. k. 115. lap és Hampel: Az eraviszkus nép és emlékei (Bp. Rég. IV. k. 43 l.)

Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével.

II. CSOPORT.

a) Ötvözött fémek.

A numizmatikában előforduló fémötvények között leggyakoribbak az arany, ezüst és a réz ötvényei.

1. Az aranyat ezüsttel és rézzel ötvözték és ötvözik. Az ötvözet színe a benne lévő fémek egymásközi arányától függ, minél több az arany, annál sárgább az ötvözet. Tizenkét súlyrész arany és egy súlyrész ezüst ötvözete sárgarézhez hasonló színű. Három súlyrész arany és egy súlyrész ezüst ötvözete zöldessárga. Egy súlyrész arany és egy súlyrész ezüst ötvözete már majdnem fehér. Ha az ötvözet ezenkívül rezet is tartalmaz, a benne lévő réz mennyisége szerint a rézvöröstől az ezüstfehérig az minden színárnyalatban készíthető.

Az aranytartalmat karátokban fejezték ki, még pedig a tiszta aranyat 24 karátosnak véve, az idegen fémtartalom mindig annyi súlyrésznek felel meg, amennyit a karátokban kifejezett aranytartalomhoz kell adnunk, hogy az összeg 24 legyen.¹ Mivel a próbatűket karátokkal jelzik, a tiszta aranytartalom kiszámításánál tudnunk kell, hogy egy karát hány ezrelék aranyra felel meg. 24 karát 1000 ezrelék lévén, egy karát annak $\frac{1}{24}$ része, vagyis 41,666 ezrelék. Ha az aranytartalom karátokban van megadva és tudni akarjuk, hogy ez ezrelékekben kifejezve mennyi, a karátok számát 41.666-szor kell venni, hogy az aranytartalmat ezrelékekben kapjuk. A tiszta aranytartalom pedig egyenlő az abszolút súly és az ezrelékekben kifejezett aranytartalom szorzatának ezredrészével, vagyis $A = \frac{s \times a_t}{1000}$.

Az aranyat, a legrégebbi időt kivéve, sohasem ötvözték tetszés szerinti arányokban más fémekkel, hanem az akkor ismert eszközökkel elérhető pontossággal bizonyos törvények által előírt arányokat tartottak be.

Miután ezen ötvények egymástól színben nagyon eltérnek, felsorolom a leggyakrabban előforduló ötvények színét és összetételét:

Sárgaréz színű	923/1000 arany	77/1000 ezüst	—	réz
Sárga	750/1000 "	140/1000 "	110/1000 "	
Vöröses	750/1000 "	50/1000 "	200/1000 "	
Sárgászörös	666/1000 "	195/1000 "	139/1000 "	
Vöröses sárga	666/1000 "	67/1000 "	267/1000 "	
Sárga	580/1000 "	180/1000 "	240/1000 "	
Vöröses	580/1000 "	100/1000 "	320/1000 "	
Vörös	580/1000 "	50/1000 "	370/1000 "	
Erősen vörös	580/1000 "	—	420/1000 "	
Zöldes sárga	580/1000 "	370/1000 "	50/1000 "	

A próbakövön húzott vonás színéből az aranytartalomra nagyon nehéz következtetni, mert nem mindig áll azon tétel, hogy minél sárgább a vonás, annál nagyobb az ötvözet aranytartalma. Itt megbízható próbavizekre és ismert összetételű ötvözetekből készített próbatűkre van szükségünk, emellett sok kísérletet kell végeznünk, hogy valamilyen arany-ötvény összetételét — legalább karátok szerint — megállapíthassuk. Sokkal egyszerűbb a feladatunk, ha csak azt akarjuk tudni, hogy valamilyen érem tiszta aranyból készült-e, vagy körülbelül 18 karátos, avagy 8 karátosnál silányabb aranyból.

¹ A karát tulajdonképpen súlyegység és egy karát 0,205425 grammnak felel meg.

A szükséges reagensek: 18 karátos, 14 karátos és 8 karátos arany-próbavíz, sósasmentes (42° B.) salétromsav.

Annak megállapítására, hogy egyáltalán aranyötvözetéről van-e szó, a salétromsavat használjuk. A próbakövön vékony vonást húzunk a megvizsgálandó érem előbb gondosan megtisztított szélével, erre salétromsavat cseppentünk. Ha az éremben nincsen arany, a vonás salétromsavban feloldódik.¹ Ha a vonás nem tűnt el, tehát ha aranyötvénnyel van dolgunk, a próbakövön lévő vonást és a reáecseppentett savat kis óráüveggel letakarjuk és ezután igen óvatosan felmelegítjük a követ. A sav a többi fémeket lassan kioldja s visszamarad a tiszta arany. Azonban ezen kísérlet nem sikerül minden esetben, mert ha az aranyötvény 50%-nál több ezüstöt tartalmaz, a salétromsav még felmelegítés után sem oldja ki az egész ezüstöt.

Az aranytartalom pontosabb megállapításánál az érem megtisztított szélével kb. 2 milliméter széles és 20 milliméter hosszú vonást húzunk, azonban vigyáznunk kell, hogy a vonás lehetőleg egyenletesen tömör és emellett élesen határolt is legyen. A vonásra ezután mindhárom próbavízből teszünk egy cseppet. Itt először arra kell figyelniünk, hogy a cseppek ne folyjanak össze. A 8 karátos próbavíz a 8 karátnál kevesebb aranyat tartalmazó ötvözeteket már hidegen is megtámadja, felmelegítésre az aranytartalom szerint többé-kevésbé a 10 karátos ötvényekig oldja a vonást; a 14 karátos próbavíz hidegen a 14 karátos ötvényekig oldja a vonásukat, melegen a 16 karátos ötvényekig; a 18 karátos próbavíz hidegen minden 18 karáton aluli ötvény vonását feloldja, melegen a 22 karátos ötvényekig támadja meg a vonást. Ha azonban a 18 karátos próbavíz-cseppet sok ideig hagyjuk a vonásra hatni, lassan még a 22 karátos arany vonását is megtámadja. A vonás ezen változásaiból pár perc alatt következtethetünk az ötvény aranytartalmára. Ha ezután egészen pontosan akarjuk az aranytartalmat ismerni, a próbavizek behatására bekövetkezett változások által megjelölt csoportból választunk ki négy próbatűt. A követ előbb tisztán megtöröljük és az érem szélével újra húzunk egy vonást, továbbá melléje mind a négy tűvel egy-egy, lehetőleg ugyanolyan tömörségű vonást. Azután először azon próbavizet cseppentjük a vonásokra, mely hidegen nem változtatta az érem vonását. Most felmelegítjük a követ s figyelünk a változásokra. Majd megismételjük a kísérletet a következő, erősebb próbavízzel: amely próbatű vonása az ötvény vonásával egyformán viselkedett, annak aranytartalma felel meg az érem aranytartalmának. A 8 karátnál kevesebb aranyat tartalmazó ötvényeknél felmelegítés nélkül is hamar jutunk eredményre, a 18 karátnál több aranyat tartalmazó ötvényeknél a 18 karátos próbavíz hatóképességét nagyban tudjuk fokozni, ha a követ előbb felmelegítettük, s a próbavíz reáecseppentése után azt kis óráüveggel letakarjuk.

Ha az aranytartalmat így megállapítottuk és még azt is akarjuk tudni, hogy az ezüsttel, s ha igen, mennyi ezüsttel van ötvözve, a vonásra 18 karátos próbavizet cseppentünk és óráüveggel letakarva, pár óra hosszat állni hagyjuk. A próbavíz lassan az aranyat is feloldja, míg az ezüst, mint ezüstklorid, ismét kiválik és a sárga vonás helyén fehér krétaszerű csapadék marad. A fehér csapadék mennyiségéből következtetünk az ezüsttartalomra.

2. Az ezüstöt rézzel ötvözik. Ókori, sőt középkori érmeknél a rézen kívül arany, néha ólom is előfordul. Az arany rendesen csak oly kis mennyiségben van jelen, hogy azt próbakövön történő analízissel kimutatni nem lehet. Nagyobb mennyiségű ólommal ötvözött ezüst igen puha, vonása szürkés, fajsúlya is nagyobb, mint a tiszta ezüst vagy a rézzel ötvözött ezüst fajsúlya.

Az ezüsttartalmat a középkorban egészen a mult század közepéig latokban fejezték ki. A tiszta ezüstöt 16 latosnak (16 próbásnak) véve az idegen fémtartalom annyi súly-

¹ Kivételt képeznek a platina rézötvényei, melyek vonásai salétromsav behatására, óvatos felmelegítés után megszürikülnek, azonban fémfényüket megtartják.

résznek felel meg, amennyit a latokban kifejezett ezüsttartalomhoz kell adni, hogy az összeg 16 legyen.¹ Most az ezüsttartalom megjelölése szintén ezrelékekben történik. Sőt a próbatűk ezüsttartalmát ezrelékek szerint jegyzik. Számítások megkönnyítésére mégis felemlítem, hogy 1 latos (egy próbás) ezüst 62,375 ezrelékes ezüstnek felel meg.

Rézrel ötvözött ezüst próbakövön húzott vonása annál vörösebb, minél több a réztartalma. Azonban ezen meghatározás nem egészen megbízható, mert a rézrel ötvözött ezüst nem képez homogén² tömeget, az ötvény felületén rendszeren több az ezüsttartalom, mint a belsejében. Rézrel ötvözött ezüsttermék tiszta ezüsttartalmát fajsúlyukból állapíthatjuk meg a legjobban. Karmarsch képlete $S = (g - 8,814) : 0,001667$ a vert érmeknél elég pontos adatokat szolgáltat.³ A képletben g az érme fajsúlya, S pedig a keresett tiszta ezüsttartalom. Próbakövön megállapíthatjuk azt, hogy az érme felülete csakugyan ezüst, továbbá pontos vizsgálat után megtudhatjuk, hogy az (a felületen, vagy ha azt kissé lereszseljük, a mélyebben fekvő rétegekben) hány ezrelékes az ezüstötvény.

Két reagensre van szükségünk: ezüst próbavízre és 18 karátos arany próbavízre.

Ahogy az aranyötvényeknél tárgyaltam, azon mód itt is a megvizsgálandó érme előbb jól megtisztított szélével vonást húzunk a próbakövön. A vonásra ezüstpróbavízzel cseppentünk, mire, ha az ezüst, rögtön megvörösödik. Minél nagyobb az ezüsttartalom, annál inkább közelíti meg az a vér színét. A vörös szín, vízzel felületesen lemosva, megmarad. Ha nagyon kevés ezüst van jelen és a vonás vörös színét nem tudjuk jól megkülönböztetni, felületen lemosás után 18 karátos arany próbavízzel cseppentünk a vonásra, mire az, ezüst jelenlétében, rögtön fehér krétaszerű lesz. Miután a fehér szín a próbakövön sokkal jobban látszik, az ezüsttartalom megállapítása így könnyebb, mintha az ezüstpróbavíz behatására keletkező vörös színt vesszük csupán tekintetbe. A nehézség azonban abban rejlik, hogy az összehasonlításra szolgáló próbatűk vonásai annyi anyagot kell, hogy tartalmazzanak, mint az érmmel húzott vonás.

18 karátos arany próbavíz is elegendő az ezüstötvények felismerésére. A kövön húzott vonás 18 karátos aranypróbavízzel érintve, ezüst jelenlétében szinte megfehéredik, azonban a fehér vonás nem tapad a próbakövön és így az ezüsttartalmat megbecsülni nagyon bajos.

Az aranyművesek gyakran magán az érmen végzik a vizsgálatot. Az érme alkohollal megtisztított felületére kevés ezüstpróbavízzel cseppentenek. Ha a felület legalább 0,2 milliméternyi rétegben ezüst, az a csepp helyén vérvörös lesz és ezen szín felületen lemosás után sem változik.⁴ Amalgámzott felületen vörösbarna csapadék képződik, mely vízzel igen könnyen lemosható. Új ezüstön a folyadék meg barnul, britannia-fémén, ón- és ólomötvényeken fekete folt marad. Természetesen, ezen úton az ezüsttartalmat még megközelítőleg sem lehet megállapítani és ezen célra a próbakő föltétlenül szükséges.

A numizmatikában előforduló ötvények között nem a legutolsó helyet foglalják el a réz ötvényei, hiszen a legnagyobb része a fennmaradt érmeknek, anyagra nézve, réz és rézötvény.

A rézötvények háromfélék: réz- és ónötvények (bronz), réz- és horganyötvények (sárgarézt), végül réz-, ón- és horganyötvények (szoborbronz). Készítettek ezeken kívül még más anyagokból és fémekből rézötvényeket: antimonbronz, silíciumbronz, foszforbronz, ólomtartalmú bronzok stb., de ezeknek a numizmatikában csak alárendelt szerepük van, sőt egy részük itt nem is fordul elő.

¹ Egy kölni márka egyenlő 16 lat, à 18 grán, (233.885 gramm).

² Csak a 719/1000 ezüstötvözet homogén; ennél nagyobb ezüsttartalomnál az ötvözet belseje finomabb, kisebb ezüsttartalomnál ellenben az öntési felülethez közelebb eső rész tartalmaz több ezüstöt. A különbség maximuma 16‰-et érhet el (Levol).

³ A hiba 1—1,4‰-ot csak ritkán haladja meg.

⁴ Ezen próbavíz összetétele más: egy súlyrész káliumbikromát (poralakban), egy súlyrész (29° B.) salétromsavban oldva.

Aranyötvények tiszta aranytartalmának meghatározása próbakövön,
próbavizek segítségével.

F i n o m s á g		R e a k c i ó k a p r ó b a k ö v ö n					
		18 karátos próbavíz		14 karátos próbavíz		8 karátos próbavíz	
karátokban	ezrelékekben	15° Cel- siusnál	60° Cel- siusnál	15° Cel- siusnál	60° Cel- siusnál	15° Cel- siusnál	60° Cel- siusnál
6	250	△	△	△	+	×	×
8	333	—	△	△	+	×	×
10	417	—	—	△	+	×	×
12	500	—	—	△	△	×	×
14	580	—	—	—	△	×	×
16	666	—	—	—	—	+	×
18	750	—	—	—	—	—	△
20	830	—	—	—	—	—	△
22	920	—	—	—	—	—	—
× = igen erősen támadja				+ = erősen támadja			
△ = támadja				△ kevésbé támadja			
— = nem támadja							

R é z ö t v é n y e k				
N e v e	Összetétele %-ban			
	Réz	Ón	Hor- gany	Ólom
Ágyubronz	88 92	12 8		
Harangbronz	70 85	30 15		
Szoborbronz	89	7	3	1
Tombak	85 92	15 8		
Chrysokalk	90	0·5	7·9	1·6
Pinchbeck	93·6		6·4	
Oreïde	85·5		14·5	
Talmi arany	86·4	1·4	12·2	
Similor	89·44	0·63	9·93	
Chrysorin	72		28	
Potin	71·9	1·2	24·9	2

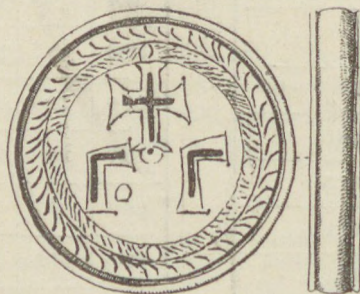
Fajsúly-táblázat ezüst ötvözetekre Karmarsch szerint					
V e r t é r m e k n é l					
% -ban		Fajsúly	% -ban		Fajsúly
Ezüst	Réz		Ezüst	Réz	
100	—	10·547	49·65	50·35	9·650
94·4	5·6	10·358	42·43	57·57	9·532
89·3	10·7	10·304	36·7	63·3	9·439
81·0	19·0	10·164	33·3	66·7	9·383
75·0	25·0	10·065	30·4	69·6	9·333
66·3	33·7	9·927	29·5	70·5	9·317
62·5	37·5	9·870	22·4	77·6	9·203
56·25	43·75	9·761	22·0	78·0	9·190
51·21	48·79	9·679	—	100	8·956

Mivel ezen rézőtvények savakkal és próbavizekkel szemben meglehetősen egyformán viselkednek, próbakövön történő analízissel meg sem kísérelték felismerésöket. Hosszú kísérletezés után sikerült oly vegyszert találnom, melynek segítségével ezen meghatározás gyorsan és biztosan megejthető. Ammonia és réz, ammonia és horgany vegyi rokonságából indultam ki. Ammonia a horganyt oldja, az ónt pedig nem oldja. A rezet csak levegő jelenlétében oldja fel. Ha a próbakövön sárgarézzel, ónbronzzal, ón-horganybronzzal és tiszta vörösrézzel húzunk egy-egy vonást és koncentrált ammoniát cseppentünk rájuk, azután kis óraüveggel letakarjuk, legelőször a sárgarézt vonása fog eltűnni, utána az ón-horganybronzé, azután a rézé, legutoljára marad az ónbronz vonása, sőt ha a benne foglalt óntartalom nagyobb volt, a vonás helyén egy fehéres szürke sáv marad vissza. De mivel ezen reakció igen gyorsan megy végbe, a meghatározás nem elég biztos és így más reagenst kellett keresnem. Rézkarbonátot oldottam fel ammoniában és ezzel kísérleteztem. Empirikusan 10%-os oldatot találtam a legalkalmasabbnak. Ezen reagens a sárgarézt vonását pillanat alatt oldja fel, az ón-horganybronzot igen erősen támadja meg, az ónbronzt már kevésbé, míg a réz vonásán nem észlelhetünk változást. Az analízis megejtésére itt is próbatűkre van szükségünk, melyek vonásainak változását a megvizsgálódó érem vonásával kell összehasonlítani, továbbá ügyelnünk kell arra is, hogy a vonások lehetőleg egyenlő tömörek legyenek. Ezen utóbbi körülményt nem tudom eléggé hangsúlyozni, mert ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, az egész vizsgálat értéke illuzórius lesz. A reagens az ammonia elpárolgása után elveszti átlátszóságát, fehéres kék csapadék válik ki, mely megszáradása után vízzel nem mosható le, ammoniában azonban könnyen oldódik ismét. Ha látjuk, hogy ezen folyamat megindul, még mielőtt a zavarodás teljesen beállana, a reagenst vízzel gyorsan lemossuk. A próbakövön most tisztán látható vonások intenzitásából és színéből pontosan következtethetünk az ötvözet összetételére.

Dr. Gasparetz Géza Elemér.

Bizanci súlyok.

Köz- és magánjellegű gyűjteményeinkben elég gyakran találunk mellékesen kezelt régi súlyokat. Minthogy hazai irodalmunkban a metrologia gyéren van képviselve, a közérdeklődés sem fordult eddigelő fontosságukat megillető mértékben a régi idők emlékeinek ezen csoportja felé. Minket itt első sorban természetesen a pénzsúlyok, vagyis a pénzdarabok törvényes súlyának ellenőrzésére készített súlymértékek érdekelnek, minthogy azonban a pénzrendszerek rendszerint a közélet egyéb szükségletei számára megállapított súlyrendszerek alapján fejlődtek ki, érdeklődésünket a metrologia egész mezejére ki kell terjesztenünk. Ez alkalommal a kecskeméti és a m. nemz. múzeumban őrzött bizanci súlyokat kívánom bemutatni a Num. Közlöny olvasóközönségének.

1. ábra.

1. A fenti első sz. képen ábrázolt tárgyat Izsákon, Pestmegyében találták, valószínűleg 1912-ben és jelenleg a kecskeméti városi múzeumban őrzik (154/1912. sz. alatt).

Ez egy 39 mm. átmérőjű, 8 mm. vastag és 79.10 gr. súlyú sárgabronz korong, melynek előlapján négyhelyt kisebb körökkel tarkított széles levélkoszorú s a koszorú által övezett kerek középmezőben nem egészen szabályos, szélesedő szárú görög (?) kereszt alatt $\Gamma \cdot \Gamma$, vagyis két görög gamma-betű van bevésve. A mező középpontján, a kereszt alján egy kis bevéssett kör is látható középponttal. — Hátlapját, a korong széléhez közel bevéssett vonalkör díszíti, a korong vastagságának megfelelő 8 mm.-es külső peremét pedig két körülfutó, bevéssett vonal csinosítja, amelyeknek kissé kerekded hajlású belső széle dombos középrészt eredményez.

A bemutatott tárgynak úgy külső megjelenése, anyaga, alakja, vésett mívű ábrázolásai: a kereszt, a koszorú, a görög betűk — mint súlya is. azonnal elárulják bizanci származását és rendeltetését. Három uncias súlymértékül szolgált és a bizanci súlyoknak — mint alább látni fogjuk — jellemző pontosság-hiányával szemben, a 81.72 grammos ideális 3 uncia-súly megközelítésével kiváló helyet foglal el ismeretes társai közt.

* * *

A Numizmatikai Közlönynek azon, több ízben hangoztatott, mellékcéljához híven, hogy lapjain a régebben, különböző helyeken közzétett szakbeli anyagot egyesítve, lehetőséghez képest a hazai numizmatikai irodalomnak tárháza legyen, — egy régebbi közleményem¹ anyagát is megfelelően összevonva és rövidítve, viszont pedig három kiadatlan darab közlésével megtoldva, olvasóim elé tárom. — Az alább bemutatandó (2—10. sz.) bizanci súlyok, — melyek közül a 8—10. sz. eddig kiadatlanok, — a magyar nemzeti múzeumi éremtárban vannak, legnagyobb részük már igen régi szerzemény és lelőhelyeik, a Fejér megyében lelt 2. sz. példányon kívül, ismeretlenek. Pár újabban szerzett példány (9—10. sz.) biztosan külföldi lelet.

2. ábra.

2. Négyszögletes bronz pénzsúly. Oldalainak hossza 32 mm., 9 mm. vastag. Felső lapján bizanci oszlopokon nyugvó „diadalív“ alatt monogramm ($\Gamma\omega\acute{\alpha}\nu\nu\sigma$) és NIH ($\nu\omicron\mu\iota\sigma\mu\alpha\tau\alpha$ IH = 18 solidus). Mindez ezüsttel volt berakva, az oszlopkák azonfölül finoman bevéssett vonalkákkal is vannak díszítve. Az ezüstberakás részben kihullott s e helyeken csak a berakás alapjául szolgáló bevéssett vonalak látszanak. Igen jó fenntartású, ép darab, pár apró bevágással. Súly 71.95 gr. Lelőhelye Fejér megye. A 71.95 gr. súly (81.72 gr. helyett) 3 uncia-t kíván képviselni, ami 18 arany solidus súlyának felel meg. Ezen példány, feliratának tanúsága szerint arany solidusok mérésére szolgáló pénzsúly volt.

¹ A magyar nemzeti múzeum bizanci súlyai. Archeologiai Értesítő, új folyam, XXI. k. 1901., 193—198. lap. — Az Arch. Értesítő t. szerkesztőségének ezúton köszönjük meg itt a 2—7. sz. ábrák dúcainak szíves átengedését.

3. ábra.

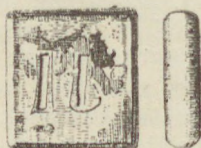
3. Négyzetes, mindkét irányban lerészített szélű bronz pénzsúly. Oldalainak hossza 30 mm. és 8 mm. vastag. Felső lapján igen finoman, részben recézett vonalakkal bekarcolt kétsoros koszorú, négy helyen beléfoglalt köröcskével. A koszorúban durvább mívű, ezüsttel berakott és bekarcolt vonalakkal szegélyezett NIB, görög kereszt alatt. (Νομισματα IB = 12 solidus). A sarkokban, úgyszintén az N betű fölött is egy-egy bekarcolt köröcske. — Zöld patinával borított, jó fenntartású példány. Súlya 53·96 gr. (54·48 gr. helyett), vagyis 12 solidus (vagy 2 uncia). — Lelőhelye ismeretlen.

4. ábra.

4. Négyzetes bronzsúly. Oldalainak hossza 23, illetve 24 mm., 6 mm. vastag. Felső lapján négyzetben, kettős sorban bekarcolt pontozott keret, (mely kétsoros levél-füzért kíván ábrázolni), ezen belül pedig ezüsttel berakva és bevéssett vonalakkal szegélyezve: — | (1 uncia) és SOL Q (6 solidus). Az utóbbi számjegy két oldalán egy-egy lefelé fordított kettős szárú hármalevél van bekarcolva díszül. — Súlya 26·22 gr. (27·28 gr. helyett).

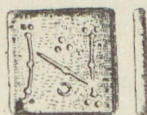
Figyelmet érdemel a kétféle jelzés. A felső sorban unciákban, az alsóban solidusokban van megadva a súly. Utóbbi tehát pénzsúlynak minősíti e példányt, amelynek korát, tekintettel a felirat latin betűire, a Kr. u. 8—10. századba helyezem, amikor a bizanci pénzekben is a görög s a latin írás váltakoznak.

5. ábra.

5. Négyzetes bronzsúly. Oldalai 18, illetve 19 mm. hosszúak, 5 mm. vastag. Felső lapján egykor ezüsttel berakott és bekarcolt vonalakkal szegélyezett IB (= 12 sici-licus) jelzés van. Az ezüstberakás már legnagyobb részben kihullott. Súlya 14·10 gr. (13·64 gr. helyett), ami $\frac{1}{2}$ unciának kívánt megfelelni. Vörös és zöld rozsda borítja.

Az IB jelzés mellett a súly, vagy értékegység nincs megjelölve. Minthogy a példány súlyánál fogva sem unciáról, solidusról, fél-solidusról, sem triensről nem lehet szó, másrészt pedig okvetlenül van összefüggés az IB (= 12) jelzés és a 14·10 gr. súly közt, csakis a későbbi bizanci pénzrendszerben egy időre meghonosult, aranyból vert sicilicus (σικιλικός) nevű pénznemben találjuk fel a keresett egységet, amely $\frac{1}{4}$ solidusnak, 12 ezüst fél-siliquának, illetve 12 arab dirhemnek felelt meg és Irene meg Nicephorus I. Logothetes (802—811. Kr. u.) pénzrendszerben tünt fel a bizanci pénzek közt, aztán a 7-ik századbéli meroving királyoknak, továbbá Pipin és Nagy Károly pénzrendszerében is. Bizancban I. Basil (867—886) pénzei közt már nem szerepelvén, Del Mar¹ szerint e pénz-nem — és egyszersmint a fenti súly — korát is a Kr. u. 9. század első felébe tehetjük.

6. ábra.

6. Négyyszögletes rézsúly. Oldalai 14·5 mm. hosszúak, 2·5 mm. vastag. Felső lapján bekarcolt N betű olvasható (Νόμισμα), melynek sarkait 3—3 pontból álló díszítmények ékesítik. A mező felső részében ugyanilyen díszítmény, alsó felében pedig kis kör látható. Súlya 3·85 gr. (4·54 gr. helyett). Solidus-súly.

Ha az itt bemutatott példány feliratának a többi fönnebbi bizanci súlyokétól eltérő betű-alakját egybevetjük, a jelzett egy solidus ideális (4·54 gr.) súlyától oly feltűnően nagyon eltérő súlyával, önkéntelenül is rá kell gondolnunk a bizanci mintára vert OB XX jelzésű, 3·514—3·727 gr. súlyú solidusokra, melyek oly nagy számban vannak a m. nemz. múzeumban és amelyeket Luschin Arnold II. Chlotár frank királynak és utódainak tulajdonít. (Num. Közlöny XI. k., [1912] 62—63. és 70—72. ll.) Másrészt igaz, hogy az ismeretes bizanci solidus-súlyoknak 3·42—4·52 gr. közt ingadozik a súlyuk² s így nem kell szükséggéppen leszállított súlyegységű, későbbi fajokra gondolnunk.

7. ábra.

7. Négyyszögletes bronzsúly. Oldalai 6 mm. hosszúak, 2 mm. vastag. Oldalai mindkét lapja felé le vannak rézsítva. Felső lapján bekarcolt vonalakból széles H (= 8 siliqua, vagyis 1 triens) látható. Súlya 1·31 gr. (1·51 gr. helyett). Triens-súly.

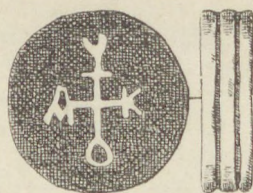

8. ábra.

8. Kerek bronzsúly. Előlapján N betű, (esetleg PN monogram?) Átmérője 12 mm. Súlya 1·138 gr. (Esetleg magyarországi lelet). Triens-súly?

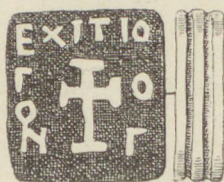
¹ Systèmes monétaires 34—36 lap.

² Pernice : Griechische Gewichte. (Berlin, 1894.)

9. ábra.

9. Kerek bronzsúly. Előlapján kis görög kereszt szárait alkalmazott betűk: AKOY (?), külső peremén 2 párhuzamosan bevágott vonal fut körül. Átmérője 25 mm., $7\frac{1}{2}$ mm. vastag. Súlya 19.82 gr. — Súlyjelzése nem lévén, az ismeretes súlypéldányok analógiáját véve tekintetbe, lehetett 1 unciás, vagy pedig 4 solidusos súly. A monogramm alakja a Mauricius Tiberius (582—602) utáni időkre vall.

10. ábra.

10. Négyzetes bronzsúly. Előlapján ezüsttel berakva: mankós végű latin kereszt körül fenn: EXITIO, kétoldalt felülről lefelé olvasva FON és OF. Ha pedig az oldalt lévő feliratokat folytatólagos soroknak tekintjük, FO, O, NI-nek olvasandók. Külső peremén két bevágott vonal fut körül. Oldalhossza 24—22 mm., 8 mm. vastag. Súlya 31.80 gr. Az ismeretesebb súlyjelzések nincsenek összhangban e példány súlyával, miért is, amíg analóg példányokkal egybevetnünk alkalom nyílik, tartózkodnunk kell meghatározásától.

* * *

A bizanci súlyok rendszerét, jelzéseit, irodalmát fönnebb idézett régibb közleményemben elég bőven ismertettem. A Num. Közlöny olvasóközönségének kényelmére és tájékoztatására itt röviden adom az alábbi összefoglalást:

A bizanc súlyok anyaga rendszeren bronz, ritkán ólom vagy vas. A Zenotól Heracliusig terjedő időből színes üvegből öntött kerek súlyok is ismeretesek. — Alakjuk lapos négyzetes, olykor kerek, ritkán sokszögletes, ami az átlag pontosabb súlyú késő római súlyoknak gömbszelvény alakjától azonnal megkülönbözteti. Díszítményeik közt gyakori a kereszt, ami szintén a bizanci eredetet mutatja, továbbá a koszorú, diadalív, olykor a császár vagy a városi prefektus mellképe, Krisztus, S. Demetrius. stb. szentek arcképei. — Felirataik: monogrammok, egészen kiírt nevek, címek, vallásos mondások. — A díszítmények, úgyszintén a feliratok is ritkán domború kivitelűek, hanem rendszeren bekarcoltak és gyakran ezüsttel vannak berakva.

A bizanci súlyrendszer alapja a 12 unciára felosztott római font: 327.45 gr. A bizanci súlyok azonban úgyszólván kivétel nélkül — még pedig gyakran lényegesen — könnyebbek, (ritkábban súlyosabbak) a jelzett súlynál. Még a hivatalos pénzsúlyok (exagium) is!

A súlyegységek jelzése a betűkkel kifejezett görög számjelzés segélyével, továbbá a közelebbi alapul vett súly- vagy számolási (pénz-)egység nevének kezdőbetűjével vagy

megállapított jegyével történik. Így Λ (vagyis görög $\Lambda = L$ libra, litra és l) vagy λ a font jegye. — Γ , olykor beléhelyezett ponttal vagy kis körrel — vagy pedig egy vízszintes vonás az unciát (27·28 gramm) jelenti. [Késő római súlyokon 8(-ou) az uncia ($\sigma\upsilon\lambda\iota\kappa$) jegye.] — N vagy $\dot{N}$ ($\nu\omicron\mu\iota\sigma\mu\alpha$) vagy néha SOL = solidus. — IB (= 12 siliqua) félsolidust, de olykor $\frac{1}{2}$ unciát is jelent. — H = Triens vagy Tremissis, t. i. $\frac{1}{3}$ solidus. (H = 8, mert a triens 8 siliquával volt egyenlő értékű). A fontot régi metrologiai adatokban II vagy Hb vagy Hv-vel is jelezték. (A II jegy talán az IB = 12 uncia jelzésből, nem pedig a sertertius-jel átvételéből származtatható). A súlyegységek többeseinek leggyakoribb jelzései ezek: $\frac{1}{2}$ uncia: IB — 1 uncia I, Γ_A , $\Gamma_\circ$, 8 A — 2 uncia II, Γ_B , 8 B, VN II — 3 uncia $\Gamma\Gamma$, Γ° Γ — 6 uncia, Γ° S, 8 S, VN CIAS 4 — 1 triens ($\frac{1}{3}$ solidus): H, IB, :<: — $\frac{1}{2}$ solidus: $\circ^\circ$ Γ , IB — 1 solidus N, NA (köröcskével is fölötte), SOL Γ >E, NB, H — 2 solidus; NB, NII, MB, NI — 3 solidus: NI, $\dot{N}\Gamma$ — 4 solidus: $\dot{N}\Delta$ — 5 solidus: $\dot{N}E$ — 6 solidus: NS, SOL Γ — 8 solidus: NK — 10 solidus: $\dot{H}I$ — 12 solidus: NIB — 15 solidus: $\dot{H}IE$ — 18 solidus: NIH — 24 solidus: NKA — 25 solidus TKE.

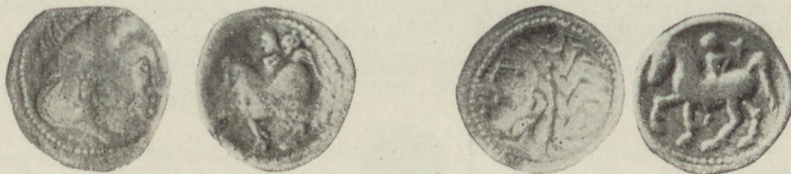
A főnnebb bemutatott bizanci súlyok ismertetésével, de még inkább a közleményhez csatolt általános tájékoztatással a vidéki múzeumainkban és magángyűjteményeinkben lapangó példányokra kívánom felhívni olvasóim figyelmét és ösztönözni óhajtom őket az esetleg felfedezett példányoknak meghatározására és közzétételére.

Gohl Ödön.

A zirczi apátság pénzgyűjteménye.

A gyűjtemény alapját Kunszt Tamás ciszterci rendtag, pécsi főgimn. igazgató vetette meg, akinek 1853-ban bekövetkezett halálával gyűjteménye az apátságra szállt. Nincs tudomásunk gyűjteményének állapotáról; jelentékenyebb semmi esetre sem volt. A gyűjtemény gyarapítására Rezutsek Antal apát 1872-ben Rosos Miklós, 1873-ban Ányos István gyűjteményét szerezte meg. Ányos István gyűjteménye, hallomás szerint, ritkább arany- és ezüstpénzekből állt. Rosos Miklós gyűjteménye 4112 db.-ot tett ki, melyből 6 #, 1639 ezüst, 2435 egyéb fém és 32 db. bankjegy. A gyűjtemény azóta csak némi ajándékkal s az elhunyt rendtagok, különösen Gerlach Benjámin és Ledniczky Ipoly után maradt érmekkel gyarapodott. A nagymennyiségű többes példány kiselejtezése után mostani állapota 6675 db., közte 177 # és 46 bankjegy.

Kelta pénz, valamennyi Győr vidékéről, 12 van gyűjteményünkben, mindannyi ezüst.

1. ábra.

2. ábra.

1. Dessewffy 326. sz. (23 mm., 13·50 gr.) — 2. és 3. Av.: Dess. 340. sz., Rev. v. ö. Dess. 376. sz. (24 mm., 13·20 gr. és 23 mm., 12·10 gr.) — 4. Av.: Dess. 340. sz., Rev. v. ö. Dess. 348. sz. (25 mm., 13·25 gr.) — 5. Dess. 370. sz. (25 mm., 13·32 gr.) — 6. Dess. 265. sz. (24 mm., 14·02 gr.) — 7. De la Tour 9779. sz. vátozata (25 mm., 11·95 gr.) (1. ábra). — 8. Dess. 240. sz. (23 mm., 12·35 gr.) — 9. Dess. 233. sz. (25 mm., 11·60 gr.) — 10. Kiadatlan faj. (25 mm., 13·20 gr.) (2. ábra). — 11. V. ö.

Dess. 246—251. sz. (14 mm., 2·70 gr.) — 12. Dess. 247. sz. (16 mm., 2·85 gr.)¹ — Ezekon kívül van két barbár veretű római mintára készült bronzpénzünk: 1. Av.: Tetricus-fej, elmosódott felirattal, melyből csak CVSVII olvasható határozottabban. Rev.: Tropaeum; előtte SP. — 2. Constantius-fej, körülötte oVoVHV TVA. Rev.: Oltár mellett álló két alak; körül V.. DCV.FVVDV.

Az ókori görög pénzek 47 db.-bal vannak képviselve, köztük III. Sándor aranya s Macedóniának, már mint római provinciának tetradrachmonja jelentékenyebbek. A régi Hispania 2 réz, a régi arabok szintén 2 rézpénzzel vannak képviselve. Érdekes az itt képen adott aranyérem, 16 mm. átmérővel és 8·30 gr. súllyal. Előlapján jobbra néző fej ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ felirattal, hátlapján várfal előtt tehenet (?) hajtó alak, alattuk keresztbe tett bot vagy fáklya. — Fiktív-érem (3. ábra).

3. ábra.

A római birodalom érmeiből 1769 db. van gyűjteményünkben, melyek közül 43 köztársasági; a többi a császárok érmeire esik. A császárok sorozata elég jó, több ritka darab is van közöttük, ismeretlent vagy leiratlant azonban nem találtam. Moesia Superior római tartomány érmeiből 30-at, Dácia érmei közül 3-at, Galliából egyet tartalmaz gyűjteményünk. Bizanci érmünk 18 van, köztük 4 #.

Az újkori államok közül Magyarország szerepel nagyszámú éremmel, összesen 1456 darabbal. Az Árpád-házi királyok 308 darabbal vannak képviselve; van minden királytól több darab. A vegyesházi királyok közül Ottó érme hiányzik, a többi 304 darabbal szerepel, közte Róbert Károly aranya és még 46 #. A Habsburg-házból való uralkodók érmei közül 536 db. van a gyűjteményben, hozzászámítva II. Rákóczi Ferenc és az 1848—49. évi szabadságharc pénzeit is. Ezen csoport érmei közül megemlítendő II. Ferdinánd 10 # értékű pénze 1627-ből, Selmech- és Körmöczbánya pénzei, az eperjesi blokád pénze 1704., II. Rákóczi Ferenc aranyai, rézpolturái közül egy 1076 verettel; Kossuth-bankókból s egyéb szükségutalványokból 20 db.

Erdélyből 98 érme van, melyek jó részben értékesek. János Zsigmond, Báthori István, Báthori Kristóf, Báthori Zsigmond, Bocskai István aranyai, tallérai és tábori érmei; Rákóczi Zsigmond tízes aranya 1607-ből, II. Rákóczi György tízes aranya 1660-ból, valamint a többi erdélyi fejedelemtől is aranyak és tallérok.

A városok érmei közül (összesen 64) említendő: Belgrád bevétele 1717, Buda bevétele 1686 háromféle, Érsekújvár bevétele 1685 kétféle, Eszék bevétele 1687, Gyulafehérvár 1715, Mohácsi csata 1687, Pétervárad bevétele 1694, Székesfejérvár bevétele 1688, 10 város megvétele 1685, 10 város megvétele 1686 s a mellékelt képen látható kis

4 ábra.

aranyérem (4. ábra), mely a szorgalmas tanulók jutalmazására szolgált a győri zsidó iskolában 1866-ban. Átmérője 10 mm., súlya 0·14 gr. Egyoldalú veret, pontokkal, csillagokkal

¹ A 7. és 10. sz. érmek, melyeknek képeit itt (1—2. ábra) bemutatjuk, csere útján időközben a magyar nemzeti múzeumba jutottak. — Szerk.

és ismeretlen jelekkel. A személyi vonatkozású érmek száma 145. Nevezetesebbek: Attila 2, Buda, koronázási érmek 1508-tól fogva, Basta György, II. Rákóczi Ferenc érmei, Wesselényi István halálára 1734-ben kiadott érem, Mária Terézia 18 érme, Viczay Mihály gróf ezüst emlékérmé stb. Magyar vonatkozású külföldi pénz 2 van, Overysse magyar mintára vert aranya és Thurzó János boroszlói püspök egy ezüstpénze. Ausztria minden mai nap meglévő tartományával együtt 1024 darabbal van képviselve, köztük 20 arannyal. Nevezetesebbek: Bécs 1529-iki ostromának emlékérmé aranyban és ezüstben, az 1683-iki ostromnak szintén két emlékérmé, nagyon sok tallér és kettős tallér; bankók 1800-tól fogva. Németországból 904 db. van, közte 5 #; különösen Szászország és Brandenburg vannak jobban képviselve. Olasz 205 db., különösen Velence érmei, elég jó sorozatban. A pápai birtok még azonkívül 105 darabbal szerepel, közte sok emlékérmé. Francia érem van 178, közte 2 bankó a nagy forradalom idejéből és Napoleonra vonatkozó sok emlékérmé. Lengyel 153 db., nagyrészt kisebb ezüstpénzek. Orosz 113, közte 1 # és 1 platina. Török a XVI. századtól fogva, 124 db., közte 6 #. Angol 62, hollandi 30, belga 31, svájci 41 (közte Basel város 1809. évi nagy aranyérme). A többi európai nemzet is képviselve van néhány darabbal. Van azonkívül Ázsiából 55 db., Afrikából 4, Amerikából 66, vallásos érem 51, 2 db. zsetón az abc betűivel, a XVI. századból és néhány ismeretlen rendeltetésű darab.

Szabó Otmár.

Múzeumok, gyűjtemények.

Dr. Hampel József udvari tanácsos, a m. nemz. múzeum érem- és régiségosztályának igazgatója, a M. Tud. Akadémia rendes tagja, egyetemi nyilv. rendes tanár stb. stb. f. évi március hó 25-ikén rövid betegség után elhunyt. Halálával nagy és nehezen pótolható veszteség érte a magyar tudományos világot, melynek majdnem félszázad óta soha nem lankadó, lelkes munkása volt. Kutatásai a prehisztóriára, az antik művészetre, hazánk római és római előtti korszakára, a népvándorlás és a honfoglalás korszakára terjedtek ki, pályájának első korszakában azonban, sőt később is, olykor numizmatikával is foglalkozott. Így az Arch. Értesítő régi folyamában Érmészeti Adalékok címen számos érdekes közleménye jelent meg; cikkeit bírjuk Pázmány Péter, Beatrix, Berzeviczy Márton, Báthori István emlékérméiről, stb. A m. nemz. múzeum éremtárában gyakori nyomait találjuk annak, hogy régen buzgón foglalkozott a barbár pénzekkel, úgyszintén a középkori osztrák veretekkel is. Rokonszenvvel fogadta annak idejében a m. numizmatikai társulat megalakulását és pozitív támogatásban is részesítette a Num. Közlöny első évfolyamának megjelenése alkalmával. Numizmatikai ügyekben, mint az érem- és régiségosztály igazgatója, évek hosszú során át tanácsadója volt az ország gyűjtőinek és amatőrjeinek, újabban pedig az éremtár önállósításának volt őszinte szószólója. A m. nemz. múzeum éremtárának tisztviselői s a magyar numizmaták általában mély fájdalommal és elszomorodással osztoznak a hazai tudományos világ és társadalom gyászában az Európaszerte ismert és becsült nevű kiváló magyar tudós elhúnytán.

A magyar nemzeti múzeum éremtárának 1911. évi gyarapodása. Éremtári A) osztály:
Görög pénzek: 54 darab (1 arany, 32 ezüst, 21 bronz). Barbár pénzek: 36 darab (4 arany, 30 ezüst, 2 egyéb). Római köztárs. pénzek: 12 darab (9 ezüst, 3 bronz). Római császári pénzek: 34 darab (7 arany, 3 ezüst, 24 bronz). Bizanci pénzek: 14 darab (4 arany, 10 réz). Az osztrák tartományok pénzei: 1648 darab (6 arany, 1636 ezüst, 6 réz). Magyar és hazai vonatkozású emlékérmek: 214 darab (13 arany, 57 ezüst, 144 más fémből). Külföldi emlékérmek: 133 darab (7 arany, 30 ezüst, 96 más fémből). Külföldi emlékérmek a Delhaes-hagyatékból: 110 darab (6 arany, 24 ezüst, 80 más fémből). Hazai zsetón, bárca, utánzat: 98 darab (26 fém, 69 üveg, 3 papír). Külföldi zsetón, bárca,

utánzat: 37 darab (3 ezüst, 34 más fémből). Hazai vallásos tárgyú érmek: 3 darab (2 ezüst, 1 más fémből). Külföldi vallásos tárgyú érmek: 42 darab (13 ezüst, 29 más fémből). *Az éremtári A) osztály összes gyarapodása Kétezernégyszázharmincöt darab* (48 arany, 1839 ezüst, 476 más fém, 69 üveg, 3 papír). — *Éremtári B) osztály*: magyar és erdélyi pénzek: 636 darab (55 arany, 516 ezüst, 65 más fémből). Közép- és újkori külföldi pénzek: 244 darab (12 arany, 197 ezüst, 35 más fémből). Hazai papírpénzek: 33 darab. Külföldi papírpénzek: 2 darab. *Az éremtári B) osztály összes gyarapodása Kilencszáz-tizenöt darab* (67 arany, 713 ezüst, 100 más fémből és 35 papír). A magyar nemzeti múzeumi éremtár 1911. évi gyarapodása tehát mindössze *Háromezerháromszázötven darab* (115 arany, 2552 ezüst, 576 más fémből, 69 üveg, 38 papír).

A magyar nemzeti múzeum éremtárának 1912. évi gyarapodása. *Éremtári A) osztály*: Görög pénzek: 200 db. (11 arany, 97 ezüst, 92 bronz). Barbár pénzek: 62 db. (53 ezüst, 9 bronz). Róm. köztársasági pénzek: 3 db. (2 ezüst, 1 bronz). Róm. császári pénzek: 337 db. (7 arany, 210 ezüst, 120 bronz és billon). Bizanci pénzek: 8 db. (4 arany, 1 ezüst, 3 bronz). — Az osztrák tartományok pénzei: 84 db. (9 arany, 66 ezüst, 9 más fémből). — Magyar vagy hazai vonatkozású emlékérmek és jelvények: 133 db. (3 arany, 29 ezüst, 101 más fémből). Külföldi emlékérmek és jelvények: 47 db. (1 ezüst, 46 más fémből). — Hazai zseton, bárca, utánzat: 77 db. (nem nemes fémekből). Külföldi zseton, bárca, utánzat 47 db. (1 ezüst, 46 más fémből). — Vallásos tárgyú érmek: hazaiak: 13 db. (nem nemes fémekből). Külföldiek: 36 db. (9 ezüst, 27 más fémből). — *Az éremtári A) osztály összes gyarapodása 1047 db.* (34 arany, 469 ezüst, 544 más anyagból). — *Éremtári B) osztály*: Magyar és erdélyi pénzek: 2119 db. (30 arany, 2021 ezüst, 68 más fémből). — Közép- és újkori külföldi pénzek: 182 db. (7 arany, 136 ezüst, 39 más fémből). Hazai papírpénzek: 113 db. Külföldi papírpénzek: 20 db. — *Az éremtári B) osztály összes gyarapodása 2493 db.* (37 arany, 2170 ezüst, 153 más anyagból). — *Az éremtár összes gyarapodása tehát 3540 db.* (71 arany, 2639 ezüst, 697 más fémből, 133 papír). *Az éremtári szakkönyvtár gyarapodása az 1912. évben*: az éremtári A) osztály könyvtára gyarapodott 205 művel 452 darabban, az éremtári B) osztály könyvtára gyarapodott 49 művel 89 darabban.

G—n.

A szegedvárosi múzeum éremtári osztályának 1912. évi gyarapodása 29 ezüst, 28 bronz s más fém-érem. Összes anyag az év végén 183 arany, 4180 ezüst, 4451 más fémből való érem, összesen: 8814 darab. Az 1912. évi szaporulatban lelőhelyesek: *Szeged-alsótanya, Átokháza*: Kis magyar rézérem. Előlap kopott, a hátlapon: PATRONA HUNGARIAE. (Rudolf?) *Szeged, belterület, Gólya-utca*: Vespasianus római középbronz; kopott. Av. Fej jobbra . . . IAN AUG COS III. Rev. Ülő nő, felirat: CONCORDIA AUGUSTI, alul: S. C. *Csanád*: 4 friesachi ezüst. IV. Béla kis ezüstje. C. N. H. 244. Ugyanannak slávniai veretű kis ezüstje. Rupp VII. 196. *Békés*: (a főfémbeváltó hivataltól átvéve): újabb magyar ezüstök II. József és I. Ferenc korából. *Sziszek*: (Horvátország) mellett a Kulpa medréből: Traján aranyozott kisbronz, kopott. Agrippa, Augustus vejének nagybronz. Av. fej balra felírás: CAESA AUG . . . MAX . . . RI. A fej nyakán veréshiba: Π Α. Rev. . . . GRIPPA III. VIR . . . *Kiskunhalasi szőlők*: II. Ulászló denárja évszám nélkül. C. N. H. 275, ugyanaz 1502, C. N. H. 277, ugyanaz kopott évszámmal. Miksa király ezüst denárja 1571. *Ada* (Bács-B. megye): Római rézérmek, II. Constantin, Diocletian, Valens, I. Constantinus s II. Constantinus korából, 5 darab. Mind kopott, 3 közülök sziszeki veret. *Aranyos-Torda* (Erdély): Commodus nagy bronzérme.

T. J.

A turócszentmártoni múzeumi tóttársaság éremgyűjteményének gyarapodása 1912-ben. Ezen évben befolyt 55 adakozótól 768 db. érem és papírpénz, amelyek közül 319 db. ezüst, 384 db. réz, 23 db. nikelpénz, 33 db. különféle fémből készült emlékérem és 9 papírpénz volt. A gyűjtemény részére 14 db. csekély értékű ezüstöt, 47 db. rézpénzt (nagyobbrészből német fillérek és amerikai centek), 12 db. emlékpénzt, 1 hamis ón sekelt és 2 db. papírpénzt használtunk fel. Csere útján szereztünk három darab aranyat és pedig: 1. egy

hamburgi aranyat (1849). 2. egy belga aranyat (1849). 3. I. Ferdinánd magyar király aranyát 1843-ból. Vétel útján szereztünk 3 db. ezüst emlékérmét és pedig: 1. Buda visszavételére (1686), 2. a nagyszombati egyetem Budára való áthelyezésére (1780), 3. II. Mátyás magyar királlyá koronázására (1608). Az 1912. év folyamán tehát összesen befolyt 774 db. A gyűjtemény 82 db.-bal szaporodott és pedig 3 arany, 17 ezüst, 47 rézpénzzel, 12 emlékéremmel, egy hamisítvánnyal és 2 db. papírpénzzel.

Dr. Petrikovich János.

Pákozdi Károly dr. magyar éremgyűjteménye. Hangsúlyozni kívánom a „magyar” jelzőt, mert a gyűjteménynek, melyről tulajdonosa b. engedelmével rövid ismertetést írok, legjellemzőbb vonása a magyarsága.

Midőn jelen soraimban számadatokat közlök és becsesebb példányokat emelek ki, nem csupán az a célom, hogy egy körütekintéssel, gonddal, áldozattal összehordott gyűjtemény méreteit és színvonalát ismertessem meg tagjainkkal, hanem hogy ifjabb gyűjtőinknek szerény intelemmel szolgáljak egy kiforrott, tudatos gyűjtési irány példájával.

Mert szakembereket lázba ejtő ritkaságokról alig tehetek említést. Egyszerűen csak általános magyar pénz- és éremgyűjtemény, mely nem specializál, de megtalálunk benne mindent, ami magyar és ami jellemző. Nincs is vonzóbb szórakozása a magyar numizmatika kedvelőjének, mint éppen az általános gyűjtemény. Ennek szélesebb kereteiben találjuk meg mindazt, ami tartósan lelkesíthet bennünket. Az általános gyűjtés nyújt módot állandóbb és könnyebb fejlesztésre, ez ment meg az ellaposodás unalmától, ez tárja fel változatosan a magyar numizmatika hullámzatos fejlődésének szépségeit és gyarlóságait és ez domborítja ki a pénzgyűjtemény lényeges mottóját: a történelmi célzatot.

A kitűzött cél szigorú betartásával hozhatta létre évtizedeken keresztül *Pákozdy Károly dr.* tagtársunk a szóban forgó gyűjteményt, mely nemcsak méretei és értékes ritkaságai miatt érdemel meg e helyen egy-két oldalt, hanem az előrebocsátott tulajdonságai miatt is. A gyűjteményt újabban én dolgoztam fel és írtam meg annak részletes katalógusát. Jelen soraimban is azt a sorrendet fogom követni, melyet a rendezésnél helyesnek találtam.

A gyűjtemény 3526 db. érmet és pénzt tartalmaz, melyek közül 104 darabnak anyaga arany. A főbb számadatok megoszlását alább szintén közlöm.

Árpád-koriak: 215 db., mely szám 137 faj között oszlik meg. Nevezetesebbek: C. N. H. 10, 186, 203, 217 és 379. *Szlavon* denár van 11 és egy obulus. *Vegyesházikoriak:* 286 db. 122 fajjal. Ritkák: C. N. H. 90, 126, 137, 153, 221, 230 és 249. *Habsburg-házikoriak:* 1645 db. I. Ferdinánd szép tallérsorozata mellett a denárok között találunk 1529 B—H és 1531 K—B jegyűt. Rudolfnak tallérjai közül érdekes az 1583 N—B (fordított B) jegyű, melynek hátlapján AVSTRIA olvasható (Wesz. V. 5). Egy 1601-ből származó hibrid tallér is figyelmet érdemel; előlapja W. V. 5, hátlapja W. V. 6. Több le nem írt tallér mellett van egy nagybányai 1600-ból, melyen a sas rajza a körmőci tallérokról való. II. Mátyásnak K—B jegyű aranyán a Sz. Mária alatt a pólyás címert találjuk. Megvan 1609-ből a kétszeres tallér is (W. VII. 2). II. Ferdinándnál többek között 6 db. össze nem egyeztethető köriratú N—B jegyű tallért lelünk. A kisebb pénzek közül itt csillagjegyű széles garast, VIII denárost (W. IX. 5 és 6), továbbá egy N—B jegyű obulust találunk 1630-ból. III. Ferdinánd pénzei közül említésre méltó az 1641-ből származó K—B veretű *háromszoros* tallér és egy N—B veretű 1638-ból való tallér, melyen a király képe lényegesen eltér a W. X. 9. alatt kiadott rajzától.

I. Lipótnál két K—B jegyű denárnak aranyleveretét találjuk 1696 és 98. évszámmal, valamint 1703-ból való obulus aranyleveretét, viszont az $\frac{1}{6}$ -os aranynek ezüstleveretét (Mont. 888). Ritkaságszámba megy két különböző kétszeres tallér (W. XV. 3) és egy N—B jegyű $\frac{1}{4}$ tallér 1695-ből.

Mária Terézia bőséges pénzsorozatában legritkábbnak tartok egy S jegyű rézpolturát 1775-ből. Előlapján a királynő fátyolos képe jobbra. A körirat fönt jobbfelé: M · THERE-

SIA · D · — S — G · R · I · HU · BO · REG · Hátlapja mint Széch. 73. t. 144. de PATRONA REGNI « POLTURA » HUNGARIA. 1775 körirattal. Pereme leveles rajzú, 31 mm.

I. Ferencnek K—B tallérjai közül megvan az 1746, 47, 51, 54, 55, 56, 59, 61 és 63-iki veret. Érdekes a 20-as sorozat is, mely kettős betűjelzéssel bír és B-től egész P-ig hiánytalan (W. XXVIII. 15). Ritkább II. Lipót 1790-ik A jegyű tallérja és II. Ferenc E jegyű 1796-iki $\frac{1}{2}$ aranya is (V. ö. W. XXXIV. 12).

Erdélyi pénzek: 321 db., ebből 34 az arany. Nevezetesebb példányok: János Zsigmond N—P jegyű aranya 1556-ból (Resch 4.), Báthori Kristóf tallérja 1580-ból (R. 25.), Báthori Zsigmond N—B. 1597. tallérja és egy hármás garasának igen jó változata (R. 226. és 254.), Bocskai tallérja (R. 14.) Báthori Gábornak 4 tallérja (R. 33, 37, 119, 121-nek vált.), továbbá a 91. alatt leírt széles garas, egy kiadatlan III garas 1610-ből A—I jeggyel; Bethlen Gábornak 5 db. aranyforintja mellett 1621. N—B tallérja (R. 118.) és C—C jegyű hibrid tallér 1629-ből. Ugyancsak ennek a fejedelemnek két db. csegelyalakú kétszeres tallérja is van a gyűjteményben (R. 386. vált. és 456.) és C—C jegyű $\frac{1}{2}$ tallérosa 1628-ból, mely elsőrangú ritkaság. I. Rákóczi György N—B 1647 tallérja (R. 60), II. Rákóczi György C—V 1660. tallérja (R. 154), Barcsai Ákos C—V 1659-es nagyon ritka tallérja (R. 5.) és a Reschnél ugyancsak ritkáknak jelzett 20, 23 és 26 sz. alatt leírt példányok is megvannak. Az erdélyi pénzek sorozatában találjuk még Kemény Jánosnak két, Apaffi Mihálynak egy tallérját és a Resch 68. sz. alatt leírt példánynak ugyanazon bélyegzővel készült *kerek* változatát.

Reschnél nem találjuk az A—C jegyű 1671-iki tallért sem (Mont. 1123. vált.), valamint még igen sok kisebb-nagyobb pénzt, melyek többé-kevésbé eltérnek köriratban, rajzban. Érdekesekek még: az 1667-es évszámú tallérnak (R. 61.) egy csegelyalakú leverete rézre és I. Józsefnek kiadatlan évszámú egyoldalú fillére, 1710-ből (V. ö. R. 22).

Az éremfélék összege 1047. Ezek így oszlanak meg:

A magyar királyi házra vonatkozó emlékérmek száma 287. Ide soroztam be azon régebbi helyi vonatkozású érmekeket is, melyek királyaink hadi tényeinek, kulturális stb. alkotásainak emlékére szolgálnak.

Ezek között látjuk II. Lajos két ritkább érmét (Széch. 15, 7 és 8), Ferdinándét (Sz. 19, 11), III. Ferdinánd által II. Ferdinánd és neje emlékére vert érmet (Mont. 781). I. Lipót kora meg éppen 35 szép éremmel szerepel, ezek közül Budára 10 vonatkozik. Mária Terézia 52 emlékérmek közül legszebbek az Erdélyre vonatkozók. Ugyancsak megvan a II. Lipót-féle nagy érem is, mely Erdély hódolatát örökíti meg. Igen szép példányban látjuk II. Ferenc és neje erdélyi látogatása és az alvinci templom alapításának nagy ezüst-érmeit (Mont. 2467. és 2468. sz.) II. Rákóczi Ferenc (R. 99) medáliája és egy értékes erdélyi régi szatirikus érem (R. 110) zárja be az érme ezen osztályának szép sorozatát. *Személyi érem* van 180 db. Ezek közül jobbak Ampringen (W. G. III. 3.), Básta György (W. C. IV. 1.), a Burgstaller-félék (W. G. V. 12. és XVII. 6.), Hauszmann Alajos (B. U. E. 470, 245 g. ezüst), Korányi Frigyesnek Beck-féle ezüstérme (N. K. X. 24. a), Lukács Béla egyoldalú érme (N. K. IX. 134), a Pálffyak érmei (W. G. XXVII. 4, 5 és 7).

Budapest újabb emlékérmek 136 darabbal szerepelnek; ezek között több olyan példány is van, melyekre Gohl dr. úr közvetlenül hivatkozik munkájában.

Magyar városok újabb emlékérmek. 173 db. Legeredetibb az ismert pécsi kőszénbányai öntött érmeknek egy *ezüstpéldánya*. Leírása: Az előlapon középen horgony és bányajelvény. Körirata: I. CS. K. SZAB. DUNAGŐZHAJÓZÁSI TÁRSASÁG. Hátlapján Pécsnek igen domború díszes címere. Körben: KŐSZÉNBÁNYÁI SAJTOLT ÉS PÍRSZÉN GYÁRTÁSA PÉCSETT. 72 mm. 182 gr.

A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseinek érmeiből 24 darabot látnunk együtt.

Fémbarca, bányajegy, robot-, szavazóbarca stb. 130 db. van. E gyűjtőink által meglehetősen elhanyagolt, pedig hálás anyag is szépen szerepel a gyűjteményben és Eperjes,

Úrvölgy, Körmöc- és Selmechánya, Kassa, Nagyvárad, Nagyszeben, Lednic e nemben jó csengésű származási helyek neveit említhetem. *Művészi plakett*, melyek speciálisan művészi céljuk miatt más osztályba be nem sorozhatók, van 14 db. magyar mesterektől.

Rövid ismertetésem nem nyújt teljes képet a gyűjteményről. Ezt a pontosan megírt katalógus bemutatásával sem érném el, mert minden írásnál többet ér egy félórai szemlélődés is, de ha szerény soraimmal egy lelkes magyar gyűjtő mindenre kiterjedő gondosságának hódolhattam és ha csak egy tagtársunkat is lelkesíthettem példájának követésére, elérték soraim céljukat.

Szentgáli Károly.

A fejérvármegyei és székesfehérvári múzeum éremgyűjteményébe a következőket osztottuk be az 1912-iki gyarapodásból:

I. Ókori pénzek: Két kelta bronzérem (Num. Közlöny VI. 59. lap, 27. sz. és Dessewffy 250. sz.) *Nagyláng vidékéről*. Négy római köztársasági denár, továbbá 23 ezüst és 57 bronz császári pénz, mindössze 86 db. (a Kr. u. I–III. századból). A nagybronzok között van egy Trajanus *gyűrői lelet*, melyet a káptalani majorhoz tartozó cselédkertekben találtak. Ugyaninnen az istálló udvarban feltárt csontvázsírból Philippus pater nagybronz került gyűjteményünkbe. A gróf Zichy János által adományozott fővenyi régiségek között szintén akadt egy szép tartású Hadrianus-féle nagybronz. Különben az érmek nagyrészt Baracs és Nagyláng vidékéről valók.

II. A magyar csoport gyarapodása: az árpádházi királyok idejéből 12 db; a vegyesházi királyok idejéből 12 db; a Habsburgok idejéből 38 db. és az erdélyi pénzekből 10 db. Az összes gyarapodás 72 db. Említésre méltó szerzemények: Sz. László (C. N. H. 27 és 36) az előbbi egy nagyobb és egy kisebb példányban *székesfehérvári* tömeges leletből, II. Géza (Rupp 92), II. Endre (C. N. H. 208, 219), IV. László (C. N. H. 319), III. Endre (C. N. H. 370) és a bécsi fillérekkel rokon magyar veretek közül: C. N. H. 348. — Róbert Károly, Nagy Lajos és Zsigmond egy-egy denárja (C. N. H. 9, 82 és 121), Alberttól hat denár (C. N. H. 134, 135b, 135c). I. Ulászló denárja (C. N. H. 149a). V. Lászlótól két denár (C. N. H. 184 és 186). I. Ferdinánd fél garasa, I. Miksa és Rudolf obulusai, II. Mátyás két garasa, II. Ferdinánd denára (1638.) és obulusa, I. Lipót két krajcáros, II. Ferenc arany forintja, Báthori Gábor szebeni egyoldalú szükségállera és denára, Bethlen Gábor arany forintja és denára, II. Rákóczi György nagybányai tallera és Apafi Mihály brassói és nagyenyedi XII denárosa, illetőleg VI krajcáros. *Székesfehérvárott* a csatornázási munkálatok alkalmával a Megyeház-utca 3-ik számú háza előtt egy kis agyagbőgrére akadtak pénzekkel. Az edény összetört és széthányódott, a pénzeket is elosztották már maguk között a munkások, de a rendőrség idején tudomást szerezvén a leletről az érmeiket összeszedte és beszolgáltatta múzeumunknak. A leletben volt 1 db. Salamon-denár C. N. H. 22 és 33 db. (26 ép, 7 töredékes) Sz. László-denár (C. N. H. 27), még pedig nagyobb és kisebb változatban. A leletből két darabot beosztottunk a gyűjteménybe, a többit cserével értékesítjük.

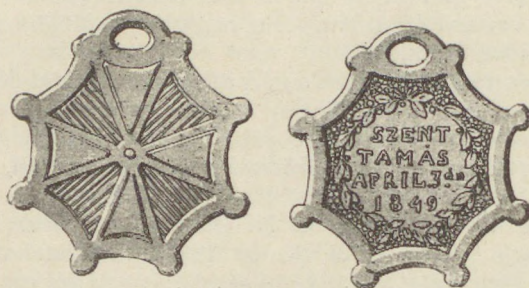
III. Emlékérmekben a gyarapodás 10 db. Ezek között van két gúnyérem Mária Teréziáról; az 1865-iki országgyűlés (Gohl: B. U. E. 99) és a honvédegylet emlékérmé, melynek előlapja megfelel Gohl: B. U. E. 46. sz. hátlapjának, míg hátlapja u. o. a 49. szám hátlapjának, pereme pedig a 42. száméval egyezik; az aradi Kossuth-asztaltársaság ezüstözött érme rézfüllel, az esztergomi bazilika felszentelésére (Gohl: M. Egyh. E. 28.) és a sárospataki főiskola háromszázados emlékére (Gohl: M. Isk. E. 93) vert érmek. Továbbá ezüstérem a lovak jó tenyésztése és ápolása fejében, melynek másik oldalán I. Ferenc József mellképe látható a következő körirattal FRANC · IOS · I · D · G · AUSTRIAE IMPERATOR. Az érem átmérője 32 mm. és a múlt század hatvanas éveiben a fejérvármegyei Alapon rendezett lóversenyek alkalmával is osztogatták. A veszprémmegyei gazdasági egyesület állatkiállításának (1867 június 1.) két érme: az egyik bronz, a másik aranyszínűre futtatott. A gyűjtemény állapota az év végén: 554 db. római pénz, 2142 db. magyar pénz, 201 db. emlékérem és 38 papírpénz. Összesen 2935 db.

Marosi Arnold.

Irodalom.

Magyar Minerva, IV. k. A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. IV. évfolyam. 1904—1911. Budapest, Athenaeum. 1912. — Ezen annyi kulturális intézményt és törekvést száraz adatokkal regisztráló évkönyvünk negyedik kötete az 1903—1904. évekre vonatkozó előző kötetnek 934 oldalnyi terjedelmével szemben 1039 lapnyi terjedelemben jelent meg és míg amaz 1509 közgyűjteményről (1498 könyvtár, 227 régiség- és iparművészeti tár, 33 szépművészeti, 33 néprajzi és 286 természettudományi és 17 egyéb gyűjtemény) számolt be, addig a jelen kötetben már 2336 közgyűjteményről találunk részletes kimutatást. Természetes, hogy a pár ezer kézből eredő jelentések alapján összeállított ily rengeteg adathalmaz mellett itt-ott némi hiányokat, illetve tévedéseket is tapasztalunk, ami azonban éppen nem szállítja le a terjedelmes munka értékét és hasznavehetőségét. Úgy értesültünk, hogy a Minerva ötödik kötetéhez máris megindult a hivatalos adatok egybegyűjtése és remélhető, hogy jövő esztendőben már ez is közre lesz bocsátva.

Ötvös Gábor.

Tömörkény István a Múzeumi és Könyvtári Értesítő f. évi 1. füzetében a szenttamási hadijelvényről ír néhány magyarázó sort. Ez a nyolcszögletű, harangérből öntött jelvény, melyet már Reizner János is közölt A régi Szeged című ismeretes munkájában, Szenttamásnak Perczel tábornok által 1849 április 3-án történt bevétele emlékére készült, a tűzvészben elpusztult ottani harangok ércéből. Batthyányi Kázmér kormánybiztos Kocsis János szegedi aranyművest bízta meg 6000 ilyen jelvény készítésével, a hadi tényben részes csapatok számára. Közbejött szomorú események folytán a már kész jelvényeket földbe ásva kellett rejtegetni az abszolút kormány kutatásai elől, később pedig Bognár Lajos kovács ismét harangot öntött anyagukból. 25 példányt megtartott, majd elosztogatott Kocsis felesége, egyet ezek közül 1868-ban Perczel tábornok mellére tűztek a tiszteletére rendezett lakomán, Szegeden. A szegedi múzeum az önből vagy ólomból készült mintát és egy harangérből példányt őriz. A fülezzet jelvény egyik lapján koszorúban: SZENT | TAMÁS | APRIL 3-án | 1849 | felirat olvasható, a másik lapon nyolc küllő közt felváltva síma és recézett mezők foglalnak helyet. Fülestül 33 mm. magas és 26, illetve 31 mm. széles.

Ö. G.

A **túrócszentmártoni múzeumi tót társaság** ez idén is folytatólagosan kiadta éremgyűjteményének lajstromát a „Sbornik“ nevű folyóirat XVII. évfolyamának I. és II. füzetében, melyet Dr. Petrikovich János szerkesztett és pedig az I-ső füzetben megjelent az új görögországi (21 tétel), olaszországi és svájci (267 tétel) pénzek, ugyancsak a „Sbornik“ II-dik füzetében pedig megjelent a franciaországi, portugál és britanniai pénzek (267—497. tétel) lajstroma.

P. J.

Brunšmíd J.: Nekoliko našašča novaca (stb.) X. címen a szerző ismét három éremleletet ismertet (folytatólagos sorszámozással), úgymint: (34.) a vukovári leletet (4 róm. köztárs. denár a Kr. e. 1—2. századból), 88 apolloniai és 48 dyrrhachiumi ezüstpénz. —

(35.) Vinkovciben lelt római rézpénzlelet a Kr. u. IV. századból (Constantinus I—Valentinianus II, összesen 1957 db.). Az érmekről, verőhelyeik szerint való kimutatást is közöl. A lelt pénzek 34·49%-a sisciai veret, 16·15% thessalonikai, 14·26% római, 9·66% aquileiai, 1·12% sirmiumi veret, stb. — (36.) A lupoglavi (Dugoselonál) római rézpénzlelet (Constantinus II—Gratianus). — Összesen 312 db. — A vukovári lelet leírásához függelékül a zágrábi múzeum összes apolloniai és dyrrhachiumi pénzeinek leírását, továbbá ezek lelőhelyeiről s a lelt darabok számáról való kimutatást is csatol a szerző.

L. Forrer „Biographical Dictionary of Medallists“ című kitűnő munkájának V. kötetéből vett különlenyomatképen jelent meg egy füzetke: Tony Antoine Szirmai, sculptor & medallist, Paris címmel (London, Spink 1912), melyben szerző a budapesti születésű művész műveit ismerteti és néhányat képekben is bemutat közülök. Szerinte, Szirmai műveinek száma meghaladja a négyszázat.

Eugène Demole: Voltaire, le conseil de Genève et le Graveur G. C. Waechter en 1769 et 1770. — Szerző elmondja, hogy Waechter éremvész Károly Tódor pfalzi választófejedelem kívánságára Genfben akart Dassier csavaros verőgépjén Voltaire-ről mintázott érmeket verni, de a városi hatóság, Voltaire iránti gyűlöletből ezt megtiltotta. — Összesen háromféle Voltaire-érmet ír le szerző, kettőnek képét is adja.

A Mitteilungen der oesterr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde, szerkesztőjének, dr. Renner Viktornak kezdeményezésére és óhajára ezentúl rendszeresen fogja közölni a Numizmatikai Közlöny elég bőséges német kivonatát. A N. K. tavalyi évfolyamának kivonata a Mitteilungen f. évi februári (IX., 2.) számában jelent meg a N. K. szerkesztőjének tollából. Ö. G.

„A pénz“. Az Országos Közművelődési Tanács kiadásában megjelenő Vasárnapi Könyvtár 1912. évi 19. sz. füzetében a 8—14. (296—302.) lapon érdekes népszerű ismertetést olvashatunk a pénzről. A fontos közművelődési célokat szolgáló s az egész országban nagy számban elterjedt lap irányához híven rövid, könnyen megérthető népszerű nyelven megírott ismertetésekkel terjeszti a műveltséget; cikkeinek tárgyában és hangjában egyaránt szerencsésen megtalálja azt a középutat, mely a túlságosan népies előadást — s így gyakran csak a külsőséget — kereső s a túlságosan is részletező, a köznép által meg nem érthető komoly tudományos ismertetések között áll. Annál inkább örülhetünk, hogy a komoly irányzatú és népszerű lapban helyet kapott a pénzverés és kapcsolatban a régi pénzek ismertetése is. A cikk röviden ismerteti az őskori népeknél szokásban volt csereeljárást, a fémrudak és karikák kifejlődését, az első pénzeket, az anyagot, az alakot, éremképeket, a mai pénzverési eljárás módozatait, kiterjeszkedve a régiek pénzverésére is, megemlíti a papírpénzeket és a hamisításról hozott törvényt. Az ismertetést 15 rajz kíséri, nagyrészt a Művészet könyvtára és Ráth: az Iparművészet Könyve ismert ábráival. (1. Ausztráliai vad népek csigapénzei. 2. Kínai ólompénz. 3. Régi görög ezüstpénz. Athén. 4. Ezüstpénz a világhódító Nagy Sándor király idejéből [célszerűbb lett volna itt egy ismeretebb típusú hazai barbár pénz rajzát adni s azok lelőhelyére, fontosságára a figyelmet fölhívni.] 5. Augusztus római császár ezüstérme. 6. Szent István denárja [a rajzot fordítva adja]. 7. Szent László ezüst denárja [a rajz fordítva]. 8. Magyar pénz a tatárjárás idején, IV. Béla denárja. 9. Hunyadi János denárja. 10. Mátyás garasa [szívesebben láttuk volna e helyett Mátyás arany forintját, így a középkori magyar aranyakból egy sincs közölve]. 11. Régi pénzverő műhely [Ráth 53]. 12. Rákóczi libertása. 13. M. Terézia körmöci tallérja. 14. 25 frtos. 1830. 15. I. Ferenc József első magyar tízkrajcára.) — Csak azt sajnáljuk, hogy a cikk, ha csak pár szóval is, nem említi a numizmatika fontosságát s nem hívja fel a leletekre az olvasók figyelmét. Ilyen elterjedt népszerű lap pár útbaigazító szava sok felszínre kerülő leletet mentene meg.

Leszih Andor.

Hogyan készül az ércpénz? „A körmöcbányai állami pénzverő“ címmel most jelent meg a *Vasárnapi Könyvtár* 1913. évi 8. füzetében egy hat és féloldalas népszerű ismertetés, öt képpel. A pénz és pénzverés multjára való rövid visszatekintés után röviden

leírja a körmöci pénzverdében szokásos verési eljárásokat. A képek a fémnyujtást, fémvágást, a tisztítást, reszelést és mérlegelést mutatják be. Pár apró hibától („legelső köralakú pénzünk IV. Béla idejéből való“ stb.) eltekintve, az ismertetés igen jó szolgálatot tesz e népszerű ismeretterjesztő lapok olvasóinak.

L. A.

Arnold Luschin v. Ebengreuth: Friesacher Münzfunde I., II. Fundverzeichnisse und kritische Studien. Wien, 1912. Az érdekes tanulmány először a „Jahrbuch für Altertumskunde“ (herausgegeben von der k. k. Zentralkommission für Kunst- und historische Denkmale) V. kötetében (1911) jelent meg, azután (1912) különnyomatban is. Bár a friesachi pénzverés történetére kíván világot deríteni a legrégibb időkben, bennünket magyarokat mégis közelebből érdekel, mert két igen fontos magyarországi lelettel, az esztergomival és a zomborival behatóan és tanulságosan foglalkozik s mint az író maga is érinti, a friesachi fillérek hatása a XIII. században a magyar pénzverésre nézve is igen jelentékeny. — A tanulmány két részre oszlik:

Az I. részben (187—192. l.) a friesachi pénzverés történetének kezdetét ismerteti s elmondja, hogy e veretek hosszú időn keresztül oly nagy befolyással voltak a szomszédos területek pénzeire, hogy ez utóbbiakat is egyszerűen csak friesachi filléreknek szokták nevezni. Bár csak 1130 körüli időből maradtak ránk friesachi fillérek, mégis a X. századba nyúlik vissza történetük. 975-ben adta II. Ottó császár egyéb kiváltságokkal együtt a pénzverési jogát is a kegyes Imma-nak. Imma veretei azonban eddigéig ismeretlenek s arra sincsen adat, hogy Imma élt-e ezen jogával. Talán nem lett semmi a kolostorból, melynek alapításához hozzáfogott s melyhez ezen jog fűződött (in loco qui dicitur Livbedinga in pago Gurketal, mi valószínűleg a későbbben épült Strassburg helyén keresendő), vagy hamarjában megszűnt a kolostor. Imma leánya, Hemma grófnő 1036-ban Gurkban létesített minden vagyonából apácakolostort, melynek védnöke 1043-ban a salzburgi érsek lett, de 1066-ban ez is feloszlott, s javait Gebhard salzburgi érsek 1072-ben a gurki püspökség alapítására fordította. A XII. század elejétől (1106) kezdve azonban e püspökség alapítása történetét és okmányait meghamisítják a célból, hogy a gurki püspökök a salzburgi érsekek hatalma alól kikerüljenek. Így kerülnek napvilágra a gurki püspökök pénzveretési jogára vonatkozó hamis tudósítások is, melyek azt akarják bizonyítani, hogy ők e jogot közvetlenül Hemma grófnőtől örökölték. Ezen hamisítványoktól eltekintve, az kétségtelenül hiteles okmányokból is kimutatható, hogy a friesachi pénzverés története 1130 tájára nyúlik vissza (190. l.) A friesachi fillér az első pénzfaj, amely Ausztria belsejében önállóan fejlődött ki s csakhamar széles körben közkedveltségre tett szert a kereskedelemben. Magyarországon is nagy keletnek örvendettek ezek, különösen a harmadik kereszties hadjárat idején! Leletekben a XIII. század első negyedéből valók fordulnak elő nagy számmal s temérdek bélyegváltozatban, ami azt mutatja, hogy sokáig verték őket s mivel közkedveltek voltak, sokfelé is utánózták.

Az 1130-tól a XIV. század közepéig vert s egyszerűen friesachi nevezet alá foglalt filléreket Luschin így csoportosítja:

A) *Egyházi főurak*: a) A salzburgi érsekek Friesach-ban (ami mindig fő pénzverőhely maradt), azután időnként Pettau-ban és Rann-ban (Steier) készült veretei. b) Az aquilejai patriárkák Friaul-ban, azután időnként Windisch-Graz-ban (Steier) és Stein-ban (Krajna) készült veretei. c) A bambergi püspökök Villach-ban és Griffen-ben készült veretei. d) A gurki püspökök valószínűleg Strassburg-ban (Lieding) készült veretei. e) A freisingeni püspökök Gutenwört-ben (Krajna) készült veretei. — B) *Világi főurak*: f) A karinthiai hercegek St. Veit-ben, Völkermarkt-ban (Karinthia), Landstrass-ban (Krajna) és időnként Windisch-Graz-ban (Steier) készült veretei. g) A steier hercegeknek a salzburgi érsekekkel közösen Pettau-ban (1222—1230), azután pedig talán önállóan Zeiring-ben (Felső-Steier) készült veretei. h) Az Andechs-meraniak Stein-ben (Krajna) és Windisch-Graz-ban (Steier) készült veretei. i) A görzi

grófok időnként Lienz-ben és a XIV. században Ober-Vellach-ban készült veretei. *k)* Végül II. András magyar király is utánozta néhányszor 1205—1235 közt a frisachi vereteket.

A II. részben Luschin a friesachi fillérleletekről értekezik, amelyek e pénzek forgalmi területéről nyújtanak felvilágosítást. Ezeknek a zöme pedig Magyarországon és társországaiban került elő! Csak kisebb részük való Ausztria belső részéből. Az Alpesektől északra, a leletek tanúsága szerint, nem valami kapósak voltak e fillérek. (192. l.). Különösen II. Eberhard idejéből (1200—1246) való friesachi fillérek fordulnak elő nagy számban magyarországi leletekben, úgyannyira, hogy ezeknek sokszor a nagyobb részét képezik. 1250—1260 között azonban a friesachi filléreket már a közbülső birodalom bécsi fillérei szorítják ki a magyarországi forgalomból, melyek egészen a XIV. század közepéig forognak. Ebből azt következteti Luschin, hogy az a kereskedelmi irány, mely Karinthiából a Dráva mentén nyomult hazánkba és ágazódott szét, valami okból másfelé terelődött el. Ezután három — legrégibb friesachi veretekből álló — lelet pontos és részletes leírására tér át s 42 db. érem rajzát is adja.

Először a roveretoi-nak nevezett leletet ismerteti, melynek lelőhelye nem egészen bizonyos. Fontos e lelet (vagy lelettöredék) azért, mert ebben fordultak elő eddigelé a legrégibb friesachi fillérek, körülbelül 1130 tájáról.

Másodszor az esztergomi leletet írja le, mely a mult század 90-es éveiben került elő s *a)* II. Béla korabeli (1131—1141) magyar denárokat és obulusokat (C. N. H. I., 5. t., 69., 70., 74., 76., 77., 79., 80., 81., 85., 87., 88.) *b)* vastagabb lapkájú (18 mm. átm., átlag 1.15 gr. súlyú) friesachi filléreket (melyek a roveretoi lelet darabjaival rokon veretek), *c)* vékonyabb lapkájú (24 mm. átm., átlag 0.88 gr. súlyú) széles filléreket tartalmazott.

Végül a zombori leletet tárgyalja, melyet először A. Engel ismertetett a *Serrure-féle „Bulletin Mensuel de Numismatique et Archeologie“* V. (1885--86) évfolyamában, azt tartva róla a benne előfordult francia pénzek alapján, hogy az az első kereszteshadjáratban (1096) résztvett egyén pénzkészlete lehetett; melyet azután L. von Bürkel tárgyalt a *„Mitteilungen der bayerischen Numismatischen Gesellschaft“* XXI. (1902) évfolyamában s azt mondja róla, hogy egy keresztesvitéz vagy kereskedő pénztára volt. Luschin azonban új eredményre jut s kimutatja, hogy a második kereszteshadjáratban (1147) résztvett francia harcos vagyona volt e lelet.

Mint magyar ember igen sajnálom, hogy e két pénztörténetileg fontos hazánkbeli lelet nem a maga egészében van meg nemzeti múzeumunk gyűjteményében. Luschin tanulmánya után milyen értékes volna minden egyes darabja!

Karl Domanig, ki Luschin értekezését a *„Monatsblatt der Num. Gesellschaft in Wien“* IX. (1912) kötetében (350. szám) ismertette, kiegészíti még azzal, hogy az esztergomi és zombori leletet még egy harmadik egészíti ki, mit három évvel ezelőtt Philippopolis és Adrianopolis közt találtak. Mind e három lelet az 1147 körüli időből való s keresztesvitézek vagyona volt s csak megerősíti az ő nézetét (Num. Zeitschr. XVII. köt., 87. s. köv. l.) a kereszteshadjárat pénzeiről. „Már Luschin hangsúlyozta más alkalommal (a csász. akadémiában 1893 máj. 31-én tartott előadásában), hogy a kereszteshadjáratokban való részvétel, különösen 1189-ben, Ausztriában igen élénk volt s azon sok harcra kész vitéz bevonulása, akik magukat saját költségükön szerelték fel és élelmezték, egyszerre igen megnövelte a készpénz iránti szükségletet“. Ezt — úgy látszik — Regensburg fedezte, ahol a 2. és 3. keresztes hadjáratban a harcosok gyülekezési és elindulási helye volt s ahol a királyi pénzverő mellett egy püspöki és hercegi is volt.

Dr. Harsányi Pál.

K ü l ö n f é l é k.

A f. évi május hóban Gandban (Belgium) megnyíló nemzetközi művészeti kiállítás keretében külön osztályképen fog szerepelni a *nemzetközi érem- és plakettkiállítás*. Hazai művészeink nagy része résztvesz a kiállításon. Telcs Ede, akit a kiállítás elnöksége hivatalosan meghítt a résztvevésre, továbbá Berán Lajos, Csillag István, Tokajiné Borbély Ella, Körmendi stb. már bejelentették részvételüket a kiállítási elnökség magyarországi megbízottjának: e folyóirat szerkesztőjének, sőt részben már be is küldötték műveik válogatott sorozatait. Ezek összeállításából következően, bizvást remélhetjük, hogy hazai művészeink többrendbeli kitüntetést (ezüst- és bronzérmeket) fognak elnyerni a nemzetközi versenyben. — — *n.*

Az o. m. képzőművészeti társulat 1912/13. évi téli tárlatán az érem és plakett elég erősen volt képviselve. A műcsarnok VIII. termében láttuk következő művészeink kiállított műveit: Reményi József (8 db.), — Berán Lajos (Erkel Ferenc, id. Chorin Ferenc, Porzsolt Ernő, dr. Siklóssy László arcképes plakettjei, a kertészeti egyesület kertművészeti érme), — Tokajiné Borbély Ella (Borbély Gáborné, Balogh Anna kerek plakettje és A. K. plakettje), — Weinberger Antal (Károly F. J. főhg. és Zita fhgnő, Gerhart Hauptmann stb. arcképes plakettjei, „Európa“-plakett stb.), — Vas Viktor (Bárczy István, Zichy Tivadar gr. plakettjei), — Kiss József (Donáth Gyula, Székely Bertalan, Bánki Donát plakettjei), — Csillag István (Öreg házaspár és Wellisch Alfréd plakettjei), — Szirmai Tony (Lage, Held Anna, Jonescu, Thurn-Taxis A. hg. és neje stb. érmei és plakettjei), — Karácsonyi Géza (B. R.-né plakettje). A kiállított dús sorozat bizonyossága annak, hogy mily lendületet vett nálunk is a képzőművészet ezen ága és hogy mennyire köztudattá, majdnem hogy közszükségletté lett az érem és plakett használata a köz- s a magánélet minden mozzanatában. — — *n.*

Az o. m. képzőművészeti társulat 1913. évi tavaszi tárlatán érmeket, illetve plaketteket állítottak ki: Csillag István (Falk Zsigmond, Kanitz Henrik, Vándor Károly, dr. Csiky Ferenc arcképes plakettjei; az első vert, a többi öntött bronz), — Berán Lajos (a m. mérnök- és építész-egylet Cserháti-díj plakettje, a ferencvárosi tornaklub ezüstérme és az o. m. kertészeti egyesület Ocker-érme, helyesebben plakettje), — Szirmai Tony (L. Ganner, J. Massenet, Don Pedro, Girard, II. Vilmos württembergi király plakettje, illetve érmei, stb.), — Göröntsér Lajos (a nemzeti sport-club érme), — Murmann S. Árpád (két arcképes plakett), — Imrey Lajos (Bendel József dr. plakettje és egy arcképtanulmány-érem), — Szamosi Soós Vilmos (Haypál Benő kerek plakettje, Folyovics János, Hochstätter Gyula dr. plakettje, saját arcképes plakettje, továbbá a pécsi dalárda plakettjére kiírt pályázat 1000 koronával jutalmazott kerek plakettjének mintája; Igriczé a dal, stb.) — — *n.*

Budapest Ujabb Emlékérmei-nek pótlékát kívánjuk legközelebb kiadni. Kérjük t. olvasóinkat, hogy az esetleg birtokukban levő vagy tudomásukra jutott olyan ritkább érmekről, illetve változatokról, amelyek Budapestre vonatkoznak és a B. Ü. E.-ben eddig nincsenek közzétéve, e folyóirat szerkesztőjét értesíteni szíveskedjenek. — — *n.*

Maximianus Hercules aranya. Olyan, mint a Cohen (2-ik kiadás) 47. sz., hanem rev. CONCORDIAE (Concordia helyett). Lyukas. Súlya $6\frac{3}{4}$ gr. (Bemutatták a N. M.-ban.) — — *n.*

Teknikai különlegesség: Dr. Pfliegler Imre miskolci orvos gyűjteményében van két 1. Ferenc-féle 1812-i, S (szomolnoki) veretű $\frac{1}{2}$ krajcáros. (Weszerle; C. XXXVI. t. 16. sz.) Mindakettőnek a hátlapja síma, illetőleg incusus s az előlap rajza van homorúan beverve. Az egyik fejes, a másik az írásos rész úgy az elő-, mint a hátlapon. Valószínűleg a csavaros verőgépben benne maradt egy már kivert jó példány s aztán egy lapka kerülhetett úgy az alsó, mint a felső oldalára s így állhatott elő a két bracteát darab. L. A.

Érem- és könyvvásár.

I. Éremárverések.

Dr. Eugen Mercbacher Nachf. (München, Karlstr. 10.) március hó 4-én árverezett 3 gyűjteményt, melyek főképen I. Napoleon emlékérmek, személyi emlékérmeket, bajor, angol-hannoveri és augsburgi pénzeket stb. tartalmaztak. Az árverési lajstrom 2843 tételt, éremleírást és 19 táblát foglal magában.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36.) március 12-én árverezte Loewe Hugó volt berlini gyűjtőnek művészi medáliákból és plakettekből álló gyűjteményét, amelyek a XV. századtól a legújabb időkig terjednek. Néhány becses olasz reneszánsz-érem, személyi érmek, joachimsthalai biblikus érmek (köztük egy L. Richter-féle körmücbányai: 262. sz.), plakettek stb. hosszú sora cserélt itt gazdát. Hazánkat a tévesen Ausztriához sorozott Beck Ö. F. Korányi-érme, Fugger Rajmund érme s egy Liszt-érem képviselik. A lajstromot 3 repertóriumra igen áttekinthetővé teszi. Az 573 éremleírásból kívül 17 képes tábla is van benne.

J. Schulmann (Amsterdam, Keisersgracht 448.) március 17-én szükségpénzekből, ellenjegyes pénzekből, városok pénzeiből és városi látóképekkel ellátott érmekből álló 1175 tételnyi sorozatot árverezett. A számos szövegközti képpel gazdagított lajstromhoz 13 képes tábla is járul.

Etienne Bourgey (Paris, rue Drouot 7.) március 11-én árverezett egy majdnem kizárólag francia zsetónokból álló gyűjteményt. (A lajstrom 545 tételt és 2 képes táblát tartalmaz).

Otto Helbing Nachf. (München, Lenbachplatz 4.) április 7-én árverezte a Zschiesche u. Köder cégtől átvett raktári anyag 4-ik részét, mely személyi és egyéb emlékérmek, plakettek, más világrészi pénzek, papírpénzek és num. könyvek nagy számát, mintegy 2000 tételt tartalmaz. A lajstromhoz 10 képes tábla járul. — Ugyanazon cég április 9-én a nevezett cég raktári anyagának görög, római és bizanci pénzekből álló 5-ik részét, (— 1819 tétel —) árverezte. A lajstromot 24 képes tábla ékesíti. — Április 14-én ugyanazon cég Nagel Zsigmond és Lorenz Vilmos gyűjteményeit árverezte, melyek igen nagyszámú emlékérmeket, — köztük I. Napoleon-féléket — továbbá szabadkőműves-érmeket, német, osztrák, francia, városi, stb. emlékérmeket és pénzeket — köztük számos magyart is — tartalmaznak. A 6556 tételre rugó lajstromhoz 14 kettős nagyságú képes tábla van csatolva.

Brüder Egger (Wien, I., Opernring 7.) egy bécsi gyűjtőtől származó római pénzeket árverez április 14-én. A triumvirek-kora több mint 100 darabbal, a császárok pedig különösen kitűnő fenntartású nagybronzokkal vannak képviselve. A sorozat Honoriussal végződik (2046 tétel). A lajstromhoz 32 képes tábla van csatolva.

Charles Dupriez (Bruxelles, avenue de Longchamps 69.) Catalogue 112. bis. — E cég április 7-én kezdi árverezni a Vyvere-féle gyűjteményt és egyéb sorozatokat. Gall, görög, római, belga, holland, francia (köztársasági és császári) érmek és num. könyvek. (4916 tétel leírás és 29 képes tábla van az árverési lajstromban).

Leo Hamburger (Frankfurt a/M. Scheffelstr. 24.) április 9-én svájci pénzeket és emlékérmeket árverez (a lajstrom 1384 tétel leírást és képes táblát tartalmaz). Ugyanazon cég április 8-án a „Raritäten-Cabinet“ VI-ik részét (svájci pénzek és emlékérmek) árverezte. A lajstrom 513 tételt és 16 képes táblát tartalmaz.

F. Gebert's 46. Münzen-Auktion. 14 mai 1913. (Nürnberg, Tafelhofstr. 32.) 557. tétel. (Német érmek.)

2. Eladó érmek lajstromai.

J. Schulmann LVIII. (1913. januáriusi) francia nyelvű katalógusa. (508 tétel és 4 képes tábla). Vegyes érmek, köztük több magyar és erdélyi (191. sz., II. Ferdinánd 1637 körmői 5 #: 100 h. frt. — 318. sz., Bethlen Gábor, körmői 10 #, 1621: 225 hollandus forint stb.).

Charles Dupriez (Bruxelles, 69, avenue de Longchamps) Catalogue Nr. 112. (1008 — 3427. sz. tétel). Igen vegyes tartalommal.

C. F. Gebert (Nürnberg) Numismatische Mitteilungen, Nr. 152. (1913 febr.).

Ludwig Grabow (Rostock in Mecklenburg. Hopfenmarkt, 15.) Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen Nr. 20. — 1610 tétel. Minden korbeli vegyes érmek.

Spink & Son's (London, Piccadilly 17—18.) Monthly Numismatic Circular vol. XXI. part. 1—3. (1913 január—március).

Nicolo Mayer (Venezia, S. Lio, 5785—86) érem katalógusa, (Serie III, num. 26. — 1. aprile 1913) 1621. tétel. Antik és bizanci pénzek, osellák, ólmok.

C. F. Gebert: Numismatische Mitteilungen. Nr. 154. (Ápril 1913.)

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Lásd Ch. Dupriez és Helbing Ottó április 7-iki árveréseinek lajstromait, fönnebb.

Paul Geuthner (Paris, 13 rue Jacob) Catalogue 53, (1913) Numismatique, epigraphie, stb. 2762. tétel.

K. F. Koehlers Antiquarium (Leipzig, Täubchenweg, 21. Katalog. neue Folge 1. 1913). Numismatik. 1036. tétel.

Társulati élet.

Juhász Gyula. † A nagytehetségű fiatal szobrászművész Juhász Gyula, társulatunk rendes tagja f. évi január hó 6-án, 36 éves korában váratlanul meghalt. A korán elhalálozott művész a plakett- és éremművészet terén jelentős sikereket ért el; halála nagy veszteséget jelent ezen hozzánk oly közel álló művészetre. Nyugodjék békében!

Gróf Andrassy Dénes. † Igazi tudomány- és művészszerető férfiakban oly szégyen országunk ezen a téren legelsőnek mondható nagy férfiút vesztett el, midőn Andrassy Dénes gróf ez év február havának 26-ik napján távol hazájától 78 éves korában jobblétre szenderült. Vele az igazi jótékonyság is egy nagy bajnokát vesztette el, aki végrendeletében foglalt intézkedéseivel útmutatásul szolgálhat azoknak, akik nagy vagyonuk révén hivatva vannak a közért áldozatot hozni. Társulatunk alapító tagját vesztette el benne. Béke hamvaira!

Duka Marcell. † Szegeden halálozott el március hó 3-án Duka Marcell miniszteri tanácsos, pénzügyi főtanácsos és kataszteri helyszínelési felügyelő, magas, 72 éves életkorban, nagy bánatára mindazoknak, kik a nagytudású és minden közügyért lelkesedő férfiút ismerték. Társulatunknak alapítása óta rendes tagja volt. Minket is fájdalommal tölt el halála.

Báró Wodianer Albert. † A kiváló pénzügyi és közgazdasági szakember, Őfelsége valóságos belső titkos tanácsosa, Wodianer Albert báró, társulatunk alapító tagja f. évi március hó 8-ikán, 79 éves magas életkorban elhalálozott, nagy bánatára nagyszámú tisztelőinek. Nyugodjék békében!

Titkárunk és pénztárosunk lakását megváltoztatta és április hó közepétől fogva IV. ker., Váci-utca 78—80. szám alatt (II. em. 1. ajtó) lakik. Erre e helyt is felhívjuk t. tagjaink figyelmét azzal, hogy a társulatnak szánt *pénzkiüldeményeket* ezentúl a fenti címre intézni szíveskedjenek.

Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei, III. rész pár hét múlva megjelenik. Minthogy a nagylelkű szerző — immár társulatunk tiszteletbeli elnöke — e műnek háromszáz példányát ajándékozza a társulatnak: mindazon tagtársaink, akik ezt bírni óhajtják és a megfelelő posta- és csomagolási költséget a társulati titkár címére előre beküldik, *amíg a készlet tart*, megkaphatják ennek egy-egy példányát.

Összejövételeinket a társulati helyiségben (VIII., Csepregy-utca 4. szám, II. em. 15. ajtó) a következő csütörtöki napokon rendezzük: 1913 április 10. és 24; május 8. és 29; június 12. és 26; július 10; augusztus 13; szeptember 11. és 25; október 9. és 30; november 13. és 27; december 11. és 30-án (utóbbi napon kedden). Az összejövételek után társasvacsora van Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56.), kivéven június 26-án, július 10-én és augusztus 13-án, amikor is a vacsorát Gundel Károly (Wampetics-utóda) városligeti vendéglőjében rendezzük.

Kivonat a választmány 1913. évi január hó 9-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Kilényi Hugó, Pákozdy Károly dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Horváth Antal és Juhász Gyula rendes tagok elhalálozását. Gáspár Fülöp rendes tag kilépése méltánylást érdemlő okokból tudomásul vétetik. Titkár jelentése a társulati IV. éremvásárról, az ezzel kapcsolatos duplum-eladásról, a társulati tagsági érmek kiveretéséről, a Corpus Nummorum Hungariae közvetítéséről s az állandó kiállításról tudomásul vétetett, szintügy ügyészi működésének eredménye is. A m. tudományos akadémia a Corpus Nummorum Hungariae III. kötetének előkészületeire 3 éven át 600—600 koronát szavazott meg, amelyen a rajzok készülnek el, a társulatnak joga lévén azokról a kliséket elkészíttetni s a Közlönyben megjelentetni. A tudományos munka előkészítésével a választmány megbízta Harsányi Pál dr.-t. A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Erdély S. és társa*, régipénzkereskedő cég, Budapest, VIII., Salétrom-utca 9.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1913. évi február hó 13-án megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

Titkár jelenti, hogy kérvényt adott be Baranya vármegyéhez a tagság meghosszabbítása iránt. A társulat 10 éves fennállására vert zsetónból az összes példányok elfogytak s így a választmány újabb példányok kiveretését rendeli el. A választmány elhatározza egy újabb éremárverés rendezését. A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Lajosi Géza* felső keresk. isk. tanár, Debreczen; *Siposs Sándor* városi mérnök, Miskolcz; *della Vedella Mihály* magánzó, Budapest, V., Alkotmány-utca 20.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1913. évi március hó 13-án megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul gróf Andrássy Dénes alapító tag, Duka Marcell rendes tag és báró Wodianer Albert alapító tag elhalálozását. Titkár jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Önagyméltósága az 1913. évre kiutalta az 1000 korona államsegélyt, amely fel is vétetett. A választmány tárgyalja a f. évi költségelőirányzatot. A VII. éremárverés napja április 2. és 3-ára tűzetett ki. A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Csatári Szűcs Bertalan* a Debreczeni hitelbank cégvezető pénztárnoka, Debreczen; *Redlich Ernő* bankár, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 11.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Gohl Ödön s. k., Dr. Faludi Géza s. k.

Kivonat a Magyar Numizmatikai Társulat választmányának 1913 március hó 27-iki jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: dr. Zimmermann Lajos. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Harsányi Pál dr., Szentgáli Károly és Telcs Ede választmányi tagok.

Titkár jelenti, hogy Hampel József, a Magyar Nemzeti Múzeum osztályigazgatója elhalálozott és rámutat arra, hogy az elhunyt nagy jóakarattal viseltetett társulatunk iránt; indítványára a választmány mély részvételének ad kifejezést és azt levéllileg közli a Nemzeti Múzeum Igazgatóságával. A választmány elhatározza, hogy május 22-én, Úrnapján, Székesfehérvárra kirándulást rendez. A társulat rendes tagjai sorába felvételre: *Löwy Benő*, magánhivatalnok, Budapest V., Nagykorona-utca 19.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Harsányi Pál s. k.

Kivonat a társulat 1913 március 27-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Gyulai Noé Hugó dr., Harsányi Pál dr., Lippai Károly, Pákozdy Károly dr., Spitzer Mór, Szentgáli Károly, Telcs Ede, Varga Béla, della Vedella Mihály és Woyciechovszki Vilmos társulati tagok.

1. *Elnök* megnyitja a közgyűlést és üdvözlí a megjelenteket. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri dr. Zimmermann Lajost, annak hitelesítésére Varga Béla és Woyciechovszki Vilmos rendes tagokat, Bemutatja dr. Bahrfeldt Miksa, Blanchet Adrien és Witte Alfonz tiszteletbeli tagok levelét, melyben távollétüket kimentik s a társulatot közgyűlése alkalmából üdvözlí.

2. *Titkár* felolvassa jelentését, melyből kitűnik, hogy a társulat utolsó közgyűlése óta 2 alapító és 7 rendes tagot vesztett el elhalálozás folytán; apasztotta ezen kívül a tagok számát 18 tag kilépése és 2 tag kizárása. Minthogy az alapító tagok elhalálozása tulajdonképen nem csökkentette a tagok számát, csak 27 tag az apadás. Felvételre egy alapító és 18 rendes tag és megválasztatott a mult közgyűlésen egy tiszteletbeli tag. A társulatnak jelenleg 12 tiszteletbeli, 45 alapító és 327 rendes tagja van; mivel azonban a tiszteletbeli tagok közül egyik alapító tag is, tényleg 383 tagot számlál a társulat. Rámutat a társulat tisztikarában történt változásokra. A társulat beléletére nézve kimutatja, hogy a tagok élénkebb részvétele volna kívánatos. A társulat a mult évre, sőt a folyó évre is megkapta az évi 1000 kor. államsegélyt. A társulat tudományos működése főképen a Numizmatikai Közlönyben folyt le, azonkívül egy előadást tartott Harsányi Pál dr. „Magyar aranyak külföldön“ címen. A társulat ez évben is sok érmet és egész gyűjteményeket határozott meg. — Kieszközölte a tt. Tudományos Akadémiánál, hogy a Corpus Nummorum Hungariae III-ik kötetének előkészítésére 3 éven át 600—600 koronát szavazott meg. Csereviszony 31 kiadóval 35 folyóíratra áll fenn. Az érmészet szépművészeti oldalát az állandó kiállítás képviseli. A társulat két éremárverést tartott a mult évben és a kincstár tulajdonába került leletek közül többet egy éremvásár keretén belül juttatott a tagoknak.

Pákozdy Károly dr. elismerő szavakkal emlékezik meg a titkár buzgóságáról és ügyszeretetről; indítványára a közgyűlés a titkár jelentését tudomásul veszi és neki működéséért köszönetet szavaz.

3. A *szerkesztő* jelentését annak távollétében Szentgáli Károly olvassa fel. A jelentésből kitűnik, hogy a Numizmatikai Közlöny 1912. évi XI-ik évfolyama mintegy 2400 korona költségen, 550 példányban, 20 és fél ívnyi terjedelemben, 10 képes táblával és ezenkívül még 29 klisélenyomattal a szöveg között illusztrálva jelent meg. Melléklete: a Numizmatikai Adattár 6.—8.-ik féléve volt. A társulati élet és tagok névsorának 2 és $\frac{5}{8}$ ívnyi terjedelmű rovatán kívül 56 különböző numizmatikai közleményt tartalmaz összesen 19 szerzótől, kik közül egy írt 27 közleményt, egy 6 közleményt, egy 4-et, hárman írtak 2—2 közleményt, 13-an pedig egy-egy közleményt. A közlemények tárgyuknál fogva a

numizmatikának minden korszakára kiterjedtek. Köszönetet mond Dessewffy Miklós grófnak, aki két fénynyomatú képestáblának költségét viselte, továbbá Harsányi Pál dr.-nak, aki 8 könyvnyomatú képestáblának nemcsak költségeit viselte, hanem azokat meg is rajzolta.

Telcs Ede indítványára a közgyűlés tudomásul veszi a szerkesztő jelentését és buzgó, odaadó, fáradtságos működéseért köszönetet szavaz neki. Köszönetet szavaz továbbá Dessewffy Miklós grófnak és Harsányi Pál dr.-nak a Numizmatikai Közlöny támogatásáért.

4. *A könyvtár őre* beterjeszti jelentését a könyvtár jelenlegi állapotáról. A könyvtár jelenleg 1248 műből áll, ebből 99-et tesz ki az ezévi szaporodás. Mint nagyobb adományokat kiemeli, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium a Révai-Lexikont adományozta, özv. Kunváry Fülöpnek pedig több kötetet férje hagyatékából. Javaslatot tesz a könyvtárnak könnyebb hozzáférhetősége érdekében.

Faludi Géza dr. indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz a könyvtár örének buzgó és fáradhatatlan működéseért.

5. *A gyűjtemény őre* olvassa fel azután jelentését, mely szerint jelenleg a társulat gyűjteménye 5355 darabból áll; a szaporulat 134 db. Kíváncos volna, hogy az önmásolatokat a gyűjteményből a társulat kiküszöbölje és hogy a gyűjtésnek határozottabb irány adassék.

Faludi Géza dr., Lippay Károly és Zimmermann Lajos dr. társulati tagok kiemelik a gyűjtemény örének sokoldalú és önzetlen, nagyszorgalmú működését, melyet úgy a gyűjtemény kezelése, mint a társulati éremverések és éremvásárok rendezése körül kifejtett s emellett arra is fordít időt, hogy minden taggal szemben, különösen éremmeghatározások tekintetében, a legnagyobb előzékenységet tanúsítja. Indítványukra a közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és a gyűjtemény örének jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz.

6. *Pénztárosi* jelentését olvassa el azután a titkár, melyben részletesen megindokolja a pénztár- és mérlegszámlát.

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1912. évi pénztárszámlája.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1911-ről	854.84	Társulati helyiség	1225.50
Alapító tagok	650.—	Num. Közlöny és Adattár	2384.50
Rendes tagok	2736.—	Gyűjtemény és könyvtár	224.10
Kamatjövedelem	430.98	Adminisztráció	425.77
Államsegély az 1912. évre	1000.—	Társ. veretek és kiadványok	57.19
Numizmatikai Közlöny bevételei	193.—	Értékpapírok vétele	714.—
Gyűjtemény és könyvtár bevételei	22.84	Kamatmegtérítés	6.71
Társulati veretek és kiadványok	95.87	Maradvány 1912 december 31-én	1117.76
Könyv- és éremközvetítés	95.88		
Helyiséghez való hozzájárulás	51.—		
Adminisztráció számlája	25.92		
Osszesen: 6155.53		Osszesen: 6155.53	

Budapest, 1913. évi január hó 5-én.

Dr. Zimmermann Lajos s. k.
társ. titkár, pénztáros.

Ezen pénztárszámlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőnek és mindenben tekintetben helyesnek találtuk.

Budapest, 1913. évi január hó 24.

A felügyelő bizottság:

Fejér József s. k.

Ott János s. k.

Zachár Antal s. k.

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1912. évi mérlegszámlája.

Vagyon:	kor. fill.	Teher:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1912 dec. 31-én	1117.76	Befizetett alapítványok	8900.—
Rendes tagok hátralékai 50 ⁰ / ₀ -a	60.—		
Hirdetők hátralékai	53.—		
Helyiség költségeihez hozzájárulók hátralékai	12.50		
M. Földhitelintézetnél letétben levő 9600 K névértékű 4 ⁰ / ₀ -os zálog- levél vételára	8895.70	Egyenleg mint szabad vagyon . .	1238.96
Összesen:	10138.96	Összesen:	10138.96

Budapesten, 1913. évi január hó 5.

Dr. Zimmermann Lajos s. k.
társ. titkár, pénztáros.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőnek s mindenben helyesnek találtuk.
Budapest, 1913. évi január hó 24.

A felügyelő-bizottság:

Fejér József s. k.

Ott János s. k.

Zachár Antal s. k.

Woyciehovszky Vilmos rendes tag indítványára a közgyűlés titkárnak pénztárosi minőségében kifejtett buzgalmaért köszönetet szavaz.

7. és 8. A felügyelő-bizottság jelentését, annak tagjai távollétében Harsányi Pál dr. olvassa fel. A jelentés szerint a felügyelő-bizottság a pénztár kezelését a legnagyobb rendben találta.

A felügyelő-bizottság jelentése folytán a közgyűlés tudomásul veszi a pénztáros jelentését, az 1912. évi pénztárszámlát és mérlegszámlát és a felügyelő-bizottság jelentését. Felmentvényt ad a választmánynak, a pénztárosi tisztséget betöltő titkárnak és a felügyelő-bizottságnak. Köszönetet szavaz az elnökségnek, tisztikarnak, választmánynak és a felügyelő-bizottságnak.

9. Titkár előterjeszti az 1913. évi költségelőirányzatot.

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1913. évi költségelőirányzata.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1912. évről	1117.76	Helyiség	1200.—
Alapítók befizetései	—.—	Numizmatikai Közlöny	2600.—
Tagsági díjak	2500.—	Numizmatikai Adattár	100.—
Kamatjövedelem	430.—	Gyűjtemény és könyvtár	500.—
Num. Közlöny bevételei	200.—	Adminisztráció	400.—
Társulati veretek és kiadványok	50.—	Értékpapírok vétele	—.—
Könyv- és éremközvetítés	50.—	Előre nem látott kiadások	100.—
Államsegély	1000.—		
Helyiséghez való hozzájárulások	12.50		
Egyéb bevételek	39.74	Maradvány mint egyenleg	500.—
Összesen:	5400.—	Összesen:	5400.—

Felállította: *Dr. Zimmermann Lajos* titkár-pénztáros.

A választmány jóváhagyta 1913. évi március hó 13. napján tartott ülésében:

Külényi Hugó s. k.
elnök.

A közgyűlés az előterjesztett költségelőirányzatot elfogadja és utasítja a választmányt, hogy kiadásait annak keretén belül eszközölje.

10. Elnök kijelenti, hogy a közgyűléshez *indítvány* nem érkezett be s így ilyen nem kerül tárgyalás alá.

11. Elnök előterjeszti, hogy társulatunk első tiszteletbeli elnöke, néhai dr. Szivák Imre úrnak a múlt évben történt elhalálása után a közgyűlés úgy határozott, hogy nem tölti be egy évig a tiszteletbeli elnöki széket. Ezen év most telt le s a választmány azt indítványozta, hogy a közgyűlés ezt a tisztséget Dessewffy Miklós gróffal, a társulat alapító tagjával, a kiváló gyűjtővel és a társulatnak igaz jóakarójával és támogatójával töltsse be.

A közgyűlés egyhangú közfelkiáltással megválasztja *tiszteletbeli elnökké gróf Dessewffy Miklós* alapító tagot, elhatározza, hogy azt jegyzőkönyvi kivonat útján közli vele, melyet küldöttségileg fog neki átnyújtani.

12. Elnök bejelenti, hogy a 3 évre megválasztott elnökség működési ideje a mai közgyűlésen lejárt.

A közgyűlés egyhangú közfelkiáltással újra megválasztja elnöknek Réthy László dr.-t, alelnökké Kilényi Hugó és Sziklay Jenő társulati tagokat, 3 évi működési időtartamra. Zimmermann Lajos dr. indítványára köszönetet szavaz az elnökségnek eddig tanúsított működéséért, különösen Kilényi Hugó alelnöknek, a társulat vezetése körül kifejtett nagy buzgóságáért.

13. Titkár előterjeszti, hogy Despinits Péter dr., Forster Gyula báró, Gohl Ödön dr., Moldoványi István dr. és Telcs Ede választmányi tagok 3 évi működési ideje a mai közgyűlésen lejárt. Dessewffy Miklós gróf pedig tiszteletbeli elnökké választatván, helyébe is új választmányi tag kerül, utóbbi 2 évi működési időtartamra.

A közgyűlés egyhangú felkiáltással megválasztja választmányi tagokká 3 évi működési időtartamra Despinits Péter dr., Forster Gyula báró, Gohl Ödön dr., Lippay Károly és Telcs Ede tagokat, 2 évre Varga Béla rendes tagot.

14. Titkár előterjeszti, hogy a felügyelő-bizottság egy éves megbízatása lejárt.

A közgyűlés egyhangú felkiáltással megválasztja felügyelő-bizottsági tagokká Ott János, ifj. Walla József és Zachár Antal tagokat, felügyelő-bizottsági póttaggá Ábrahám Vilmos rendes tagot; valamennyit egy évre.

Elnök megköszöni a megjelentek közreműködését és bezárja a közgyűlést.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Varga Béla s. k., Woyciechovszki Vilmos s. k.

Inhalt.

Dr. Edmund Gohl: Die Barbarenmünzen der Gruppe Biatec. III. Tótfalu und Réte. — Verfasser behandelt die Kleinmünzen der Gruppe Biatec aus den Funden von Simmering und Réte, in ihrer Beziehung zur typologisch verwandten Gruppe der Kleinmünzen aus dem Funde von Tótfalu in der Nähe von Budapest. (S. Num. Közlöny III., mit 2 Tafeln.) Die ältesten Münzen der Gruppe von Tótfalu sind in verkleinertem Masstabe von den norischen Münzen Dessewffy 160 (De la tour 9924—25, Wind. 2809) frei nachgeahmt. Andere Münzen von allen dreien der obengenannten Funde, welche den Y-ähnlichen Typus führen, sind von einer pannonischen Grossilbermünzengattung (Dessewffy 238—239, Forrer 292) abzuleiten. Die (gewöhnlich 3) Anhängsel am Unterleibe des Rosses sind Überbleibsel der Füße des bereits verschwundenen Reiters. — Der Anfang der Münzprägung der Tótfaluer Gruppe ist in die erste Hälfte des 1. Jahrhunderts v. Chr. zu setzen. Dieser Zeitpunkt konnte mittels Vergleichung mit typologisch verwandten Gruppen und Fällen von gegen-

seitiger Überprägung (s. Num. Közlöny XI., Tafel II.) festgesetzt werden. Die später dominierenden zwei Typen: Blätterguirlande und Y sind auch auf den Münzen der anderen Gruppe (Simmering und Réte) aufzufinden. (Num. Zeitschr. XXVIII., Tafel III.) Da die früheren Typen von Tótfalu in Simmering und Réte gänzlich fehlen, die eben genannten späteren Typen von Tótfalu aber in Réte und Simmering zugleich schon dekadentisch sind, ferner da die Gruppe von Réte gegenüber dem Durchmesser 15—18 mm. und Durchschnittsgewicht der Tótfaluer Gruppe von 2.52 gr. nur 12—14 mm. und 2.34 gr. im Durchschnitt aufweist und da die Typenübernahme zwischen den zwei Gruppen ganz offenbar ist, müssen wir den Anfang der Kleinmünzenprägung der Gruppe Biatec (Gruppe Simmering und Réte) auf jenen Zeitpunkt setzen, als in der Gruppe Tótfalu bereits die Typen der Blätterguirlande und Y gang und gebe waren. Die Prägung der Kleinmünzen von Réte und Simmering überlebte, — so scheint es, — jene von Tótfalu, da jene Gruppe auch solche spätere Typen (z. B. Num. Zeitschr. XXVII., Taf. III., Nr. 2—6) aufweist, welche in Tótfalu nicht vorhanden waren. Die Fundorte der Münzen der Gruppe von Tótfalu weisen uns auf den Comitat Esztergom, wo wir mit grosser Wahrscheinlichkeit das eigentliche Territorium dieser Münzen zu suchen haben, die — wie es zu glauben ist — von den westlichen Nachbarn der Eravisker: eventuell von den Azalier, geprägt wurden.

Dr. Elemér Gaspartz: Definition der Münzmetalle mittels Probersteines und Säuren. (II. Theil. Legierungen.)

Dr. Edmund Gohl: Byzantinische Gewichte (Nr. 1. Fund von Izsák, Nr. 2. gefunden im Komitat Fejér, Nr. 8. wahrscheinlich in Ungarn gefunden. — Nr. 1. im Museum von Kecskemét, Nr. 2—10 im Ung. National-Museum).

Otmar Szabó: Die Münzensammlung der Abtei Zircz. (6675 Stücke. — Allgemeine Sammlung.)

Museen. — Dr. Josef Hampel †. — **Miscellen.** — **Numismatische Literatur.** — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschaftsnachrichten.** — **Beilage:** Ungar. Num. Angabensammlung (9. Halbbogen).

S o m m a i r e.

Dr. Edmond Gohl: 1. Les monnaies barbares de la groupe Biatec. III. Comparaison des trouvailles de Réte (et Simmering) avec celle de Tótfalu. — La frappe de celles-ci commençait au commencement du I. siècle a. Chr. et les premiers types étaient des imitations ou bien des reminiscences des monnaies noriciennes et pannoniennes. — L'autre groupe (Réte) est d'un date un peu ultérieur et imitait les types plus récents de Tótfalu. La patrie des monnaies de Tótfalu est probablement le comté d'Esztergom, et c'étaient les voisins occidentaux des Eravisci, — (peut être les Azali) — qui les ont frappé. — 2. Poids byzantins des musées de Kecskemét et de Budapest.

Géza Elemér Gaspartz: Définition des métaux (alliages) au moyen de pierre de touche et d'acides.

Otmar Szabó: La collection de médailles de l'abbaye de Zircz.

Musées. — Joseph Hampel †. — **Miscellanées.** — **Littérature.** — **Ventes.** — **Nouvelles de la société numismatique hongroise.** — Ci joint: Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Egy Árpád-házi magyar éremlelet.¹

A Num. Közlöny f. évi I. füzetében Gubitz Kálmán igazgató úr, a zombori múzeum öre igen érdekes leletnek adta részletes és pontos leírását. A lelet Bács határában került elő. A benne előfordult pénzek a XII. század végéről s a XIII. század elejéről valók, III. Béla és II. Endre korából. Ebből az időből származó leletek nem valami gyakoriak s a *bácsi leletet* a magyar numizmatika nagy nyereségének kell tekintenünk, melyhez az újabb időben csak a *korponai lelet* hasonlítható.

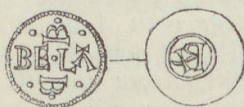
Hasonló fajokból álló s ugyanebből a korból származó Árpád-kori denárlelet került a múlt évben a m. n. múzeum birtokába is. A lelet megmentése és a m. n. múzeumba juttatása Schmideg Alfréd érdeme, ki az egészet a legapróbb változatokig szétválogatta s úgy hozta a m. n. múzeumba. Pontos lelőhelyét Schmideg nem tudja a leletnek. Aki neki eladta, csak annyit mondott, hogy az „ország közepén” találták 1912 tavaszán.

En, aki a lelet minden darabját gondosan összehasonlítottam a m. n. múzeum gyűjteményében meglevő darabokkal s a bácsi leletből is láttam egypár darabot, azon meggyőződésben vagyok, hogy itt voltaképen *egy lelettel vān dolgunk!* A bácsi lelet is, a Schmideg-féle is *egy időben került napfényre.* A *pénzek patinája* olyan egyforma! Mindkét lelet zöme a C. N. H. I. 111. sz.—157. sz.-ig terjedő fajokból áll (kivéve a bácsi lelet XXXV—XXXVII. csoportját). Mindkét leletben egykorú *aquileiai* és *friesachi* fillérek is voltak (Schmideg szerint a m. n. múzeumba került lelet körülbelül 800—1000 db. aquileiai és friesachi fillérrel volt összekeverve az eladónál). Ezek alapján egészen természetes az a következtetés, hogy a Bács-Bodrog vm. Történelmi Társulat és a m. n. múzeum birtokában levő középkori éremlelet *egy és ugyanazon leletnek két része.* Sokkal valószínűbb, hogy ezen ritka fajokból álló lelet egy tömegben került elő egy időben, egy helyen, mint az, hogy egyszerre két különböző helyen találták. „Szutter a talált pénznek körülbelül a felét ismerősei között elosztotta”, mondja a bácsi lelet leírása. Több mint bizonyos, hogy ez került a m. n. múzeumba!²

A *bácsi leletben* 1507 db. Árpád-kori magyar denár volt, a *Schmideg-félében* 1340 db. Így az egész lelet 2847 db. Árpád-kori magyar denárból, körülbelül 1000—1100 aquileiai és friesachi fillérből állott.

A m. n. múzeum birtokába került rész leírását a következőkben adom.

A) III. Béla denárai (1173—1196).

I. CSOPORT.

C. N. H. I. köt. 7. t. IX. sor. 111. sz. fajból 67 db. volt 43 sziglaváltozatban, ú. m.:

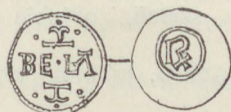
1. Felső horgony felett és az alsó alatt *nincs pont.* E után függélyesen *három pont* (E : L). (V. ö. a Num. Közl. XII. évf. 1. l. I. csop. 7. sz. *Szerintem ezen különbség miatt lehetne e darabot és a köv. szám alattit a 111. sz. alfajának is tekinteni s mint ilyent 111_B-vel jelezni!*). 1 db. 0.17 gr.

2. U. a., de az alsó horgony keresztszára jobb végén felül is, alul is *egy-egy pont.* 1 db. 0.19 gr.

¹ Harsányi Pál dr. e cikkének áttekinthetőségét fokozni kívánta a Corpus Numm. Hung. megfelelő képeinek közbeccsatolásával. Az így létrejött szedés-többszet költségeit is felajánlta a társulatnak, amiért őszinte elismerését nyilvánítja a szerkesztő.

² Cik kem megjelenéséig teljesen kiderült, hogy e lelet a *bácsi lelet* része s hogy feltevésem helyes volt.

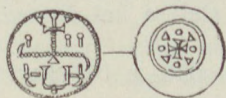
3. C. N. H. 111. sz., de a felső horgony felett *vízszintesen három* pont (•••). 3 db.
0·73 gr.
4. U. a., de az alsó horgony alatt *vízszintesen három* pont. 1 db. 0·19 gr.
5. U. a., de a felső horgony kampói találkozásánál *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
6. U. a., de a felső horgony bal kampója közepén *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
7. U. a., de a kampón jobbfelől közepén a pont (rongált példány). 1 db. 0·16 gr.
8. U. a., de a felső horgony bal kampója végén *egy* pont. 2 db. 0·44 gr.
9. U. a., de jobbfelől a horgony végén a pont. 1 db. 0·20 gr.
10. U. a., de az alsó horgony bal kampója közepén *egy* pont. 1 db. 0·26 gr.
11. U. a., de a felső horgony keresztzsára jobb végén felül is, alul is *egy-egy* pont.
2 db. 0·41 gr.
12. U. a., de a felső horgony keresztzsára jobb végén *egy* pont. 2 db. A jobb 0·23 gr.
13. U. a., de a felső horgony keresztzsára bal vége felé *egy* ék. 1 db. 0·17 gr.
14. U. a., de a jobb vége felé *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.
15. U. a., de az alsó horgony keresztzsára jobb vége felé *egy* ék. 1 db. 0·25 gr.
16. U. a., de az alsó horgony keresztzsára jobb vége mellett *egy* ék. 1 db. 0·20 gr.
17. U. a., de a felső horgony baloldali pontja felett *egy* ék. 2 db. A jobb 0·34 gr.
18. U. a., de ugyanitt a pont alatt *egy* ék. 2 db. 0·48 gr.
19. U. a., de a felső horgony jobboldali pontja *helyett egy* ék. 1 db. 0·23 gr.
20. U. a., de az alsó horgony jobb kampója öblében *egy* ék. 1 db. 0·17 gr.
21. U. a., de az alsó horgony jobb kampója mellett a pont *helyett egy* ék. 1 db.
0·16 gr.
22. U. a., de a felső horgony kampói találkozásánál *egy* pont (mint fentebb az 5. sorsz.), az alsó horgony jobb kampója öblében pedig *egy* ék (mint a 20. sorsz.).
1 db. 0·17 gr.
23. U. a., de a B előtt *egy* pont (• B). 1 db. 0·21 gr.
24. U. a., de a B *alsó* szára ékben végződik. 2 db. A jobb 0·23 gr.
25. U. a., de a B *felső* szára ékben végződik. 1 db. 0·22 gr.
26. U. a., de az E felső szára bal végén *egy* pont. 1 db. 0·33 gr.
27. U. a., de az E középső szára jobb végén *egy* csillag. 1 db. 0·25 gr.
28. U. a., de az E középső szára felett és alatt *egy egy* pont. 2 db. A jobb 0·26 gr.
29. U. a., de az E és L között pont *helyett egy* ék (E▲L). 1 db.
30. U. a., de az E és L között a pont *mellett* jobbról *egy* ék. 1 db. 0·24 gr.
31. U. a., de az E és L között a pont felett jobbról *még egy* kisebb pont s az alsó horgony jobb kampója végén *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
32. U. a., de az E és L között *két* pont (E:L). 1 db. 0·29 gr.
33. U. a., de az E és L között *három* pont (E:L). 2 db. 0·38 gr.
34. U. a., de az L előtt a vízszintes szár bal végén *egy* ék. 2 db. 0·41 gr.
35. U. a., de az L függélyes szára közepén *egy* pont. 5 db. 1·29 gr.
36. U. a., de az L függélyes szára alsó végén *egy* pont. 2 db. 0·38 gr.
37. U. a., de az L függélyes szára felső vége mellett jobbról *egy* pont (L^{*}). 1 db.
0·23 gr.
38. U. a., de az L függélyes szára felső végén jobbról-balról *egy-egy* pont (L^{*}).
3 db. 0·79 gr.
39. U. a., de az L függélyes szára alsó végén jobbról-balról *egy-egy* pont. 4 db.
A legjobb 0·20 gr., 3 db. = 0·58 gr.
40. U. a., de az Λ-ban *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
41. U. a., de az Λ-ban *egy* ék. 3 db. 0·56 gr.
42. U. a., de az Λ vízszintes szára jobb végén *egy* csillag. 2 db. 0·25 gr.
43. U. a., de az E és L között ék (mint a 29. sorsz.) az Λ vízszintes szára jobb végén csillag (mint a 42. sorsz.). 1 db. 0·24 gr.

II. CSOPORT.

- C. N. H. Pótlék II. t. 19. sz. (111A) típusból 47 db. volt 30 sziglaváltozatban, ú. m.:
1. C. N. H. 111_A, de a felső horgony kampói találkozásánál *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
 2. U. a., de a felső horgony *bal* kampója végén *egy* pont. 1 db. 0·17 gr.
 3. U. a., de a felső horgony *jobb* kampója végén *egy* pont. 1 db. 0·18 gr.
 4. U. a., de a felső horgony *bal* kampója végén *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.
 5. U. a., de a felső horgony *jobb* kampója végén *egy* ék. 1 db. 0·17 gr.
 6. U. a., de a felső horgony *jobb* kampója öblében *egy* ék. 1 db. 0·28 gr.
 7. U. a., de a felső horgony *bal* kampója vége mellett *egy* csillag. 1 db. 0·18 gr.
 8. U. a., de a felső horgony keresztszára *bal* végén *egy* pont. 2 db. 0·43 gr.
 9. U. a., de a felső horgony keresztszára *jobb* végén *egy* pont. 2 db. 0·41 gr.
 10. U. a., de a felső horgony keresztszára *jobb* végén *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.
 11. U. a., de a B alsó szára végén *egy* ék. 3 db. 0·60 gr.
 12. U. a., de az E felső vízszintes szára *bal* végén *egy* pont. 1 db. (Töredék.) 0·18 gr.
 13. U. a., de az E középső vízsz. szára alatt és felett *egy-egy* pont. 1 db. 0·18 gr.
 14. U. a., de az E után *két* pont (E:). 1 db. 0·19 gr.
 15. U. a., de az E után *egy* ék (E[▲]). 3 db. 0·66 gr.
 16. U. a., de az E után *három* pont (E:). 3 db. A két jobb 0·48 gr.
 17. U. a., de az E után *három* pont (mint az előző 17. sorsz.), az L vízszintes szára jobb vége mellett pedig *egy* ék. 2 db. 0·48 gr.
 18. U. a., de az L függ. szára közepén *egy* pont. 4 db. 0·87 gr.
 19. U. a., de az L függ. szára alsó végén *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
 20. U. a., de az L függ. szára alsó végén *egy* ék. 1 db. 0·16 gr.
 21. U. a., de az L függélyes szára felső végén jobbról-balról *egy-egy* pont. 3 db. A két jobb 0·42 gr.
 22. U. a., de az L függ. szára alsó végén jobbról-balról *egy-egy* pont. 2 db. 0·31 gr.
 23. U. a., de az Λ-ban *egy* pont (töredék). 1 db. 0·13 gr.
 24. U. a., de az Λ vízszintes szára jobb végén *egy* csillag. 1 db. 0·21 gr.
 25. U. a., de az alsó horgony keresztszára *bal* végén *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
 26. U. a., de az alsó horgony keresztszára és függélyes szára találkozásánál *egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
 27. U. a., de az alsó horgony *bal* kampója végén *egy* pont. 1 db. 0·19 gr.
 28. U. a., de az alsó horgony keresztszára *bal* végén *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.
 29. U. a., de az alsó horgony *bal* kampója végén *egy* ék. 1 db. 0·25 gr.
 30. U. a., de az alsó horgonyt befoglaló pontok közül a jobboldali mellett *egy* ék. 2 db. A jobb 0·16 gr.
- Egy darab töredéken szigla nem vehető ki. 1 db. 0·12 gr.

B) II. Endre denárai (1205—1235).

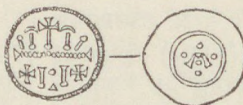
III. CSOPORT.

C. N. H. I. köt. 8. t. 118. sz. típusból volt 3 db. 3 sziglaváltozatban, ú. m.:

1. A kereszt melletti jobb mezőben levő pontosvégű két pálcika között *egy* ék. 1 db. 0·24 gr.

2. Az alsó mezőben balról a szélső, jobbfelé visszakanyarodó vonal alsó végén *egy* pont. 1 db. 0·24 gr.

3. Az alsó mezőben balról a szélső, jobbfelé visszakanyarodó vonalon kívül *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.

IV. CSOPORT.

C. N. H. I. köt. 8. t. 119. sz. típusból 111 db. volt 49 sziglaváltozatban, ú. m.:

1. C. N. H. 119. sz. minden szigla nélkül. 6 db. 1·43 gr.
2. U. a., de a kereszt hosszú szára közepén *egy* pont. 5 db. A legjobb 0·25 gr.
3. U. a., de a kereszt hosszú szára felső végén *egy* pont. 2 db. 0·40 gr.
4. U. a., de a kereszt hosszú szára mellett balról *egy* pont. 3 db. 0·55 gr. A legjobb 0·23 gr.
5. U. a., de a kereszt rövid szára jobb végén *egy* pont. 2 db. 0·46 gr.
6. U. a., de a kereszt hosszú szára alsó végén *egy* ék. 3 db. 0·69 gr.
7. U. a., de a kereszt hosszú szárán a metszéspontnál *egy* ék. 4 db. 0·83 gr.
8. U. a., de a kereszt hosszú szára mellett balról *egy* ék. 1 db. 0·18 gr.
9. U. a., de a kereszt rövid szára bal vége alatt *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.
10. U. a., de a kereszt rövid szára jobb vége felett *egy* ék (törött). 1 db. 0·15 gr.
11. U. a., de a kereszt szárai között jobbról a szegletben *egy* ék. 4 db. 0·79 gr.
12. U. a., de a választóvonal közepén *egy* pont. 2 db. 0·41 gr.
13. U. a., de a választóvonal közepén *egy* ék. 8 db. 1·66 gr.
14. U. a., de a választóvonal bal végén *egy* ék. 4 db. 0·82 gr.
15. U. a., de a választóvonal jobb végén *egy* ék. 2 db. 0·40 gr.
16. U. a., de a választóvonal jobb vége felett *egy* ék. 1 db. 0·21 gr.
17. U. a., de a jobboldali buzogány alsó végén *egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
18. U. a., de a jobbról a buzogány és csákány között (a csákány kampója alatt) *egy* pont. 1 db. 0·20 gr.
19. U. a., de jobbról a buzogány gombja s a csákány kampója között *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
20. U. a., de jobbról a csákány kampója jobb vége felett *egy* pont. 2 db. 0·43 gr.
21. U. a., de baloldalon a csákány nyele közepén *egy* ék. 1 db. 0·18 gr.
22. U. a., de jobboldalon a csákány nyele közepén *egy* ék. 2 db. 0·43 gr.
23. U. a., de a kereszt hosszú szára alsó végén *egy* csillag. 4 db. A két jobb 0·42 gr.
24. U. a., de a kereszt hosszú szára felső végén *egy* csillag. 4 db. 0·87 gr. (A legjobb 0·23 gr.)
25. U. a., de a választóvonal alatt a pont helyén *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.
26. U. a., de a választóvonal alatt a pont felett *egy* ék. 2 db. 0·19 + 0·24 gr.
27. U. a., de a választóvonal alatt a pont mellett balról *egy* ék. 3 db. A legjobb 0·23 gr.
28. U. a., de a választóvonal jobb vége alatt *egy* ék. 2 db. 0·19 + 0·24 gr.
29. U. a., de a választóvonal alatt a bal kereszt szárai metszéspontjában *egy* ék. 4 db. 0·79 gr.
30. U. a., de a választóvonal alatt a bal kereszt felső bal szárai között *egy* ék. 1 db. 0·21 gr.
31. U. a., de a választóvonal alatt a jobb kereszt szárai metszéspontjában *egy* ék. 1 db. 0·24 gr.
32. U. a., de a választóvonal alatt a pont mellett jobbról *még egy* pont. 1 db. 0·25 gr.

33. U. a., de a választóvonal alatt a pont felett *még egy* pont. 3 db. 0·65 gr.
 34. U. a., de a választóvonal alatt a jobb kereszt alsó jobb szárai között *egy* pont.
 1 db. 0·25 gr.
 35. U. a., de a választóvonal alatt a bal kereszt alsó bal szárai között *egy* pont.
 2 db. 0·20 + 0·21 gr.
 36. U. a., de a vál. von. alatti ék alatt *egy* pont. 5 db. A legjobb 0·25 gr.
 37. U. a., de a vál. von. alatti bal kereszt felső bal szárai közt *egy* csillag. 4 db.
 0·84 gr.
 38. U. a., de a vál. von. alatti jobb kereszt felső jobb szárai közt *egy* csillag.
 1 db. 0·19 gr.
 39. U. a., de a felső mezőben a kereszt rövid szára bal végén alul is, felül is *egy-egy* pont (egyik töredék 0·16 gr.). 2 db. A jobb 0·19 gr.
 40. U. a., de a kereszt rövid szára jobb végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 1 db.
 0·19 gr.
 41. U. a., de a kereszt hosszú szára alsó végén jobbról-balról *egy-egy* pont. 1 db.
 0·19 gr.
 42. U. a., de a vál. von. bal végén alul is, fölül is *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
 43. U. a., de a vál. von. felett, a kereszt hosszú szára alsó végénél *balról* és a vál. von. alatt a pont felett jobbról *egy-egy* pont. 2 db. 0·18 + 0·22 gr.
 44. U. a., de a vál. von. felett, a kereszt hosszú szára alsó végénél *jobbról* és a vál. von. alatt, a pont felett balról *egy-egy* pont. 2 db. A jobb 0·26 gr.
 45. U. a., de az alsó bal kereszt vízszintes szára bal végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 1 db. 0·24 gr.
 46. U. a., de az alsó jobb kereszt vízszintes szára jobb végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 2 db. 0·19 + 0·20 gr.
 47. U. a., de az alsó jobb kereszt felső jobb és alsó bal szárai között *egy-egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
 48. U. a., de az alsó jobb kereszt felső bal és alsó jobb szárai között *egy-egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
 49. U. a., de a választóvonal két vége nem ékszerűen végződik, hanem függélyes vonalakában s ugyanilyen függélyes vonalka van a választóvonal közepén is. 1 db. 0·22 gr.

V. CSOPORT.

C. N. H. I. köt. 8. t. X. sor. 122. sz. fajból 27 db. volt 24-féle változatban. *Az eddigelé nem ismert fajokon kívül ezen fajnak 12 db. 9-féle különböző változata volt a bácsi lelet legfontosabb része is.* Ebből a fajból e leletek előkerülése előtt tudtommal csak 2 db. volt ismeretes. Hosszú ideig a m. n. múzeumnak sem volt ez meg, míg végre a Berchtold-gyűjteményből (ahova Rupp példánya került), dr. Zimmermann Lajosnak sikerült megszereznie, aki aztán a m. n. múzeumba juttatta. (Egy példány a győri bencés főgimnázium gyűjteményében van még.) Az ismert példányok száma most egyszerre $12 + 27 = 39$ dbbal szaporodott meg és 41-re rúg.

1. C. N. H. 122., de a felső kereszt szárai találkozásánál *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
2. U. a., de a felső kereszt hosszú szára közepén *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
3. U. a., de a felső kereszt talpa alatt közepén *egy* pont. 1 db. 0·31 gr.
4. U. a., de a felső kereszt rövid szára bal vége alatt *egy* pont. 1 db. 0·26 gr.
5. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb vége alatt *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.

6. U. a., de a felső kereszt hosszú szára alsó végén jobbról is, balról is *egy-egy* pont. 1 db. 0·27 gr.
 7. U. a., de a felső kereszt talpa bal végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 1 db. 0·33 gr.
 8. U. a., de a felső kereszt talpa jobb végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 1 db. 0·27 gr.
 9. U. a., de a jobboldali 3 felső végén *egy* pont. 1 db. 0·27 gr.
 10. U. a., de a jobboldali 3 felső végétől jobbra *egy* pont. 2 db. 0·22 + 0·23 gr.
 11. U. a., de a felező vonal középső bal szegletében *egy* pont. 1 db. 0·27 gr.
 12. U. a., de az alsó bal kereszt alsó jobb szárai közt *egy* pont. 1 db. 0·24 gr.
 13. U. a., de az alsó jobb kereszt alsó bal szárai közt *egy* pont. 1 db. 0·29 gr.
 14. U. a., de a felező vonal középső két szegletében *egy-egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
 15. U. a., de a felső kereszt hosszú szárán a metszéspontnál *egy* ék. 2. db. 0·28 + 0·30 gr.
 16. U. a., de a felső kereszt hosszú szára közepén *egy* ék. 1 db. 0·21 gr.
 17. U. a., de a felső kereszt bal szárai között *egy* ék. 1 db. 0·32 gr.
 18. U. a., de a jobboldali 3 felső vége alatt *egy* ék (vagy csillag?). 1 db. 0·26 gr.
 19. U. a., de a jobboldali 3 felső végétől jobbra *egy* ék. 1 db. 0·26 gr.
 20. U. a., de a baloldali 3 felső végétől balra *egy* ék. 1 db. 0·28 gr.
 21. U. a., de a választó vonal középső bal szegletében *egy* ék. 2 db. 0·22 + 0·25 gr.
 22. U. a., de az U alak bal szára végén *egy* ék. 1 db. 0·27 gr.
 23. U. a., de a választó vonal középső bal szegletében *egy* csillag. 1 db. 0·26 gr.
 24. U. a., de az U alak alatti köröcske mellett balról *egy* csillag. 1. db. 0·16 gr.
- (Rongált!)

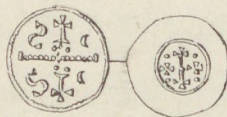

VI. CSOPORT.

- C. N. H. 1. 8. t. 123. sz. fajból volt 140 db. 57 változatban:
1. C. N. H. 123., de a felső félhold felső végén *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
 2. U. a., de a felső félholdon középpütt *egy* pont. 2 db. 0·23 + 0·24 gr.
 3. U. a., de a felső félhold alatt középpütt *egy* pont. 4 db. 0·90 gr.
 4. U. a., de a felső kereszt felső végén *egy* pont (rongált példány). 1 db. 0·18 gr.
 5. U. a., de a felső kereszt szárai metszéspontjában *egy* pont. 4 db. 0·86 gr.
 6. U. a., de a felső kereszt és a patkó metszéspontjában *egy* pont. 2 db. 0·22 + 0·22 gr.
 7. U. a., de a felső patkó jobb vége alatt (a választóvonal közepe felett) *egy* pont. 1 db. 0·26 gr.
 - 7 a) U. a., de a felső patkó közepe alatt (a vál. von. közepe felett) *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
 - 7 b) U. a., de a felső patkó közepe alatt (a vál. von. közepétől balra) *egy* pont. 2 db. 0·33 gr. (Rongáltak.)
 8. U. a., de az S felső végén *egy* pont. 1 db. 0·19 gr.
 9. U. a., de az S szárán középpütt *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
 10. U. a., de az S felső öblében *egy* pont. 3 db. 0·59 gr.
 11. U. a., de a felső félhold felső végén *egy* ék (rongált). 2 db. 0·33 gr.
 12. U. a., de a felső félhold alsó vége alatt *egy* ék. 2 db. 0·25 + 0·17 gr.
 13. U. a., de a felső kereszt hosszú szárán a metszéspontban *egy* ék. 7 db. A két legjobb 0·30, 0·24 gr.

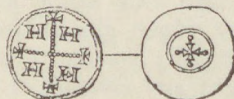
14. U. a., de a felső patkó bal végén *egy* ék. 2 db. $0.19 + 0.17$ gr.
15. U. a., de a felső patkó öblében (a vál. von. közepe felett) *egy* ék. 1 db. 0.21 gr.
16. U. a., de az S szárán középtűt *egy* ék. 5 db. A legjobb 0.23 gr.
17. U. a., de a felső félhold alsó vége alatt *egy* csillag. 4. db. 0.82 gr.
18. U. a., de a felső kereszt felső végén *egy* csillag. 6 db. 1.20 gr.
19. U. a., de az S felső végén *egy* csillag. 1 db. 0.18 gr.
20. U. a., de a választó vonalt bezáró bal függ. vonalka felső végén *egy* pont.
1 db. 0.20 gr.
21. U. a., de a vál. von. bezáró bal függ. vonalka alsó végén *egy* pont. 3 db. 0.51 gr.
22. U. a., de a vál. von. bezáró jobb függ. vonalka alsó végén *egy* pont. 1 db.
 0.29 gr.
23. U. a., de a vál. von. bezáró bal függ. vonalka felső végén *egy* ék. 2 db.
 $0.23 + 0.24$ gr.
24. U. a., de a vál. von. bezáró bal függ. vonalkán belül *egy* ék. 3 db. 0.58 gr.
(A legjobb 0.29 gr.)
25. U. a., de a vál. von. bezáró bal függ. vonalka alsó végén *egy* ék. 2 db.
 $0.20 + 0.19$ gr.
26. U. a., de a vál. vonalt felező függ. von. alsó végén *egy* ék. 2 db. 0.46 gr.
27. U. a., de az alsó félhold alsó végén *egy* ék. 5 db. 0.94 gr.
28. U. a., de az alsó kereszt rövid szára bal vége felett *egy* ék. 1 db. 0.22 gr.
29. U. a., de az alsó kereszt rövid szára jobb vége felett *egy* ék. 1 db. 0.22 gr.
- 29a) U. a., de az alsó kereszt rövid szára bal vége felett *egy* ék. 3. db. 0.65 gr.
30. U. a., de az alsó kereszt rövid szára bal végében jobb felé fordított hegyvel
egy ék. 1 db. 0.21 gr.
31. U. a., de az alsó kereszt alsó jobb szárai közt *egy* ék. 1 db. 0.22 gr.
32. U. a., de az alsó patkó bal végén *egy* ék (rongált). 1 db. 0.18 gr.
33. U. a., de az 2 feje mögött (2∇) *egy* ék. 1 db. 0.21 gr.
34. U. a., de az 8 mellett balról *egy* ék (∇2). 1 db. 0.18 gr.
35. U. a., de az 8 szárán középtűt *egy* ék (törött). 1 db. 0.13 gr.
36. U. a., de az alsó félhold udvarában középtűt *egy* pont (•). 3 db. 0.57 gr.
37. U. a., de az alsó félhold mögött középtűt *egy* pont (◌). 3 db. $0.26 + 0.25 + 0.20$ gr.
- 37a) U. a., de az alsó félhold alsó vége mögött *egy* pont (◌.) 1 db. 0.24 gr.
- 37b) U. a., de az alsó félhold alsó vége alatt *egy* pont (◌). 1 db. 0.21 gr.
38. U. a., de az alsó patkó két vége között még *egy* pont. 4 db. 0.89 gr.
39. U. a., de az alsó patkó és kereszt metszéspontjában *egy* pont. 3 db. 0.59 gr.
(A legjobb 0.22 gr.)
40. U. a., de az alsó patkót az alatta levő keresztől *egy* kis pont választja el. 1 db.
 0.18 gr.
41. U. a., de az alsó kereszt szárai metszéspontjában *egy* pont. 4 db. A két jobb
 $0.18 + 0.23$ gr.
42. U. a., de az alsó kereszt rövid szára bal végén *egy* pont. 1 db. 0.21 gr.
43. U. a., de az 8 szárán középtűt *egy* pont. 3 db. $0.17 + 0.21 + 0.22$ gr.
44. U. a., de az 8 alsó végén *egy* pont. 2 db. $0.17 + 0.19$ gr.
45. U. a., de az 8 alsó öblében *egy* pont. 3 db. 0.67 gr.
46. U. a., de az alsó félhold felső vége előtt *egy* csillag (*◌) 1 db. 0.20 gr.
47. U. a., de az alsó kereszt hosszú szára alsó végén *egy* csillag. 2 db. $0.22 + 0.26$ gr.
48. U. a., de az 8 alsó szára végén *egy* csillag. 2 db. $0.19 + 0.21$ gr.
49. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső vége mellett jobbról is, balról is
egy-egy pont. 5 db. A legjobb 0.25 gr.
50. U. a., de a felső kereszt felső bal és alsó jobb szárai közt *egy-egy* pont. 1 db.
 0.20 gr.

51. U. a., de a felső kereszt felső jobb és alsó bal szárai közt *egy-egy* pont. 2 db.
A jobb 0·20 gr.
52. U. a., de az S szára közepén jobbról is, balról is *egy-egy* pont. 4 db. 0·80 gr.
53. U. a., de a vál. von. bezáró bal függ. vonalka két végén *egy-egy* pont 1 db.
0·19 gr.
54. U. a., de a vál. von. bal végén a függ. vonalkán belül alul is, felül is *egy-egy*
pont. 4 db. 0·79 gr.
55. U. a., de az alsó kereszt alsó bal és felső jobb szárai között *egy egy* pont.
1 db. 0·18 gr.
56. U. a., de az 3 szára közepén jobbról is, balról is *egy-egy* pont. 4 db. 0·78 gr.
57. U. a., de a választó vonalat bezáró és felező három függélyes vonalka között
még *egy-egy függélyes vonalka* (a vál. von. végéhez közelebb, mint a központi függ.
vonalkához). (| | . . . | . . . | |) Rongált 1 db. 0·16 gr.

VI. a) CSOPORT.

Előlap C. N. H. I. 8. t. 123. sz., de az S szárán közepén *egy* pont.
Hátlap C. N. H. I. 9. t. 145. sz. 1 db. 0·23 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 123_B-nek.
Egy db. ilyen a *bácsi leletben* is előfordult. Lásd. Num. Közl. XII. évf. 5. l. IX. Csop.

VII. CSOPORT.

- C. N. H. I. köt. 8. t. 129. sz. fajból 122 db. volt 72 változatban, ú. m.:
1. C. N. H. 129., de a felső kereszt hosszú szárán a metszéspontnál hegyével
felfelé *egy* ék áll. 1 db. 0·20 gr.
 2. U. a., de a felső kereszt hosszú szára közepén *egy* ék. 2 db. 0·18+0·21 gr.
 3. U. a., de a felső kereszt hosszú szára közepén valamivel alul *egy* ék. 1 db. 0·18 gr.
 4. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső végén *egy* pont. 1 db. 0·32 gr.
 5. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb végén *egy* pont. 2 db. 0·18+0·21 gr.
 6. U. a., de a felső kereszt felső jobb szárai között *egy* pont. 2 db. 0·42 gr.
 7. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső végén *egy* csillag. 1 db. 0·19 gr.
 8. U. a., de a négy kereszt hosszú szárainak metszéspontjában *egy* ék. 6 db. 1·16 gr.
 9. U. a., de a jobboldali kereszt hosszú szárán a metszéspontnál hegyével jobbra
a rövid szárig érő *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.
 10. U. a., de a jobboldali kereszt hosszú szárán a középponthoz közel hegyével
jobbra *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.
 11. U. a., de a jobboldali kereszt szárai metszéspontjában *egy* pont. 3½ db. 0·61 gr.
 12. U. a., de a jobboldali kereszt hosszú szára jobb vége felett *egy* pont. 2 db.
0·18+0·19 gr.
 13. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára felső vége mellett balra *egy* pont.
3 db. 0·22+0·36 gr.
 14. U. a., de a jobboldali kereszt hosszú szára jobb végén *egy* csillag. 1 db. 0·18 gr.
 15. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára alsó végén *egy* pont. 2 db. 0·23+0·24 gr.

16. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára alsó vége mellett balra *egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
17. U. a., de a felső kereszt rövid szára alatt jobbról balról *egy-egy* pont. 1 db. 0·18 gr.
18. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső végén jobbról balról *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
19. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb végen alul is felül is *egy-egy* pont. 2 db. 0·17+0·24 gr.
20. U. a., de a felső kereszt rövid szára bal vége felett és jobb vége alatt *egy-egy* pont. 2 db. 0·18+0·20 gr.
21. U. a., de a négy kereszt hosszú szárainak metszéspontjához közel a felső jobb és alsó bal sarokban *egy-egy* pont 3 db. 0·58 gr.
22. U. a., de a négy kereszt hosszú szárának metszéspontjához közel a felső bal és alsó jobb sarokban *egy-egy* pont. 2 db. 0·41 gr.
23. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára felső végén jobbról balról *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
24. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára felső bal és alsó jobb vége mellett *egy-egy* pont. 1 db. 0·24 gr.
25. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára felső jobb és alsó bal vége mellett *egy-egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
26. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára bal oldalán a hosszú szár alatt és felett *egy-egy* pont. 3 db. A legjobb 0·20 gr.
27. U. a., de a jobboldali kereszt rövid szára jobb oldalán a hosszú szár vége alatt és felett *egy-egy* pont. 4 db. 0·83 gr.
28. U. a., de a baloldali kereszt rövid szára felső végén jobbról balról *egy-egy* pont. 2 db. A jobb 0·16 gr.
29. U. a., de a felső *bal* H vízszintes szára alatt *egy* pont. 2 db. 0·22+0·16 gr.
30. U. a., de a felső bal H jobb szára alatt *egy* pont (H) 1 db. 0·26 gr.
31. U. a., de a felső bal H jobb szára alsó végén *egy* pont 1 db. 0·21 gr.
32. U. a., de a felső bal H bal szára felső vége mellett balról *egy* ék. 1 db. 0·20 gr.
33. U. a., de a felső bal H bal szára közepén hegyével a vízsz. szár iránt *egy* ék. (►H). 6 db. 1·44 gr.
34. U. a., de a felső bal H bal szára mellett a vízsz. száron alul *egy* ék (►H). 1 db. 0·22 gr.
35. U. a. de a felső bal H bal szára alatt *egy* ék (H) 1 db. 0·21 gr.
36. U. a., de a felső bal H vízsz. száraz alatt *egy* ék. 2 db. 0·48 gr.
37. U. a., de a felső bal H vízsz. szára közepén hegyével a jobb szárig érő *egy* ék (töredék). 1 db. 0·18 gr.
38. U. a., de a felső bal H jobb szára alatt *egy* ék (H) 1 db. 0·28 gr.
- 38a) U. a., de a felső bal H jobb szára felső végén *egy* ék. (H) 1 db. 0·29 gr.
39. U. a., de a felső bal H szárai között felül *egy* csillag. 1 db. 0·29 gr.
40. U. a., de a felső bal H bal szára felső végén *egy* csillag. 1 db. 0·16 gr.
41. U. a., de a felső bal H bal szára alsó végétől balra *egy* csillag. 1 db. 0·23 gr.
42. U. a., de a felső bal H jobb szára alsó végén *egy* csillag 1 db. 0·19 gr.
43. U. a., de a felső bal H jobb szára alatt kissé jobbra *egy* csillag 1 db. 0·19 gr.
44. U. a., de a felső jobb H vízszintes szára felett *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
45. U. a., de a felső jobb H vízszintes szára alatt *egy* pont. 2 db. 0·24+0·21 gr.
46. U. a., de a felső jobb H bal szára alsó vége alatt kissé balra *egy* pont. 2 db. 0·26+0·22 gr.
47. U. a., de a felső jobb H vízszintes szára bal végén *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.

48. U. a., de a felső jobb H vízszintes szára közepén *egy* pont. 4 db. $0\cdot19+0\cdot21+0\cdot21+0\cdot24$ gr.

49. U. a., de a felső jobb H bal szára alsó végén *egy* pont. 2 db. $0\cdot16+0\cdot21$ gr.

50. U. a., de a felső jobb H jobb szára felső vége mellett kissé jobbra *egy* pont. 4 db. $0\cdot17+0\cdot19+0\cdot21+0\cdot25$ gr.

51. U. a., de a felső jobb H szárai között felül *egy* ék. 1 db. $0\cdot22$ gr.

52. U. a., de a felső jobb H bal szára felső végén hegyével lefelé *egy* ék (H). 1 db. $0\cdot21$ gr.

52 a) U. a., mint 52. sz., de az ék nagyobb és hegyével felfelé áll ($\hat{H}$). 1 db. $0\cdot22$ gr.

53. U. a., de a felső jobb H bal szára felső vége mellett balra *egy* ék. 1 db. $0\cdot16$ gr.

54. U. a., de a felső jobb H bal szára alatt *egy* ék (H) 1 db. $0\cdot25$ gr.

55. U. a., de a felső jobb H vízszintes szára alatt *egy* ék. 3 db. $0\cdot16+0\cdot21+0\cdot25$ gr.

56. U. a., de a felső jobb H jobb szára felső végén *egy* ék. 1 db. $0\cdot27$ gr.

57. U. a., de a felső jobb H szárai között felül *egy* csillag. 1 db. $0\cdot23$ gr.

58. U. a., de a felső jobb H bal szára felett *egy* csillag (H). 1 db. $0\cdot20$ gr.

59. U. a., de a felső jobb H bal szára alatt *egy* csillag (H). 2 db. $0\cdot16+0\cdot19$ gr.

60. U. a., de a felső jobb H szárai között alul *egy* csillag. 1 db. $0\cdot14$ gr. (töredék).

61. U. a., de a felső jobb H jobb szára alsó végén *egy* csillag. 2 db. $0\cdot18+0\cdot22$ gr. (csonka dbok).

62. U. a., de a felső jobb H jobb szára felső végén *egy* csillag. 2 db. $0\cdot21+0\cdot20$ gr.

63. U. a., de a felső bal H alatt egészen a kereszt szára felett egymás mellett *két* ék, mely hegyével összeér. 1 db. $0\cdot17$ gr.

64. U. a., de a felső bal H jobb szára felső végén *egy* ék, bal szára közepén (a vízsz. szár metszésénél) *egy* pont. 1 db. $0\cdot21$ gr.

65. U. a., de a felső bal H vízszintes szára alatt és felett *egy-egy* pont. (Egyik töredék). 2 db. $0\cdot21+0\cdot16$ gr.

66. U. a., de a felső jobb H vízsz. szára alatt és felett *egy-egy* pont. 1 db. $0\cdot24$ gr.

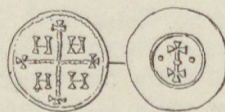
67. U. a., de a felső jobb H jobb szára felső végén és az alsó bal H jobb szára alsó végén *egy-egy* ék. 1 db. $0\cdot24$ gr.

68. U. a., de a felső jobb H bal szára felső végén és az alsó bal H bal szára alsó végén *egy-egy* ék. 1 db. $0\cdot21$ gr.

69. U. a., de a felső jobb H jobb szára felső végén *egy* csillag és az alsó jobb H bal szára felső végén *egy* ék. 1 db. $0\cdot20$ gr.

70. U. a., de a felső jobb H bal szára felső végén *egy* csillag és a felső bal H vízszintes szára bal végén a metszéspontnál *egy* ék. 1 db. $0\cdot23$ gr.

71. Töredékek, melyeken nem vehető ki a szigla 2 db. $0\cdot14$ gr.

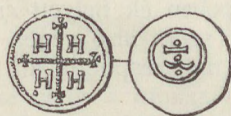

VII a) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. I. 8. t. 129. sz., de a felső jobb H vízszintes szára iránt jobbról *egy* csillag.

Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 140. sz. 1 db. $0\cdot26$ gr.

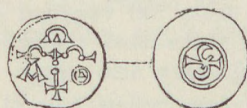
Egy db ilyen a *bácsi leletben* is volt. Lerajzolva Num. Közl. XII. évf. 6. l. Nevezük ezt C. N. H. 129_A-nak!

VII b) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. I. 8. t. 129. sz., de a felső jobb H jobb szára felső vége felett (kissé jobbra) *egy* pont.

Hátlapja C. N. H. I. 9. t. 157. sz. 1 db. 0·23 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 129_B-nek.

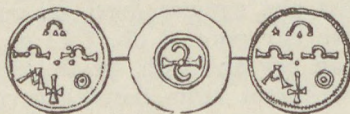

VIII. CSOPORT.

C. N. H. 8. t. 137. sz. fajból volt 189 db. 50 változatban, ú. m.:

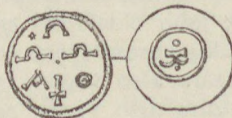
1. C. N. H. 137., de az $\cap$ jobb vége mellett *egy* ék. 5 db. 0·86 gr.
2. U. a., de az $\cap$ középső szára hiányzik s helyette *egy* pont van. 4 db. A legjobb 0·22 gr.
3. U. a., de az $\cap$ középső szára hiányzik s helyette *egy* csillag van. 2 db. 0·21 + 0·22 gr.
4. U. a., de a bal Ω bal vízszintes szára bal végén *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
5. U. a., de a bal Ω bal vízszintes szára bal végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
6. U. a., de a bal Ω felett a bal oldalon *egy* kis rombusz. (Törött). 1 db 0·17 gr.
7. U. a., de a bal Ω felett a bal oldalon *egy* csillag. (Törött). 1 db. 0·15 gr.
8. U. a., de a bal Ω -ban *egy* pont. 2 db. 0·17 + 0·23 gr.
9. U. a., de a bal Ω -ban *egy* ék. 2 db. 0·40 gr.
10. U. a., de a bal Ω vízszintes bal szára jobb végén *egy* ék. 2 db. 0·30 + 0·19 gr.
11. U. a., de a bal Ω ívén középén *egy* pont. 3 db. 0·61 gr.
12. U. a., de a két Ω közt alul egymás felett *két* pont. 7 db. 1·38 gr.
13. U. a., de a jobb Ω -ban *egy* pont. 6 db. 1·42 gr.
14. U. a., de a jobb Ω -ban *egy* ék. 6 db. (3 db. törött). 1·09 gr.
15. U. a., de a jobb Ω vízszintes szára bal végén *egy* ék. 4 db. 0·89 gr.
16. U. a., de a jobb Ω vízszintes szára jobb végén *egy* pont. 2 db. 0·23 + 0·23 gr.
17. U. a., de a jobb Ω vízszintes szára jobb végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 2 db. 0·18 + 0·22 gr.
18. U. a., de a jobb Ω ívén középén *egy* pont. 3 db (2 törött) 0·22 + 0·36 gr.
19. U. a., de a jobb Ω jobb vízsz. szára felett *egy* ék. 6 db. (4 töredék). 1·33 gr.
20. U. a. mint a 19 sorsz. alatti, de a két Ω közt alul levő pont mellett balról még *egy* pont van. 1 db. 0·24 gr.
21. U. a., de a jobb Ω jobb vízszintes szára alatt *egy* csillag. 9 db. 1·73 gr.
22. U. a., de a jobb Ω ívének jobb oldalában *egy* ék. 1 db. 0·25 gr.
23. U. a., de az A betű V alakú keresztszára csúcsán *egy* pont. 5 db. 1·08 gr.
24. U. a., de az A betű bal szára alsó végén *egy* pont. 6 db. 1·31 gr.
25. U. a., de az A betű bal szára alsó végén *egy* ék. 1 db. 0·21 gr.
26. U. a., de az A betű alatt középén *egy* csillag. 8 db. 1·64 gr.
27. U. a., de az O betű jobb oldalán a vonalon *egy* pont. 5 db. 0·87 gr.
28. U. a., de az O betű tetején a vonalon *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
29. U. a., de az O betű alján a vonalon *egy* pont. 1 db. 0·18 gr.

30. U. a., de az O betű közepében ék helyett *egy* pont. 2 db. 0·36 gr.
 31. U. a., de a kereszt hosszú szára alsó végén *egy* pont. 7 db. 1·40 gr.
 32. U. a., de a kereszt szárai metszéspontjában *egy* pont. 5 db. 1·21 gr.
 33. U. a., de a kereszt hosszú szárán a rövid száron felül *egy* pont. 5 db. 0·94 gr.
 34. U. a., de a kereszt rövid szára bal vége alatt *egy* pont. 3 db. 0·67 gr.
 35. U. a., de a kereszt rövid szára jobb vége alatt *egy* pont. 2 db. 0·18+0·20 gr.
 36. U. a., de a kereszt rövid szára jobb végén *egy* pont. 8 db. (4 törött) 1·53 gr.
 37. U. a., de a kereszt felső vége felett *egy* ék. 1 db. 0·20 gr.
 38. U. a., de a kereszt felső végén *egy* ék. 4 db. 0·89 gr.
 39. U. a., de a kereszt hosszú szárán hegyével a metszéspontba érő ék, 2 db. 0·49 gr.
 40. U. a., de a kereszt rövid szára bal végében *egy* ék. 1 db. (törött) 0·15 gr.
 41. U. a., de a kereszt hosszú szára felső végén *egy* csillag. 8 db. (4 törött) 1·30 gr.
 42. U. a., de a kereszt hosszú szára alsó végén *egy* csillag. 6 db. 1·37 gr.
 43. U. a., de a kereszt felső vége mellett jobbról balról *egy-egy* pont. 8 db. A legjobb 0·21 gr.
 44. U. a., de a kereszt alsó vége mellett jobbról balról *egy-egy* pont. 3 db. 0·21 + 0·25 + 0·26 gr.
 45. U. a., de a kereszt rövid szára bal végén és jobb vége felett *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
 46. U. a., de a kereszt rövid szára bal vége alatt és jobb vége felett *egy-egy* pont. 7 db. 1·36 gr.
 47. U. a., de a kereszt rövid szára bal vége felett és jobb vége alatt *egy-egy* pont. 1 db. 0·21 gr.
 48. U. a., de a kereszt felső vége felett balról jobbra irányuló *három* pont. 3 db. 0·70 gr.
 49. C. N. H. 137, de szigla nélkül. 5 db. A legjobb 0·30 gr. 4 db. — 0·77 gr. (2 db. törött).
 50. U. a., de az O betűben levő éktől jobbra felfelé és balra lefelé ↗ irányban) a betű szárán *egy-egy* ék. 1 db. (törött). 0·13 gr.
 51. U. a., apró töredékek. 8 db. 0·65 gr.

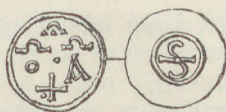
VIII a) CSOPORT.

1. Előlapja C. N. H. I. 8. t. 137. sz., de az $\cap$ -tól balra az Ω felett *egy* csillag.
 Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 138. sz. 2 db. Az egyik 0·45 gr. (szokatlanul nagy súly), a másik 0·27 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 137_A-nak.
 2. U. a., de a jobb Ω bal vízszintes szára alatt is felett is *egy-egy* pont 1 db. 0·32 gr.

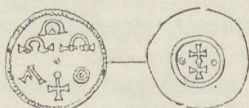
VIII b) CSOPORT.

- Előlapja C. N. H. I. 8. t. 137. sz., de az $\cap$ -tól balra az Ω felett *egy* csillag.
 Hátlapja C. N. H. I. 9. t. 157. sz. 1 db. 0·25 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 137_B-nek.

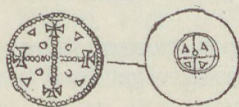
VIII c) CSOPORT.

1. Előlap C. N. H. I. 8. t. 138. sz., de a bal Ω vízszintes bal szára felett *egy* pont.
Hátlap C. N. H. I. 8. t. 137 sz. 1 db. (Törött.) 0·18 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 138_A-nak.
2. U. a., de a jobb Ω vízszintes jobb szára felett *egy* pont. 1 db. (Törött.) 0·17 gr.
3. U. a., de a kereszt alsó bal szegletében *egy* pont. 1 db. (Törött.) 0·19 gr.
4. U. a., közepén kettétört félpéldány, jegye ezen az oldalon nincs. 1 db. 0·12 gr.

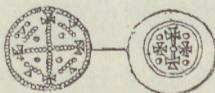
IX. CSOPORT.

C. N. H. 8. t. 140. sz. fajból 1 db. volt. Előlapján az O aránytalanul kicsiny és a jobb Ω ívén közepén *egy* ék van. 0·23 gr.

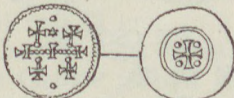
X. CSOPORT.

- C. N. H. 9 t. 144. sz. fajból 13 db. volt 8 változatban, ú. m.:
1. C. N. H. 144., de a kereszt hosszú szárán hegyével a metszéspontig érő *egy* ék. 1 db. 0·20 gr.
 2. U. a., de a felső bal ék mellett bal oldalán *egy* pont. 2 db. 0·14+0·25 gr.
 3. U. a., de a felső jobb ék felső csúcsán *egy* pont. 1 db. 0·30 gr.
 4. U. a., de a felső bal ék és pont között még *egy* pont. 2 db. 0·46 gr.
 5. U. a., de a felső jobb ponton belül *egy* ék. 2 db. 0·50 gr.
 6. U. a., de a függélyes felső kereszt felső végén *egy* csillag. 1 db. 0·21 gr.
 7. U. a., de a függélyes felső kereszt rövid szára jobb végén *egy* csillag. 1 db. 0·24 gr.
 8. U. a., de a felső jobb ék jobb oldalában *egy* csillag. 2 db. 0·48 gr.
 9. U. a., de törött s szíglája nem vehető ki. 1 db.

XI. CSOPORT.

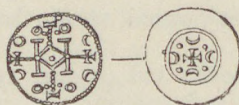
C. N. H. 9. t. 145. sz. típusból 1 db. volt. Az előlapján a függélyes felső kereszt mellett a felső két pontnál kevésselebb jobbról balról *egy-egy* pont. 1 db. 0·24 gr.

XII. CSOPORT.

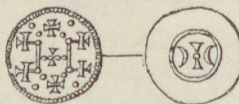
- C. N. H. 9. t. 146. sz. típusból 22 db. volt 16 változatban, ú. m.:
1. C. N. H. 146., de a felső pont felett hegyével a pontig érő *egy* ék. 2 db. 0·52 gr.

2. U. a., de a felső pont felett kissé jobbra *egy* pont. 1 db. 0·22 gr.
3. U. a., de a felső bal kereszt hosszú szárán alul a végpont felett *még egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
4. U. a., de a felső bal kereszt szárai metszéspontjában *egy* pont. 1 db. 0·20 gr.
5. U. a., de a felező vonal jobb végén levő kereszt vízszintes szára jobb vége alatt *egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
6. U. a., de a felező vonal jobb végén levő kereszt vízszintes szára jobb végén *egy* pont. 1 db. (Törött.) 0·15 gr.
7. U. a., de a felező vonal közepén levő választó vonalka felső végén jobbról *egy* pont. 1 db. 0·20 gr.
8. U. a., mint a 7. sz., de balról *egy* pont. 2 db. 0·41 gr.
9. U. a., mint a 7. sz. de jobbról balról *egy-egy* pont. 2 db. 0·46 gr.
10. U. a., de a felső jobb kereszt vízszintes szára jobb végén alul felül *egy-egy* pont. 2 db. 0·42 gr.
11. U. a., mint a 10. sz., de a felső pont a felső jobb szegletben van. 1 db. 0·28 gr.
12. U. a., de a felező vonal jobb végén levő kereszt függélyes szára alsó végén jobbról balról *egy egy* pont. 1 db. 0·18 gr.
13. U. a., de a felező vonal jobb végén levő kereszt függ. szára mellett felül jobbról, alul balról *egy-egy* pont 1 db. 0·22 gr.
14. U. a., de a felező vonal jobb keresztje metszéspontjában a hosszú száron *egy* ék. 1 db. 0·24 gr.
15. U. a., de a felső bal kereszt hosszú szára alsó végén *egy* ék. 1 db. 0·18 gr.
16. U. a., de a felező vonal jobb végén levő kereszt függélyes szára felett *egy* csilag. 1 db. 0·21 gr.
17. U. a. töredékek 2 db. 0·29 gr.

XIII. CSOPORT.

- C. N. H. 9. t. 147. sz. fajból 4 db. volt 4 változatban, ú. m.:
1. C. N. H. 147. sz., de a nagy kereszt függélyes szára tetejének jobb vége felett *egy* pont. 1 db. 0·33 gr.
 2. U. a., de a nagy kereszt vízszintes bal része felett, a rövid szár felső végétől jobbra *egy* pont. 1 db. 0·23 gr.
 3. U. a., de a közepén lévő négyszögű nyílásban egymás felett *két* pont. 1 db. 0·31 gr.
 4. U. a., de a bal oszlop felső végén a tető alatt jobbról balról *egy-egy* pont s a nagy kereszt vízszintes jobb részének rövid szára felső végén *egy* ék. 1 db. 0·22 gr.

XIV. CSOPORT.

- C. N. H. 9. t. 151. sz. fajból 58 db. volt 30 sziglaváltozatban, ú. m.:
1. C. N. H. 151., de a H vízszintes szára közepén (a kis függ. vonal metszéspontjában) *egy* ék. 6 db. 1·30 gr.
 2. U. a., de a H alsó bal keresztje (vagy másképen nézve felső jobb keresztje) metszéspontjában *egy* ék. (Törött). 2 db. 0·34 gr.

3. U. a., de a H alsó jobb (másképen nézve felső bal) keresztje metszéspontjában *egy* ék. 2 db. $0\cdot20 + 0\cdot23$ gr.
4. U. a., de a H bal szára felső végén hegyével felfelé (másképp nézve jobb szára alsó végén hegyével lefelé) álló *egy* ék. 2 db. $0\cdot20 + 0\cdot21$ gr.
5. U. a., de a H jobb szára felső végétől balra (másképen nézve bal szára alsó végétől jobbra) *egy* ék. 1 db. (Törött). $0\cdot17$ gr.
6. U. a., de a H vízszintes szára felett, a kis függ. középvonaltól jobbra (másképen nézve vízsz. szára alatt a kis függ. középvonaltól balra) *egy* ék. 1 db. $0\cdot30$ gr.
7. U. a., de a H vízszintes szárán hegyével a kis függ. középvonaltól metszéspontjáig érő *egy* ék. 1 db. (Törött). $0\cdot16$ gr.
8. U. a., de a H alsó jobb keresztje függ. szárának felső (másképen nézve felső bal keresztje függ. szárának alsó) végén *egy* ék. 1 db. $0\cdot26$ gr.
9. U. a., de a H alsó bal keresztje függ. szárának felső végétől jobbra (másképen nézve felső jobb keresztje függ. szárának alsó végétől balra) *egy* ék. 3 db. $0\cdot60$ gr.
10. U. a., de a H felső bal keresztje függ. szára felső (másképen nézve alsó jobb keresztje függ. szárának alsó) végén *egy* ék. 1 db. $0\cdot20$ gr.
11. U. a., de a H vízszintes szárának középvonalkája felett a kereszt függ. szára alatt (másképen nézve a H alatti kereszt függ. szárának felső vége és a H vízsz. szárának középvonalkája között) *egy* ék. 1 db. $0\cdot18$ gr.
12. U. a., de a H alsó bal keresztje függ. szára alatt (másképen nézve felső jobb keresztje függ. szára felett) *egy* ék. (Törött). 1 db. $0\cdot17$ gr.
13. U. a., de a H alatti kereszt vízszintes szára jobb vége mellett (a pont helyén!) (másképen nézve a H feletti kereszt vízsz. szára bal vége mellett) *egy* ék. 2 db. $0\cdot25 + 0\cdot28$ gr.
14. U. a. mint a 13. sz. a. leirt, de az alsó kereszt vízsz. szára bal vége mellett, (másképen nézve felső kereszt vízsz. szára jobb vége mellett, a pont helyén) *egy* ék. 1 db. $0\cdot28$ gr.
15. U. a., de a H alatti kereszt vízsz. szára bal vége alatt (másképen nézve a H feletti kereszt vízsz. szára jobb vége felett) *egy* ék. 2 db. $0\cdot22 + 0\cdot25$ gr.
16. U. a., de a H alatti (másképen nézve H feletti) kereszt szárainak metszéspontjában *egy* ék. 1 db. $0\cdot18$ gr.
17. U. a., de a H alatti kereszt függ. szára felső (másképen nézve H feletti kereszt függ. szára alsó) végén *egy* csillag.
18. U. a., de a H alatti kereszt jobb (másképen nézve a H feletti kereszt bal) oldalán levő két pont között *egy* csillag 1 db. $0\cdot18$ gr.
19. U. a., de a H két végén levő kereszt között a vízszintes szárok vége iránt *egy* csillag. 3 db. $0\cdot66$ gr.
20. U. a., de a H bal szára felső végén levő kereszt vízszintes szára bal (másképen nézve jobb szára alsó végén levő kereszt vízsz. szára jobb) végében *egy* pont. 2 db. $0\cdot20 + 0\cdot21$ gr.
21. U. a., de a H bal szára alsó végén levő kereszt függ. szára alatt (másképen nézve jobb szára felső végén levő kereszt függ. szára felett) *egy* pont. 1 db. $0\cdot23$ gr.
22. U. a., de a H alatti kereszt függ. szára felett (másképen nézve a H feletti kereszt függ. szára alatt) *egy* pont. 2 db. $0\cdot23 + 0\cdot28$ gr.
23. U. a., de a H végein levő kereszttek között a vízszintes szárok vége iránt *egy* pont. 3 db. (1 db törött). $0\cdot17 + 0\cdot19 + 0\cdot22$ gr.
24. U. a., de a H felső bal keresztje függ. szára felső vége (másképen nézve alsó jobb keresztje függ. szára alsó vége) mellett jobbról balról *egy-egy* pont. 3 db. $0\cdot67$ gr.
25. U. a., de a H felső bal keresztje vízszintes szára jobb végén (másképen nézve alsó jobb keresztje vízsz. szára bal végén) alul is, felül is *egy-egy* pont. 2 db. (Egyik töredék.) $0\cdot18 + 0\cdot21$ gr.
26. U. a., de a H felső bal keresztje függélyes szárának felső bal és alsó jobb

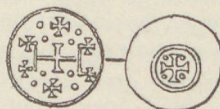
(másképen nézve alsó jobb keresztje függ. szárának felső bal és alsó jobb) vége mellett *egy-egy* pont. 1 db. 0·22 gr.

27. U. a., de a H vízszintes szárának felező vonalkája felső (másképen nézve alsó) végén *két* pont (i). 4 db. 0·81 gr.

28. U. a., de a H vízszintes szárának felező vonalkája felső vége mellett balról, alsó vége mellett jobbról *egy-egy* pont. 2 db. (Egyik törött). 0·13 + 0·25 gr.

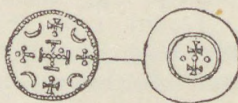
29. U. a., de a H vízsz. szárának felező vonalától balra a vízsz. szár alatt és felett (másképen nézve a felező vonalától jobbra) *egy-egy* pont. 3 db. (Egy törött). 0·15 + 0·46 gr.

30. U. a., de a H feletti kereszt függélyes szára felső végén (másképen nézve H alatti kereszt függ. szára alsó végén) *két* pont. 1 db. 0·18 gr.

XV. CSOPORT.

C. N. H. Pótlék 2. t. 151_A (vagy 33. sz.) fajból volt egy db. Sziglája a H felső jobb keresztje vízszintes szárán a függ. szártól balra, (másképen nézve alsó bal keresztje vízsz. szárán a függ. szártól jobbra) hegyével a metszéspontra érő ék. 1 db. 0·18 gr.

XVI. CSOPORT.

C. N. H. 9. t. 153. sz. fajból 291 db. volt 69 sziglaváltozatban, ú. m.

1. C. N. H. 153. szigla nélkül 1 db. 0·18 gr.

2. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső végében (másképen nézve az alsó kereszt hosszú szára alsó) *egy* pont. 7 db. 1·51 gr.

3. U. a., de a felső kereszt (másképen nézve alsó) szárainak metszésponthoz *egy* pont. 7 db. 1·49 gr.

4. U. a., de a felső kereszt hosszú szárán a vízszintes száron alul (másképen nézve az alsó kereszt hosszú szárán a vízsz. száron felül) *egy* pont. 4 db. 0·79 gr.

5. U. a., de a felső kereszt vízszintes szára bal (másképen nézve az alsó kereszt vízsz. szára jobb) végén *egy* pont. 5 db. 0·20 gr.

6. U. a., de a felső kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve az alsó kereszt vízsz. szára bal) végén *egy* pont. 4 db. 0·80 gr.

7. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső vége mellett balról (másképen nézve az alsó kereszt hosszú szára alsó vége mellett jobbról) *egy* pont. 2 db. 0·18 + 0·21 gr.

8. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső vége mellett jobbról (másképen nézve az alsó kereszt hosszú szára alsó vége mellett balról) *egy* pont. 5 db. 1·07 gr.

9. U. a., de a bal kereszt hosszú szára jobb (másképen nézve a jobb kereszt hosszú szára bal) végén *egy* pont. 8 db. (2 db. törött). 1·41 gr.

10. U. a., de a középső kereszt felső mankója bal (másképen nézve alsó mankója jobb) végén *egy* pont. 3 db. 0·58 gr.

11. U. a., de a középső kereszt felső mankója jobb (másképen nézve alsó mankója bal) végén *egy* pont. 5 db. 0·92 gr.

12. U. a., de a középső kereszt baloldali mankója felső (másképen nézve jobboldali mankója alsó) végén *egy* pont. 6 db. 1·36 gr.

13. U. a., de a középső kereszt baloldali mankója alsó (másképen nézve jobboldali mankója felső) végén *egy* ék. 2 db. 0·19 + 0·29 gr.

14. U. a., de a középső kereszt felső bal (másképen nézve alsó jobb) szegletében *egy* pont. 9 db. 1'81 gr.
15. U. a., de a középső kereszt felső jobb (másképen nézve alsó bal) szegletében *egy* pont. 7 db. 1'16 gr.
16. U. a., de a felső bal félhold felső (másképen nézve alsó jobb félhold alsó) végén *egy* pont. 3 db. 0'65 gr.
17. U. a., de a felső bal félhold alsó (másképen nézve alsó jobb félhold felső) végén *egy* pont. 1 db. 0'21 gr.
18. U. a., de a felső bal (másképen nézve az alsó jobb) félholdon közepén *egy* pont. 6 db. 1'24 gr.
19. U. a., de a felső bal félhold (másképen nézve alsó jobb) udvarában *egy* pont. 7 db. 1'45 gr.
20. U. a., de a felső jobb félhold felső (másképen nézve alsó bal félhold alsó) végén *egy* pont. 4 db. 0'79 gr.
21. U. a., de a felső jobb félhold alsó (másképen nézve alsó bal félhold felső) végén *egy* pont. 1 db. 0'19 gr.
22. U. a. mint a 21. sz. a. leírt, de a középső kereszt szárai nem pontokból, csak egyszerű vonalakból állanak. 1 db. 0'28 gr.
23. C. N. H. 153, de a felső jobb félholdon (másképen nézve alsó bal) közepén *egy* pont. 3 db. 0'55 gr.
24. U. a., de a felső jobb félhold (másképen nézve alsó bal) udvarában *egy* pont. 3 db. 0'67 gr.
25. U. a., de a felső (másképen nézve alsó) kereszt szárai metszéspontjában *egy* ék. 1 db. 0'21 gr.
26. U. a., de a felső kereszt hosszú szára (másképen nézve alsó kereszt) hegyével a metszéspontig érő *egy* ék. 7 db. 1'45 gr.
27. U. a. mint a 26. sz. a., de az ék hegye a szár végén levő pontba megy. 1 db. 0'24 gr.
28. U. a., de a felső kereszt hosszú szára alsó (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára felső) végén a pont helyett *egy* ék. 15 db. 2'98 gr.
29. U. a. mint a 28. sz. a., de az ék hegyével ér a szár végén levő pontba. 1 db. 0'22 gr.
30. U. a., de a felső kereszt felső bal (másképen nézve alsó kereszt alsó jobb) szegletében *egy* ék. 4 db. 0'97 gr.
31. U. a., de a felső kereszt rövid szára *bal* (másképen nézve alsó kereszt rövid szára jobb) végén csúcsával kifelé álló ék. 1 db. 0'25 gr.
32. U. a., de a felső kereszt alsó bal (másképen nézve alsó kereszt felső jobb) szegletében *egy* ék. 1 db. 0'20 gr.
33. U. a., de a felső kereszt felső jobb (másképen nézve alsó kereszt alsó bal) szegletében *egy* ék. 1 db. (Törött.) 0'15 gr.
34. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb vége felett (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal vége alatt) *egy* ék. 2 db. 0'38 gr.
35. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb vége mellett (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal vége mellett) *egy* ék. 1 db. 0'23 gr.
36. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb vége alatt (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal vége felett) *egy* ék. 3 db. 0'57 gr.
37. U. a., de a baloldali kereszt hosszú szára jobb (másképen nézve jobboldali kereszt hosszú szára bal) végén *egy* ék. 6 db. 1'22 gr.
38. U. a., de a baloldali kereszt hosszú szára bal (másképen nézve jobboldali kereszt hosszú szára jobb) végén *egy* ék. 11 db. 2'43 gr.
39. U. a., de a középső kereszt szárai metszéspontjában *egy* ék. 8 db. 1'73 gr.

40. U. a., de a középső kereszt felső mankója bal (másképen nézve alsó mankója jobb) végén *egy* ék. 2 db. 0·20+0·24 gr.

41. U. a., de a középső kereszt felső mankója jobb (másképen nézve alsó mankója bal) végén *egy* ék. 5 db. 1·01 gr.

42. U. a., de a középső kereszt bal mankója felső (másképen nézve jobb mankója alsó) végén *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.

43. U. a., de a középső kereszt bal mankója alsó (másképen nézve jobb mankója felső) végén *egy* ék. 1 db. (Törött.) 0·16 gr.

44. U. a., de a középső kereszt felső bal (másképen nézve alsó jobb) szegletében *egy* ék. 1 db. 0·19 gr.

45. U. a., de a középső kereszt felső jobb (másképen nézve alsó bal) szegletében *egy* ék. 8 db. 1·59 gr.

46. U. a., de a felső jobb félhold mellett balról másképen nézve alsó bal félhold mellett jobbról *egy* ék. 5 db. 1·04 gr.

47. U. a., de a felső jobb félhold felső (másképen nézve alsó bal félhold alsó) végén *egy* ék. 4 db. 0·78 gr.

48. U. a., de a felső jobb félhold alsó (másképen nézve alsó bal félhold felső) végén *egy* ék. 6 db. 1·22 gr.

49. U. a., de a felső jobb félhold udvarában (másképen nézve az alsó bal félholdében) *egy* ék. 5 db. 1·08 gr.

50. U. a., de a felső bal félhold udvarában (másképen nézve az alsó jobb félholdében) *egy* ék. 7 db. 1·43 gr.

51. U. a., de a felső bal félhold *alsó* (másképen nézve alsó jobb félhold felső) végén *egy* ék. 8 db. 1·52 gr.

52. U. a., de a felső kereszt rövid szára *jobb* (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal) végében *egy* csillag. 11 db. 2·33 gr.

53. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb végétől jobbra (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal végétől balra) *egy* csillag. 4 db. (2 db. törött.) 0·77 gr.

54. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb vége felett (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal vége alatt) *egy* csillag. 1 db. 0·21 gr.

55. U. a., de a felső kereszt rövid szára bal (másképen nézve alsó kereszt rövid szára jobb) végében *egy* csillag. 2 db. 0·20+0·21 gr.

56. U. a., de a bal kereszt hosszú szára jobb (másképen nézve a jobb kereszt hosszú szára bal) végében *egy* csillag. 7 db. 1·29 gr.

57. U. a., de a felső bal félhold felső vége felett (másképen nézve alsó jobb félhold alsó vége alatt) *egy* csillag. 2 db. (Egyik törött.) 0·36 gr.

58. U. a., de a felső bal félhold felső (másképen nézve alsó jobb félhold alsó) végében *egy* csillag. 1 db. 0·20 gr.

59. U. a., de a felső bal félhold udvarában (másképen nézve az alsó jobb félholdében) *egy* csillag. 4 db. 0·90 gr.

60. U. a., de a felső jobb félhold (másképen nézve alsó bal) udvarában *egy* csillag. 2 db. 0·46 gr.

61. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára alsó) vége mellett jobbról balról *egy-egy* pont. 6 db. 1·18 gr.

62. U. a., de a felső kereszt hosszú szára alsó (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára felső) vége mellett jobbról balról *egy-egy* pont. 7 db. 1·52 gr.

63. U. a., de mind a jobb, mind a bal kereszt vízszintes szára belső végén *egy-egy* pont. 4 db. 1·06 gr.

64. U. a., de a középső kereszt felső bal és alsó jobb szegletében *egy-egy* pont. 7 db. 1·29 gr.

65. U. a., de a középső kereszt felső jobb és alsó bal szegletében *egy egy* pont. 1 db. 0·16 gr.

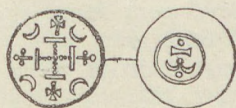
66. U. a., de a felső jobb félhold ívén közepén (másképen nézve alsó balén) *egy* pont s a jobboldali (másképen nézve baloldali) kereszttről *hiányzanak a pontocskák*. 1 db. 0·18 gr.

67. U. a., de a felső kereszt rövid szára jobb végétől jobbra (másképen nézve alsó kereszt rövid szára bal végétől balra) *egy* pont s a jobb és bal kereszt vízszintes szára belső végén *egy-egy* pont. 2 db. (Egyik törött.) 0·18+0·32 gr.

68. U. a., de a felső jobb félhold *felső* (másképen nézve alsó bal félhold alsó) végén, továbbá a jobboldali és baloldali kereszt vízszintes szára belső végein *egy-egy* ék. 2 db. 0·34 gr.

69. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára felső (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára alsó) végén *egy* csillag, a jobb és baloldali kereszt vízszintes szára *belső* végein *egy-egy* pont. 1 db. 0·23 gr.

70. Töredék 6 db. 0·35 gr.

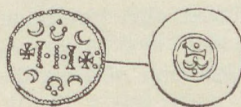

XVII. CSOPORT.

C. N. H. Pótlék 2. t. 156_A. (vagy 34. sz.) fajból 2 db. volt 2 sziglaváltozatban ú. m.:

1. C. N. H. Pótl. 156_A, de a felső jobb félhold felső (másképen nézve az alsó bal félhold alsó) végén *egy* ék. 1 db. 0·26 gr.

2. U. a., de a felső kereszt hosszú szára felső (másképen nézve alsó kereszt hosszú szára alsó) végében *egy* csillag. 1 db. 0·24 gr.

XVIII. CSOPORT.

C. N. H. 9. t. 157. sz. fajból 185 db. volt 55 sziglaváltozatban, u. m.:

1. C. N. H. 157. sz. minden szigla nélkül. 2 db. 0·28+0·30 gr.

2. U. a., de felül a középső félhold nyílásában levő pont alatt (másképen nézve alul a középső félhold nyílásában levő pont felett) még *egy* pont. 6 db. 1·21 gr.

3. U. a., de felül (másképen nézve alul) a középső félhold ívén a középső függ. vonal iránt *egy* pont. 2 db. 0·52 gr.

4. U. a., de a felső jobb félhold felső (másképen nézve az alsó bal félhold alsó) végében *egy* pont. 1 db. 0·21 gr.

5. U. a., de a felső jobb félhold alsó (másképen nézve alsó bal félhold felső) végében *egy* pont. 1 db. 0·18 gr.

6. U. a., de a felső jobb félhold (másképen nézve alsó bal) udvarában *egy* pont. 2 db. 0·40 gr.

7. U. a., de a felső bal félhold alsó (másképen nézve alsó jobb félhold felső) végében *egy* pont. 3 db. 0·63 gr.

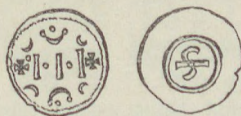
8. U. a., de a felső bal félhold (másképen nézve alsó jobb) udvarában *egy* pont. 5 db. 0·98 gr.

9. U. a., de a jobboldali (másképen nézve baloldali) kereszt szárainak metszéspontjában *egy* pont. 11 db. 2·19 gr.

10. U. a., de a jobboldali kereszt függélyes szára felső (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára alsó) végén *egy* pont. 4 db. 0·93 gr.

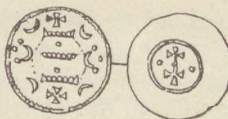
11. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal) végén *egy* pont. 5 db. (1 db. igen, 2 db. kevésbé rongált). 0'96 gr.
12. U. a., de a jobboldali kereszt vízsz. szára bal (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára jobb) végén *egy* pont. 11 db. (1 db. törött.) 2'32 gr.
13. U. a., de a jobboldali kereszt vízsz. szára jobb vége felett (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal vége alatt) *egy* pont. 2 db. (Egyik törött.) 0'18+0'21 gr.
14. U. a., de a jobboldali kereszt vízsz. szára jobb vége alatt (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal vége felett) *egy* pont. 3 db. (1 törött). 0'68 gr.
15. U. a., de a jobboldali kereszt függélyes szára alatt (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára felett) *egy* pont. 1 db. 0'25 gr.
16. U. a., de felül (másképen nézve alul) a középső félhold udvarában levő pont helyett *egy* ék. 6 db. (4 db. törött) 1'23 gr.
17. U. a., de felül a középső félhold udvarában levő pont alatt (másképen nézve alul a középső félhold udvarában lévő pont felett) *egy* ék. 5 db. (3 db.-nál az ék a pont felé áll hegygel, 2 db.-nál fordítva). 0'92 gr.
18. U. a. mint a 17. sz. a. leírt 2 db.-ja, de a függélyes vonalak közül hiányzik a két pont. 1 db. 0'21 gr.
19. C. N. H. 157, de felül a középső félhold jobb (másképen alul a középső félhold bal) végében a pont helyett *egy* ék. 4 db. (1 db. törött). 0'78 gr.
20. U. a., de felül a középső félhold bal (másképen nézve alul a középső félhold jobb) végében a pont helyett *egy* ék. 1 db. 0'22 gr.
21. U. a., de felül a középső félhold jobb vége mellett jobbra (másképen nézve alul a középső félhold bal vége mellett balra) *egy* ék. 1 db. 0'22 gr.
22. U. a., de a felső jobb félhold felső (másképen nézve az alsó bal félhold alsó) végében *egy* ék. 1 db. 0'27 gr.
23. U. a., de a felső jobb félhold alsó (másképen nézve alsó bal félhold felső) végében *egy* ék. 2 db. (Egyik töredék). 0'13+0'21 gr.
24. U. a., de a felső jobb (másképen nézve alsó bal) félhold udvarában *egy* ék. 1 db. 0'21 gr.
25. U. a., de a felső jobb félhold mögött, a szélső függ. vonal iránt (másképen nézve az alsó bal félhold mögött jobbról) *egy* ék. 3 db. (Hibásak). 0'58 gr.
26. U. a., de a felső bal félhold alsó (másképen nézve alsó jobb félhold felső) végén *egy* ék. 8 db. 1'74 gr.
27. U. a., de a jobboldali kereszt függélyes szára felső vége mellett jobbról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára alsó vége mellett balról) *egy* ék. 2 db. 0'40 gr.
28. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal) végében *egy* ék. 1 db. 0'19 gr.
29. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára alsó vége mellett jobbról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára felső vége mellett balról) *egy* ék. 4 db. (3 db. törött). 0'76 gr.
30. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára alsó vége alatt (másképen baloldali kereszt függ. szára felső vége felett) *egy* ék. 1 db. 0'25 gr.
31. U. a., de a jobb szélső függ. vonal felső (másképen nézve bal függ. vonal alsó) végében *egy* ék. 1 db. 0'25 gr.
32. U. a., de a jobb szélső függ. vonal felső (másképen nézve bal szélső függélyes vonal alsó) ékjével szemben *még egy* ék. 4 db. 0'83 gr.
33. U. a., de a függ. vonalak közötti egyik pont helyén *egy* ék. 6 db. 1'26 gr.
34. U. a., de a függ. vonalak közt levő jobboldali *pont felett* (másképen nézve baloldali pont alatt) *egy* ék. 2 db. 0'21+0'24 gr.
35. U. a., de a függ. vonalak közt levő jobboldali *pont alatt* (másképen nézve baloldali pont felett) *egy* ék. 2 db. (Töröttek). 0'36 gr.

36. U. a., de a középső függ. vonal egyik végén *egy* ék. 6 db. 1'13 gr.
 37. U. a., de a középső függ. vonal közepén *egy* ék. 7 db. (2 db. törött). 1'35 gr.
 38. U. a., de a bal szélső függ. vonal felső (másképen nézve jobb szélső függ. vonal alsó) ékjével szemben *még egy* ék. 1 db. (Törött). 0'12 gr.
 39. U. a., de a felső gömbös végű félhold jobb vége mellett jobbra (másképen nézve az alsó bal vége mellett balra) *egy* csillag. 1 db. 0'20 gr.
 40. U. a., de a felső gömbös végű félhold udvarában *egy* csillag. 1 db. (Törött). 0'18 gr.
 41. U. a., de a felső jobb félhold udvarában (másképen nézve az alsó bal félholdéban) *egy* csillag. 3 db. 0'65 gr.
 42. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal) végében *egy* csillag. 5 db. 1'10 gr.
 43. U. a., de a függ. vonalak közt levő jobboldali pont felett (másképen nézve baloldali pont alatt) *egy* csillag. 3 db. 0'72 gr.
 44. U. a., de a függ. vonalak közt levő jobboldali pont alatt (másképen nézve baloldali pont felett) *egy* csillag. 2 db. 0'45 gr.
 45. U. a., de a felső jobb félhold mindkét végén (másképen nézve az alsó balén) *egy-egy* pont. 4 db. (2 db. törött). 0'77 gr.
 46. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal) végén alul is, felül is *egy-egy* pont. 3 db. (2 db. törött). 0'52 gr.
 47. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára felső vége bal és alsó vége jobb oldalán *egy-egy* pont. 3 db. (Egy törött). 0'18 + 0'48 gr.
 48. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára felső vége jobb és alsó vége bal oldalán *egy-egy* pont. 1 db. (Törött). 0'20 gr.
 49. U. a., de a jobb szélső függ. vonal felső (másképen nézve bal szélső függ. vonal alsó) vége mellett jobbról, balról *egy-egy* pont. 2 db. 0'42 gr.
 50. U. a., de a középső függ. vonal felső végén (másképen nézve alsó végén) jobbról, balról *egy-egy* pont. 8 db. (5 db. törött). 1'45 gr.
 51. U. a., de a jobb szélső függ. vonal alsó (másképen nézve bal szélső függ. vonal felső) végén jobbról balról *egy-egy* pont. 3 db. 0'67 gr.
 52. U. a., de a függ. vonalak közt levő egyik pont alatt és felett még *egy-egy* pont. 5 db. (2 db. törött). 1'13 gr.
 53. U. a., de a középső függ. vonal alsó és felső végén *egy-egy* ék. 1 db. 0'25 gr.
 54. U. a., de a középső függ. vonal felső (másképen nézve alsó) végén jobbról balról *egy-egy* pont s a jobb vonalak közt levő jobboldali (másképen nézve baloldali) pont felett még ezenkívül *egy-egy* pont. 1 db. 0'27 gr.
 55. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára felső vége mellett jobbról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára alsó vége mellett balról) *egy* ék s a függ. vonalak közt levő jobb pont bal (másképen nézve bal pont jobb) oldalán *két* kisebb pont. 1 db. 0'18 gr.
 56. U. a., faj apró töredékei 10 db. 0'60 gr.

XVIII a) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. I. 9. t. 157. sz., de a baloldali kereszt felső jobb (másképen nézve jobboldali kereszt alsó bal) szegletében *egy* pont.
 Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 137. sz. 1 db. 0'22 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 157_B-nek.

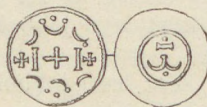

XVIII b) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. I. 9. t. 157. l., de a középső függélyes vonal felső (másképen nézve) alsó) végén *egy* ék.

Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 140. sz. 1 db. 0·23 gr. Nevezzük ezt 157_C-nek.

Két db. ebből a fajból a *bácsi leletben* is fordult elő. Lásd Num. Közl. XII. évf. 11. l. XXXI. Csoport.

XIX. CSOPORT.

C. N. H. Pótl. 2. t. 157_A. (vagy 37.) sz. fajból 36 db. volt 23 sziglaváltozatban, ú. m.:

1. Minden jegy nélkül 1 db. 0·27 gr.
2. U. a., de a felső jobb (másképen nézve alsó bal) félhold udvarában *egy* pont. 1 db. 0·28 gr.
3. U. a., de a felső jobb (másképen nézve alsó bal) félhold mögött a függ. vonalnál kissé beljebb *egy* pont. 1 db. 0·20 gr.
4. U. a., de a felső bal félhold alsó (másképen nézve alsó jobb félhold felső) végében *egy* pont. 1 db. (Súlya érdekes!) 0·42 gr.
5. U. a., de a felső bal félhold (másképen nézve alsó jobb) ívén középütt *egy* pont. 1 db. 0·27 gr.
6. U. a., de a felső bal félhold (másképen nézve alsó jobb) udvarában *egy* pont. 1 db. 0·18 gr.
7. U. a., de a felső bal félhold (másképen nézve alsó jobb) mögött *egy* pont. 1 db. (Törött.) 0·19 gr.
8. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára felső vége mellett balról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára alsó vége mellett jobbról) *egy* pont. 2 db. 0·24+0·27 gr.
9. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára alsó vége mellett balról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára felső vége mellett jobbról) *egy* pont. 1 db. (Törött.) 0·18 gr.
10. U. a., de a jobboldali kereszt függ. szára alsó vége mellett jobbról (másképen nézve baloldali kereszt függ. szára felső vége mellett balról) *egy* pont. 3 db. (2 db. törött.) 0·39+0·30 gr.
11. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára bal (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára jobb) végében *egy* pont. 1 db. 0·26 gr.
12. U. a., de a középső kereszt függ. szára felső (másképen nézve alsó) végében *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
13. U. a., de a középső kereszt függ. szára felső vége mellett balról (másképen nézve alsó vége mellett jobbról) *egy* pont. 1 db. 0·25 gr.
14. U. a., de a középső kereszt függ. szára felső vége mellett jobbról (másképen nézve alsó vége mellett balról) *egy* pont. 2 db. 0·45 gr.
15. U. a., de a felső (másképen nézve alsó) gömbös végű félhold öblében a pont helyett *egy* ék. 1 db. 0·26 gr.
16. U. a., de a felső jobb félhold felső (másképen nézve alsó bal félhold alsó) vége mögött *egy* ék. 2 db. 0·50 gr.

17. U. a., de a felső bal félhold felső (másképen nézve alsó jobb félhold alsó) végén *egy* ék. 1 db. (Törött.) 0·20 gr.

18. U. a., de a középső kereszt szárai metszéspontjában *egy* ék. 1 db. 0·33 gr.

19. U. a., de a középső kereszt függ. szára felső vége mellett jobbról (másképen nézve alsó vége mellett balról) *egy* ék. 1 db. 0·29 gr.

20. U. a., de a felső bal (másképen nézve alsó jobb) félhold udvarában *egy* csillag. 1 db. 0·24 gr.

21. U. a., de a jobboldali kereszt vízszintes szára jobb (másképen nézve baloldali kereszt vízsz. szára bal) végében *egy* csillag. 4 db. 0·97 gr.

22. U. a., de a felső jobb (másképen nézve alsó bal) félhold szára mellett közepén jobbról balról *egy-egy* pont. 1 db. 0·20 gr.

23. U. a., de a felső bal (másképen nézve alsó jobb) félhold szára mellett közepén jobbról balról *egy-egy* pont. 2 db. 0·26+0·28 gr.

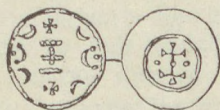
24. U. a., 4 db. nagyobb és több apró töredék 1·43 gr.

XIX a) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. Pótlék 157_A (37. sz.), de a felső bal félhold felső végén (másképen nézve alsó jobb félhold alsó végén) *egy* pont.

Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 136. sz. 1 db. (Törött). 0·21 gr. Nevezzük ezt 157_D-nek.

XIX b) CSOPORT.

Előlapja C. N. H. Pótlék 157_A (37. sz.), de a felső jobb félhold felső (másképen nézve alsó bal félhold alsó) végén *egy* ék.

Hátlapja C. N. H. I. 8. t. 140. sz. 1 db. 0·28 gr. Egy db. e fajból a *bácsi-leletben* is előfordult. Lásd Num. Közl. XII. évf. 12. l. XXXII. Csop. Nevezzük ezt C. N. H. 157_E-nek.

XX. CSOPORT.

1. Előlapja C. N. H. Pótlék 157_A (37. sz.), de a jobboldali kereszt felső jobb (másképen nézve baloldali kereszt alsó bal) szegletében *egy* pont.

Hátlapja C. N. H. 8. t. 129. sz. 1 db. 0·18 gr. Nevezzük ezt C. N. H. 157_F-nek.

2. U. a., de az előlapon nincs jegy, a hátlap bélyege kissé különböző. 1 db. 0·26 gr.

XXI. CSOPORT.

(Új faj.)

Előlapja közepén függélyes oszlop, jobb és bal oldalán egy-egy lefektetett talapzatot kereszt. Felül stilizált A betű, alul megfordított járomfelsőrészhez hasonló díszítés. A felső bal és alsó jobb szegletben kifelé forduló félhold, a felső jobb és alsó bal szegletben a kereszt felé forduló E. A felső bal és alsó jobb mezőben egy-egy csillag, a felső jobb és alsó bal mezőben egy-egy pont.

Hátlapján végein kétágú horogban végződő vízszintes vonal, közepén pont, mely alatt és felett egy-egy függélyes oszlopocskára áll.* 1 db. 0.20 gr.

Dr. Harsányi Pál.

A nagyberki római éremlelet.

Somogy megye kaposvári járásának Nagyberki községében, Davós Sándor telkén 1911-ben Takács Ferenc 2611 római ezüstpénzből álló kincset talált. Az egész tömegnek 9270 gr. volt a súlya. Hivatalos úton a lelet a m. nemz. múzeumba került, ahol legnagyobb részt dr. Gaspáretz Géza Elemér dolgozta fel. A m. nemz. múzeum éremtára számára több száz darabot válogattam ki belőle, a m. tud. egyetem szintén számos példányt szerzett meg a nagyberki leletből.

Az itt lelt éremkincs a Kr. u. 70-es évektől (Vespasianus) Kr. u. 270-ig (Claudius II.) úgyszólván szakadatlan sorozatát adja a nagyobb és hosszabb ideig szerepelt császárok pénzeinek. Csak Sept. Severus különben elég gyakori pénzeinek teljes hiánya feltűnő, ámbar ez a hiány sem okoz ürt az időrendi sorban.

A leletben, úgy ahogy azt a nemz. múzeum átvette volt, az időrendi sor végén egy Constantinopolis-feliratú közönséges rézpénz is volt. Ha ez a pénzdarab szintén eredetileg benne volt a leletben, akkor elárasztásának korát pár évtizeddel későbbre kell tennünk. Némi kétségem van azonban az iránt, vajjon nem keveredett-e később: a megtalálás és a nemz. múzeumba szállítás időközében ez a rézpénz a különben elég egységes, csupa denárokból és antoniniánusokból álló tömeg közé.

A Cohenben nem említett fajok illetve változatok nagy száma különösen becselessé teszi a leletet, amely a Num. Közlöny II. és IV. kötetében leírt korongi és mocsoládi, továbbá a csak röviden említett prhóví (illetve simanovcii) nagy éremleletek mellett kiváló helyet foglal el az utóbbi évtizedben napfényre jutott római császárkorbéli pannoniái éremkincsek sorában.

* A lelet db.-jait igen szép platina borítja. Csupán azokat a darabokat mostam meg, amelyek különben nem voltak világosan láthatók így tehát a súlyokat is patinásan kell érteni.

Hogy a lelet leírása használható legyen, leghelyesebb volna, ha mindenki odarajzolná az egyes számok mellé a különböző elhelyezésű jegyeket.

A hátlap köre igen sok darabnál az előlapon be van mélyítve, különösen a 151A, 156A fajknál s néha igen erősen. Több darab pereme egészen szabályosan levált úgy, hogy a denár majdnem obulusnak látszik.

A mellékelt ábrák közül az eddig nem közöltek dr. Gaspáretz Géza Elemér úr rajzolta szívességből, kinek e helyen is hálás köszönetet mondok.

A) Cohen művében leírt fajok.

(A leletet Cohen első kiadása alapján dolgoztuk föl. Az első kiadásban hiányzó fajok lehetőséghöz képest a második kiadás szerint határoztuk meg, amit az alábbi lajstromban minden egyes esetben külön megjegyeztem. A Cohen számát követő, zárójelek közé tett szám az illető fajnak a leletben volt darabszámát jelenti. Ahol a Cohen szám után nincsen zárójelbe tett szám, az illető fajból csak egy darab volt a leletben.)

Vespasianus: Cohen^I 319. sz.

Hadrianus: Cohen^I 368. sz.

Antoninus Pius: Cohen^I 63, 192, 253, (1), 308, ? (1), 988. sz.

M. Aurelius: Cohen^I 3, 74, 105, (paludamentummal) 143—144, (?) 321.

L. Verus: Cohen^I 25, 67.

Commodus: Cohen^I 15, 46, 69, 156, 196, 206, 229, 259, 266. sz. és egy meg nem határozható db. (R. Victoria balfele).

Caracalla: Cohen^I 89, 264 (2).

Elagabalus: Cohen^I 91, 150.

Julia Maesa: Cohen^{II} 36. sz. (3).

Sev. Alexander: Cohen^I 9. sz. (3), 27, 51, 75 (bélelt), 100, 102, 106, 109, 123, 135, 138, 141 (2), 174, 401, C.^{II} 470 (v. ö. C.^I 187), C.^I 189, 199, 207 (bélelt pénz réz animája), 218 és egy meg nem határozható réz anima.

Julia Mamaea: Cohen^I 23, 27, (5).

Maximinus I. Cohen^I 18, 21, 37.

Gordianus Pius: Cohen^I 6 (6), 9 (5), 15 (26), 18 (3), 19 (2), 25 (7), 29 (3), C.^I VII. 247. 1. 7. sz. C.^{II} 72. sz. (2 db.), C.^I 31 (4), 34 (5), 36, 39 (8), 40 (20), 44 (2), 47 (3), 49 (28), 53 (15), 57 (2), 62 (6), 64 (13), 65, 68 (2), 69 (9), 70 (4), 85, 91 (5), 92, 94 (2), C.^{II} 237 (2), C.^{II} 242, C.^I 107 (14), 109 (8), 114 (10), 117 (9), 121 (2), 125 (6), C.^{II} 298, C.^I 128 (4), C.^{II} 299 (7), C.^I 136 (4), 138 (9), 140 (7), 143 (6), 145 (7), 148, 151 (8), 152 (5), 155 (4), 160 (5), 161 (6), 162 (3), 163 (5), 165 (22).

Philippus pater: Cohen^I 6. sz. (5), 9 (18), 10 (2), 11 (4), 14 (12), 16 (9), 20 (10), 21 (2), 22 (9), 23, 24 (3), 28, 34 (7), 38 (11), 44 (8), 45 (2), 48 (10), 50 (9), 52 (16), 59 (4), 62 (8), 70 (17), 73 (9), 74 (3), 76, 80 (2), 83 (3), 86 (4), 88 (3), 89, 92 (6), 93 (2), 97 (10), 100, 103 (6), 105 (2), 106 (4), 109 (5), 112 (4).

Otacilia: Cohen^I 3 (13), 6 (4), 7 (3), 9 (2), 18, 20 (4), 25 (3), 28 és egy meg nem határozható darab.

Philippus im.: Cohen^I 2 (2), 12 (2), 16 (12), 23 (2), 30 (31), 33 (8), 34 (5).

Traianus Decius: Cohen^I 2 (7), 4 (12), 11 (26), 16 (3), 18 (2), 20, 21 (2), 22 (2), 25 (16), 26, 28, C.^{II} 63, C.^I 35, 39 (11), 45, 48 (15), 51 (19).

Etruscilla: Cohen^I 5 (10), 7, 10 (15), 12 (27).

Herennius Etruscus: Cohen^I 3 (2), 10 (10), 11 (4), 15 (3), 23 (4).

Hostilianus: Cohen^I 21 (2), 25.

Trebonianus: Cohen^I 4, 7 (13), C.^{II} 9, C.^I 9 (5), 12 (16), 15 (13), 19 (8), 22 (18), 24 (9), 26 (7), 28 (9), 33 (20), 36 (15), C.^{II} 69 (2), C.^I 37 (6), C.^I VII. 2. (5), C.^I 38 (2), 41 (11), 42, C.^{II} 81, C.^I 43 (7), 45 (19), 48 (6), 56 (2), 57 (3), 58 (6), 65 (3), 67 (10), 68 (5), 69, 70 (11).

Volusianus: Cohen^I 5 (9), 13 (20), 15 (21), 17 (15), 20, 39 (19), 40 (13), 41, 42, 48 (7), 51 (15), 52 (19), 70 (15), C.^{II} 114, 122, C.^I 79 (6), 80 (5).

Aemilianus: Cohen^I 16 (2).

Valerianus pater: Cohen^I 7 (2), 17 (79), 19 (11), 21 (24), 22 (2), 29 (3), 30 (5), C.^{II} 38 (2), C.^I 40 (65), 42, 45 (39), 47 (10), 48 (6), 50 (2), C.^{II} 54, 55 (11), C.^I 55 (6), 64 (9), 66, 68 (4), 69 (9), 72 (6), 75 (2), 80 (15), 83 (47), 92 (11), 93, 99, 101 (2), 102, 104 (5), 106 (2), 107 (11), 114 (4), 118, 121, 125 (10), 126 (4), 127 (8), 128 (13), 130,

133 (13), 134 (5), 136 (2), 139, 140 (61), 141 (6), 142 (64), 143 (5), 151 (2), 154, 155, 156 (10), 159 (3), 165 (2), 167, 168 (2), C.^{II} 265 (5), 266 (3).

Mariniana: Cohen^I 3 (3), 9 (3).

Gallienus: Cohen^{II} 65, C.^I 58, 86 (2), 88 (14), 94 (2), 124 (3), 125, 126 (3), 185 (2), 188 (11), 189 (3), 209 (32), 252 (3), 329 (3), 332 (5), C.^{II} 430, 438, 570 (2), C.^I 396 (13), 400 (5), 401, 428 (2), 476 (22), C.^{II} 886, 887 (4), 892 (2), C.^I 489, 498, 506 (4), 509 (5), 533 (9), 534, 562 (15), 618 (13), 635 (3), C.^{II} 1138 (3), 1143, 1160, 1175, 1198, 1274 (4), C.^I 670 (11), 673 (4), 676 (33), 677 (2), 680 (5), 683.

Salonina: Cohen^I 23 (2), 24 (5), 45 (141), 46, 49 (9), 56 (17), 58 (25), 64, 78 (8), 85, 87 (2), VII. 4 (30), 91.

Saloninus: Cohen^I 5 (2), 10 (2), 18 (10), 19 (13), 20 (5), 31 (16), 32 (5), 33, 35 (5), 38, 39 (2), 43 (4), 47 (6), 55, C.^{II} 73.

Valerianus iun. Cohen^I 5 (4),

Claudius II.: Cohen^I 50, 51, és egy meg nem határozható darab.

Constantinopolis: Cohen^I 15.

Kopott, meg nem határozható darabok. (6).

B) Cohen I. és II. kiadásában fel nem található fajok, illetve változatok.*

M. Aurelius:

1. M. ANTONINUS AUG TR P XXVII koszorús mellkép jobbfelé paludamentummal. (Cohen^I 108 sz. csak fejfelé adja.)

R) IMP VI COS III tropaeum lábánál ülő germán. (Nincsen pajzs előtte.) Denár.

Caracalla:

2. ANTONINUS PIUS AUG GER(M) Koszorús fej jobbfelé.

R) MONETA ... Ülő nő balfelé (kopott). Denár.

Severus Alexander:

3. IMP ALEXANDER AUG Koszorús fej jobbfelé.

R) FELICITAS PUBLICA Álló nő balfelé (?) Bélelt denárnak réz animája.

Gordianus III.:

4. IMP GORDIANUS PIUS FEL AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal.

R) FORTU REDUX Fortuna balfelé fordulva ül, kormánylapátot és bőségszarvat tart, széke alatt négyküllős kerék. (Cohen^I 39. *fort redux*). Antoninianus.

5. IMP GORDIANUS PIUS FEL AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé; páncéllal.

R) ORIENS AUG N A napisten álló alakja balfelé. Jobbját fölemeli, balkezeiben golyót tart. (Cohen^I 69 *oriens aug*-gal ismeri). — (Antoninianus).

6. IMP GORDIANUS PIUS FEL AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal.

R) P M TR P COS II P P Apollo széken ül félig ruhátlanul, balfelé fordulva; jobbkezeiben babérfaágat tart, balkarját egy lyrára támasztja. (Cohen^I 96 és Cohen^{II} 237. sz. csak p m tr p III. cos II p p-vel ismeri). — (Antoninianus).

7. Előlapja olyan, mint az előbbié.

R) VICTORIA AUGG Victoria balfelé halad, pálmaágat és koszorút tart. — (Antoninianus).

* Valamennyi a m. nemzeti múzeumban van.

8. Előlapja olyan, mint az előbbié.

R) VIRTUS AUG A V álló vitézségalakja balfelé, páncélban, sisakkal. Jobbját pajzsra támasztja, balkezában dárdát tart. — Antoninianus.

Trebonianus Gallus:

9. IMP CAE C VIB TREB GALLUS AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal.

R) MARTI PROPUGT Mars balfelé fordulva áll, páncélban, sisakkal. Jobbját pajzsra támasztja, balkezában dárdát tart, (melynek hegye nem látszik). — Antoninianus. (Hátlapját lásd Aemilianus: C.^I 16. sz. a.).

10. IMP C C VIB TREB GALLUS AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, páncélban.

R) PAX AUG AUG (így!) Pax szemben áll, balfelé tekint, fölemelt jobbájában gallyat, baljában rézsútosan irányított hosszú pálcát tart. — Antoninianus.

Valerianus pater:

11. (IMP C P LIC?) VALERIANUS P AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal.

R) APOLINI CONSERVA Apollo balfelé fordulva áll, meztelenül. Jobbjával babérfaágat nyújt, balját egy lyrára támasztja. (Cohen^I 17. és C.^{II} 16—21 az előlapon PF AVG-gal vagy csak AVG-gal, a hátlapon a lyra alatt sziklával adják ennek változatát).

12. IMP C P LIC VALERIANUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal (?).

R) CONCORDIA AUG Concordia balfelé fordulva áll, paterát és két (?) bőségszarvat tart. (Cohen^I 26 és C.^{II} 31 az előlapon P F nélkül adják).

13. IMP VALERIANUS P AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal és páncélban.

R) CONCOR MIL Concordia balfelé fordulva áll, paterát és bőségszarvat tart.

Cohennél (C.^I 32 és C.^{II} 45) e hátlati felirat csak a mindkét kezében egy-egy katonai jelvényt tartó Fides képével kapcsolatosan található fel

14. IMP C P LIC VALERIANUS (így) P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal (és páncéllal?).

R) FELICITAS AUGG Felicitas balfelé fordulva áll és hosszúnyelű caduceust meg bőségszarvat tart.

(V. ö. C.^I 39 és C.^{II} 52—57. Cohen nem ismeri az előlapi hibás feliratot).

15. (IMP) C P LIC VALERIANUS AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal.

R) ORIENS AUGG A napisten balfelé fordulva áll, jobbját fölemeli, balkezában ostort tart, köpenye balválláról függ le. (C.^I 88—89 és C.^{II} 132—136 nem ismerik ezen előlapot).

16. IMP VALERIANUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, páncélban, melynek a háta látszik.

R) PAX AUGG Pax balfelé fordulva áll, jobbájában gallyat emel magasan, balkezában rézsútosan hosszú pálcát tart.

17. Olyan mint az előbbi, hanem előlapján mellkép paludamentummal és páncélban. (C.^I 91—92 és C.^{II} 146—150. előlapjukkal különböznek).

18. IMP C P LIC VALERIANUS P F AG (így) Sugárkoronás mellkép jobbfelé, páncélban, paludamentummal.

R) P M TR P V COS IIII P P Valerianus kurulis széken ül balfelé fordulva és golyót meg rövid sceptrumot tart.

(C.^I 104. és C.^{II} 166. nem adja a hibás előlapi feliratot).

19. AAVIP (így!) VALERIANUS (PIUS?) Sugárkoronás mellkép jobbfelé (a ruházat nem látszik.)

R) SALUS AUGG Salus jobbfelé fordulva áll és kígyót etet (paterából?) (V. ö. C.^I 127—128 és C.^{II} 200—202. sz., helyes előlapi felirattal).

20. IMP VALERIANUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé paludamentummal.

R) SPIV HUBLICA (így!) Spes balfelé halad; virágot tart és ruháját fölemeli.

(V. ö. C.^{II} 209 hibátlan hátlati felirattal).

21. IMP C P LIC VALERIANUS P AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal.

R) VICTORIA AUGG Victoria balfelé fordulva áll, koszorút és pálmaágot tart.

(C.^I 142—143. és C.^{II} 230—231, más előlapi felirattal).

Gallienus:

22. IMP C P LIC GALLIENUS AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé, páncélban.

R) APOLLINI CONSERVA Apollo balfelé fordulva áll meztelenül, jobbójában gallyat tart és lyrára támasztja balkezét.

(V. ö. C.^I 64. és C.^{II} 82. sz. más előlappal).

23. IMP C P LIC GALLIENUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbfelé.

R) CONCORDIA EXERCIT Concordia balfelé fordulva áll, pálcát és bőségszarvat tart.

(V. ö. C.^I 88. és C.^{II} 131. sz. más előlappal.)

24. Előlapja az előbbiéhez hasonló, a mellkép páncélban van.

R) P M TR P V COS III P P A napisten balfelé halad, jobbóját fölemeli, balkezeiben ostort tart. (Hátlatját lásd Cohen^{II} 808. sz.).

25. (IM?)P GALLIENUS P F AUG GERM Sugárkoronás fej (vagy mellkép?) jobbra.

R) LIBE . . . AUG Álló nő balfelé, . . . ? és bőségszarvat tart.

26. IMP C P LIC GALLIENUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbra páncélban, paludamentummal.

R) ORIENS AUG A napisten balfelé halad, jobbóját fölemeli és bal kezében ostort tart. Előlapját I. C.^{II} 705. sz., hátlatját C.^{II} 698. sz. a.)

27. IMP GALLIENUS PIUS FEL AUG Sugárkoronás mellkép jobbra, páncélban.

R) MINERVA AUG Minerva balfelé fordulva áll, pajzsra támasztja jobbóját és bal kezében dárdát tart. Jegy nincs. (V. ö. C.^{II} 934. sz. más hátlappal.)

28. IMP. E P LIC CALLIENUS P F AUG Sugárkoronás mellkép jobbra páncélban, paludamentummal.

R) VICTORIA AUG Victoria balfelé fordulva áll és koszorút meg pálmaágot tart.

(Vö. C.^{II} 1138. sz., hanem ennek előlapján csak AVG olvasható, P F nélkül.)

29. IMP. GALLIENUS P F AUG M sugárkoronás fej jobbfelé.

R) VICTORIA GERM Victoria balfelé fordulva áll, koronát és pálmaágot tart és lábánál egy hátrakötött kezű germán fogoly ül.

(Cohen^{II} 1163. sz. csak babérkoszorús fejjel ismeri.)

Saloninus:

30. DIVO CAES VALERIANO Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal.

R) CONSACRATIO (így) Lángoló oltárka, 2 felső sarkán egy-egy díszítménynyel.

(Cohen^I 10. sz. *consécratio*-val ismeri.)

31. DIVO CAES VALERIANO Sugárkoronás mellkép jobbfelé, paludamentummal.

R) PRINCIPI IUVENT Saloninus katonai öltönyben áll, balfelé fordulva; golyót és hegyével lefelé fordított dárdát tart.

(Cohen^{II} 70. más előlappal ismeri.)

Gohl Ödön.

Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével.

III. Közlemény.

II. Csoport. Összetett fémek.

Ezen csoportba azon érmek tartoznak, melyek lapocskája két, vagy több különböző fémlemez összeforrasztása által készült; idesorolhatjuk azon érmeket is, melyek felülete más, rendesen vékony nemesfémréteggel van bevonva.

Ha valamely érem csengése, abnormális súlya, avagy rajta mutatkozó foltok miatt azon gyanú merül fel, hogy belseje más anyagból készült mint a felülete és az érmet megsérteni nem akarjuk: felületén lévő fém vagy ötvény próbakövön, savak segítségével történő vizsgálata, ennek alapján kiszámított fajsúlya és lemérés útján meghatározott valódi fajsúlyának összehasonlítása által következtethetünk arra, hogy feltevésünk helyes-e.

Quantitativ vegyi vizsgálat és finom hydrostatikus mérleg nélkül csak aranyötvényeknél nyerünk kielégítő eredményt. Próbakövön az érem felületéből megállapított finomság ezrelékekben egyúttal megadja az éremben feltételezett arany súlyát. Ha a/1000 aranyat határoztunk meg és az érem abszolút súlya $Sé$ gramm, az éremben feltételezett arany súlya: $Sa = Sé \cdot a : 1000$. Ha az érem felületén ezenkívül még e/1000 ezüstöt találtunk, az éremben feltételezett ezüst súlya: $Se = Sé \cdot e : 1000$. Ha végül az érem felületén lévő ötvény ezeken kívül csupán rézet tartalmaz, akkor: $1000 - (a + e)$ ezrelék réz volna az ötvényben és így az éremben feltételezett réz súlya: $Sr = Sé \cdot r : 1000$. Egyszerűbb számítás is ugyanazt az eredményt adja: $Sr = Sé - (Sa + Se)$.

Amint már említettem,¹ a fajsúly az abszolút súly és a térfogat viszonya, az érem fajsúlya „Fé” egyenlő az érem abszolút súlya „Sé” elosztva az érem térfogatával „Vé”-vel. Ezen mennyiségek közül azonban csupán az érem súlyát ($Sé$), a benne feltételezett fémek súlyát (Sa , Se , Sr) és a fémek fajsúlyát (Fa , Fe , Fr) ismerjük. De ezen adatok elegendők, mert az éremben feltételezett fémek térfogatát (Va , Ve , Vr) könnyen kiszámíthatjuk és így összeadás által az érem térfogatát ($Vé$) megnyerhetjük.

$$Fa = Sa : Va; \text{ ebből } Va = Sa : Fa.$$

$$Fe = Se : Ve; \text{ ebből } Ve = Se : Fe.$$

$$Fr = Sr : Vr; \text{ ebből } Vr = Sr : Fr.$$

Tehát $Vé = Va + Ve + Vr$ lévén, behelyettesítve

$$Vé = (Sa \cdot Fe \cdot Fr + Se \cdot Fa \cdot Fr + Sr \cdot Fa \cdot Fe) : Fa \cdot Fe \cdot Fr.$$

Az, így nyert értéket a fajsúly képletébe helyettesítve

$$Fé = Sé \cdot Fa \cdot Fe \cdot Fr : (Sa \cdot Fe \cdot Fr + Se \cdot Fa \cdot Fr + Sr \cdot Fa \cdot Fe)$$

megkapjuk az érem feltételezett fajsúlyát számítás útján.

Ezután mérés által, a mult alkalommal ismertett módszer szerint;² állapítjuk meg az érem fajsúlyát. Ezen két szám az első tizedesig akkor fog egyezni — feltéve, hogy a vizsgálatot pontosan végeztük, — ha a felhasznált anyag tekintetében az érem belseje megegyezik felületével.

Sokkal egyszerűbb a számítás, ha az éremben lévő minimális aranytartalmat akarjuk csupán kiszámítani. Miután próbakövön meggyőződünk arról, hogy az érem felülete arany

¹ L. Num. Közlöny XII. évfolyam. 1913. 19. old.

² L. u. o. 19. old.

vagy aranyötvény, lemérjük súlyát (Sé), meghatározzuk térfogatát (Vé) és megállapítjuk fajsúlyát (Fé) Ötvények fajsúlyának meghatározására a következő képletek állanak a rendelkezésünkre:

$$S\ddot{o} = s_1 + s_2 + s_3 \dots \text{stb.} \quad V\ddot{o} = v_1 + v_2 + v_3 \dots \text{stb.}$$

$$F\ddot{o} = S\ddot{o} : V\ddot{o}, \text{ vagyis } F\ddot{o} = s_1 + s_2 + s_3 \dots : v_1 + v_2 + v_3 \dots$$

továbbá:

$$f_1 = s_1 : v_1; f_2 = s_2 : v_2; f_3 = s_3 : v_3; \dots \text{stb.}$$

Ha az ötvény térfogategységét vesszük számításaink alapjául, akkor

$$V\ddot{o}' = 1, \text{ és } F\ddot{o} = S\ddot{o}', \text{ továbbá } 1 = v'_1 + v'_2 + v'_3 \dots \text{stb.}$$

Mivel a nem nemesfémek között az ólomnak van a legnagyobb fajsúlya (11, 25), ha az érem ólommal volna bélelve és tiszta arannyal borítva a fenti képletek szerint:

$$Fé = (Sa + S\ddot{o}) : (Va + V\ddot{o}),$$

mely egyenletben Fé az érem fajsúlyát, Sa a benne lévő minimális arany mennyiség súlyát, Va ugyanannak térfogatát, S\ddot{o} a benne feltételezett ólom mennyiség súlyát, V\ddot{o} pedig ugyanennek térfogatát jelenti. Ha megint az érem ötvényének térfogategységét vesszük számításaink alapjául

$$1 = Va' + V\ddot{o}' \text{ és } Va' = Sa' : Fa,$$

továbbá

$$V\ddot{o}' = S\ddot{o}' : F\ddot{o} \text{ és } 1 = (Sa' : Fa) + (S\ddot{o}' : F\ddot{o})$$

$$Fé = Sa' + S\ddot{o}'$$

van két egyenletünk, melyben Fa az arany fajsúlya (19,265), F\ddot{o} az ólom fajsúlya (11, 250) és Fé az érem fajsúlya ismeretes, tehát csak két mennyiség ismeretlen: Sa', az érem térfogategységében lévő minimális aranytartalom súlya és S\ddot{o}', az érem térfogategységében feltételezett ólom súlya:

$$S\ddot{o}' = Fé - Sa'$$

amiből

$$1 = (Sa' : Fa) + [(Fé - Sa') : F\ddot{o}],$$

$$Sa' = Fa \cdot \frac{Fé - F\ddot{o}}{Fa - F\ddot{o}},$$

vagyis az érem térfogategységében lévő minimális aranytartalmának súlyát megkapjuk, ha az érem fajsúlya és az ólom fajsúlyának különbségét az arany fajsúlyával megszorozzuk és az arany fajsúlya s az ólom fajsúlyának különbségével elosztjuk. Az éremben lévő minimális aranytartalom súlyát ezen számból úgy kapjuk, hogy azt még az érem térfogatával megszorozzuk, vagyis $Sa = Sa' \cdot Vé$.

Ugyanezt a képletet ólommal bélelt ezüst érmeznél is felhasználhatjuk, de csakis akkor, ha az érme felülete tiszta ezüst, különben a felületen lévő ezüst ötvény összetételének pontos meghatározása s az ötvözet fajsúlyának kiszámítása elkerülhetetlen.

Ha a kétes érem felületét megsérteni szabad, ezt is csak úgy tehetjük, hogy annak numizmatikai értéke ne sokat veszítsen. Az érem szélének késsel történő megkaparása, esetleg megreszelése, ha ezt avatatlan kéz teszi: barbarizmus és igen sok esetben ezáltal az érem teljesen elveszti értékét. Gyakran nem is vezet célra, mert ha az érem vastag és egy milliméternyi nemes fémrel van borítva, késsel vagy reszelővel kaparhatjuk és reszelhetjük, az érem teljes megcsonkítása nélkül a belsejében lévő nem nemes fémhez bajosan fogunk csak elhatolni. Hosszas kísérletezés után oly módszert sikerült kidolgoznom,

melynek segítségével akár az érem közepéből is nyerhetünk anyagot a vizsgálataink részére. Igaz ugyan, hogy bizonyos kézügyesség szükséges, továbbá egynehány műszert is kell beszerezni¹ és készíttetni.

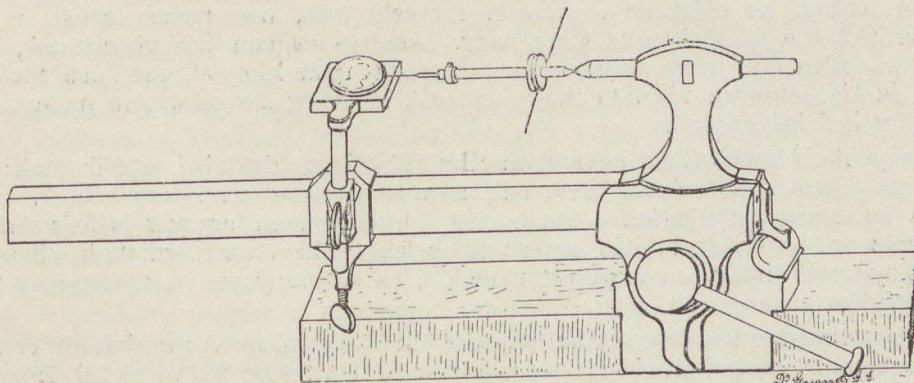
A vizsgálathoz szükséges műszerek:

1. Órás-, úgynevezett svájci esztergapad.
2. Zsebórakerék-tengelyt fúró készülék 0,1—0,3 mm.-nyi átmérőjű szívfúró betétekkel.
3. Halcsontív, a fúró hajtásához, bélhúr helyett lószőrrel felszerelve.
4. Asztalhoz erősíthető satu, az esztergapad rögzítésére.

Ezenkívül valamely ügyesebb órás, vagy műszerész által következő műszerek készítenődök:

1. Az esztergapad vésőtartó asztalkája helyébe 4—5 mm. vastag, 30 mm. széles és 40 mm. hosszú sárgarézlemez, mely az esztergapad vésűfeltétasztalkája csapjának megfelelő sárgarézcsapra van erősítve. Jó szolgálatot tesz, ha a lemez felső lapját bevonjuk szarvasbőrrel.

2. Tíz-tizenkét gömbölyűfejú maróbetét, melyek a fúrógépbe illenek. A marók fejének átmérője 0,2—0,3 mm., nyakának hossza 4—6 mm., vastagsága 0,1—0,2 mm.

Először felszereljük az esztergapadot: sárgarézrel borított alját satuba fogjuk, az egyik lovast (Reiter) eltávolítjuk, a másikba a fúrógéphez illő hegyet erősítünk. A vésűfeltétasztalka helyébe az előbb körülírt sárgarézlemez tetszük, erre helyezzük a megvizsgálandó érmet, felszereljük a fúrókészüléket és addig igazítjuk a lemezt az éremmel, míg a fúró vízszintes helyzetbe kerül. Most rögzítjük a lemezt, az esztergapad vezetékrúdjához szorító csavart azonban csak addig húzzuk meg, míg a szorító lemezcseke csupán a könnyű csuszamlásban gátolja meg az egész, most felszerelt készülékrészt. Bal kezünkkel a vonóval a fúrógépet hajtva jobb kezünk hüvelykujjával a rézlemez csapjánál fogva azt, s így vele együtt a rajtafekvő érmet a fúró éle felé toljuk és így annak hegye az érembe hatol. A fúró, miután az 1 mm.-nyire az érembe hatolt, kihúzzuk, finom ecsettel letisztítjuk, ismét a fúrt lyukba helyezzük és óvatosan tovább fúrunk. Fúrás után kihúzott fúróról a reátapadt fém, valamint a lyukból kihulló fémszilánkokat a próbakövön gyűjtjük össze és ezeken végezzük a reakciókat. Mivel a fémszilánkok színét szabad szemmel csak nehezen lehet meglátni, közvetlen napfény mellett 20-szoros lineáris nagyítású lencse alatt kell a reagensekre bekövetkező változásokat megfigyelnünk.

¹ A műszerek Láng József (Budapest IV. ker. Deák-tér 3. sz.) és Schwarz Lajos (Budapest IV. ker. Semmelweis-utca 19. sz.) órásműszerkereskedéseiben, továbbá Georg Jakob-féle (G. m. b. H. Leipzig) gyárban kaphatók.

De így még nem nyerünk elegendő anyagot. Ezért a fúrót ugyanoly vastagságú maróval kell kicserélni és azzal az előbb leírt módon az éremből újabb kísérleti anyagot kimaradni.

A fémek és ötvényeik meghatározása különben teljesen ugyanoly módon történik, mint azt a mult alkalommal ismertettem, azzal a különbséggel, hogy itt nem a próbakövön húzott vonás, hanem a — lehetőleg vonalalakban — összegyűjtött fémszilánkok változásait kell megfigyelnünk. Ezen vizsgálatok az eddig ismertetett vizsgálatok közül a legnehezebbek, sok türelmet és nagy gyakorlatot kívánnak és így is a mikrochemiai vizsgálatokat csak részben képesek pótolni.

Az érmek anyagának kvalitatív és kvantitatív mikrochemiai meghatározásáról és a mikroelektrolýsról más alkalommal akarok szólni, most még befejezésül az aranyozás és ezüstözés felismerését ismertetem.

Ha valamely érem felülete más színű, mint a kopásnak kitett széle, vagy a dombormű egyes pontjain látunk más színű foltokat és arról akarunk meggyőződni, hogy az érem arannyal van-e bevonva, azt először alkohollal, utána aetherrel gondosan megmossuk és szárazra megtöröljük, hogy az esetleges firniszréteget a felületéről eltávolítsuk. Azután 10%-os aranychlorid-oldatot cseppentünk az éremre.¹ Aranyozáson, ha a réteg legalább 0,05 mm vastag, az oldat nem változik. Bármely más, nem nemes fém, az aranychlorid redukálódik és sötétbarna foltot hagy. Azonban nagyon kell vigyáznunk, hogy a reagens ne érjen oly helyre, honnan az aranyozás már lekopott, ezért azt tűvékonyra kihúzott és kis gombban végződő üvegpálcikával, lehetőleg karcolást sem mutató és egy színű foltra kell helyezni.

Aranychlorid-oldat helyett ugyanezen célra ezüstnitrát-oldatot is használhatunk; utóbbi nem nemes fém, szürkés foltot hagy, míg aranyon változást nem észlelhetünk.

Ha az érmet fel akarjuk áldozni, még 0,1 milligramm aranyat is felismerhetünk. Finkener szerint az érmet, miután azt az előbb leírt módon megtisztítottuk, chlormentes 1,30 fajsúlyú salétromsavban feloldjuk, a midőn, ha az aranyozva volt, az arany csillogó lemezcskében visszamarad.

Az ezüstözést ezüstnitrát-oldattal ismerhetjük fel legjobban. A megtisztított érem felületére koncentrált ezüstnitrát-oldatot cseppentünk és 1—2 perc múlva vízzel lemossuk a reagenst. Az ezüstözés helye tiszta marad, míg ott — hol a reagens nem nemes fémrel érintkezett — szürkésbarna vagy szürkésfekete folt támad. Ha az ezüstréteg nagyon vékony, akkor következő módon járunk el:

Alkohol és aetherrel megtisztított éremre egy csepp 1 1/2%-os kettedkénsavas nátrium-oldatot² teszünk és 10 perc múlva lemossuk a reagenst. Ha az érem ezüsttel volt bevonva, a reagens helyén acélszürkés folt marad. Ezen reakció akkor is sikerül, ha az ezüstréteg oly vékony, hogy az alatta lévő fém már több helyen előtűnik. Más fehér fém, avagy fehér ötvény ezen reakciót nem mutatja. Higannyal bevont, amalgamozott rézen a reagens szintén hagy foltot, de ez fénytelen fekete és a reakció sokkal gyorsabban áll be, mint ezüstözött felületen.

Ha az érmet fel akarjuk áldozni, azt koncentrált chlormentes salétromsavba mártjuk addig, míg az egész felületén lévő réteg feloldódott. Azután a salétromsavat bepárologtatjuk, a maradékot vízben oldjuk és az oldathoz sósavat cseppentünk. Ezüst jelenlétében fehér túros csapadék, esetleg csupán fehér zavarosodás fog beállni, mely fölös sósav hozzáadására nem, de ammoniában oldódik.

¹ Guyot szerint.

² A reagenst Knorre előírása szerint úgy készítjük, hogy 30 gramm kristályos kénsavas nátriumot 10 ccm. vízben feloldjuk, 4,2 gramm kénvirágot adunk hozzá és addig (körülbelül 10 percig) főzzük míg a kén feloldódott és azután egy literre felhígítjuk az oldatot.

Ezen vizsgálatok alapján a leggyakoribb és a legfontosabb fémeket és ötvényeiket kevés segédeszközzel könnyen felismerhetjük és így szolgálatot véltem tenni a numizmatikának azzal, hogy ezen módszert ismertettem. Azonban, ha arról van szó, hogy valamely érmehez felhasznált fémötvény anyaga quantitative megállapíttassék, főleg ha abban ritkán előforduló fémek vannak jelen, rendes vegyi vizsgálat, vagy ha az érmet nem akarjuk feláldozni, quantitativ mikrochemiai vizsgálat nem kerülhető el.

Dr. Gasparetz Géza Elemér.

A gerencséri éremletről.

Pozsony vármegye *Gerencsér* községének határában, alig ezer lépésnyire a falutól, a templomnak a vedrődi út mellett elterülő szántóföldjén 1910. év szeptember végén és október elején körülbelül 30—35 drb. aranyat szedtek össze a kukoricatöréssel foglalkozó munkások. Érdekes, hogy ezen földön állítólag minden évben találtak egy-két darabot. A lelet egyenként adatott el. A Turóc-szentmártoni múzeumi tót társaság ezen leletből már csak a harmadik kézről tíz darabot szerzett és pedig:

1. *Nagy Lajos* aranya. Av.: Gyöngyörön belül: LODOVICI · D · G · R · VNGARIÉ + Középen két részre osztott pajzs, az egyik fele a magyar pólyával, a másik hat liliummal. A pajzs hat egymással összekötött ívből álló pontozott keretbe van foglalva. Oldalt és fent 2—2 pont. Rev.: Kettős gyöngyörön belül: SANCTVS — LADISLAVS. Középen a megkoronázott álló Szt. László, feje körül pontozott nimbuszsal, jobbában hosszúnyelű bárdot, baljában országmát tartva. Jobbról két, balról három lilium és lent benéző szerezsenfej. Súlya: 3·60 gr., nagysága: 2·0 cm. Jó föntartású.

2. *Nagy Lajos* aranya. Av.: Gyöngyörön belül: LODOVICI · D · G · R · VNGARIÉ + Középen hat egymással összekötött íves és egy tizenhatalmas félíves keretben két részre osztott pajzs. Az egyik felében a négy magyar szalag, a másikban 10 Anjou-lilium. Rev.: kettős gyöngyörben: SANCTVS LADISLAVS R. Középen a megkoronázott, álló, nimbuszos Szt. László, jobbában rövidnyelű bárdot, baljában birodalmi almát tartva. Jobb vállá fölött két karika (kör). Jobboldalt befelé néző kis szerezsenfej. Súlya: 3·50 gr. Nagysága: 2·00 cm. Jó föntartású.

3. *Nagy Lajos* aranya. Av.: Gyöngyörön belül: LODOVICI · D · G · R · VNGARIÉ + Középen 6 egymással összekötött íves és egy 18-as kis íves keretben, két részre osztott pajzs. Az egyik felében a 4 magyar szalag, a másikban 8 lilium. Az ívek között kívülről 6 lilium. Rev.: Kettős Gyöngyörben: SANCTVS LA—DISLAVS R. Középen a megkoronázott, álló, nimbuszos Szt. László, jobbában hosszúnyelű bárdot, baljában keresztes birodalmi almát tartva. Feje mindkét oldalán egy-egy pont. Jobbvállán egymás alatt álló három pont; balra egymás fölött két lilium és fönn kampóval ellátott és áthúzott szárú B jegy. Súlya: 3·55 gr. Nagysága: 2·00 cm.

4. *Mária* aranya. Av.: Gyöngyör között: MARIA · DEI · G · R · VNGARIÉ + Középen egy dupla hatos és egy tizenhatalmas félíves keretben kétmezejű pajzs, egyik mezejében a négy magyar szalag, másikában hat lilium. Rev.: Kettős gyöngyörben: S · LADISL—AVS · REX. Középen megkoronázott és nimbuszos Szt. László álló képe, jobbában rövidnyelű bárdal, baljában birodalmi keresztes almával. Oldalt G—M jelzéssel. Lábai alatt egy csillag. Feje oldalán egy-egy pont. Súlya 3·52 gr. Nagysága: 2·00 cm. Jó föntartású.

5. *Zsigmond* aranya. Av.: Két gyöngyör között: SIGISMUNDI · D · G · R · VNGARIÉ + Középen négymezejű pajzs, két-két mezőben a négy magyar szalag, illetve a brandenburgi sas. Rev.: Gyöngyör és vonal között: S · LADISL—AVS · REX. Középen Szt. László koronás és nimbuszos képe, jobbában rövidnyelű bárdot, bal kezében országmát tartva. Baloldaltól egy lilium. Súlya: 3·55 gr. Nagysága: 2·00 cm.

6. *Zsigmond* aranya, szinte olyan, mint az előbbi, de a Rev.: Szt. László mindkét oldalán egy-egy lilium. Súlya: 3·55 gr. Nagysága: 2 00 cm.

7. *Dandulo András* (1343—54.) zechinje. Av.: Körírás: ANDR DANDVLO a többi olyan, mint már velencei dogék zechinjein. Súlya: 3·45 gr. Nagysága: 2·00 cm.

8. *Dandulo András* zechinje teljesen olyan, mint az előbbi, de súlya: 3·50 gr. Nagysága: 2 cm.

9. *Delphin János* (1356—61.) arany zechinje. Av.: IO · DOLPHYNO — s egymás alatt álló betűkkel: SM · VENETI · Középen nimbuszos sz. Márkus átadja az előtte teljes díszben térdeplő dogénak a lobogót, melyet ez két kezével tart. A lobogó alatt $\frac{D}{X}$ · Rev. SIT · T · XPÉ · DAT · Q · T · — REGIS ISTÉ DVCAT · Középen a hosszúdad gyöngykörben az Üdvözítő álló alakja; jobbról négy, balról öt csillag. Súlya: 3·50 gr. Nagysága: 2 cm. Jó föntartású.

10. *Contarini András* (1368—82.) arany zechinje. Av.: ANDR DTARENO — S M VENETI · Középen nimbuszos sz. Márkus átadja az előtte térdeplő dogénak a lobogót. Közöttük a zászló alatt $\frac{D}{X}$ · Rev. SIT · T · XPÉ · DAT · Q · TV · — REGIS ISTÉ DVCAT · Középen a hosszúdad gyöngykörben az Üdvözítő álló képe; jobbról négy, balról öt csillag. Súlya: 3·52 gr. Nagysága: 2·00 cm. Nem igen jó föntartású.

Összeszedett adatok alapján a leletnek legnagyobb része Nagy Lajos és gyönyörű szép, tiszta veretű Zsigmond-féle aranyakból állott. Zsigmond aranyai is kétfélek: 1. Szt. László oldalán jobbról és balról egy-egy liliummal; 2. másikon csak balfelől egy lilium. Találatot még Dandulo András velencei dogénak arany zechinje, mely kissé elmosódott. Mondják, hogy dupla aranyat is találtak, mely akkora, mint egy korona, de hogy miféle arany és kié, nem tudni.

Valószínű, hogy Zsigmond korában a huszita zavargások alatt rejtette el a nép e kincset egy fadobozban, melynek roncsait meg is találták, melyet úgy az idő, mint az eke is szétroncsolt, tartalmát pedig az ekevasához tapadt földdel együtt az egész földön széthordva el- és beszántották. Így érthető, hogy miért találtak évek hosszú során át egy-egy példányt és nem egy tömegben egyszerre.

Hogy miként kerülhetett e lelet közé velencei zechino, ezt megfejtí az, hogy Gerencsér egykoron Nagyszombathoz tartozott, ahol Nagy Lajos meghalt s legvalószínűbb, hogy az olasz hadjáratokban néhányan ezen vidékről is résztvettek és magukkal velencei pénzt hoztak.

Dr. Petrikovich János.

Római pénzlelet Lozsádon (Hunyad vármegye).

Pár évvel ezelőtt Zudor Elek lozsádi (Hunyadvármegye) birtokos telkén kútásás alkalmával több római ezüstpénz került elő, s most, amidőn e leletből 15 darab aján-dékozás útján a szászvárosi ref. főgimnázium éremtárába került, talán nem végezek fölös-leges munkát, ha szaklapunkban közlésemet s ezáltal is felhívom szakköreink figyelmét ezen, igazán minden tekintetben, s így régiségekben is oly gazdag vármegyére.

A leletben mintegy 58 darab római ezüstpénz volt, birtokunkba jutottak ezek közül a következők:

A) római köztársasági denárok:

1. Denarius a Kr. e. 268—217-ig tartó korszakból, hátlapján a Dioskurosok képével s ROMA felirattal. Bab. I. 39. lap, 2. sz. 2. M. Antonius: Babelon 111. sz. 3. Baebia: Babelon 12. sz. 4. Fonteia: Babelon 9. sz. 5. Furia: Babelon 19. sz. 6. Junia: Babelon 15. sz. 7. Porcia: Babelon 3. sz.

B) római császári denárok:

8. Vespasianus: Rev. ülő nő gallyal; PON · MAX · — TRP COS VI.
9. Titus: Rev. lectisternium, TRP IX IMP XV COS VIII PP.
10. Domitianus: hajón álló Minerva előtt bagoly; IMP XXI COS XV CENS PPP.
11. Traianus: Rev. Mars: PM TRP COS VI PP SPQR.
12. M. Aurelius: Rev. CONCORD AVE TRP XV COS III.
13. Septimius Severus: Rev. PM TRP V — COS II PP.

C) görög pénz a császárok idejéből:

14. Volt a leletben III. Gordianus császár Nicaea részére veretett rézpénzének egy példánya. A lelet többi része idegen kézbe került.

Birtokunkba jutott egy barbár veretű ezüst pénz is, mely *Szászváros határában* látott napvilágot, előlapján szakállas férfifej, hátlapján lovas balfelé. (Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei 265. sz.)

János Béla.

Római éremleletek a Kis-Szamos völgyéből.

Dácia ősmultjának kutatása közben gyakran kerültek gyűjteményembe egyes, szórványos római éremleletek, melyek — bár az ily elszórva talált érmeknek nagyobb jelentőséget nem tulajdoníthatunk — mégis, mint a lelőhely multjára vonatkozó biztos adatok megérdemlik följegyzésüket és irodalmi nyilvántartásukat. A birtokban lévő római éremleletek közül ezen alkalommal csak azokat vettem följegyzésbe, amelyek a Kis-Szamos folyó völgyében találtattak.

1. **Kolozsvár:** a) Elagabalus kopott bronzpénze, továbbá b) Philippus p. Cohen II. 251. sz. dáciai nagybronz pénze. Ezen utóbbit csatornázási földmunka alkalmával lelték.

2. **Pusztaszék-Miklós** (Kolozs m.): Faustina sen. denára. A báró Kemény-féle birtokon lelték 1900-ban. Ugyanott, a Casté határ Cigla nevű részén, egy vakondtúrásban, 1908-ban Sept. Severus billon-denárát (a Cohen II. 531—535. sz. érmek egyikét) lelték.

3. **Apahida** (Kolozs m.): a) A Darvas-hegyen (amelyen egy római specula alapfalait ásta ki 1900-ban Finály Gábor dr., — I. Arch. Ért. 1901, 239—250. I. —) 1899-ben Traianusnak egy ezüst denárát (a Cohen II. 118—120. sz. denárok egyikét) találták. — b) Ugyanott, de a zsuki-út házsorában, Kozma László kertjében 1909-ben Antoninus Pius (Cohen II. 195. sz.?, Kr. u. 156-ban vert) középbronz pénzét találták. — c) Ugyancsak Apahidán, a falu keleti oldalán, néhai Bács Simon telkén, ahol római csérepeket is találtak, Sept. Severusnak (Cohen II. 682. sz., Kr. u. 193-ban vert) ezüst denárát lelték. — d) A Paduritia-hegyi római major közelében lévő szántóföldön Julia Domna (Cohen II. 215. sz.) igen szép fentartású ezüst denára került napvilágra. (A római majort illetőleg I. Arch. Ért. 1901, 239—250. I.) — e) Gordianus Pius (Cohen II. 100. sz.) középbronz pénze. (Közelebbi lelőhelye ismeretlen.) — f) A Paduritia-hegynek Peren Popi nevű völgyéből egy közelebbiről meg nem határozható, igen kopott római nagybronz pénz említhető, melyen csak a császári mellkép látható.

4. **Felső-Zsuk** (Kolozs m.): a) Traianus (Cohen II. 648. sz.) denára. Ezt az ecclesia (a pap) földjén találták, ahol többször letek római pénzeket. — b) Sev. Alexander (Coh. II. 579. sz.) denára. (Boros János zsuki körjegyző ajándéka.) — c) Philippus p. kopott Antoninianusa. Ennek lelőhelye a La Szerátá vagy La Ecclesie nevű papi föld szántói, ahol 1909-ben találta egy gyermek.

A Szamosvölgy alsó részében talált római éremleletek jegyzékét majd más alkalommal fogom egybeállítani.

Orosz Endre.

Dessewffy Miklós gróf barbárpénz-atlasza.

Örvendetes tudomásul kívánjuk venni és adni e kiválóan fontos kiadványnak a III. rész¹ megjelentével való befejezését, minek folytán ma már úgy a magyar, mint a külföldi numizmaták hazai barbárpénzeink tanulmányozásánál bizvást nélkülözhetnek minden egyéb hasonló tárgyú német vagy francia munkát. Megragadjuk ezúttal az alkalmat arra is, hogy e kiváló hazai gyűjtemény létrejötte, fejlődése, célja és jelentősége felől pár szóval tájékoztassuk szaktársainkat.

Dessewffy Miklós gróf már mintegy negyven év előtt kezdett, a görög pénzek mellett, barbárpénzeket gyűjteni, az utóbbi évtized folyamán azonban gyűjtésének súlypontját a barbárpénzekre helyezte át. Széleskörű antik numizmatikai ismeretei, gyűjtői tapasztalatai és kitartó buzgalma folytán, nemkülönben sok reá fordított idő, fáradság és versenyen felül álló pénzáldozatok árán rövid néhány év alatt, nemcsak a hazai leletekből merítve, hanem úgy az érempiacra és árverésekre kerülő anyagnak, mint több magángyűjtemény egész barbárpénzcsoportjainak megszerzésével, ezernél több példányra rugó olyan tudományos jelentőségű barbárpénzgyűjteményt alkotott, amely a magángyűjtemények átlagos méreteit és kereteit messze meghaladja, a mai magyar főúri éremgyűjtemények közt tudományos jelentőség és gyümölcsözőtetés dolgában valamennyit messze meghaladva az első helyen áll és amely a hazai barbárpénzveretek és leletek dolgában közvetlenül a m. nemz. múzeum gyűjteménye után következik s így e téren a második helyet foglalja el. Barbárpénzgyűjtésének mindinkább kifejeződött alap gondolatát és magasabb célját úgy értelmezem, hogy nemcsak a keltaságnak, hanem a klasszikus kultúrájú népek körén kívülről és velük csak későbbi és részben csak külső kapcsolatban állt többi népeknek: egy szóval az összes ókori barbárnépeknek pénzverését minél teljesebb típusorozatokban demonstrálja, amelyek a különböző pénzverési tevékenységeknek egyrészt összefoglaló teljes képét nyujtsák, másrészt azok történeti, művészeti, illetve művelődéstörténeti, metrológiai és közgazdasági hátterének tanulmányozására kielégítő eredeti forrásokat, illetve anyagot szolgáltatassanak. Ennek a magasabb rendeltetésű célnak az elérésére még mindig folyamatban van és szükségképen még évekig folyamatban kell maradnia Dessewffy gróf eddigi buzgó gyűjtői tevékenységének és semmi kétségünk nincs az iránt, hogy ennek eredményeképpen végre a hazai tudományos világ közkincséül beváló s a maga nemében egészen páratlan, intézményszerű, általános nagy barbárpénzgyűjteményt fog megalkotni és hogy mint ennek megalkotóját fogjuk majd ismét üdvözlölni e lapnak hasábjain.

A gyűjtésnek ily előhaladott fokozatán azonban a gyűjteménynek eddigi rohamos gyarapodása természetszerűen lassúbb ütembe tér. Az érempiarc úgy itthon, mint külföldön, már ritkábban képes szolgáltatni a még hiányzó fajokat vagy fejlődési fokozatokat képviselő változatokat. Ezért határozta el Dessewffy gróf, hogy: — aláhúзва értsük e szót — *egyelőre* lezárja gyűjteménye képes és leíró lajstromát és az eddig kiadott három rész negyvenkét képes táblájához egységes lajstromot, osztályozást, repertóriumot és konkordanciákat csatol. Ez nem jelenti a további gyűjtésről s a fönnt vázolt keretek folytonos kiegészítéséről való lemondást vagy visszalépést — ez csak egy szélesebb pihenő lépcsőfokot jelez, így értelmezzük, a további magasabb célú haladás útján és kielégítéséül kíván szolgálni a szakemberek régi óhajának, hogy különösen a Dunavidékének barbárpénzei, szélesebb körben megközelíthető módon, megbízható hasonmásokban, pontos metrológiai adatokkal, továbbá a meglévő irodalommal kapcsolatba hozva, közkinccsé tétessenek. — A hazai barbárpénzfajoknak vidékenként való beosztásához (lásd az 50.—54. lapon) forrásul és alapul a Dessewffy-gyűjtemény ismert lelőhelyű példányain kívül a nemzeti múzeumi éremtár analóg példányainak lelőhely-adatai, továbbá az általam évek óta össze-

¹ Dessewffy Miklós gróf barbárpénzei III. rész. Budapest, 1913 (a borítékon 1910 évszám olvasható). Hornyánszky V., 4° 31—72. 1. szöveg és 25—42. képtábla.

gyűjtött és máig majdnem ötszáz — legnagyobb részben hazai — barbárpénzleltre vonatkozó kéziratos följegyzéseket tartalmazó irodalmi és műzeális anyag és az ezekhez tartozó, még kiadatlan lelőhely-térképem tanulságai szolgáltak. Az egyes hazai néptörzseknek való odaítélés a Numizmatikai Közlönyben közzétett eddigi tanulmányok eredményei alapján, a külföldi népekre nézve pedig a legújabb s a legmegbízhatóbb külföldi szakmunkák alapján történt. E tekintetben tehát mai tudásunk színvonalának egészen megfelel a szöveg 50.—54. lapjain olvasható osztályozás. Látjuk, hogy a gyűjtemény anyaga kiterjed, — hogy nyugatról keletfelé haladjunk, — Gallia, Britannia, Germánia, Pannonia, Dácia s hazánk egyéb részeire, Moesia, Thrácia, Paeonia, Macedonia területére, sőt Európán kívüli verekre is.

A gyűjtemény sok igen becses és ritka érmet foglal magában. Dessewffy Miklós gróf a következő darabokat tartja legkiválóbbaknak: 693, 709, 739, 743, 752, 753, 755, 799, 805, 806, 818, 822, 843—845, 904, 928, 959, 961, 990, 1000, 1004, 1005, 1010, 1012, 1013. sz. Anélkül, hogy e számsoron változtatni kívánnék, kiemelem, hogy néhány hazai fajnak egyetlen, illetve csak pár példányban ismert képviselői, továbbá néhány kiválóan becses tudományos bizonyyságot szolgáltató átvert példány alkotják szerintem a gyűjtemény elsőrangú kiválóságait.

A kiadvány három füzetének megjelenését hosszabb időközök választották el egymástól. Úgy a 2., mint a 3. rész az új szaporulatot foglalta magában. Innét van az, hogy az egyes füzetek anyaga a maga sorrendjében nem egymásnak a szerves folytatása, hanem mindegyik magában véve úgyszólván egy-egy újabb kis gyűjtemény, nyugatról kelet felé haladó sorrendben és olykor az előbbi füzetek egyikében már kiadott faj szebb vagy változatot képviselő újabb példányával. Ezért volt szükség a repertóriumon kívül a szöveg 55.—58. lapjain található, csoportonként való igen hasznos osztályozásra.

Azon célból, hogy idegenajkú szakemberek is fönnakadás nélkül használhassák e munkát, a szöveg egy részét, szükséghez mérve, franciául írta meg Dessewffy gróf.

Es most, úgy magyar, mint idegenajkú szaktársaim érzelmeit és gondolatát tolmácsolva őszinte üdvökívánatunkat hozom Dessewffy Miklós grófnak e becses gyűjteménynek megalkotásáért és meleg köszönetünket annak közkincscsé tételéért az eddigi három rész kiadása által. Társulatunk és tagtársaink igaz köszönetét is tolmácsolom itt a társulatnak ajándékozott 300 példányért. Mint numizmata, de főképen mint magyar numizmata, azt az óhajomat kell, hogy még kifejezzem végezetül, hogy a fönnebb már jelzett további, magasabb célzattal, eddigi ernyedetlen buzgalmaival és áldozatkészségével tovább építse ki Dessewffy Miklós gróf az ókori barbárnépek pénzverését a maga történeti fejlődésében és sokszerű elágazódásaiban összefoglalóan szemléltető egyetemes nagy barbárpénzgyűjteményt a magyar érmészeti törekvések dicsőségére s a magyar kultúra és tudományosság szolgálatára!

Gohl Ödön.

I r o d a l o m.

Lauri O. Th. Tudeer. Die Tetrdrachmenprägung von Syrakus in der Periode der signierenden Künstler. Berlin, Pormetter, 1913 8°, 292 lap és VII fénynyomatú képestábla. Szerző a Kr. e. 425—387. évek időközére eső syracusaei tetrdrachmon-kibocsájtásokat teszi a legbehatóbb kutatás tárgyává, 709 érem-példány alapján. Evansnak a Num. Chronicle-ben (1891) megjelent alapvető és úgyszólván kimerítő tanulmánya után időközben több elágazó vélemény, több eddig nyílt kérdés és néhány újabb éremtípus merült fel; mindezek folytán szükségesnek látszott a művészet virágzásának korában vert syracusaei tetrdrachmonok újból való feldolgozása. — Elsősorban 81 lapon át a tetrdrachmonok leírását kapjuk, minden egyes példány súlyadataival és megnevezésével, aztán a bőséges irodalmi forrásokat sorolja fel a szerző (81—94. l.). Ezután a legrészletesebb megfigyelé-

sek alapján az egyes fajok stílusát és ennek alapján kibocsájtásuk egymásutánját állapítja meg, majd pedig (217. l.) az éremvéső művészekre tér át, akiknek csak egy része véste bele nevét vagy jegyét az általuk készített verőtövekbe s akiknek egy része kiváló, sőt a görög éremvésők legelső sorába tartozó művész volt, míg mások csak ügyes munkások fokára emelkedtek. Első, időrend dolgában, Sosion, aki úgy az általa vésett elő- és hátlapok típusaiban, mint a betűformákban újításokat hozott be, őtöle ered a gyorsíramú négyesfogat típusa is. Esetleg Athénből eredő külső befolyások is irányíthaták művészetét. Kortársa és követője Sosionnak Eumenos, aki még a régibb stíl embere volt, de átvette az újabbat is; átmeneti stílus fejei mellett a négyesfogatai Sosiont utánozzák. Az EV jegyű mester Tudeer szerint bizonyosan különbözik Eumenostól. — Eukleidasnak, akit a virágzás kora ifjabb művészei közé számítanak, a művei Euainetos előtti időre vallanak. A bélyegek párosítása és a bélyeghibák megfigyelése e tekintetben biztos útmutatást nyújt a sorrend megállapítására. Euainetos a syracusaei bélyegvésők legnevezetesebbike. Nem tette rá valamennyi művére a névjelzését és a lassan haladó négyesfogatai részben újabb alkotások a gyorsíramúaknál. Syracusaeen kívül Katana és Kamarina meg Terina részére is dolgozott. Phrygillos művészetében több olyan vonás van, amely idegen külső befolyásra vall. Ezért vélte őt Furtwängler Athénben kiképzett kisázsiaiának, amit azonban szerzőnk nem hisz. Inkább Thurium és Terina némely pénzei árulnak el Phrygillossal rokon sajátosságokat és ezeknek Φ jegyét is vele hozza esetleges kapcsolatba a szerző. Euarchides hát-lapi bélyegei csakis Phrygillos fejeivel vannak párosítva. — Az ΕΥΘ jelzésű mester hát-lapi bélyegeit Akragas és Selinus pénzeivel hozzák kapcsolatba. — Kimont is eredetileg idegen földről ideszakadt művésznek nézte Evans, metapontumi működésének egyetlen vélt bizonyítékát azonban Tudeernek autopsián alapuló véleménymondása elenyészteti. Neapolist illetőleg hasonlóképp negatív ítéletet kapunk felőle. Syracusaei dekadrachmonjai stíláris okból régebbieknek látszanak a tetradrachmonjainál. A messanai pénzekben előforduló ΚΙΜΩΝ mesterjegyet Evanssal szemben szerzőnk egy más Kimonnak tulajdonítja. Ép így más mestert jelez a syracusaei mintát utánzó pun pénz K jegye. — Parme . . . idegenből szakadt Syracusaebe. Az IM jegyű művész úgy látszik sicíliai ember volt és Euainetos művészetének befolyása alatt állt. — Ezek a művészek tették rá nevüket vagy jegyüket a syracusaei pénzekre. Kivülük azonban van még egy sora azoknak, akik nem használtak semmiféle jegyet. Ezeknek letárgyalása után az idevágó syracusaei pénzeknek más sicíliai és egyéb veretekhez való viszonyáról, majd a syracusaei pénzekben levő női fej magyarázatáról (szerzőnk szerint Arethusa nimfa) olvasunk egy-egy fejezetet. Azután a mesterjegyes tetradrachmonok korát Head-del szemben, aki 406—347 közé helyezte, Tudeer 425—387 közé teszi; tehát Dionysios hagyott fel a tetradrachmonok veretésével. — A mellékelt képes táblákon megtaláljuk a tárgyalta típusokat, a szöveg utolsó lapjain pedig a táblák anyagának, úgyszintén a bélyegek párosításának táblázatát. A szerzőnek, aki a helsingforsi egyetem éremtárának vezetője, meleg köszönetet szavazunk e mélyjártú munkáért, — nemcsak a pozitív eredményekért, hanem az analitikus módszer tanulságaiért is, melylyel további numizmatikai kutatásokra is kiváló példát és útmutatást nyújt.

Leon Ruzicka: Barbarische republikanische Denare aus Rumänien. (Kül. leny. a Frankfurter Münzzeitung f. é. 150. sz.-ból.) Örömmel látjuk e füzetkében évek óta hangoztatott óhajunk teljesülésének első szerény jeleit, hogy a hazánkhoz délre és keletre eső szomszédos országokban is elkezdjék figyelemmel kísérni és feldolgozni a barbárpénzleleteket. Szerző itt gyűjteményének 12 barbárpénzét: római köztársasági denároknak csupa Romániában lelt utánpótlait ismerteti. Van köztük egy Dioscur-típusú, több bigatus és quadrigatus denár, egy Calpurnia, egy hibrid Calpurnia és egy hibrid Thoria-Papia családbeli denárnak bélelt barbár utánzata. A lelőhelyek ismeretlenek; csak annyit tud róluk a szerző, hogy Romániában lelték. Hisszük, hogy autentikus forrásból merítette idevágó információit. Azon nyilatkozata azonban, hogy „a legtöbb barbármívű köztársasági denár nem Magyarországon, hanem a dunai tartományokban (?) vagy Trákiában keletkezett“,

még további és mindenesetre biztos lelőhelyekre támaszkodó megokolást igényel. — Azt tudtommal senki sem állította, hogy a legtöbb efajta érem Magyarországon készült, viszont nagy apparátus lesz szükséges az efajta érmek összességének megállapításához, hogy ennek alapján a nagyobb rész fogalmát is helyesen kialakítsuk. — A szerző mindenesetre hasznos dolgot művelt, hogy megkezdte a hazájabeli barbárveretek közzétételét. Kíváncsi lennék, miként ezt már ismételt alkalommal kifejeztem bolgár, szerb és román numizmaták előtt az utóbbi években, hogy ezekben az országokban is komolyan hozzáfogjanak saját barbár numizmatikájuk kialakításához.

Leon Ruzicka. Unedierte Münzen von Kallatis aus meiner Sammlung. (Kül. leny. a Zeitschr. f. Numismatikból 1913 14. lap 8°) Szerzőnek román érmészek körében elismerést keltő görög éremgyűjteménye alig pár év alatt keletkezett. Egy leletből szerencsésen megszerzett éremcsoport Kallatisnak B. Pick művében fel nem sorolt pénzeit is tartalmazta, ezeket a kallatisbéli részint autonóm, részint császári, Nerótól Philippus p.-ig terjedő pénzeket ismerteti itt egy negyedminányi bronzsúlylyal és egy hatod minányi ólomsúlylyal együtt. Előbbi a fentemlített pénzekkel ugyanazon leletből való.

Alphonse de Witte: Catalogue des poinçons et matrices de musée de l'hotel des monnaies de Bruxelles. Bruxelles, J. Goemare, 1912. 8° VII + 344. l. — Szerző, az 1910. évi brüsszeli numizmatikai kongresszus elnöke régi és ismert nevű szakíró, vállalkozott rá a belga kormány megbízásából, hogy megírja a brüsszeli pénzverés 1841-ben keletkezett verőtő-gyűjteményének lajstromát. A bevezetésben a gyűjtemény rövid történetét kapjuk, ezt követi a lajstrom, a betűrendes tárgymutató s a tartalomjegyzék. — A legrégebbi darab Albert fhg. és Izabella fhg.-nő (1598—1621) $\frac{1}{4}$ ezüstforintja előlapjának verőtöve. — A pénzek, zsetonok és a „méreaux“ után a medáliáknak s az ötvös poncoknak lajstroma következik. Az 1794 utáni időbeli verőtövek közt is előbb a pénzek időrendben felsorolt verőtövei, ezután a medáliákéi következnek az egyes belga és idegen művészek szerint csoportosítva. A három Wienernek művei mindenesetre több magyar gyűjtőt érdekelnek; itt valószínű, hogy megközelítően teljes sorozatát találjuk műveiknek. A minták, ötvények és redukciók pecsétlők lajstroma zárja be a sort. — Mikor látjuk mi a körmöcbányai pénzverőben őrzött verőtő-gyűjtemény hivatalos lajstromát?

Adrien Blanchet: Recherches sur l'atelier monétaire de Bayonne (kül. leny. a Revue Num. 1913. évf.-ból.) Levéltári adatok gyűjteménye 1490-től 1770-ig. Tisztviselők és alkalmazottak névsora, az itt vert pénzek időrend szerinti felsorolása stb. A bayonnei verdéről az első feljegyzés 1455-ből való, 1837-ben végképen beszüntették működését.

Jelentés Debreczen sz. kir. város múzeumának 1912-dik évi működéséről és állapotáról. E füzetkéből, mely a múzeum összes gyűjteményeiről számol be, ezenkívül Macsról, a hortobágyi pásztorkészségekről s a hortobágyi porosháti ásatásokról is tartalmaz közleményeket Zoltai Lajos és Ecsedi István tollából, — itt csak az éremgyűjteményt illető részből kívánunk tudomást venni. A gyűjteményt hazafias adományok szép száma gazdagította pár száz darabbal. Ezekenkívül a hortobágyi Porosháton végzett ásatások is szolgáltatnak szaporulatot. Innen Hadrianus, Faustina, Antoninus Pius, Marcus Aurelius denárai kerültek elé, egyenkint a sírokból. Valamennyi nagyon kopott volt; a temetkezések tehát jóval későbbiek voltak a pénzeknél.

Ötvös Gábor.

Székesfehérvári kirándulásunk.

A társulat székesfehérvári kirándulása f. évi május 22 én útnapján kedvesen zajlott le és emlékezetes bizonyosága marad annak, hogy a tudomány és a komoly műkedvelés a vidámság közepette sem veszít tekintélyéből. Hangoztatnunk kell ez alkalommal társulati életünkben a kölcsönös érintkezés gyakoribb keresésének szükségességét, az ily alkalmak ugyanis nemcsak az egyének megismerkedésére jók, hanem főképpen azért üdvösek,

mert fokozottabban váltják ki a nézeteket és mert a kedélyesebb formák olykor még komoly kérdéseket is gyorsabban juttatnak megoldáshoz, éppen az őszinteség és közvetlenség révén. Ezt a szép alkalmat is többen mulasztották el olyanok, kik pedig nehézség nélkül velünk lehettek volna, mindazáltal, főképen a kedves feherváriak előzékenysége folytán, a társulat legsikerültebb kirándulásainak egyikévé lett ez a mostani. Budapestről jelen voltak: Ábrahám Vilmos, Faludi Géza dr., Gohl Ödön dr., Hámos Pál dr., Nuber Károly, Pfinn József, Szentgáli Károly, Varga Béla, Woiciechowszky Vilmos. A helybeliek közül: Hübner Károly, Philipp István, Wertheim Pál. Az ebéden megjelentek még: Lauschmann Gyula dr. megyei főorvos, Marosi Arnold cisterci r. tanár s a múzeum igazgatója, Márton Jakab, Schlamadinger Jenő dr. ügyész, Vértess József, de alkalmasszerűleg csatlakoztak hozzánk többen is a város társaséletének nevesebbjei közül.

A kirándulás lefolyása a következőképen esett meg: A reggeli gyorsvonattal borongós időben érkezünk Fehérvárra, hol a pályaudvaron a múzeum-egyesület tagjai vártak ránk Marosi Arnold múzeumi igazgatóval az élükön. A jóféle fogatokról, melyek itt reánk vártak, már ekkor következtethettünk a szíves látásra.

A Vörösmarthy-kör helyiségeiben elköltött vidám reggeli után útra keltünk és a program minden pontját akadálytalanul betarthattuk. Láttuk a szorgalommal egybegyűjtött és szeretettel gondozott fiatal múzeumot, mely mintaszerű példája annak, mily sokat mutathat fel egy ember is hozzáértéssel, szorgalommal. Még a legkritikusabb szem is őszinte csodálattal szemlélte a rendet és a nagy gondosságot, melylyel Marosi Arnold úr a múzeumot vezeti, ki szíves volt szakszerű magyarázatokkal végigkalauzolni a múzeumon. Wertheim Pál nagyarányú és 2000 darabra rúgó nagy terjedelme mellett is kiváló csinnal rendezett éremgyűjteményét, mely I. Napoleon emlékéreinek igen gazdag sorozatán kívül magában foglalja a modern magyar plakettek lehető legteljesebb sorozatát is, méltó meglepetéssel és elragadtatással szemléltük meg. Egybehangzóan ügyesnek találtuk az itt látott álló tárlókat is. A nagyszámú helybeli résztvevő társaságában elköltött ebéd idejére volt elegendő anyag, a fogások között, a megvitatásra, vidám eszmecsere. Majd az ebéd végeztével Szentgáli Károly mondott rövid, de őszinte köszönetet a fogadtatásért és szíves kalauzolásért. viszont a múzeum-egyesület nevében Lauschmann Gyula dr. megyei főorvos a m. numizmatikai társulatra ürítette poharát, egyben indítványozta, hogy a kirándulás emlékére érmet veressünk. Délután a ciszterciták házának stukkóit, templomuknak freskóit, sekrestyéjüknek szépen faragott mesteri berendezését szemléltük meg főt. Zala igazgató úr szíves magyarázata mellett, kinek e helyen is köszönetet mondunk magyaros vendégszeretetéért. Majd a Lukács-gyógytár faragott bútorait (barokk), a püspök-kertben levő feliratos köveket, azután Scheirich Antal kanonok, szemináriumi rektor szíves kalauzolásával a szemináriumi templom művészi freskóit (Maulpertsch), továbbá a székesegyház régi szerelvényeit néztük meg. Eközben az idő teljesen megváltozott és míg Budapesten zuhogott az eső, mi ragyogó napsugárban tettük meg sétánkat. Programmon kívül meglátogattuk Philipp tagtársunkat az ő művészi legénytanyáján, hol bár nem nagy arányú, de minden bírálaton felül állóan rendezett általános gyűjteményt láttunk. Tisztelt tagtársunk megrajzolt katalógusát nem felejtik el azok, akik látták. Kétségtelen, hogy bár a kirándulás tervezői nem ígértek sokat, mégis mindnyájan új tanulságokkal, hasznos tapasztalatokkal ültünk kocsira, hogy — a ciszterciták szöllejébe hajtassunk, élvén a szíves meghívással. Itt a házigazda tisztjét betöltő rendtagokon kívül Kárpáti Kelemen tankerületi kir. főigazgató kedves társaságát is élveztük. Hanem aztán itt a leghivatottabbak is letették a szakszerűséget és leleteket, patinát, letűnt időket feledve derűs mulatozással fejeztük be a mindenképen sikerült napot.

Szentgáli Károly.

Társulati élet.

Társulati VII. éremárverés. Április hó 2-án és 3-án rendeztük VII. éremárverésünket a társulati helyiségben. Az árverésre került 216 tétel közül azonban csak 67 tétel kelt el 207 kor 30 fillér árban s így az árverés nem mondható nagyon sikerültnek. — A következő árverést ez év őszén fogjuk rendezni. Erre az anyagot t. tagtársaink már most beküldhetik dr. Zimmermann Lajos társ. titkár címére (IV., Váci-utca 78—80).

Összejövetelünket a társulati helyiségben (VIII., Csepregy-utca 4. szám, II. em. 15. ajtó) a következő napokon rendezzük: 1913 július 10; augusztus 13; szeptember 11. és 25; október 9. és 30; november 13. és 27; december 11. és 30-án (kedden). Az összejövetel után társasvacsora van és pedig július 10-én és augusztus 13-án Gundel Károly (Wampetics-utóda) városligeti vendéglőjében, — egyébként Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56.)

Társulatunk könyvtárát és gyűjteményét utóbb a következők gyarapították: M. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium: Révai-lexikon I—VI. kötetét. Gróf Dessewffy Miklós: 20 katalogus és 2 folyóirat. Dr. Finály Gábor: 1 db plakett, 2 nyomtatvány, 1 térkép „Magyarország a rómaiak alatt“. Kürti Gyula: 1 nyomtatvány. Nuber F. Károly: 1 nyomtatvány. Varga Béla: 2 db robotbárca, 1 fénykép. Babics József: 1 bárca. Dr. Bodor Antal: 1 db plakett. G. J.: 1 római ezüstérem. Dr. Högyes Ferenc: 4 db saját készítményű galvanó-plakett. Wertheim Pál: 1 db plakett. — Fogadják az ajándékozók ez úton is a társulat hálás köszönetét.

Kivonat a társulat választmányának 1913 április 10-én tartott ülésén felvett jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen voltak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Szentgáli Károly és Varga Béla.

A választmány elhatározza, hogy Benedek Sándor vallás- és közoktatásügyi államtitkár úr Öméltóságának a Numizmatikai Közönyből tiszteletpéldányt küld. — A választmány elhatározza, hogy a Társulat bútorairól, könyvtáráról és gyűjteményéről leltárt készített. — Gyűjtemény őre előterjeszti a Székesfehérvárra rendezendő kirándulás részletes napirendjét. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Kolecsányi Lajos körjegyző*, Besztercsény.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Faludi Géza s. k., Varga Béla s. k.

Kivonat a társulat választmányának 1913 május 8-iki ülésében felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen voltak még: Babics József, Despinits Péter dr., Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Szentgáli Károly és Varga Béla.

A választmány tudomásul veszi a titkár jelentését arról, hogy a társulat küldöttségileg kereste fel Dessewffy Miklós gróf urat, hogy a tiszteletbeli elnökké történt megválasztásáról szóló jegyzőkönyvi kivonatot neki átadja. — A választmány köszönetet szavaz Ujhely Kálmán földbirtokosnak, aki 200 koronás alapítványt tett. — Baranya vármegye 3 évre meghosszabbította rendes tagságát. — Titkár jelentést tesz a társulati VII-ik éremárverés eredményéről, amelyre a társulat 26 korona 46 fillért fizetett rá. — A választmány köszönetet szavaz Dessewffy Miklós gróf tiszteletbeli elnök úrnak aki „Barbárpénzek“ című művének III-ik részéből 300 példányt ajándékozott a társulat tagjai részére. Ezek az előjegyzés sorrendjében küldetnek szét. — A társulat alapító tagjai sorába felvétel: *Ujhely Kálmán földbirtokos*, Budapest, VI., Andrásy-út 94.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: dr. Finály Gábor s. k., Varga Béla s. k.

Kivonat a választmánynak 1913. évi június hó 12-én tartott ülésén felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen voltak még: Finály Gábor dr., Faludi Géza dr., Lippay Károly, Szentgáli Károly és Varga Béla.

Titkár jelenti, hogy a társulat részére egy db $4\frac{1}{2}\%$ -os magyar földhitelintézeti záloglevelet vásárolt a még be nem fektetett alapítványi pénzekből. — Gyűjtemény őre jelentést tesz a Székesfehérvárra rendezett kirándulásról s annak kapcsán a választmány köszönetet szavaz Szentgáli Károly gyűjteményőrének a kirándulás rendezéseért, továbbá Marosi Arnold múzeumi igazgató úrnak, Wertheim Pál úrnak és Zalai Mihály ciszterciarendi házfőnök úrnak, ami velük levéltileg közlendő. — Titkár jelentést tesz a „Dessewffy Miklós gróf Barbárpénzei“ című mű III. részének szétküldéséről. Bemutatja Frigyes főherceg Őfensége és Fülöp szász-kóburg-gótai herceg Őfensége köszönőleveleit, amelyek Dessewffy Miklós gróf úrnak küldendőek meg. — A társulat rendes tagjai sorába felvétek: *Böhm Jenő* r. k. káplán, Jánoshalma; *Herczka Miksa* magánhivatalnok, Miskolc, Urak-utca 7. és *Schönwald Imre* aranyműves Budapest, IV., Deák Ferenc-utca 21.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Faludi Géza s. k. Lippay Károly s. k.

Inhalt.

Dr. Paul Harsányi: Ein Münzfund aus der Arpadenzeit. Angeblich der 2. Teil des Fundes von Bács. 1340 Münzen von Béla III. und Andreas II. — Mehrere inedita. — **Dr. Edmund Gohl:** Der röm. Münzfund von Nagyberki. 2611 St. Silbermünzen aus der Zeit von Vespasianus bis Claudius II, eventuel Constantin I. Viele, in Cohen nicht beschriebene neue Spezies resp. Varianten. — **Dr. Géza E. Gaspáretz:** Definition der Münzmetalle mittels Probersteines und Säuren. (III. Zusammengesetzte Metalle.) — **Johann Petrikovich:** Der Münzfund von Gerencsér. Ungarische und venezianische Dukaten des 14—15. Jahrh. — **Béla János:** Römische Münzen von Lozsád. — **Andreas Orosz:** Röm. Münzfunde aus dem Tale des Kis-Szamos. — **Dr. Edmund Gohl:** Gr. N. Dessewffys Barbarenmünzen-Atlas. — **Gabriel Ötvös:** Num. Literatur. — **Karl Szentgáli:** Unser Ausflug nach Székesfehérvár. — **Gesellschafts-Nachrichten.**

Sommaire.

Paul Harsányi dr. Trouvaille de monnaies hongroises de Béla III et André II (à Bács?). — **Edmond Gohl, dr.** Trouvaille de monnaies romaines à Nagyberki (Vespasien-Claudius II). — **Géza E. Gaspáretz, dr.** Definition des métaux au moyen de pierre de touche et d'acides. — **Jean Petrikovich, dr.** Trouvaille de ducats hongrois et vénitiens à Gerencsér. — **Béla János:** Monnaies romaines trouvées à Lozsád. — **André Orosz:** Monnaies romaines de la vallée du Kis-Szamos. — **E. Gohl:** L'atlas de monnaies barbares du comte Nicolas Dessewffy. — **Gabriel Ötvös:** Littérature. — **Charles Szentgáli:** Notre excursion à Székesfehérvár. — Nouvelles de la société num. hongroise.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Magyar robotjegyek.

Rövidség kedvéért használok e címet, mert az alábbi közlemény tartalmát csak akkor fődne a cím, ha „*robotjegyek és gazdasági bárcák*“ kifejezéssel élnék. Robotjegyekről ugyanis a szó szoros értelmében csak az 1848. évi IX. t.-cikk hatályát megelőző időkre nézve lehet szó, míg az alábbi sorozatban azt látjuk, hogy némely régi robotjegy a legújabb időkig használatban maradt, így — értesülesem szerint — a bucsúi, más gazdasági bárcák pedig későbbi időben készültek, végül a pénzértékre szóló gazdasági papirutalványok már ezen körülménynél fogva sem nevezhetők robotjegyeknek.

A robotjegyeket a teljesített munka fejében, mintegy elismervényképpen kapta a munka minőségéhez és mennyiségéhez mért milyenségben, a jobbágy, aki ezeket a jegyeket — sokszor madzagra fűzve, (erre valók a lyukak rajtuk) — eltette és az év végén számolt be velük az urasági tisztnek, ezekkel igazolván be, hogy a reáeső munkát valósággal teljesítette.

Robotjegyeinket több különböző szempontból vizsgálhatjuk és csoportosíthatjuk.

Egy részük néma, semmiféle feliratot nem visel, legföljebb számot. Részben címeres bárcák. Ilyen *némák* az alcsúthi, therezováczi, vukovári, a Viczay-féle és részben a nyitrai káptalani robotjegyek. *Latin* feliratot viselnek az illavai, ledniczi, zámolyi, zborói és részben a nyitrai káptalani robotbárcák. *Német* az uralkodóház holicsi és sasvári robotjegyeinek s a csepini és dárdaí utalványoknak felirata, a legtöbb azonban *magyar*; ilyenek a krassó-megyeiek, a győriek, a nagylévárdi, oroszlánkői, véghlesi robotjegyek a kassai közmunkabárcák s az alsópéli, murányaljai és szendelaki utalványok. Utóbbin oláh felirat is van.

A robotjegyeket használó uradalmak birtokosai közt találjuk az uralkodóházat, József főherceget, Coburg herceget, a győri püspököt, a győri és nyitrai káptalant, a Königssegg, Erdődy, Wenckheim, Eltz, Viczay, Lamberg, Aspremont, Zichy, Eszterházy, Majláth grófi családokat, a Szabó, Winkler, Joannovics, Fábry, Jankovich, Kiss, Adamovich, Szende, nagyobbára nemesi családokat.

Földrajzi szempontból Nyitra megyére Holics, Sasvár, Sarluska s a káptalani birtokok, Trencsénre Illava, Lednicz, Oroszlánkő, Győr megyére a püspöki és káptalani birtokok s a Viczay-féle bárcák, Krassó-Szörény vármegyére Forazest, Poganyest, Rumunyst és Szendelak, Horvát-Szlavonországra, Therezovác, Vukovár, Csepin, Verőcze jutnak. Egyes uradalmak továbbá Fejér, Vas, Pozsony, Zólyom, Sáros, Bars és Gömör megyékben is használtak robotjegyeket.

Kormeghatározás dolgában nagyobb részt hozzávető föltevésekre vagyunk utalva, amennyiben évszámot csakis a papirutalványok és bárcák és az 1879. évi véghlesi bárca viselnek. A zborói üveg bárcák, melyeket (Num. Közlöny V. 101. l.) az Aspremont grófok reckeimeí ágából származó János Gobert grófnak (1759—1819) tulajdonítottam, egyikei a legrégibb hazai robotjegyeknek. A holicsi és sasvári uradalmakat a Czobor grófoktól I. Ferencz német császár vásárolta meg; ezek a bárcák tehát ennél későbbiek, ellenben 1847-nél korábbiak, mert Leitzmann már ismeri őket. A ledniczi, vukovári, a Viczay-féle valószínűen hasonlóképpen körülbelül egy évszázad előtt voltak használatban. A dárdaí papirutalványokat 1811-ben nyomták. A három Krassó-szörénymegyei uradalom robotjegyeit a birtokos családok nemesi donatiója 1823, 1833 és 1834-gyel datálja visszafelé. A durvaműví vas-, vagy sárgaréz-pléhbárcák (Bucsú, Győr, Illava, Nyitra, Sarluska, Therezovác, Zámoly), amennyiben nem némák, részben latin, részben magyar feliratúak lévén, azt hiszem, hogy a nemzeti újjáéledés korszaka folyamán készültek. Hasonlóképpen ilyen átmeneti jellegűek a Königssegg-féle bárcák, melyeknek egyik faja régibb bárca átverésével készült, továbbá egyik fajta latin, másik magyar feliratú, végül van köztük címeres veretű, és van poncolt pléhbárca is. A LLK felirat, ha az illető családtag nevét és korát kikutathatjuk, további

támasztékot fog szolgáltatni Königsberg grófi robotjegyek korának megállapításához. A valószínűen illavai kéregpapir-bárcák 1826-tól 1837-ig vannak keltezve. A szabadságharc korából származnak az alsópéti és murányaljai papirutalványok; a szendelakiak, ha adataim helyesek, valamivel későbbiek, a verőczeit nem kaphattam szemem elé, a csepini papirutalványok osztrák értékre szólnak, ami visszafelé 1859-ig határolja korukat, végül legújabbaknak tartom az alcsúti, kassai (1850—1880) nagylévárdi és véghelesi (1879) bárcákat.

Értékegységet illetőleg vannak 2 vagy 1 napi, továbbá $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ napi munkáról szóló robotbárcák, 1-kros és 1-frtos gazdasági bárcák és 1 kr., 3 kr. (1 garas), 6 kr. (2 garas), 5 és 20 kr.-ra szóló papirutalványok.

A *munka mineműsége* szempontjából megkülönböztetünk kézi vagy gyalog nap-számról (Fuss-Robot, Handdienst) szóló bárcákat (sigillum manuale) és ígás robotról (Zug-Robot, Spanndienst) szólókat (sigillum iugale). Vannak aztán arató- és nyíró-bárcák is. A kézi robot jegye emberi kéz, vagy sarló, az ígás roboté pedig kerék. *Alakjuk* kerek, ovális, négyszögletes. illetve rézsútosan levágott sarkakkal nyolcoldalú, végül vannak háromszögletesek is. *Anyaguk*: sárgaréz, ón (Leitzmann szerint sasvári bárcák vannak ónból), réz; a pléhbárcák anyaga vas (néha horganyozott vas), olykor pedig sárgaréz. Egészen külön állanak a zborói, illetve makoviczai Aspremont-féle üvegbárcák és az alcsúti meg illavai (?) kéregpapirbárcák. *Teknika dolgában* ritkábbak a kétoldalú veretűek (Lednicz és a krassómegyeiek, továbbá Vukovár, Nagylévárd, Végheles). Egyoldalú veretűek a Viczay- és Königsberg-félék, a pléhbárcák pedig valamennyien poncolás útján készültek. Figyelemreméltók az itt-ott előforduló ellenjegyek (ovális, pontozott keretbe foglalt C betű a holicai és sasvári bárcákon, továbbá CE [Comes Eltz] ponc némely vukovári bárcán).

A robot-, közmunka- és gazdasági bárcák sorához csatoltan még egypár, lazábban idetartozó egyéb bárcát (vadászbárca stb.) is, abban a reményben, hogy a hazai modern gazdasági bárcák különböző csoportjaikkal anyagot fognak majd szolgáltatni egy további közleményben.

Most pedig az olvasó kényelmének érdekében *betűrendes sorozatban* nyújtom a bárcák tüzetes leírását.

I. Robotjegyek és gazdasági bárcák.

Alcsúth.

(Fejér vármegye. József főherceg uradalma.)

A) Kézirobot-bárca.

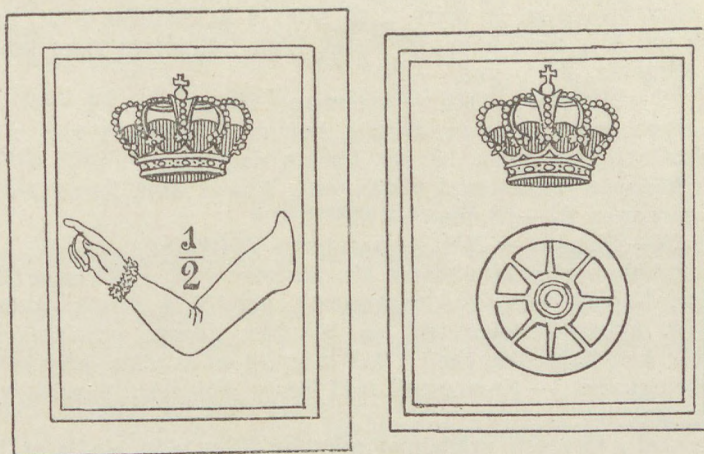
1. Kékeszöld papírlappal fődött kéregpapíron egyoldalú domború nyomással az alábbi fehéren hagyott ábrázolás: négyszögletes keretben főhercegi korona alatt egy könyökben kissé meghajlított, balfelé mutató emberi jobb kar, prémes szegélyű szoros ruhaujjban. A kar hajlása fölött az értékjelzés: $\frac{1}{2}$ ugyancsak fehéren hagyva. (A felső színes laptól részben különvált alsó kéregpapir-lap ugyanezen képeket viseli, előlapján domborúan, hát-lapján fordítva és homorúan.)

Négyszögletes kéregpapir; 58 mm. magas és 45 mm. széles. — NM. — N. K. V., 102. 1. 2. sz.

B) Ígásrobot-bárca.

2. Az előbbihez hasonló kéregpapir-bárca, azon különbséggel, hogy a korona alatt egy nyolcküllös kerék látható és értékjelzés nincs rajta, végül pedig, hogy a fehéres kéregpapírt nem fűdi (többé?) színes papírlap s így a képek egyszerű dombornyomásban emelkednek ki a színezetlen papírlapból.

Négyszögletes kéregpapir; 52 mm. magas, 42 mm. széles. — NM — N. K. V. 102. 1. 1. sz.

Alcsuthi kézi- és igásrobot-bárca.

Bucsu.

(Vas megye. Most Szabó Sándor gazdasága.)

3. Emberi jobb kézfej, alatta nagy írott T (vagy F) és B betűből álló monogramm, baloldalt pedig felülről lefelé olvasandó 8Z41. Mindez beponcolt, homorú jegyekkel, a felső balsarokban kis kerek lyuk.

Négyszet-alakú vágott lemez.

Réz. Oldalhossza 28 mm. — NM.

Úgy értesültem, hogy ma is használatos a nevezett gazdaságban, sőt egyébütt is, Vas megyében.

4. Balfelé fordulva álló ló. Alatta nagy írott T (vagy F) és B betűből álló monogramm. Baloldalt felülről lefelé olvasandó 3374. Mindez beponcolva, homorú jegyekkel. A felső balsarokban kis kerek lyuk.

Négyszögletes, vágott lemez.

Réz, 27 mm. magas, 26 mm. széles. — NM.

Mindkét fönti bárca hátlapján az előlapon beponcolt képek és írásjegyek domborúan és fordított irányban láthatók.

Forazest.

(Krassó-Szörény megye.)

5. Fönn ovális vonalkeretben: $\frac{1}{2}$ Kétoldalt lefelé irányuló inda-dísz. Középen kerek lyuk.

Hátlap: lenn nyílt korona alatt hasított pajzsban 1. aranymezőben kétfejű sas és kékszinű (heraldice) jobb felső sarok 2. kék mezőben horgonyra támaszkodva álló, sisakos, páncélos vitéz, oldalán karddal (heraldice) jobbra és aranyos (?) (heraldice) bal felső sarok. A címer fölött középen vonalkörrel szegélyezett, 4 mm. átmérőjű kerek lyuk. (A forazesti Winckler-család címere.) Körirat: FORAZESTI URADALOM.

a) Ezüstölt sárgaréz, 24 mm. — NM.

b) Sárgaréz, 24 mm. (Az ezüstözés talán lekopott.) — NM. — Neumann (Kupfermünzen) 2846. sz.

6. Előlapja olyan, mint az előbbi, hanem $\frac{1}{2}$ helyett $\frac{3}{4}$ és nagyobb. — Sima szegély. Hátlap: ugyanolyan címer, mint az előbbin, hanem a nyílt korona helyett foszlányok s e fölött piciny nyílt koronából féltessel kiemelkedő sisakos páncélos vitéz szemben, bal-

karján pajzsoszlop, mint sisakdísz. A pajzs felső széle s a sisakdísz közt, az érem közepén vonalkörrel szegélyezett $4\frac{1}{2}$ mm. átmérőjű kerek lyuk. Kétszeres sima szegély.

a) Ezüstölt sárgaréz, $27\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Sárgaréz, 17—28 mm. — NM. — Neumann 28461.

7. Előlapja olyan, mint az 5. sz. bárcáé, hanem $\frac{1}{2}$ helyett 1 van rajta és nagyobb. Hátlapja olyan, mint az 5. sz. bárcáé, hanem nagyobb.

Kerek érem, közepén vonalkörrel szegélyezett, 4 mm. átm. kerek lyukkal.

a) Ezüstölt sárgaréz, 27—28 mm. — NM.

b) Sárgaréz, 27—28 mm. — NM. — Neumann 28460. sz.

A forazesti uradalom régi birtokosa a kir. kincstár volt. Ettől szerezték meg Winkler Ferenc és testvére, Károly, bécsi vasárúgyárosok, akikről a birtok örököseikre szállott. A tulajdonjog 1879. évben kebeleztetett be. Winkler Ferenc pesti lakos nemes levele (forazesti előnévvel), kelt Persenbeugben 1823 aug. 14-én és a kir. könyvek LXIV. kötete 851. lapján van bejegyezve. — Forazestről lásd Pesty Frigyes: Krassó vármegye története II. k. 1. rész 168. l.

A Winkler-család a forazesti uradalmat mintegy 20 év előtt eladta gr. Bethlen András-nának (szül. Mocsonyi Livia) és a birtok mai napig a Bethlen grófi családnak.

A forazesti robotbárcák kivételre nézve hasonlóak és minden valószínűség szerint egyidejűek a rumunyesi és a poganyesti, szintén krassómezei uradalmak robotbárcáival.

Győr.

(I. Püspöki uradalmak.)

8. G P (győri püspökség) alatt S 1 (szántó-bárca, 1 napszám) kevésse lerészített sarkú, négyszögletes lemezbe beponcolva. Baloldalt kis kerek lyuk alatt □ négyszögletes lyuk. Sárgaréz, $39\frac{1}{2}$ mm. magas, 42 mm. széles. — NM.

9. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem csakis a felső balsarokban van — kis kerek — lyuk.

Sárgaréz, 38 mm. magas és széles. — NM.

10. G P alatt S $\frac{1}{2}$ (fél napszám) beponcolva egy négyszögletes lemezbe, melynek felső jobb sarkából jókora darab rézsútosan le van vágva. A felső balsarokban kerek lyuk. Sárgaréz, 31 mm. magas és 42 mm. széles. — NM.

11. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem baloldalt, fenn a kerek lyuk alatt négyszögletes lyukkal.

Sárgaréz, 40 mm. magas, $40\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

12. G P alatt S $\frac{1}{4}$ ($\frac{1}{4}$ napszám) beponcolva négyszögletes lemezbe, melynek jobb oldali felső és alsó sarkaiból jókora darabok vannak levágva rézsútosan. A bal felső sarokban kerek lyuk.

Sárgaréz, 39 mm. magas, $42\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

13. D J beponcolva, egy kevésse lerészített sarkú négyszögletes lemezbe. (Nyiróbárca.) Sárgaréz, 13 mm. magas, 20 mm. széles. — NM.

14. G P alatt G 1 (gyalog napszám) kerek vaslemezbe beponcolva. Fenn kis kerek lyuk mellett kis négyszögletes □ lyuk.

Vas, 37 mm. — NM.

15. G P alatt M I lerészített sarkú négyszögletes vaslemezbe beponcolva.

Vas, 38 mm. magas, 39 mm. széles. — NM.

16. G P alatt M $\frac{1}{2}$ beponcolva egy lerészített sarkú négyszögletes lemezbe.

Vas, 33 mm. magas, 34 mm. széles. — NM.

17. F P alatt M $\frac{1}{4}$ beponcolva egy lerészített sarkú, kissé hátrahajlított szélű négyszögletes lemezbe. Jobboldalt kis kerek lyuk.

Vas, $30\frac{1}{2}$ mm. magas, 31 mm. széles. — NM.

18. G P alatt $M \frac{1}{4}$ beponcolva egy lerészített sarkú négyszögletes lemezbe. A 4-es számjegy fönn nyílt alakú. A felső jobb sarokban kis kerek lyuk.

Vas, $30\frac{1}{2}$ mm. magas, 30 mm. széles. — NM.

19. Olyan, mint az előbbi, hanem a négyes számjegy fönn zárt és hegyes alakú. (Ilyen: 4.)

Vas, 30 mm. magas és széles. — NM.

II. Káptalani uradalmak.

20. G K (győri káptalan) alatt 2 beponcolva ovális vaslemezbe. Jobbra lenn kis kerek lyuk.

Vas-(pléh), 33 mm. magas, 39 mm. széles. — NM.

21. G K alatt 1 és ettől balra egy kör, beponcolva ovális lemezbe. Lenn jobbra kis kerek lyuk.

Vas, 32 mm. magas, 39 mm. széles. — NM.

22. G K alatt 1, beponcolva ovális lemezbe. Lenn, jobbra, kis kerek lyuk.

Vas, 33 mm. magas, $39\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

23. G és K közt $\frac{1}{2}$, a G alatt egy kör. Mindez ovális lemezbe beponcolva. Jobboldalt kis kerek lyuk.

Vas, 32 mm. magas, $39\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

24. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a kör nélkül.

Vas, 39 mm. magas, 39 mm. széles. — NM.

25. H és K közt $\frac{1}{4}$ beponcolva ovális lemezbe. Lenn jobbra kis kerek lyuk.

Vas, $32\frac{1}{2}$ mm. magas, $39\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

26. G K alatt 1 beponcolva egy lerészített sarkú négyszögletes vaslemezbe. Fönn középen kis kerek lyuk. — Horganyozva volt.

Vas, 31 mm. magas és $36\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

27. G és K közt $\frac{1}{2}$ beponcolva egy lerészített sarkú négyszögletes lemezbe. Fönn középen kis kerek lyuk. — Horganyozva volt.

Vas. 31 mm. magas, $36\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

28. G és K közt, kissé alább, $\frac{1}{4}$ beponcolva egy lerészített sarkú négyszögletes lemezbe. Fönn középen kis kerek lyuk. — Horganyozva volt.

Vas 32 mm. magas, $37\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

Holics.

(Nyitra vármegye.)

29. Német (birodalmi) császári korona alatt koronázatlan fejű kétfejű sas, mely kardot, kormánypálcával együtt és birodalmi almát tart karmaiban. A sasban, középen egy ovális vonalkeretben Z betű, mely derekán egy, két végén ellenkező irányban megtört vonalkával van áthúzva. (a. m. Zug-Robot.) Körirat: K. K. FAM. HERRSCHAFT HOLITSCHER ROBOT ZEICHEN vonalszegély.

Hátlapján az előlap homorú és fordított képe látható. Lemezből préselt kerek bárca.

Sárgaréz, 40 mm.

30. Ugyanilyen bárcán mintegy 6 mm. átm., beponcolt pontokból álló körben beponcolt C betű van beverve a sas balfeje fölött.

Sárgaréz, 40— $40\frac{1}{2}$ mm. — NM.

31. Olyan, mint az előbbi, hanem középen az ovális vonalkeretben F. olvasható. (a. m. Fuss-Robot.)

Sárgaréz, 35 mm.

32. A fönti bárca ugyanazon ponccal ellátva a sas balfején, mint amilyent a fönti 30. sz. érmen leírtam.

Sárgaréz, 35 mm. — NM.

33. Olyan, mint az előbbi 31. sz. érem, hanem kisebb és középen ovális vonal-keretben a fönti 2. és 4. sz. éremnél leírt c betűs ponc van beverve.

Sárgaréz, 30—31 mm. — NM.

(Középen, az ovális keretben eredetileg valószínű, hogy $\frac{1}{2}$ értékjelzés volt, amint ezt a hasonló sasvári bárcákon látjuk.)

A holicsei uradalmat régente a Czobor grófok bírták. Tőlük I. Ferencz német császár vásárolta meg s azóta az uralkodó család tulajdona.

Illava.

(Trencsén megye. A Königsseggrófi család birtoka.)

34. Középen, vonalkörben nyílt korona alatt két domborúan mintázott oroszlántól tartott ovális címerpajzsban arannyal szegélyezett piros rúták. (A Königsseggrófi címer, amely helyesen arany és piros hosszú rúták váltakozó soraiból áll.) A kép alatt vízszintes vonal, kis gyámmal. A szegélyen, körül: SIGILLUM * DOMINII * ILLAVA * | Lenn diszítmény. Keskeny füzér-szegély.

Hátlapja síma. Kerek lemez.

Sárgaréz, $29\frac{1}{4}$ —30 mm. — NM.

35. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem hátlapján egy esetleg régibb, átvert veretből maradt kép maradványai: sugaras napkorong alatt oltárféle emelvényen kisebb ovális (Königsseggrófi féle?) címerpajzs, a szelvényben LLK · Recézett szegély. Kerek lemez.

Sárgaréz, $28\frac{3}{4}$ — $30\frac{1}{2}$ mm. — NM.

36. Ugyanolyan, mint a föntiek előlapja. Hátlapja síma (egyik példányon az előlapi veret kissé átüt). — Nyolcoldalúra vágott lemez.

Sárgaréz, $30\frac{1}{2}$ mm. magas, $36\frac{1}{2}$ mm. széles. Illetve $30\frac{1}{2}$ mm. magas és 31 mm. széles NM.

37. A fönti illavai uradalmi bárcák középső (címeres) része — a vonalszegélylyel — kivágva. — Hátlapja síma. Kerek bárca.

Sárgaréz, 22 mm. — NM.

Az illavai uradalom a múlt század első felében a Königsseggrófok birtoka volt. Régebben a gr. Breuner-család bírta. A magyar indigenátust Breuner Miksa Lajos gróf nyerte el 1714 okt. 4., illetve nov. 20-án. Lásd a királyi könyvek XXX. k. 352. és 362. lapjain.

38. Hatküllős kerék, közepén tág tengelynyílással. Fölötte CXK. Mindez beponcolva. Az X fölött kis kerék lyuk. Hátlapján az előlapi kép negatív és domború másával. Kerek bárca, lemezből vágva. Igásrobot-bárca.

(CXK, hallomás szerint annyi mint Comes Xaver Königsseggrófi. Xavér gróf állítólag 1790 táján élt.)

Vas, $27\frac{1}{2}$ — $28\frac{1}{2}$ mm. közt. — NM.

39. Emberi kézfej, fölötte pedig CXK, beponcolva. A kéz a különböző példányokon különböző távolságban van a fölötte lévő betűktől. Az X fölött kis kerék lyuk.

Levágott sarkú, négyoldalú (tehát nyolcszögletes), vaslemezből kivágott bárca.

Vas, 26—31 mm. magas, 30—25 mm. széles különböző példányok. — NM.

40. Emberi kézfej körvonalai, fölötte K, még följebb egy kis kerék lyuk, két oldalán U és jobbfelé fordított nyílt korona beponcolva. Hátlapján az előlap negatív domború mása. Négyzetes vaslemez, alsó sarkai rézsútosan le vannak vágva.

Vas, 28 mm. magas, 20 mm. széles. — NM.

A fönti 3 bárca a Königsseggrófoknak úgy illavai, mint oroszlánkői (Vág-podhrágyi) uradalmában egyaránt volt használatban és valószínű, hogy későbbiek a fönt leírt sárgaréz-bárcáknál.

Illava (?)

41. Ovális keretben kilencágú koronával tetézt címert tart két oroszlán. A kép alatt vízszintes vonallal alkotott szelvényben díszítmény. (A címerképet kopott mivolta folytán nem lehet megkülönböztetni. Hátlapja sima; régi megfakult írással, tintával (18(3?)7 évszám van ráírva.

Egyoldalú, szintelen domború nyomású ovális bárca, megsárgult, eredetileg valószínűen fehér kéregpapirból.

Kéregpapir, 31 mm. magas és 28 mm. széles. — NM.

42. Ovális mezőben nyílt (?) koronával tetézt címert tart két oroszlán. A jobboldali oroszlán fölött a mezőben jobbra Z A (esetleg Z K vagy Z Z). A szelvényben díszítmény. Mindez szintelen domború nyomás.

Hátlapja sima; tintával, elfakult, régi írással 1828 van ráírva.

Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) megsárgult, eredetileg fehér kéregpapirbárca.

Kéregpapir, 35 mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

43. Egészen olyan, mint az előbbi bárca; a címer fölött nyílt korona van, a baloldali oroszlán fölött, a bal mezőben E G (esetleg E C), a jobb mezőben ellenben nincsenek betűk.

Hátlapja sima és régi, megfakult írással, tintával 1837 van ráírva. Lerészített sarkú, négyszögletes (tehát nyolcoldalú), szintelen dombornyomású bárca.

Kéregpapir, 34 mm. magas és 32 mm. széles. — NM.

44. Olyan, mint az előbbi, hanem a mezőben nincsenek betűk. Előlapjára régi, megfakult írással, tintával 1826, ez alá pedig 1828. évszám van írva.

Hátlapja sima.

Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú), szintelen dombornyomású bárca.

Kéregpapir. 34¹/₂ mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

45. Olyan, mint az előbbi, a címer fölött egészen világosan látható a nyílt korona. A mezőkben nincsenek betűk. Az előlapon 1818 (vagy 1838?) évszám, a színes hátlapra pedig 1837. évszám van írva tintával, régi, megfakult írással.

Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú), szintelen dombornyomású bárca.

Kéregpapir, 36 mm. magas, 31 mm. széles. — NM.

46. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem előlapján nincs évszám.

Sima hátlapján 1837. évszám van írva, régi, megfakult írással, tintával.

Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú), szintelen dombornyomású bárca.

Kéregpapir, 35 mm. magas, 34 mm. széles. — NM.

A fenti hat kéregpapir-bárcát ugyanazon helyről és ugyanazon egyéntől szerezte a m. nemz. múzeum, ahonnan az illavai és oroszlánkői sárgaré- és vasbárcákat. Összetartozásuk ennél fogva valószínű. Ehhez járul azon körülmény is, hogy a nevezett sárgaré- bárcákon a Königsberg-címert szintén két oroszlán tartja s a címer alatt, a szelvényben szintén díszítmény van és ovális keret övezi az egészet. Minthogy a címerképet a régi, megsárgult, megkopott, részben elrongyolódott kéregpapir-bárcákon nem lehet felismerni, csakis ily külső kapcsolatok révén állapíthatjuk meg bizonyos fokú valószínűséggel, hogy ezek a bárcák is csupán a Vág folyó által kettéválasztott illavai és oroszlánkői (podhrágyi) uradalmakban voltak használatban. Mostanáig is ugyanegy ládafiában, egymással összekeverve őrizték valamennyit.

A 42. és 43. sz. bárcákon lévő feliratok, egyesítve esetleg E G — Z K.-nak olvashatók. (E. Graf Zu Königsberg?)

Minthogy a robotjegyeket megfelelő munka végeztével azonnal kiosztották jobbágyoknak, az elszámolás azonban éppen e bárcák alapján mindig a polgári év végével történt, az évszámot bizonyára esetleges tévedések vagy visszaélések elkerülése céljából írták föl

a régibb bárcákra, amelyeket ily módon egyrészt kizárólag a megjelölt évre érvényesítettek, másrészt pedig a gazdasági tiszt sajátkezü kézírása védelmül szolgált esetleges hamisítványok becsempészése ellen is.

A fönti bárcák, évszámaik tanúsága szerint 1818-tól, illetve 1826-tól 1837-ig, de bizonyára már előbb is voltak forgalomban.

Ezeket a romlékony kéregpapir-bárcákat valószínű, hogy a hasonló kivitelű címerrel ellátott sárgaréz-bárcák előtt használták. Ezt abból következtetem, hogy minden feliratot nélkülöznek, illetve csak pár betűből álló feliratot viselnek, ellentétben a sárgaréz-bárcákkal, amelyek Illaván latin, Oroszlánkőn pedig magyar felirattal ékeskednek, továbbá alig lenne indokolható, hogy tartós, csinos veretű sárgaréz-bárcák után visszatérjenek a házilag gyártható, romlékony papírbárcákra. Végül alig tehetnők föl, hogy már 1818, illetve 1826 előtt Oroszlánkőn magyar feliratú bárcákat használtak volna akár a Breuner, akár a Königsegg grófi birtokosok idejében.

Lednicz.

(Trencsén megye. Az Erdődy grófi család uradalma.)

47. Két kéve; egyik fekszik, másik fel van állítva, mögöttük egy kerék. Kétoldalt egy-egy lefelé hajló íves vonal ábrázolja a talaj domborodását. A szelvényben — (rézsútosan levágott végekkel.) Körirat: SIGILLUM IVGALE ∞.

Hátlap: Búzató három kalászszal, mindkét oldalt 6—6 levéllel, talajban. Két oldalt, ívesen: DOMINII · LEDNICZ (így).

Mindkét lapon sugár irányában rovátkolt szegély.

Sárgaréz, 21—23, illetve 22—23 mm. — NM.

48. Kis domború hanton négy apró fűnemű közt két búzató, egy-egy kalászszal. A kalászok kifelé hajlanak. Köztük csúcsával balfelé fordított kis sarló lebeg közepén (nyelestül 7 mm. magas), körirat: SIGILLUM MANUALE.

Hátlapja azonos az előbbi éremével.

Mindkét lapon recézett szegély.

Sárgaréz, 23 mm. — NM.

49. Középen hegyével balfelé fordított, nyelestül 10 mm. magas sarló, s ebben, az érem középpontjában, egy pont. A sarló nyelének alsó vége gombos. Alatta vízszintes vonalkákkal és 5 apró fűneművel jelzett talaj. Körül: SIGILLUM MANUALE.

Hátlap: közepén, vízszintes sorokban: DOMINII | LEDNICZ. | A két sor közt, az érem középpontján pont. Az alsó sor kissé lefelé halad.

Mindkét lapon keskeny levélfüzért ábrázoló szegély. (A levelek hegyei az óramutató járásának irányát követik.)

Sárgaréz, 22 - 22½ mm. — NM.

50. Előlapja hasonló az előbbiéhez, hanem a sarló fölött, a mezőben ½ olvasható. A sarló nyelve kissé vastagabb és egy pont van rajta. A talajt ábrázoló vonalkák rajza is különbözők és 7 fű-növény van rajtuk. Körirat: SIGILLUM MANUALE. A betűk alatt két vékony ívonal húzódik. A 3 utolsó betűnél megjegyzendő, hogy az A csúcsa mellett balra, továbbá az L és E közt egy-egy pont látható

Hátlapja teljesen azonos és ugyanazon bélyeggel veretett, mint az előbbi éremé.

Mindkét lapon keskeny levélfüzért ábrázoló szegély. (A levelek hegyei az óramutató járásának megfelelő irányúak.)

Sárgaréz, 22—23 mm. — NM.

51. Fönn, középén: beponcolt. 2. Lenn: beponcolt D. L. A felső jobb sarokban kerek lyuk. Levágott sarkú, négyszögletes lemez. (Pléh.)

Vas, 36 mm. magas és 35 mm. széles. — NM.

(A D L-t ezelőtt Dominium Littava-nak magyarálták — (N. K. II. 100. 1.). — Minthogy azonban a hontmegyei Littava falu a hozóki uradalomhoz tartozik, melyet Mária Terézia ideje óta a pesti egyetem és az esztergomi papnevelő-intézet bírnak, Littavának pedig nincs tudtommal az uradalomban különösebb jelentősége, részemről a D L-t a Ledniczi uradalomra vonatkoztatom.

Nagylévárd.

(Pozsony megye. Gr. Wenckheim István birtoka.)

52. NAGY- | LÉVÁRDI | URADALOM. |

Hátlap: középén nagy 1. — Mindkét lapon pontozott szegély.

Réz, 24 mm. — Spitzer Mór gyűjt.

53. Előlapja olyan, mint az előbbié.

Hátlap: középén $\frac{1}{2}$. — Mindkét lapon pontozott szegély.

Réz, 20 mm. — Spitzer Mór gyűjt.

(Nagylévárd a Kollonich grófok birtoka volt. Leányágon házasság révén gr. Wenckheim Istvánra szállt a birtok.)

Nyitra.*

(Káptalani birtokok.)

I. Igásrobot-bárcák.

54. Lekerített sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt nyolcküllös kerék. (A kerék képe az előlapon domború.) A felső jobbsarokban az előlapon (homorúan) beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél (☘). (Ez a hátlapon domború.) Az alsó balsarokban szávalakú lyukasztás. Síma, domború (a hátlapon homorú) szegély.

Vas, 41.5 mm. magas és 47 mm. széles. — NM.

55. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt nyolcküllös kerék. (A kerék képe kisebb, mint az előbbin.) Az alsó balsarokban kerek lyuk. Szegélye nincs. Szélei kissé hátra vannak hajlítva.

Vas, 32 mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

56. Az előbbihez hasonló (ugyanazon ponccal készült), hanem valamivel kisebb.

Vas, 27 mm. magas, 27 mm. széles. — NM.

57. A két előbbihez hasonló, hanem kisebb ponccal készült.

Vas, 24 mm. magas, 25 mm. széles. — NM.

58. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt nyolcküllös kerék. (Ugyanazon ponccal készült, mint az 55. és 57. sz.) Szélei hátra vannak hajlítva, az alsó balsarokban kerek lyuk.

Vas, 29 mm. magas, 40 mm. széles. — NM.

II. Arató-bárcák.

59. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt sarló. (A sarló egyszerű vonallal van alakítva, képe az előlapon homorú, a hátlapon domború. Az előlapon a nyele lefelé, a felső vége balfelé van irányítva.) Az alsó jobbsarokban kerek lyuk. — Szélei hátra vannak hajlítva.

Vas, 22 mm. magas, 29 mm. széles. — NM.

* Lásd Num. Közlöny V. (1906) 46—48. 1.

60. Levágott sarkú háromszögletes lemezen beponcolt sarló. (A sarló kettős vonallal van alakítva, a 2 vonal közti rész ábrázolja tehát igazában a sarlót. Ez az előlapon domború, a hátlation homorú. Az előlapon a sarló nyele jobbfelé, csúcsa pedig lefelé van fordítva.) A felső sarokban kerek lyuk. — Szélei kissé hátra vannak hajlítva.

Vas, 17 mm. magas, 31·5 mm. széles, — NM.

III. Kézi (gyalog) robot-bárcák.

61. Kissé levágott sarkú négyszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. (A hátlation domborúan, mint jobbkéz látható.) E fölött homorúan beponcolt nagy D K — Sima domború (a hátlation homorú) szegély. — A D betűben szabálytalan lyuk.

Vas, 39·5 mm. magas, 40 mm. széles.

62. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. A felső jobbsarokban homorúan beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél (st). Ez ugyanazon ponccal veretett be, mint a fönti 54. sz. bárcán.) Az alsó balsarokban szívalakú lyuk. Domború (a hátlation homorú) szegély.

Vas, 36 mm. magas, 42 mm. széles. — NM.

63. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt emberi kéz. (Az előlapon domborúan, mint jobbkéz, a hátlation homorúan, mint balkéz tűnik föl.) A kéztől balra homorúan beponcolt nagy B. A felső jobbsarokban kerek lyuk. — Sima domború (a hátlation homorú) szegély.

Vas, 35 mm. magas, 41 mm. széles. — NM.

64. Levágott sarkú négyszögletes lemez felső részén homorú körvonalakkal beponcolt emberi jobbkéz, homorúan beponcolt C és Z betűk közt. A kéz alatt homorúan beponcolt I. Az alsó balsaroknál kerek lyuk. Szélei simák, szegélye nincs.

Vas, 30 mm. magas, 30·5 mm. széles. — NM.

65. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. (A hátlation domborúan mint jobbkéz tűnik föl.) Ettől balra, homorúan beponcolt $\frac{1}{4}$, jobbra pedig homorúan beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél. (Ugyanazon ponc, mint az 54. és a 62. számú bárcán.) A kéz fölött felfordított szívalakú lyuk. — Sima domború (a hátlation homorú) szegély.

Vas, 34 mm. magas, 61·5 mm. széles.

66. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobbkéz. Ettől balra homorúan beponcolt nagy B. A jobb sarokban kerek lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 56 mm. széles. — NM.

67. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobbkéz. A kéztől balra homorúan beponcolt nagy B. A jobbsarokban kerek lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 51 mm. széles. — NM.

68. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobbkéz, az ujjak végei rézsútosan lefelé és balfelé vannak fordítva. A balsarokban felfordítva és homorúan beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél. A jobbsarokban a kéz irányát követve, rézsútosan felfordítva, homorúan beponcolt $\frac{1}{4}$. A kéz fölött szívalakú lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 47 mm. széles. — NM.

A fönti bárcák készítésére használt poncokra nézve megjegyzem, hogy a kerékhez háromféle ponc, a sarlóhoz és a kézhez kétféle, s lóherlevélhez, az $\frac{1}{4}$ -hez, a B-hez s a szívalakú lyukasztáshoz pedig mindenütt ugyanazon ponc használtatott. A bárcákhoz használt lemezek szegélyezése is hasonló, úgy hogy már ezen alapon is azt mondhatjuk, hogy a fönt leírt bárcák — talán a 57. és 64. sz. alattiak kivételével — egyszerre és együtt készültek.

A D K és C Z pontok valószínűleg az egyes uradalmak vagy majorok gazdaságát vezető kasznárok vagy intézők neveinek kezdőbetűi lehetnek a B jegy vagy hasonló főtiszt nevét, vagy valamely major nevét jelzi, a lóherlevél végül vagy az uradalmi főtiszt címerképét (heraldikus lilomnak tekintve) ábrázolhatja, vagy pedig speciális gazdasági vonatkozású kép. — A B jegy esetleg a nyitrai káptalan berencsi uradalmára vonatkozik.

A fönti nyitrai robotjegyek a mult század első felében voltak használatban. Lásd Num. Közlöny V. k. 46—48. l.

Oroszlánkő.

(Trencsén megye. A Königsegg grófi család birtoka.)

69. Középen, vonalkörben nyílt korona alatt két (körvonalakkal és helyenkint árnyék-vonalakkal ábrázolt) oroszlántól tartott ovális címerpajzsban arannyal szegélyezett piros rúták. (A Königsegg grófi címer, amely helyesen arany és piros rúták váltakozó soraiból áll.) A jobboldali oroszlán farka és teste közt egy pont látható. A kép alatt vízszintes vonal, kis gyámmal. A szegélyen, körül: * OROSLÁNYKŐ URADALOMNAK BELJEGE (így!).

Hátlapja sima. — Nyolcoldalúra vágott lemez.

Sárgaréz, 34 mm. magas, 33 mm. széles. — NM.

70. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem 31 mm. magas, 32 mm. széles. — NM.

71. Ugyanolyan, mint az előbbinek előlapja, hanem hátlapján homorúan beponcolva egy írott nagy L betű. Kerek bárca.

Sárgaréz, 30—30 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

72. A fönti oroszlánkői uradalmi bárcák középső (címeres) része a vonalszegélylyel, kivágva. Hátlapja sima. Egyik példányon az előlap rajza átüt a hátlapon. Kerek bárca.

Sárgaréz. 22—22 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

Lásd még az illavai uradalom 38., 39. és 40. sz. bárcáit is, följebb, amelyeket az oroszlánkői uradalomban is használtak.

Az oroszlánkői uradalmat, úgyszintén az illavait is 1695-ben Breuner gróf vette meg a fiskustól, halála után pedig örököseire, a Königsegg grófokra szállt mindkét uradalom. Az 1830-as években Königsegg Ferencz gróf volt ezen uradalom birtokosa.

Poganyest.

(Krassó-Szörény. Hunyad megye.)

73. Fönn $\frac{1}{2}$, kartus-szerű keretben, melynek két oldala lefelé mint indadisz folytatódik. Ennek szárai közt középen, vonaldíszszel szegélyezett, 4 mm. átmérőjű kerek lyuk, ez alatt pedig ötágú nemesi korona alatt négyelt pajzsban: 1. kardos vitéz fél alakja szemben, 2. pelikán vagy hattyú j., 3. lombos fa, 4. kardos oroszlán j. (A poganyesti Joannovics-család címere.)

Hátlap: fönn és lenn ívesen: POGANYESTI | URADALOM | középen vonalkörrel szegélyezett 4 mm. átm. kerek lyuk.

Mindkét lapon vonalszegély.

Sárgaréz, 24 mm. — NM.

A poganyesti bárcák hasonlóak és körülbelül egyidejűek a velük azonos gyártású forazesti és rumunyesti bárcákkal. Valószínű ennél fogva, hogy 1, $\frac{3}{4}$ és $\frac{1}{4}$ napszámra szóló poganyesti bárcák is léteztek, bár ilyeneket még nem láttam.

A poganyesti uradalom régebben a kir. kincstár birtoka volt. I. Ferencz 1834 nov. 6-án Bécsben Joannovics Illyésnek és 5 gyermekének címeres levelet és adományt adott Poganyestre s a mult század 70-es éveiben, sőt körülbelül 1900-ig Poganyest még mindig a J.-család birtoka volt. Poganyest felől lásd Pesty Frigyes: Krassó vármegye története,

II. k. 2. r. 121. l. A p. Joannovics-család címeres levele a Királyi Könyvek LXVI. kötetének 159. és 163. lapjain van beiktatva. Említést érdemel, hogy remete-poganyesti előnévvel Sebastiani József pesti kereskedő nyert nemességet Bécsben 1838 jan. 4-én. (Lásd a Királyi Könyvek LXVI. kötetének 681. lapján.) A poganyesti robotbárcákat, amint egy krassómegyei birtokostól értesültem, már 1870 táján ismerték a vármegyében, egészen új, esetleg használatlan példányokban.

Ráczalmás. (?)

(Fejér megye. Jankovich-birtok.

74. Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) lemezbe beponcolva két (ponttal tetézett) I betű közt egy kézfej.

Bronz? (Sárgaréz?) Körülbelül $2\frac{1}{2}$ cm. magas és $4-4\frac{1}{2}$ cm. széles. — Nyitra vármegyei múzeum.

(Lelőhelye Ráczalmás.)

Rumunyst.

75. Fönn ovális vonalkeretben $\frac{1}{4}$, kétoldalt lefelé irányuló indadisz, középen vonalkörrel szegélyezett, 4 mm. átm. kerek lyuk.

Hátlap: hasított pajzsban 1. piros mezőben hármasszögletes zöld dombon méhkas; körülötte 8 méh szállong. 2. Kék mezőben kardot tartó oroszlán (heraldice jobbfelé). A pajzs fölött foszlányok s ezek fölött kis nyílt koronán fiait etető pelikán, fészében, mint sisakdisz. A sisak helyén, az érem közepén, 4 mm. átmérőjű vonalkörrel szegélyezett kerek lyuk. Körirat: RUMUNYESTI URADALOMÉ | (A címer a rumunysti Fábry-családé.)

a) Ezüstölt sárgaréz, 24 mm. — NM.

b) Sárgaréz, $23-23\frac{1}{2}$ mm. — NM. — Neumann (Kupfermünzen) 28485. sz.

76. Ugyanolyan, mint az előbbi érem, hanem előlapján $\frac{1}{4}$ helyett $\frac{1}{2}$ olvasható. — Mindkét lapon sima szegély.

Ezüstölt sárgaréz, 23 mm. — NM. — Neumann V. 28484. sz.

77. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az előlapon az ovális keretben $\frac{3}{4}$ olvasható. Mindkét lapon sima szegély.

a) Ezüstölt sárgaréz, $28-27\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Sárgaréz, $27\frac{1}{2}$ mm. — NM. — Neumann V. 28483. sz.

78. Ugyanolyan, mint az előbbi érmek, hanem az előlapon az ovális keretben I olvasható. Mindkét lapon sima szegély.

Ezüstölt sárgaréz $27-27\frac{1}{2}$ mm. — NM.

Neumann (Kupfermünzen) V. 28482. sz.

Rumunyst régebben kincstári birtok volt. 1833 február 21-én Fábry János nyert rá Bécsben kelt királyi adományt. Fábry János 1858 okt. 15-én meghalt és a birtokot családjára hagyta, amely azt most is bírja. Az uradalom területe 2651 hold. — Lásd: Pesty Frigyes i. h. II. k. 2. sz. 149. l. — A Fábry-család címerét lásd Siebmacher címeres könyvének 128. képes tábláján. A Fábry-család címeres levelét illetőleg lásd a Királyi Könyvek LXVI. kötetének 11. lapját. — Neumann József (Beschreibung der bekanntesten Kupfermünzen V. k. [1868] 6. l.) szerint a fönti rumunysti robotjegyek az 1848 előtti időből származnak.

Sarlókajsa.

(Azelőtt Sarluská. Nyitra megye. — A székhelyi (— 1794 óta gróf —) Majláth-család birtoka.)

79. Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) lemezbe poncolva M és S közt szembenéző ökörfej. A szarv közt kis kerek lyuk. — (Egész napi ígasrobot.)

Sárgaréz, $26\frac{1}{2}$ mm. magas és 40 mm. széles. — NM.

80. Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) lemezbe beponcolva M és S közt egy jobb kézfej. A kézfej helyén előbb szembenéző ökörfej volt beponcolva (mint az előbbi 78. sz. bárcán) és ennek nyomai világosan láthatók. A kéz fölött, kissé jobbra, kis kerek lyuk. (Egész napi kézi robot.)

Sárgaréz, 17 mm. magas és $33\frac{1}{2}$ mm. széles. — Nm.

81. Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) lemezbe beponcolva M és S közt jobb kézfej; e fölött kis kerek lyuk. — (Egész napi kézi robot.)

Sárgaréz, 27 mm. magas és 32 mm. széles. — NM.

82. Kevéssé levágott sarkú háromszögletes lemezbe beponcolva M és S közt egy jobb kézfej. Fönn kis kerek lyuk. — (Félnapi kézi robot.)

Sárgaréz, $27\frac{1}{2}$ mm. magas és lenn 32 mm. széles. — NM.

83. Lerészített sarkú négyszögletes (tehát nyolcoldalú) lemezbe beponcolva: fönn M, lenn S, köztük egy jobb kézfej. Az M fölött kis kerek lyuk. (Negyednapi kézi robot.)

Sárgaréz, $40\frac{1}{2}$ mm. magas, 18 mm. széles. — NM.

Sarluska (Nagy-Rippény közelében) az 1830-as években Berényi gróf birtoka volt.

Sasvár.

(Nyitra megye.)

84. Az osztrák házi korona alatt koronás fejű kétféjű sas, mely kardot kormány-pálcával együtt és országalmát tart karmaiban. Közepén, a sasban, nagy, ovális keretben, középen, görbített vonalkával áthúzott nagy Z betű (= Zug-robot), körül, az érem szélét követő felirat: * K. K. FAM. HERRSCHAFT SASSINER ROBOTH ZEICHEN. Vonalszegély.

Hátlapján az előlap homorú és fordított mása.

Lemezből préselt kerek bárca.

a) Sárgaréz, $41\frac{1}{2}$ —42 mm. — NM.

b) Ön. — Num. Zeitung 1847., 197. l. 84. sz. — Neumann V. 28486. sz.

85. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem körülbelül 6 mm. átm. (homorú) beponcolt pontokból álló körben homorúan beponcolt C betűből álló ellenjegy van fönn a sas bal-fejére ráponcolva.

Sárgaréz, 42 mm. — NM.

86. Mint az előbbi, hanem a Z helyett F (= Fuss-Robot) olvasható az ovális keretben és a felirat elején nincs rozetta. Ellenjegy sincs rajta.

a) Sárgaréz, $36\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Ön. — Num. Zeitung. 1847. 197. l. 85. sz. — Neumann V. 28487. sz.

87. Mint az előbbi, 84. sz., hanem középen, az ovális keretben $\frac{1}{2}$ olvasható és a felirat kezdetén nincsen rozetta.

a) Sárgaréz, 33— $32\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Ön. — Num. Zeitung (Leitzmann) 1847., 197. l. 86. sz. (Tévesen Rákóczi idejére teszi!) — Neumann V. 28488. sz.

(Valószínű, hogy ezen bárcafajnak egyes példányait szintén ellátták az ovális, pontozott keretbe foglalt C ellenjegygyel, azonban ilyen példányt még nem láttam.)

Ugyanígy ellenjegyek a holicsei uradalom bárcáin is találhatók. (L. fennebb)

A sasvári uradalom régebben a Czobor grófi család birtoka volt.

Therezovác.

(Verőcze megye. Jankovich Bésán Elemér uradalma.)

88. Lerészített sarkú négyzetes horganyozott vaspléh-lemez közepébe beponcolt $\frac{1}{2}$ jegy. A jobboldali felső sarokban kerek lyuk.

Vas, 30 mm. magas és széles. — NM. — N. K. III., 18. l. 1. sz.

89. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a beponcolt jegy ez: 1.

Vas, 30 mm. magas és széles. — NM. — N. K. III., 18. 1. 2. sz.

90. Kerek, horganyozott vaspléh-lemez, közepére beponcolt 1. jeggyel. Jobboldalt, fönnt kerek lyuk.

Vas, 29 mm. — NM. — N. K. III., 18. 1. 3. sz.

Véghles.

(Zólyom megye.)

91. Középen díszítményszerű vonalak és legendaszalag fölött az oroszán tart ötágú nemesi koronával tetézt pajszt, melyben zászlós kopját tartó vitéz áll szemben. Körül: NEMESKÉRI KISS MIKLÓS | Lenn: 1879.

Hátlap: középen nagy 1. Körül: VÉGHLESI URADALOM | HRINYOVA. |

Mindkét lapon vonalszegély.

Sárgaréz, 20 mm. — NM.

92. Középen díszítményszerű vonalak és viriliter aude feliratú legendaszalag fölött 2 oroszán tart nemesi ötágú címerrel tetézt pajszt, melyben zászlós kopját tartó vitéz áll szemben.

Körül: NEMESKÉRI KISS MIKLÓS | Lenn: 1879.

Hátlap: középen: 1 frt. Körül: VÉGHLESI URADALOM | * HRINYOVA * |

Mindkét lapon vonalszegély.

Pakfong, 30 mm. — NM.

(A véghlesi uradalom régebben Eszterházy herceg birtoka volt.)

Viczay.

93. Kerekpajzsú, négyrésű címer. Fönnt középen 7 pontú nyílt korona van beleékelve. A címer 1-ső és 4-ik mezejében a koronán, illetve inkább háromcsúcsú süvegen nyugvó (heraldikus) szárny, a 2-ik mezőben 2 pólya, a 3-ik mező pedig 5-ször van vízszintesen osztva. (A Viczay család címere.)

Sárgaréz, 27—26, illetve 28 mm. — NM.

(Loósi Viczay János Héderváry Katalint, H. Istvánnak, a család utolsó férfitagjának leányát nőül vevén, 1685-ben a H. családnak úgy a Dunántúlban, mint Szlavóniában lévő óriási jószágai a Viczay grófokra szálltak. A V.-család férfiága 1873 dec. 23-án halt ki V. Héder gróffal. Loósi és Héderváry Viczay Jób Keresztély báró 1723 május 14-én nyert grófságot. L. a Kir. Könyvek XXXIV. k. 214. 1.)

Vukovár.

(Szerém megye. Az Eltz grófi család uradalma.)

94. Babérkoszorúban, vízszintes vonallal kettéosztott kerek mező felső részében (heraldice) jobbfelé fordult kétfarkú oroszán fél alakja. (Eltz-címer.) A koszorú levelei bogyókkal váltakoznak. (Baloldalt 11, jobboldalt pedig 9 bogyó van. A koszorú felső baloldali utolsó levele a jobboldali utolsó levél fölé hajlik. A koszorú lenn szalagsokorral van megkötve, melynek mindkét hurokja meredeken és összelapítva rézsűt fölfelé irányul, a két szára pedig majdnem függőlegesen lefelé függ. — Vonalszegély.

Hátlap: levélfüzéres szegélyben, középen 1. Mindkét szám szélétben húzódik. A 4 mellett balra a mezőben egy vízszintesen terjedő, kissé görbe vonal.

Sárgaréz, 24¹/₂—24 mm. — NM. — Unger 4667. — Neumann 28491. — Appel 37291

95. Előbbinek bélyegváltozata. A koszorú nagyrészt kettős s az előbbi érmen levőkné. kisebb levelekből áll; úgy baloldalt, mint jobboldalt is 10—10 bogyó van a levelek közt.

Fönn a baloldali 2 utolsó duplalevél a jobboldaliaknál kissé fönebb áll. A szalagcsokor baloldali hurokja szűken összelapított, a jobboldali szélesen széthúzott és háromszög alakú. Hátlapja azonos bélyegű az előbbi éremével.

Sárgaréz, 24 mm. — NM.

96. A 81. sz. érem bélyegváltozata. A koszorú nagyrészt dupla levelekből áll. Fönn a koszorú végső levelei kettős levelek és egyirányban egymással szemben állva, majdnem érintik egymást. Lenn a szalagcsokor hurokjai szélesen szét vannak húzva s a jobboldali hurok magasabban áll a másiknál, ezenkívül felső szakasza homorúan behorpadt. Baloldalt 12, jobboldalt 10 bogyó van a koszorú levelei közt. A levelek jóval kisebbek, mint az előbbi érmen levők. A hátlapon a számok szabályosak, az 1 baloldali alsó vonala s a 4 hurokja nem terjednek annyira szétében balra s a füzéres szegély levelei is szebbek és sűrűbbek.

a) Sárga bronz, 23 mm. — NM.

b) Vörösréz, vagy vörhenyes bronz, 23 mm. — NM.

97. Előlapja a 95. sz. éremével azonos, hátlapja pedig a 96. sz. éremével. Előlapján az oroszlán alatti szelvényben C E monogrammos ponc van beütve. A ponc kerek, de jobboldalt függőleges vonallal van határolva, a betűk domborúak. (C. E. = Comes Eltz.)

Sárgaréz, 23 mm. — NM.

98. Előlapja azonos a 94. sz. éremével, hátlapja pedig a 96—97. sz. éremével.

Vörösréz (vagy vörös bronz), 24 mm. — NM.

99. Előbbiek bélyegváltozata. A koszorú nagylevelű, vegyes levelekből áll, mint a 94. sz. érmen lévő. Fönn a baloldali utolsó levél a jobboldali fölé hajlik. A koszorú mindkét oldalán 11—11 bogyó van a levelek közt. A szalagcsokor mindkét hurokja kevésbé öblös és rézsútosan oldalvást irányul. Hátlapján a levélfüzér levelei igen satnyák. Az 1 szám lenn balra volutával, jobbra pedig merészen oldalvást irányuló vonallal végződik. A 4 szárának alján jobbra fölfelé irányuló horog van.

Sárgaréz, $24\frac{1}{2}$ —24 mm. — NM.

Régebben a vukovári uradalom bárcáit a Prandau bárók birtokát alkotó valpói (Verőcze m.) uradalomnak tulajdonították. (V. ö. Appel 3729. sz.)

100. Mint az előbbiek, hanem hátlapján $\frac{1}{2}$ értékjelzés.

Sárgaréz.

Neumann V. 28490. sz. — Leitzmann: Num. Zeitung 1847 197. l. 88. sz.) (Valpónak tulajdonítja és Rákóczi idejébe teszi; — mindkettő téves.)

Zámoly.

(Fejér megye.)

101. C F (monogramm) L¹ beponcolva. (Comes Franciscus Lamberg és 1 = 1 nap-szám.) Fönn középen és a jobbsarokban egy-egy kerek lyuk.

Levágott sarkú négyszögletes lemez.

Vas (horganyozott), 30 mm. magas és $29\frac{1}{2}$ mm. széles. — N. K. II. 100. l. 1. sz.

102. C F (monogramm) L² beponcolva. (Két napszám.) Fönn középen kerek lyuk.

Levágott sarkú négyszögletes lemez.

Vas (horganyozott), 32 mm. magas és $33\frac{1}{2}$ mm. széles. — N. M. — NK. II. 100. l. 2. sz.

103. F · L · | Z | 2 | beponcolva. (Franciscus Lamberg, Zámoly. Két napszám.)

Kerek lemez.

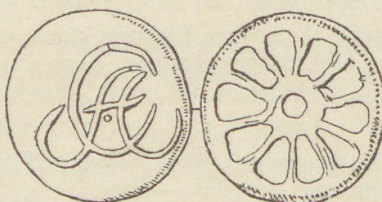
Vas, horganyozás maradványaival. 36 mm. — NM. — N. K. II. 100. l. 3. sz.

Zboró.

(Sáros megye. Zboró a makoviczi nagy uradalom feje volt. — Aspremont gróf uradalmának üveg robotjegyei.)

A Numizmatikai Közlöny V. kötetének 101. s következő lapjain már egyszer tárgyaltam gróf Aspremont zborói uradalmának akkoriban elég ritka üveg robotbárcáit. Azóta több száz példányt találtak ott, ama vidéken s így módomban volt vagy kétszáz darab közül kiválogatni a m. nemzeti múzeum éremtári A-osztálya részére egy eddig páratlanul álló sorozatot, mely nemcsak különböző színű, hanem az egyes színekben különböző árnyalatú darabokat is tartalmaz, azonfölül pedig a N. K. V. k. 101. lapon közölt képeken ábrázolt két monogrammon kívül még két más monogrammot, végül az egész darabokon kívül már eredetileg felezett (meleg állapotban kettévágott, nem pedig kettétört) darabokat is tartalmaz.

E gazdag sorozatról kívánok itt rövid áttekintést nyújtani olvasóinknak.

I. Igásrobot-bárcák. (N. K. V. 101. 1. 1. kép.)

C A monogramm (Comes Aspremont), az A szárai közt ponttal.

Hátlap: kerék.

Kerek üvegbárcák; átm. $25-26\frac{1}{2}$ mm. — Átlagos vastagságuk 7 mm.

104. Gyöngén kékes tengervízszín.

105. Gyöngén zöldes tengervízszín.

106. Olaj-zöld (középarnyalatú). A monogrammban nincs pont.

107. Kobaltkék (különböző árnyalatú).

108. Ugyanilyen, de a monogrammban nincs pont.

109. Világos borsárga.

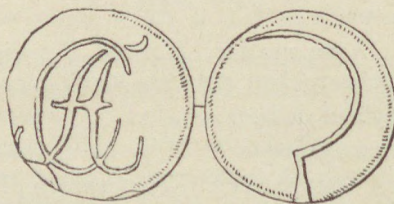
110. Sötétebb borsárga.

111. Vörhenyes barna (égetett sziena színű), különböző árnyalatú.

112. Ugyanilyen, de a monogrammban nincs pont.

113. Egészen sötétbarna, átlátszatlan !!! üveg.

114. Ugyanilyen, de a monogrammban nincs pont.

II. Kézirobot-bárcák. (N. K. V. 101. 1. 2. kép.)

Magasabb C A monogramm, pont nélkül az A szárai közt.

Hátlap: sarló.

Kerek üvegbárcák. Méreteik azonosak a föntiekével.

115. Színtelen átlátszó üveg.
116. Színtelen, de egészen homályos, 8 mm. vastag.
117. Ugyanilyen, de csak 4 mm. vastag.
118. Ugyanilyen, de normális (6—7 mm.) vastag.
119. Erős árnyalatú zöldes tengervízszín.
120. Világos (sárgás) zöld.
121. Zöld (középárnyalatú).
122. Kékeszöld (középárnyalatú).
123. Kobaltkék (különböző árnyalatú).
124. Ultramarinkék (középárnyalatú).
125. Vörhenyesbarna (égetett sziena színű) különböző árnyalatban.

III. Felezett kézirobot-bárcák.

(Valamennyi melegen van vágva, nem pedig törve; előlapjukon a sarló nyele és pengéjének nagyrésze (jobboldala), hátlapjukon a monogrammnak jobboldali fele látható.)

Különböző monogrammaik szerint három csoportba oszthatók:

a) *A monogramm azonos a N. K. V. 101. l. 1. képen lévő monogrammal.*

126. Kékeszöld (középárnyalatú, kissé halvány).

127. Kékeszöld (sötétebb árnyalatú, intenzív színű).

b) *A monogrammban az A betű két szára fönnt összeér, az A betű derekát keresztező vízszintes vonal kurta és balfelől nem ér az A baloldali fölmenő száráig. A C betű felső vége (végpontja) mellett jobbra egy rézsútosan jobbfelé és fölfelé irányuló vessző van. Az A s a C alsó szárai meredeken és majdnem párhuzamosan irányulnak fölfelé.*

128. Majdnem színtelen, átlátszó üveg (igen kevésbé zöldes árnyalattal).

129. Hasonló, de homályos.

130. Kékeszöld (közép árnyalatú).

131. Borsárga (középárnyalatú).

132. Vörhenyesbarna (középárnyalatú) (égetett sziena színű).

c) *A monogrammban az A betű két szára fönnt nem érinti egymást, amennyiben a jobb szár sokkal rövidebb és legalább 2 milliméterrel a csúcs alatt végződik. A C betű felső vége alatt mintegy 2 milliméterrel alább, egy jobbra és fölfelé irányuló vessző van a mezőben. Lenn jobbra az A és a C alsó végei kevésbé meredeken irányulnak fölfelé, mint a N. K. idézett 1—2. képein.*

133. Zöldes tengervíz szín.

134. Zöld (középárnyalatú).

135. Kékeszöld (középárnyalatú).

136. Kobaltkék (különböző árnyalatú).

A monogrammok négyféle változata a gyártott robotbárcák nagy mennyiségét bizonyítja, azonfölül esetleg az uradalom területén fönnállott több üveghutának e bárcák gyártásában való részesedéséről is tanuskodik. Ugyanis a felezett darabok egyik monogrammjá csakis zöld, a másik csakis zöld és kék színekben fordult elő az átvizsgált bárcák nagy tömegében. — A Num. Közlöny V. k. 101. lapján bővebben kifejtettem e bárcák korára (1790—1810 tája), úgyszintén készítési helyére (sztebniki üveghuta) vonatkozó fölfevéseimet, amelyeket itt fölöslegesen tartok ismételni.

* * *

Erdély.

137. A Hermann Antal által szerkesztett Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn VI. k. (1902) 4—5. füzetének 67—68. lapjain Treichel Sándor porosz birtokos és ethnológus tollából „Robotmarken aus Siebenbürgen“ című közlemény jelent meg. Ebben,

az egyes darabok tüzetesebb leírása nélkül elmondja szerző, hogy a Der Sammler (Berlin, 1887, IX. évf. 1. sz.) folyóiratban L. Clericus erdélyi robotbárcákat tett közzé. Ezek, úgy mond, nagyobbak a nagyobbfajta levélbélyegnél és kisebbek az 1848/9. évi csehországi 1 kr.-os papírpénzjegyeknél és piros festékekkel vannak hosszú fehér papírsávokra nyomtatva. Szerző öt fajtát bír ezekből, úgymint egy 4 krajcárosat, két 2 krajcárosat és két jelzés nélküli (1 krajcáros?) fajtát. Hármon egy körbe foglalt ökörfej, kettőn pedig kéz van. (Igás- és kézirobot-jegyek.) Szerző a sarokdíszítmények elemeiből azt következteti, hogy a bécsi állami nyomdában nyomták e jegyeket. Mindkét (igás és kézi) fajta robotjegyből egy-egy darabnak egyik fele függélyes vonalakkal árnyékolva van. Szerző ezeket éjjeli munkára vonatkoztatja. Clericus L. 1892-ben meghalt és papírpénzgyűjteményét a berlini porosz kir. államnyomda igazgatója vásárolta meg. Innét tehát esetleg még pontosabb leírásokat is remélhetünk. Egyelőre nem mondhatok ítéletet még afölött sem, vajjon valóban Erdélyben voltak-e használatban az említett robotjegyek?

II. Gazdasági papírpénzek (utalványok) és munka-elismervények.

Alsó-Pél.

(Bars megye.)

138. Fönn ovális keretben: 6 Kr Ettől jobbra: — SZÁM. Alább: AZ AZ HAT KRAITZÁR EZÜST PÉNZ MELLEKET | GRÓF ZICHY LÁSZLÓ | | GAZDASÁGI PÉNZTÁRA EZEN JEGYÉRT AZONNAL KI FIZET | ALSÓ PÉL BEN MÁRTIUS 15 NAPJÁN | 849 | Szegélyül hullámos díszítmény szolgál, négy sarokdíszítménnyel. — (A feliratok a nagyobb kezdőbetűk kivételével nem nagybetűkkel, hanem rendes kisbetűkkel vannak nyomtatva.)

Négyszögletes halványsárga papír, fekete nyomás.

Körülbelül 76 mm. magas és 94 mm. széles. — Aradi múzeum. — NM.

Csepín.

(Verőcze megye. Adamovich-birtok volt.)

139. Volutás, fönn középen kissé magasabb díszítménykeret, mely 43—45 mm. magas, 77 mm. széles. Lenn középen a keretbe 20 értékjelzés van beleillesztve. A négyszögletes mezőben e felirat: ANWEISUNG | AUF | ZWANZIG KREUZER ÖST. WÄHRG. | FÜR VERDIENTEN TAGLOHN | BEI DER CSEPINER HERRSCHAFTS-CASSA.

Vastag zöld papír, fekete nyomással. Hátlapja üres. 53¹/₂ mm. magas és 94 mm. széles. — NM.

140. Volutás elemekből álló, 75 mm. széles, 41 mm. magas (az előbbtől egészen különböző) négyszögletes díszítmény-keret, melynek alsó részébe középen 2 kimagasló díszítmény közt nagy 5 értékjelzés van becsatolva. A mezőben: ANWEISUNG | AUF | FÜNF KREUZER ÖST. WÄHRG. | FÜR VERDIENTEN TAGLOHN | BEI DER CSEPINER HERRSCHAFTS-CASSA.

Vastag sárga papír, fekete nyomással. Hátlapja üres.

Négyszögletes, 51 mm. magas, 94 mm. széles. — NM.

Dárda.

(Baranya megye. Eszterházy grófi birtok.)

141. 80 mm. széles és 53 mm. magas keret, mely szélitiben 12-szer, magasságában 8-szor ismétlődő négyszögletes, s a rozettás sarokrészeket kivéve, palmettákat tartalmazó tagokból van összeállítva. A keret maga 6 mm. széles. A mezőben e felirat: Gilt | Sedjs — Hat |

das ijt: | 6 Kreuzer VI. | Ez alatt kétoldalt: ANNO és 1811 közt 16 mm. széles és 13 mm. magas vonalnégyszögben jobbfelé néző skorpió és halak (naptári jegy).

Hátlap: 51 mm. széles és 72 mm. magas, négyszögletes, 2 mm. széles kettős vonal-keretben — (a külső vonal vastagabb) — e felirat:

Zahlbar
In der Gräflich-Herrschaflichen
Rentamts-Kasse zu Darda.

Lenn középen 22 mm. magas és 18 mm. széles ovális vonalkeretben: grófi korona alatt szívalakú pajzsban kardot és virágot (?) tartó oroszlán. Kétoldalt egy-egy 20 mm. széles és 17 mm. magas ovális vonalkeretben, balra BCE, jobbra JCE monogrammm. (A birtokos grófok neveinek kezdőbetűi.)

Fehér, ||| sávós szövetű (merített) papir, fekete nyomással. Négyszögletes, 57—58 mm. magas, illetve 81—83 mm. széles. — NM. (Mindkét példánynak t. i. baloldali széle az előlapi keret baloldalának egy részével együtt hiányzik. (Tépve van.)

Kassa.

142. Meanderdíszű szegély, mindegyik sarokban □ mezőben 8-ágú csillaggal, a belső sarkakat pedig egy-egy háromszögletes, díszítményes rész tölti ki. A fönti szegélylyel határolt mező vízszintesen van vonalozva, középen fekete kartusban — melyet kétoldalt indadísz vesz körül fehér betűkkel: JEGY; alább, fekete betűkkel: EGY NAPI KÉZI KÖZMUNKARÓL. | Kelt KASSÁN 9/6. (ez tintával van beírva) 1850. | Rózsay mp. (nyomtatott autogramm), fönn középen, kissé sűrített vonalzású alapon, 1855. (folyószám). Baloldalt vízszintes vonal fölött mm. (tintával beírva), jobboldalt vízszintes vonal fölött 215/a (tintával beírva) SZÁM: | A mező alsó részében a vonalzott alapnyomásban fehér körvonalú nagy betűkkel: KASSA O |

Hátlapjának közepén négy, csillagalakúan egymásra tett szerszám: pöröly, ásó, kapa, csákány.

Kissé kékes, vízszintesen recézett erős papir, fekete nyomással. 53 mm. magas és 83—84 mm. széles. — NM.

143. Díszes keret, mely fönt és lent sűrűn harántul keresztben recézett hosszúkás mezőkből és rézsútos, egymást derékszögben metsző vonalakból álló sarokrészekből, megheraldikus lilomokhoz hasonló oldalrészekből áll. A szegélylyel övezett mező sűrű harántvonalakkal van alapozva, melyből azonban fehérén ki vannak hagyva a kartus körülötte díszítmények és alább nagy betűkkel: KASSA — E mezőben, fönn, sűrűn keresztveződő vonalakkal alapozott ovális kartusban fehér betűkkel: JEGY, ettől kétoldalt vízszintes vonal. Baloldalt ¹²⁰/₁₁₁ (tintával beírva), jobboldalt: SZÁM | Alább: EGY NAPI KÉZI KÖZMUNKARÓL. | Kelt KASSÁN 7/7 (ez tintával van beírva) 1851. | II (tintával beírva), Rózsay mp. (autogramm-nyomás) 2 (tintával beírva).

Hátlap, tintával ráírva: Zwei Tag (német betűkkel) | 7/7 851 | Rózsay mp. | Fis (?) mp. |

Zöld nyomás fehér fénytelen papíron. — 62 mm. magas és 99—100 mm. széles. — NM.

144. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a JEGY-től balra gót betűkkel m/v és a SZÁM alatt (jobboldalt) 67/a (tintával beírva). A keltezés 10/7 szintén tintával beírva) a nyomtatott évszám pedig 1854. A Rózsay mp. autogramm után semmi sincs beírva.

Hátlapján öt szerszám (pöröly, keskeny kapa, csákány, széles kapa és ásó keresztbe téve egymáson).

Az előlapon rózsaszínű, a hátlapon fekete nyomás, fehér fénytelen papíron. — 62 mm. magas és 97 mm. széles. — NM.

145. Egyszerű négyszögletes szegély, mely kívülről befelé a következő tagokból áll: vékony vonal, vastag vonal, vékony vonal, vastag és vékony vonalból álló kétszeres, aprón fogazott vonal, aztán vastag és vékony vonal. A fönti kerettel szegélyezett négyszögletes mező a keret nagyrészenek területével együtt irányú sűrű fekete harántvonalakkal van alapozva, melyből középen nagy fehér (jobbaldalt feketén árnyékolt) betűkkel KASSA van kihagyva. — A mezőben fönn középen két vízszintes vonal közt foszlányos szélű, díszes kartusban J E G Y, baloldalt K/k (tintával beírva), jobbaldalt: SzÁM. | 48/a (ez tintával van beírva). — Alább: EGY NAPI KÉZI KÖZMUNKÁRÓL | KELT KASSÁN 14/5 | tintával beírva) 1858 (az utolsó számjegy tintával van beírva) | Rózsay mp. (autogrammnymás). Lenn balra, a szegélyen kívül: Lith. Anstalt d. J. Zabraczky.

Hátlapján balfelé irányuló emberi kar, mely csákányt tart.

Az előlapon kék, a hátlapon fekete nyomás. 68—67 mm. magas és 109—108 mm. széles. — NM.

146. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a fekete harántvonalakkal való alapozás (és a nagy KASSA felirat) nélkül. Fönn balra F/k (beírva, tintával) jobbra, a SzÁM alatt: 151/6 (tintával beírva). A keltezés 23/9 (tintával beírva) 1864 (az utolsó számjegy tintával van beírva). — A JEGY alatt 108 tintával beírva. Lent nincs nyomdai jegy. Az aláírás manupropriája lenn a szegélyen kívül is folytatódik.

Hátlapja ugyanolyan, mint az előbbié.

Mindkét lapján kék nyomás, fénytelen fehér papíron. — 62 mm. magas és 98 mm. széles. — NM.

147. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a JEGY-re 56., balra ettől k/k van írva tintával, a SzÁM alá pedig 195 van írva tintával. A keltezés: 29/7 (tintával beírva) 1868 (az utolsó számjegy tintával van beírva).

Hátlapja ugyanolyan, mint az előbbié.

Mindkét lapon téglavörös nyomás, fénytelen fehér papíron. — 65 mm. magas és 106 mm. széles. — NM.

148. Ugyanolyan, mint a két előbbi, hanem a JEGY fölött 76, ettől balra K-K/T., a SzÁM alatt pedig 42/e van beírva tintával. A keltezés: 26/8 (tintával beírva) 1869 (a két utolsó számjegy tintával van beírva).

Hátlapja ugyanolyan, mint a két előbbié. Mindkét lapon karminpiros nyomás, fénytelen fehér papíron. 69—68 mm. magas és 107 mm. széles. — NM.

149. Egy vastag és körülötte lévő 3 vékony vonalból álló négyszögletes szegély, mely fönn középen meg van szakítva s itt egy bányászkalapácsot tartó, balfelé irányuló kar van közbeccsatolva. — A mezőben: vízszintes vonal, ez alatt: városrész, utca- v. térszám. Alább nagyobb betűkkel: *Jegy egy napi Kézi közmunkáról* | Alább: Név és vízszintes vonal, ez alatt 187 (évszám) és rövidebb vízszintes vonal. Lenn, a szegély alsó része alatt, kisebb betűkkel: Warfer K. Kassán (fordított 8 betűkkel). — Piros nyomás fehéres papíron. 73 mm. magas és 110 mm. széles. — A fönti jegyek elem került példánya fekete tintával így van kitöltve: 4475 szepsi (?) (utca) 30 (szám), (név) Kovács And. | 1877 sept. 13 | egy ké: nap Jobboldalt, piros tintával: 6/4.

150—151. Teljesen azonos nyomású és színű jegyek 1879 aug. 2. keltezéssel. Tkács András részére „egy kézi nap” megjegyzéssel, 2150 sz. alatt, továbbá 1880 jún. 25-ről keltezve Kovács András részére egy kézi nap-ról 2016 sz. alatt vannak kiállítva. Azon különbség van köztük mégis, hogy az 1877. évi fönti jegybe domború szintelen nyomással GALGÓCZY (KÁLMÁN?) | FÖMERNÖK | (összehajló íves sorokban), — az 1879—1880. évi jegyekbe pedig hasonlóképen szintelen domború betűkkel SOUKUP ADOLF (egyenes sorban) van bélyegzővel belenyomva.

(A fönti kassai közmunkajegyek feliratai a nagy KASSA meg JEGY szók kivételével nem nagybetűkkel, hanem rendes kisbetűkkel vannak nyomtatva.)

Murányalja.

(Gömör megye. Coburg hg. birtoka.)

152. 76—75 mm. széles és 42 mm. magas négyszöletes, 5 mm. széles díszítménykeret, mely fönn és lenn négykarélyos (fönn 14-szer, lenn 16-szor ismétlődő) motívumokból áll (s azok közé fönn középen, a két keskenyoldalú keretrész motívumainak megfelelő díszítménytag közt az értékjelzés: 1 olvasható) A két oldalon a keret szorosan egymásba kapcsolódó ívekből (29 és 2 fél tagból) áll, melyek fölváltva szélesebbek és valamivel keskenyebbek. Középen, a mezőben, e felirat: (az első sor nagyobb betűkkel): *1 az az egy Krajczár | pengő pénzben, melyet ezen mai naptól számított | egy évig érvényes utalványra a' Murányi Urada- | lom a' folyamatban lévő pénzjegyekben kifizet. | Murányalján Augustus 18-án 1849.*

Lenn balra: 729. (sorszám) és ettől jobbra: *Kovátfüf ms.* autogramm, manupriával) *pftuf.* (= praefectus) (*Pftus*).

Fehér papir egyoldalú fekete nyomással. Hátlapja üres. Négyszögletes, 59—58 mm. magas és 96—95 mm. széles. — NM.

153. 76 mm. széles és 44 mm. magas díszítményes keret, mely fönn és lenn 11, kétoldalt 4—4 különböző mintájú tagból áll (a díszítmények 5 mm. szélesek, fönn és lenn középen 1—1 pillangó). A mezőben (a két első sor nagyobb betűkkel) e felirat: *3 Kr. p. p. | Azaz három Krajczár | a többi 4 sor azonos az előbbivel (pengő pénzben, stb. stb.).*

Lenn balra 1553. fekete tintával írott sorszám, amellet ugyanazon, fekete tintával írt aláírás, mint az előbbin.

Fekete nyomás fehér papíron. Hátlapja sima.

66—65 mm. magas és 100 mm. széles. — N. K.

154. Díszítményes kerettel bezárt négyszögletes mező. A keret, mely $76\frac{1}{2}$ mm. széles és középen 43, oldalt $33\frac{1}{2}$ mm. magas, fönn két egymással szimmetrikus nagy virágos indamotívumból áll, melyek közt középen 10 (értékjelzés) olvasható. Kétoldalt függőleges vonal közül 7-szer ismétlődő ív-meander, fönn 1—1 virággal, lenn pedig körökből és $\diamond$ négyzetekből váltakozva összeállított, két végén egy-egy háromszögbe akasztott félkarikával végződő, 42 tagú lánc. A mezőben e felirat: (az első sor nagyobb betűkkel): *az az tíz Krajczár | a többi 4 sor (pengő pénzben stb.) azonos az előbbiekével.*

Lenn balra fekete tintával írt 1180. (pontozott egyesekkel) sorszám és ettől jobbra ugyanolyan aláírás, mint az előbbieken.

Fehér papir fekete nyomással. Hátlapja sima.

Négyszögletes, $57\frac{1}{2}$ —56 mm. magas, $87\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

155. Különböző díszítmény-elemekből összeállított és felső részén szélesebb és dísebb szegély; a felső szegély közepébe bele van iktatva 20 értékjelzés, a mezőben pedig: *AZ AZ HÚSZ KRAJCZÁR | PENGŐ PÉNZBEN, MELYET EZEN MAI NAPTÓL (így) SZÁMÍTOTT | EGY ÉVIG ÉRVÉNYES UTALVÁNYRA A' MURÁNYI URADA | LOM A' FOLYAMATBAN LÉVŐ PÉNZJEGYEBEN KIFIZET. | MURÁNYALJÁN AUGUSTUS 18-KÁN 1849. | 261. (írva) Kovátfüfmp pftus (kézirat).*

(A feliratok nem nagybetűkkel, hanem rendes kisbetűkkel vannak nyomtatva.)

Fekete nyomás fehér papíron. 89 mm. széles, 60 mm. magas. — NM.

Szendelak.

(Krassó-Szörény megye.)

156. Apró kékes szálcskákkal behintett fehér papíron piros nyomással 64 mm. széles és 48 mm. magas négyszögletes keret, mely 4 mm. széles díszítményből áll. A díszítmény egyes motívumai szelvében 15-szer, magasságban 11-szer ismétlődnek, a sarokdíszítményeket ide nem számítva. — Ezen keret egy négyszögletes mezőt határol, amelynek 4 oldalát (baloldalt össze nem érő) piros vékony vonalakból álló, újabb keret

szegélyezi. A mezőnek felső balsarkában 18 vonalkából álló, 15 mm. hosszú vízszintes vonalzason elhalványult tintával írott 341 sorszám és utána nyomtatott *Sz. Alább*, a tér közepén: *Fél | napszám.* | Alább, de jobboldalt: *Szende Béla* | egy sorral alább, balra 18 és hozzáírva tintával: 48, e mellett pedig jobbra Szende Béla (?) elmosódott, manu-propriás autogrammjá. A vonalszegély és a díszítményes keret közti téren négyoldalt e feliratok: fönn: *Csak a' bent jegyzett* | lenn: *számúnak érvényes.* | Baloldalt (alulról fölfelé): *Numai pentru numerulu* | jobboldalt: *aici numitu se primeste.* |

Fehér négyszögletes papíron, élénk piros (cinóberszínű) nyomás Hátlapja sima. A papír 69 mm. széles és 59—58 mm. magas. — NM.

(Jobboldalt és fönn a papír szélén vékony piros vonal látszik, mely az íven az egyes jegyek határvonalát jelezte.)

Szendelak, Krassó megyéből szerzett értesülesem szerint Szende Zsigmond birtoka volt, aki 1868-ban Arad megye első főispánja volt; tőle örökölte fia, Szende Béla, aki 1880 táján halt meg. A birtok 1855 táján kerülhetett a Szende-család birtokába és 1900 után adták el ismét.

Verőcze.

(Verőcze megye. Pejachevich grófi birtok.)

157. Ezen igen ritka papír-pénzutalvány leírását nem sikerült megkapnom. Úgy értesültem, hogy az eszéki múzeumnak volt egy példánya, újabb tudakozódásomra azonban negatív választ kaptam.

III. Vegyesek.

Pálffy gróf.

(Vadász-bárcák.)

158. Lerészitott sarkú hosszúkás négyszögletes mezőben, nyílt korona alatt, lenn csúcsos pajzsban a Pálffy grófok címere (kék mezőben hármás dombon kerékből emelkedő fél szarvas balfelé vagyis heraldice jobbfelé) a címer két oldalán egy-egy zászlós oroszlán, a zászlókon 1—1 kis kör. Lenn gyöpös talaj.

Mindezek alatt e felirat: ERDÉSZETI | SZEMÉLYZET | KIVANATÁRA (így) ELŐ-MUTATANDÓ. | Sima szegély. Hátlapja sima.

Lerészitott sarkú hosszúkás négyszögletes (vagyis 8 sarkú) bárca.

Sárgaréz, 28 mm. magas és 24 mm. széles. — NM.

159. Ugyanolyan, mint az előbbi, sőt ugyanazon bélyeggel is van verve, hanem a fönti nyolcoldalú bárca egy kerek, sima szegélyű, fülezett lapkára van ráverve.

Hátlapja sima.

Sárgaréz, 36 mm. — NM.

Vaszka.

160. GUTSVERWALTUNG (félkör alakban) | VASZKA | (vízszintesen).

Hátlap 1 és ez alatt félkörben LITER.

Mindkét lapon pontozott szegély.

Sárgaréz 22 mm. — Th. Unger 4667. sz. — NM.

Gohl Ödön.

Irodalom.

Gubitz Kálmán: Tájékoztató a római régiségekről. III—IV. (A bács-bodrogvármegyei történelmi társulat évkönyvének XXIX. évf. 3—4. füzetében.) — Szerző a kolozsvári régiségtani tanfolyam keretében Kovács István dr. által tartott numizmatikai előadások alapján itt összefoglalja a római numizmatika elemeit, gyakorlati használhatóság kedvéért egy csomó theoretikai átlagos súlyt, továbbá az éremfelírásokban előforduló rövidítéseknek részben Ambrosoliból merített lajstromát és ezenkívül sok egyéb összegyűjtött hasznos tájékoztató adatot közöl. — Ezután Kuzsinszky Bálint dr. epigrafikai előadásai alapján pár lapon röviden vázolja a római felirattan alapvető elemeit. Mindkét fejezet hasznos tájékoztatásul fog szolgálni a nevezett évkönyv tudnivágyó olvasóközönségének.

Dr. Cserni Béla: Jelentés a Colonia Apulensis területén 1911—1912-ben végzett ásatásokról (Múz. és könyvtári értesítő. 1913). — A feltárt római magánépület különböző helyiségeiben 81 db. ezüst és bronzpénzt lelték. Ezek közül 29 db. a M. Aurelius uralkodása előtti időszakban, még pedig a Kr. u. 69—161 közti időszakban, 42 db. pedig a Kr. u. 161—248 közti időszakban veretett. A 248 utáni időből nem találtak ott egyetlen egy pénzdarabot sem. A közleményben részletesen leírt pénzek a következő uralkodók pénzei: Vespasianus, Hadrianus, Antoninus Pius, Faustina mater, M. Aurelius, Faustina iun., L. Verus, Commodus, Crispina, Pertinax, Sept. Severus, Geta, Caracalla, Macrinus, Elagabalus, Julia Paula, Julia Maesa, Sev. Alexander, Julia Mamaea, Maximinus Thrax, Gordianus Pius, Philippus pater és Otacilia.

A múzeumi és könyvtári értesítő 1913. évi 2—3. füzetében közgyűjteményeink 1912. évi fejlődéséről ad számot. Innét böngészünk ki az alábbi szétszórt numizmatikai adatokat: A *besztercebányai* városi múzeum éremtára 1314 darabból állt. — A *debreceni* városi múzeum éremgyűjteménye 278 darabnyi szaporulattal 6752 darabra emelkedett. — A *felkai* Tátramúzeum éremgyűjteménye 58 darab ajándékkal 2897 darabra növekedett. — A *hódmezővásárhelyi* városi múzeum birtokában 562 érem van. — A *kiskúnfélegyházai* városi múzeum az éremgyűjteményt üveges tárlókban fogja kiállítani. — A *borsod-miskolci* múzeum éremgyűjteménye 615 darabbal gyarapodott. — A *biharmegyei* múzeum 1912-ben 331 darabbal gyarapodott. — A *pápai* ref. főiskola könyvtárához tartozó éremgyűjtemény 3490 darab görög és római és 1176 darab magyar pénzből álló része már rendezve van, míg a további 5000 darabnyi rész még csak ezután kerül rendezés alá. — A *pécsi* városi múzeum 136 darabbal gyarapodott ajándékozás útján. — A *pozsonyi* városi múzeum megszerezte I. Lipót 1675. évi pozsonyi veretű ötszörös aranyát Cetto György bélyegével, továbbá a pozsonyi (1659) születésű Sinzendorf Anna Erzsébet házassági érmét, Burgstaller Kristóf pozsonyi polgármester ezüstlakodalmi (1740) érmét és Hummel N. János pozsonyi származású zeneszerzőnek francia barátaitól ajánlott érmét (1825). — A *rimaszombati* (gömörmezei) múzeum 2401 éremmel bír. — A *sümei* Darnay-múzeum 142 római ezüstpénzt szerzett; ezekkel az éremgyűjtemény 1956 darabra emelkedett. — A *szegedi* városi múzeum éremgyűjteménye 58 darabnyi új szerzeménnyel 8814 darabra gyarapodott (ebből 183 arany, 4180 ezüst, 4451 más anyagú). — A *sentesi* (csongrádmezei) múzeum éremtárának gyarapodása 128 darab. Ezekkel a gyűjtemény 14,969 darabra emelkedett. — A *vasvármegyei* (szombathelyi) múzeum 1912-ben 352 éremmel gyarapodott. — A *tiszafüredi* múzeum Sólyom Józsefnek 397 darabból álló gyűjteményét kapta ajándékkul. Az éremgyűjtemény ennek folytán 3696 darabra emelkedett. — A *váci* múzeum 1851 éremmel bírt 1912 végén. — A *verseci* múzeum éremállománya 7619 darab. — A *verseci* múzeum 240 éremmel gyarapodott.

Memmo Cagiati az ismert nevű nápolyi numizmatikai író és szerkesztő, kinek a két Szicília királyság pénzeiről szóló, naggyobbara saját, páratlan gyűjteménye alapján megírt öt kötetes alapvető munkája nemrég ért befejezést, *Supplemento* című numizmatikai folyóirata pedig mindszélesebb mederben és naggyobbadó terjedelemben jelenik meg,

legújabbán két erősen kidomborított történeti háttérű numizmatikai tanulmányt írt, úgy-mint: *Monete assegnate ad alcune città della Calabria dal XV al XVIII secolo, és: Una rettifica alla classifica delle monete coniate nella zecca di Messina de Federico II e Federico III d'Aragona.* — A tárgy iránt érdeklődőket a részleteknek sokasága folytán kénytelen vagyok magának a két munkának elolvasására utalni.

Raymund Netzhhammer: Aus Rumänien. Zweiter Band. — Benziger & Co., Emsiedeln (Schweitz) 1913. 8°. 115 szöveggéppel és 1 képestáblával. — Bukarest tudós érseke e kötetben nemcsak régiségteni, műtörténeti, néprajzi, turisztikai stb. szempontból tárja föl a szomszéd ország szépségeit, hanem két külön fejezetben komoly numizmatikai tanulmányokat is nyújt e sokoldalú kötet keretében. Egyikének címe: *Was erzählen mir meine Tomismünzen?* Itt saját elsőrangú gyűjteményét szólaltatja meg. Tomist a Kr. e. 7-ik században alapították. Pénzverői szereplését a város valószínűen Kallatis és Istros szomszédvárosok elleni harcaiban elért önállósága korszakában, a Kr. e. 3-ik század 2-ik felében kezdte meg és mintegy 500 éven át kevés megszakítással folytatta. Már eleinte megjelennek a pénzein, típus vagy ellenjegy alakjában, Demeter és Hermes, a mezőgazdaság s a kereskedelem védőistenségei. Dionysos, Tyche, a dioskúrok, Tomos a város alapítója, megjelennek a város pénzein, melyeknek hosszú sorát saját gyűjteménye alapján képekkel dúsan illusztrálva mutatja be a tudós egyházfő. — A másik értekezés címe: *Antike Gewichte aus der Dobrogea.* Itt előbb Ruzicka Leo gyűjteményének kallatisi görög bronzsúlyát ismerteti (négyzetletes — 105 gr. — $\frac{1}{4}$ mina. — ΣΩ ellenjeggyel), majd pedig egy kallatisi kerek ólomsúlyt tesz közzé (EKTA — 82 gr. — $\frac{1}{6}$ mina). Feliratában ΔΑ annyi mint δαμοσία, ami a tárgy nyilvános jellegét bizonyítja.

W. Knechtel: Monete barbare din România (egy képes táblával). A Buletinul societatii numismatice române X. évf. 19. (1913 jan.—jun.) füzetében. — Szerző az általános bevezetésben egyebek közt Cezar Bolia-nak a Trompeta Carpatilor-ban (1869) a romániai barbárpénzekről közzétett cikkéről is megemlékezik, majd a romániai barbárpénzek mintaképeiül Philippos II, a macedóniai első kerület, továbbá Thasos pénzeit, végül Alexandros III meg Larissa pénzeit sorolja föl. Egyéb, szintén Romániában lelt barbárvetérek kereskedelem révén jutottak be különböző irányokból. Szerző a Fekete-tenger, Kárpátok és Duna közt lelt barbárpénzeket a szarmatáknak tulajdonítja. A mellékelt képtábla megfelelő érmei (1—7. és 9. sz.): egy barbaresk stílű thasosi tetradrakmon, a macedóniai I. kerület barbareszk példánya, a Dessewffy 383. sz. (Janusfejes) barbárpénzfaj egy változata, egy elég jó stílű Philippos-utánzat, egy egészen barbárstílű Philippos-utánzat, egy Alexandros-féle tetradrakmon barbár utánzata és a Dessewffy 430. sz. barbárpénzfajnak egy bélyegváltozata és a Dessewffy 514. sz. (kricsovai lelet) barbárpénznek egy példánya.

Ezekon kívül Kr. u. 4. századbeli római császári apró rézpénz barbár utánzatait is mutatja be a szerző, melyeket a Dobrudzsában letek. Ezek Constantinus II-nek fel. temp. reparatio típusú pénzét kivéve, legnagyobbbrészt a cippus fölé votívpajzsot tartó 2 szárnyas génusz típusát képviselik, egy pedig Constantinus I-nek Vot. V. (koszorúban) típusú kis-bronzát utánozza (8. és 10—19. kép). Mindezeket a szerző a gótoknak tulajdonítja.

Anélkül, hogy a bemutatott érme földrajzi hovatartozóságát és a szarmaták és gótoknak való odaitélés kérdését most feszegetném, elsősorban a lehető legörvendetesebb eseménynek tekintem, hogy délkeleti szomszédaink is kezdenek foglalkozni barbárpénzeikkel. Csakis onnan várhatjuk számos erdélyi és délvidéki hazai barbárpénzeink hovatartozásának, továbbá az egyes pénzfajok behurcoltatása terjedelmének helyes megfajtását.

Kurt Regling. Zu den Eisenmünzen und den Drachmen mit Kopfe von vorn (Journal international. Athènes. 1913). Szerző a berlini múzeumnak egy vaspénzét ismerteti, melynek előlapján A, hátlapján R olvasható. Átm. 14 mm, súlya 2.99 gr. A feliratot folytatólágyosan AR, illetve APK-nak értelmezi és Arkádiához véli beosztandónak. — Aztán valamely — egyelőre bizonytalan, melyik — görög sziget ezüstpénzeinek sorozatát adja, melyeken szembenéző borzas fej van, nagy fülekkel, rev. quadratum incusum.

Hans Freiherr von Koblitz: Verzeichniss der Antiken Münzen des Städtischen Museums Carolino Augusteum. Salzburg 1912, 4°. Szerző egészen modern beosztással, 418 tételben sorolja föl a salzburgi múzeum antik érmeit, köztük (32. sz.) a híres, egyetlen Gesatorix-féle kelta ezüstpénzt is. A füzethez Salzburg város nagy térképe van mellékelve a kelta és római pénzek lelőhelyeinek pontos megjelölésével.

E. J. Seltman: Unpublished gold staters issued by an attalid king (Journal international. 1913). — Fülöp macedon király aranyérmeinek típusával még halála után jóval, föl egészen a Kr. e. 1. századig vertek pénzt. — Így a szerző előbb egy rhodusi veretű arany Philippeust ismertetett, mely Kr. e. 189—166 közt veretett, mások: Clazomenae, Mylasa, Magnesia verde-helyről, a Kr. e. 2-ik századból származnak. — Most a következő aranyérmet teszi közzé: Philetairos király koszorús feje jobbfelé. Rev. ΦΙΛΙΠΠΟΥ biga jobbfelé. Lenn monogramm ΣΙΝΟΗ (8·56 gr.). Az elő- s a hátlapi bélyeg azonos irányúak (↑↑), ami Nagy Sándor koránál későbbi időre vall. Az érem Sinope-ben veretett s a szerző úgy véli, hogy Eumenes II, egyéb hódításai biztosítására szüksége lévén egy hadihajó-rajállomásra, egy időre elfoglalta Sinopét és ott verték úgy ezt a pénzt, mint egy másik hasonlót, melyet előbbivel együtt letek s tőle csak abban különbözik, hogy az arc kissé ifjabb s a monogramm helyett csak Σ jegyet viseli.

Archiv für Medaillen- und Plaketten-Kunde (Internationale illustrierte Zeitschrift. Herausgegeben von der Münzhandlung A. Riechmann & Co, Halle a/S. Heft 1. 1913/4 Oktober 4° — Ez az új folyóirat évente négy gazdagon illusztrált füzetben fog megjelenni és főcélja az érmek (medáliák) és plakettek műtörténeti irányú kutatása, még pedig a legrégibb időktől az empire korszakáig. Az éremvésők életrajzi adatainak, műveik felderítésének, továbbá levéltári adatoknak különösen szívesen nyújtanak helyet a szerkesztők, úgymint dr. Habich György a müncheni kir. éremtár igazgatója és dr. Bernhart Miksa. Az új folyóirat munkatársainak sorában úgyszólván minden ország képviselve van szakembereinek színe-jával. Az első füzetben G. F. Hill (angolul) a Bolzano-család medáliáiról, Jean de Foville (franciá) Coligny tengernagy érméről, V. Tourneur (belga) Zagor Jakab s az Everard Back-éremről, E. W. Braun Troppau Flind Pál plaketteiről, B. Ferrer Jörg Betscholt érmének öntő-mintájáról (Weiditz műve), Habich György Hans Kels-ről, Hans Stöcklein pedig Alessandro Abondio-ról értekezik. — Az előttünk fekvő füzet úgy illusztrációinak kiválóságával, mint nyomásának, papírjának választékosságával is kitűnik. Előfizetési ára 24 márka.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Brüder Egger (Wien, I., Opernring 7) f. é. november 12-én görög és római érmek szép sorozatait árverezi. Itália, főképen Tarentum, Metapontum, Agrigentum, Camarina, Syracusae (7 dekadrakmon) gazdagon van képviselve, egyebek közül futtában kiemelem Abdera, Mende, Derrones, Lampsacus, Cilicia, Syria, Judaea pénzeit, a római császárság első korszakából való szép nagy bronzokat, Decius 2 bronzmedaillonját és egy Margarita Vincas feliratú kontorniatát. A sorozatok 1263 tételre terjednek és a lajstromhoz 35 képes tábla van mellékelve.

Dr. Jakob Hirsch (München, Arcisstr. 17, és Páris, 364 rue St.-Honore), november 17-én árverezi Schennis Frigyes báró görög, római és bizanci érmeit. Az 1572 tétel közül 999 esik a görög pénzekre, ezekből viszont 800 Európára, Itália Siciliával 557 tételre rüg. Ezekben van a gyűjtemény főereje, egyebekből egy Derrones, egy tanagrai ólom-tessera, a tömérdek kontorniatá és a szép császári nagy bronzpénzek első pillantásra kitűnnek. A 39 képes táblával gazdagított választékos árverési lajstrom ára 20 márka.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36) f. é. május 8-án westfáliai érmek gyűjteményének 2-ik részét stb. árverezte (1603 tétel és 5 képestábla van a lajstromban).

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Drouot) A. G. kapitány gyűjteményét (iconographie hippique) árverezte f. é. május 5-én (368 tétel, 4 táblával).

Feuardent Frères (Paris, 4 rue de Louvois) június 9—10-én ókori görög pénzeket árverezett, (harmadrészüik itáliai és sicíliai, kétharmaduk európai). A lajstrom 363 tétel leírást és 12 képes táblát foglal magában. — Ugyanazon cég június 11—14. napjain görög, római és francia érmeknek 789 tételnyi sorozatát árverezte. Az árverési lajstromban 12 képes tábla is van.

J. Schulman (Amsterdam, Kerzersgracht 448) f. évi okt. 13—15. napjain árverezi a Le Maistre-féle „Pax in Nummis“, vagyis békekötésekre vonatkozó érmekből álló gyűjteményt. A lajstromot, mely 1314 tételre rúg, számos szövegközi kép és négy képestábla díszíti. Sok magyar vonatkozású darabja közül a 6. sz. (1539, I. Ferdinánd és Zápolya János egyességére vonatkozó nagy érem), továbbá a Karloviczi, Passaroviczi stb. békekötésekre vonatkozó darabok különösen érdekelnek minket.

Ugyanazon cég okt. 20—21-én egy 1518 tételnyi, középkori és XVI—XVII. századi pénzekből, továbbá vasutakra, hidakra, csatornákra, lövészetre vonatkozó emlékérmekből álló gyűjteményt árverez. Kiemelem az 1348. sz. ritka plakettet, mely az udvarvölgyi alagút (1907) megnyitására vonatkozik, a lajstromot 13 képestábla ékesíti.

Étienne Bourgey (Paris, IXe, rue Drouot 7) november 4-én árverez egy római köztársasági pénzekből álló becses gyűjteményt. A család-pénzek közt található számos ritka fajai közül a 6. sz. római-campaniai electrumpénz s a 7—10. sz. köztársasági arany-pénzek különös említést érdemelnek. A gyűjteménylajstrom 891 tétel terjedelmű és 11 képes-tábla van hozzá mellékelve.

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Drouot) okt. 27—28-án római, gall, barbár, továbbá meroving, vizigót stb. pénzeket, továbbá francia zsetonokat, jelvényeket és numizm. könyveket árverez. Számos magyarországi barbárpénz is van köztük. A lajstrom 972 tétel éremleírást és 5 képestáblát tartalmaz.

Leo Hamburger (Frankfurt a/M., Scheffelstr. 24) szeptember 22—23-án Maurice Faurenak nagyobbára régi olasz és egyéb medáliákból és plakettekből, továbbá florenczi és egyéb olasz pénzekből álló gyűjteményét árverezte. A 28 képestáblával gazdagított árverési lajstrom 733 tételt tartalmaz és nagyszámú ritka szép és becses érem képét, illetve leírását foglalja magában.

Ugyanazon cég szept. 24. az Uhrmacher-féle, nagyobbrészt német pénzekből és érmekből álló gyűjteményt árverezi. A lajstromban 1141 tételleírás és 17 képestábla található.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36) október 21—25. napjain tartja 8-ik árverését, mely alkalommal egy 3333 tételnyi általános éremgyűjtemény kerül dobra. A lajstromhoz 7 képestábla van mellékelve. Magyar darabok is vannak a gyűjteményben.

K. k. Versteigerungsamt Dorotheum (Wien, I., Spiegelgasse 16) június 25-én jobbra német és osztrák érmekből és pénzekből, továbbá numizm. könyvekből álló, 650 tételnyi sorozatot árverezett.

C. F. Gebert (Nürnberg, Teifelhofstr. 32) szept. 23-án tartotta 47-ik éremárverését. (757 tétel, közte a 178 db.-ból álló Wermuth-féle császári arcképes sárgaréz éremsorozat, továbbá numizm. könyvek is.

Adolf Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49) f. évi november 24-én árverezi Schuch Pálnak német pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményét (1071 tétel). — Ugyanezen cég nov. 26-án az osztrák és cseh pénzekről, orvosok, természet-vizsgálók stb. személyi érmekből álló Waneck-féle éremgyűjteményt (circa 2500 tétel) árverezi. — Ugyanezen cég f. évi dec. 1-én Schreyer Joakimnek római pénzekből

álló gyűjteményt árverezi. (Pár aes grave, családi pénzek, főképen azonban római és bizánci császári arany- és bronzpénzek. A lajstromban 2101 tétel leírás és 16 képes tábla van.

Adolph E. Cahn (Frankfurt a/M., Niedenau 55) f. évi nov. 3-án görög, római és barbárpénzeket, úgyszintén numizmatikai könyveket is árverez (736 tétel).

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32) november 27-én tartja 48-ik éremárverését. (Vegyes, nagyrészt német érmek.)

Mme Raymond Serrure (Paris, 19 rue des Petits Champs) f. é. nov. 26-án árverezi Matharel vicomte éremgyűjteményének első részét. (Francia pénzek, emlékérmek és pecsétlők. — 452 tétel. — A lajstromhoz 10 képestábla van mellékelve.)

Schulman J. (Amsterdam) f. é. nov. 26-án árverezi J. M. Van Belle-nek görög és római érmeit és numizmatikai könyveit (Babelon, British Museum görög érmeinek katalógusai, Grässe, Heiss, Imhof-Blumer, Pick, Trésor de num. et de glyptique, etc.).

Otto Helbing Nachf. (München, Lenbachplatz 4) f. é. december 8-án árverezi egy osztrák gyűjtőnek éremgyűjteményét: egyházi urak, különösen a mainzi érsek vereteit, továbbá svájci, főképen zürichi pénzeket és emlékérmeket, városok és magánszemélyek érmeit és Kipper-pénzeket. Az 5299 tételre terjedő lajstromban, — melyhez különálló füzetben 34 képestábla járul, — igen sok magyar vonatkozású darab leírása is található.

2. Eladó érmek lajstromai.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49) Münzen und Medaillen des Mittelalters und der Neuzeit, sowie Numismatische Bücher 1913. — 2192—13073. sz. (folytatásul az ókori pénzek nemrég megjelent eladási lajstromába). Nagyonbbrészt németországi pénzek és emlékérmek. Sok személyi érem. Magyarvonatkozású érmek is! Árak jelzéssel.

Adolphs Hess Nachf. (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49) Verzeichniss verkäuflicher Münzen: Griechen, Römer, Byzantiner. — Numizmatikai könyvek is. — 2191 tétel. Árakkal!

Rudolf Kube (Berlin S. W., Wilhelmstr. 31) Numismatische Correspondenz Nr. 276 (März 1913) 522 tétel. Vegyes tartalom, nagyrészt Németország.

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Ranschburg Gusztáv (Budapest, IV., Ferenciek-tere 2) XIX. évf. 95. sz. könyvjegyzék. (A 34—37 lapon Numizmatika.) Széchenyi 50 K. — Cohen 2. kiad. 1000 K. — Gohl: Bpest emlékérmek, I. rész (Buda, 1686) 6 K. — De la Tour atlas 60 K. — Montenuovo: Austria 5 K, Erdély 10 K. — Numizm. Közlöny I—IX 80 K. — Rohde: Aurelianus 1882. kiad. 8 K. — Rupp, fele magyar, fele latin 60 K. — Weszerle régi kiadása 60 K. — Wiczay 80 K stb.

T á r s u l a t í é l e t.

Összejöveteleinket a társulati helyiségben (VIII., Csepregy-utca 4. szám, II. em. 15. ajtó) a következő napokon rendezzük: 1914 január 8. és 29.; február 12. és 26.; március 12. és 26.; április 9. és 30.; május 14. és 28-án. — Az összejövetelek után társasvacsora van Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56.).

Lakásváltozásaik, gyűjtési körük vagy az abban történt változtatás közlésére t. tagjainkat már csak saját érdekükben is felkérjük, hogy a következő évfolyam első füzetében megjelenő tagnévsorban azt a valóságnak megfelelően kimutathassuk.

Kivonat a választmány 1913. évi október hó 9-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Despinits Péter dr., Faludi Géza dr., Gohl Ödön dr., Lippay Károly, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly és Varga Béla.

A választmány mély részvétét fejezi ki gróf Teleki Géza, a magyar történelmi társulat elnökének elhalálása felett. — Köszönetet mond Wertheim Pál rendes tagnak a székesfehérvári kirándulás résztvevőiről készített és küldött fényképeért. — „Gróf Dessewffy Miklós: Barbár pénzei“ című mű 3-ik részét kivételesen 10 korona áron is eladhatónak mondja ki a választmány. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Kopp Ármin*, a miskolci vasárú r. t. ügyvezető igazgatója, Miskolc; — *Pap János*, m. á. v. állomási előljáró, Máriafölde; — *Tolnai Alfréd*, a m. ált. hitelbank fiókjának cégvezetője, Pozsony.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Gohl Ödön s. k. Dr. Pákozdy Károly s. k.

Kivonat a választmány 1913. évi november hó 13-án megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Gohl Ödön dr., Lippay Károly, Szentgáli Károly és Varga Béla.

A választmány tudomásul veszi, hogy a Numizmatikai Közlönyt illetőleg az Istituto Italiano di Numismatica kiadványaival csere létesült. — A választmány elhatározza, hogy az államsegély iránti kérvényt beadja a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Lippay Károly s. k., Varga Béla s. k.

Inhalt.

Dr. Edmund Gohl: Ungarische Frohndienst (Robot)-Zeichen. — Die auf den Gutbesitzen adeliger Familien wohnhaften Bauern Ungarns waren zu Gunsten ihrer Herrschaften zu bestimmten Frohnarbeiten (Robot) verpflichtet, von welchen sie durch den IX. Gesetzartikel 1848 endgültig befreit wurden. — Jeder Frohner musste jährlich eine bestimmte Anzahl von Tagesarbeiten leisten und zwar entweder nur Handarbeit oder Arbeit mit Fuhrwerk. Als Anerkennung der schon geleisteten Arbeit erhielten sie Robotzeichen, mit welchen dann jährlich die Abrechnung stattfand. Diese Marken gelten für 2, 1, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ Tagesarbeit, ferner für Fuss(Hand)arbeit oder Zug(Fuhrwerks)arbeit. Die Robotzeichen für Handarbeit sind mit einer Hand oder Sichel, sigillum manuale, F (Fussrobot), jene für Arbeit mit Fuhrwerk mit einem Rade, sigillum iugale, Z (Zugrobot) bezeichnet. Viele Robotmarken führen den Wappen des Gutsherrn, ihr Material ist Eisen- oder Messingblech, Messing, Glas, Pappe oder Papier. Ihre Inschriften sind — mit Ausnahme einiger älteren lateinischen und wenigen deutschen — ungarisch. Die hier beschriebenen Marken stammen aus den letzten 150 Jahren und wurden auf den Gütern der k. k. Familien-Herrschaft, des Erzbg. Joseph, Prinzen Coburg, der Bisthum Győr, der Kapitel von Győr und Nyitra, der Grafen Aspremont, Eltz, Erdődy, Eszterházy, Königsegg, Lambert, Majláth, Viczay, Wenckheim, Zichy, und der adeligen Familien Adamovich, Fábry, Jankovich, Joannovics, Kiss, Szabó, Szende, Winkler gebraucht. — In zweiter Reihe sind hier wirtschaftliche Geldanweisungen und Marken für öffentliche Arbeiten, in dritter Reihe endlich verschiedene wirtschaftliche Jetons beschrieben.

Gabriel Ötvös: Numism. Literatur. — **Lager- und Auktionskataloge.**

Beilage: Numism. Angabensammlung (10. Halbbogen).

Sommaire.

Edmond Gohl: Marques (tessères) de corvée de Hongrie des 18—20. siècles et assignates des domaines hongroises.

Gabriel Ötvös: Littérature. — **Ventes.**

Ci joint: Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

122. 1637-ben Szalánczy István hoz 8500 aranyat és 3000 gréci és szeges tallért; e 3000 tallérért ígérnek a zsidók 1500 aranyat és minden tallérra még 7 oszporát.

Beke Antal és Barabás Samu: I. Rákóczy György és a porta. I. m. 441—2. — Lipták János: a portai adó története az erdélyi fejedelemségben. 11. lap.

123. 1666-ban az adó bevitelekor a nagyvezér Páskó Kristóf követelt „kérdezte, mitsoda féle pénz, izentem, arany, gréci tallér, oroszlanos, szeges, orlak, kevés timonnal, az mint szerét tehették, olyan“.

(Török-magyarkori államokmánytár, IV. 304. — Lipták i. m. 11. 1)

124. 1660-ban pedig, mikor a nagy rendkívüli adó miatt 25 tallért vetnek ki egy kapura, kimondják, ha valaki nem tudja tallérban fizetni, adjon 50 forintot, ha pedig egyáltalán nincs, vegyenek el egy jó ökröt 2 tallérban, egy tehenet 1 tallérban (stb.).

Szilágyi Sándor: Erdélyi országgyűlési Emlékek, XII., 443. — Lipták i. m. 12. lap.

125. 1683-ban a porta a 80,000 tallért úgy követelte, hogy 30,000 legyen aranyban, vagyis ez 15,000 arany, 50,000 pedig tallérban, amint a tiha mondja a követnek: „ mindgyárt küldj az uradhoz, ird meg neki, hogy az adót úgy küldje most be, hogy ez régi szokás szerint 100 erszény pénz tallérul jöjjön be, 30,000 tallér helyett 15,000 aranyat küldjön, egyébiránt be nem veszik“.

1671 okt. 15. a portai követ jelentése, T. M. Á. O. V. 71. — Lipták i. m. 13. 1.

126. Erdélyben nagyon különböző pénz járta s nagyon nehéz megállapítani értéküket, annyira ingadozó volt. Az arany helyébe az ezüstforint lép, az ezüstforint értéke pedig az aranyéhoz viszonyítva csökkent, úgy hogy pl. 1550 körül egy arany értéke $1\frac{1}{2}$ ezüst forint, 1590 körül már 1'60, 1620 körül 1'80, 1625 körül 2 frt, már 1662-ben 4 frt s kb. ez megmarad aztán később is. A tallér különféle volt: az imperiális tallér értéke 1659-ben 1'85 frt, 1583-ban 2'25 frt, 1686-ban 2 frt; a gréci és az oroszlanos tallér kb. egyforma (a gréci valamivel többet ér) értékűek s átlag szintén 2 frtba lehet számítani. Előfordulnak ezenkívül a szeges tallér (1659-ben 15 szeges tallér = 27 frt), Ferdinánd-tallér (1590-ben = 80–90 pénz), 1 ghyra finom ezüst 1618-ban 12 frt, 1 poltura 1619-ben = $4\frac{1}{2}$ pénz, egy garas = 5 pénz 1625-ben, egy timon 1665-ben = 15 pénz, egy danczkai ort = 40 pénz, 1 dutka 1593-ban = 9 pénz, 1 zlot = 1 frt, a török pénz az oszpóra: a XVI. században 1 tallér = 50 oszpóra, már 1628-ban 100 oszpóra = 1 tallér, 1671-ben pedig 1 tallér = 120 oszpóra, vagy 1 arany = 280 oszpóra. Általános pénzmeghatározások voltak az erszénypénz és a lóteher. Egy erszény pénz 500 tallér (T. M. Á. O. III., 140.), egy lóteher vagy lóteher pedig 2000 tallér (T. M. Á. O. II., 59., St. Gerlach: Tagebuch 214). Ami tehát az akkori pénznek mai értékét illeti, 1 oroszlanótallér = 100 oszpóra = 1 magyar forint 50 denár = a mai érték szerint 1'5 K = 1 oszpóra tehát 1'5 fillér. 1 cemkin arany = 2 gréci tallér = 3'6 K. — A birodalmi, gréci, szeges tallér = 120 oszpóra, 1 közönséges tallér = 110 oszpóra = 1'65 K, 1 erdélyi tallér = 86'7 fillér, 1 dutka = 1'5 fillér.

Lipták i. m. 13—14. lap.

127. — 1577. — „Der Weyda in der Walachey muss dem Türckischen Käyser jährlich 150000 Crohnen (etliche sagen sogar von 200000) Geben. Siebenbürgen wie auch Ragusa giebt jedes jährlich 10 oder 12000 Crohnen“.

Az oláh vajda évenként 150000 (sőt némelyek szerint 200000) aranyat tartozik fizetni a török császárnak. Erdély és Ragusa évente 10 vagy 12000 koronát (-aranyat) fizet.

Stephan Gerlach d. älteren Tag.-Buch einer in die Türckey 6 jährigen röm. Keyserl. Gesandschaft 1674. — Lipták i. m. 27. lap.

128. 1621. — Bethlen utasításul adja a követeinek, hogy ígérhetnek neki, (t. i. a nagyvezérnek) 12 lóterhe pénzt, vagyis 24,000 tallért, a többi hivatalnokokkal együtt 50 lóterhe pénzt, vagyis 100,000 tallért.

Lipták i. m. 35. lap.

129. 1622. — Míg ezelőtt a koronajavak jövedelme 2441 lóteher, vagyis 244 millió 100,000 oszpora (egy tallér akkor 50 oszpora) volt, most elveszett az elszakított országok koronajavainak jövedelme fejében 48 millió 500,000 oszpora.

Lipták i. m. 36. lap.

130. 1628. — Bethlen hivatkozik arra, hogy hadjáratai, amiket a szultán érdekében viselt, 400 lóteher (800,000 tallér) pénznél is többbe kerültek, aranyat, tallért Erdélyben nem találhatni, a bányákat sem művelik már (stb.).

(Kajmekain Recsep basa levele Bethlen Gáborhoz. T. M. Á. O. II., 17. — Lipták i. m. 37. lap.)

131. 1649. — 20,000 arany = 40,000 tallér.

Lipták i. m. 45. lap.

132. 1658. — 40,000 arany = 80,000 tallér.

Lipták i. m. 46. lap.

133. 1665. — Tributum triginta millium imperialium (azaz 15,000 arany). (Imperialis tallérról van szó.)

Lipták i. m. 52. lap.

134. 1678. — Ezer erszény pénz = 500,000 tallér. 300 erszény = 150,000 tallér. — Borse (németül) = erszény.

Lipták i. m. 56—57. lap.

135. 1562. — Már Báthory István megválasztása után küld a portára a rendes adón kívül a szultánnak 100 ezüst márkát, Mehemet pasának 3000 aranyat és 20 ezüst márkát, Pertaw pasának 1000 aranyat és 10 márkát (stb. stb.).

Lipták i. m. 62. lap.

136. 1659. aug. 22. (keresztesmezei országgyűlés) „ut quisque nobilium iobbagionatum numeret a suis singulis iobbagionibus capitatim intellectis seorsim et singillatim singulos imperiales talleros, centum et octoginta denarios praevalentes“ (stb.).

„... hogy minden jobbágysággal rendelkező nemes minden egyes jobbágjától külön-külön és fejenként számítson egy-egy 180 denárt érő császári tallért.“

(1659 márc. 14. Barcsai a nagyvezérnek az adó beszolgáltatásáról. T. M. Á. O. III., 450. — Lipták i. m. 64. lap.)

137. 1674. — „... ahol pedig nincs tallér, egy tallér helyett 75 poltra fizetendő.“ (T. M. Á. O. V. 192. — Lipták i. m. 71. lap.) A 122—137. sz.-ot közli —n.

138. Átszámítás. Anno 1560. Az mely három bál braszloit¹ az város dolgaért az Czernyk Byczben Benedek² uramtól elvett, kit Crakóban mindenik bált *per 127 forinton lengyel számra* vett, teszen az *magyar számra fl. 342, denar 90.*

(Kassa v. levélt. 2405 sz. a.)

Kemény Lajos.

¹ Posztót. — ² Pap Benedek kassai kereskedő.

139. Az ezüst értéke. 1645. Pro memoria ezüstről. Egy girában van lot numero 16, egy lotot per denar 75. Egy gira finom ezüstöt szoktak venni per florenos 14.
(Kassa város levéltárában.) *Kemény Lajos.*

140. Valuta. 1632. — „Vagyon egy ezüst pecsétű arany gyűrű, az pecsétiben egy fél kéz és egy pallos kimetszve; nyom aranyat 4, *Belleni Zsigmondé in flor. 7.*“
(Kassa város titkos levéltára, S. Szegedi Nr. 60. jelzés alatt.) *Kemény Lajos.*

141. Valuta. 1846. — Alperes a felperesnek 71 frttal s 23 krral váltócédulában, vagyis 28 frttal és $30\frac{1}{3}$ krral pengő pénzben álló keresetnek megfizetésében, úgyszintén a bírólalag 7 frtban és 30 krrban pengő pénzben megállapított perköltségeknek visszatérítésében elmarasztaltatik. Kassán, november 3-án 1846-ik évben tartott tanácsi ülésből.
(Kassa város levéltárában.) *Kemény Lajos.*

142. Aranyak értéke 1786-ban. II. József császár 1786-ban kelt rendelete szerint a régi és új császári királyi aranyak 4 frt 30 kr., az Alsó-Németországi Souveraindorok 13 frt 20 kr., a fél Souveraindorok 6 frt 40 krrban „bévítessenek“ és „kiadattassanak“. A körmöczi aranyak kelete lesz a rendelet szerint még két évig 4 frt 30 kr, ez idő elteltével „a több el nem kelő pénzeknek rendibe helyheztetnek“. Majlandi új zecchino 4 frt 22 kr. Majlandi új doppia 7 frt 12 kr. Florentiai lilimos arany 4 frt 22 kr. Velenzei zecchino 4 frt 22 kr. Palatinobavarus és salzburgi arany 4 frt 20 kr. Hollandiai arany 4 frt 18 kr. Régi francia címeres louis'dorok, melyek 1726—1784. években verettek, 9 frt 12 kr. Új francia louis'dorok 1785-től 8 frt 37 kr. Egy bécsi finom márka arany 359 frt 30 kr. A rendelet megemlékszik a „gyülevész aranydarabokról“ (pagament), továbbá az „arany-ezüstpróbáló“ s „kiváltó“ tisztviselőkről.
Kemény Lajos.

143. Átszámítás. 1791. A budai helytartótanácsnak az 1791-ik év január hó 21-én kelt és 1350. számú nyomtatott körözüénye szerint: „Az ellopott pénz következendő nemű: 2 (= azaz két) darab Souveraindor, melynek mindegyike 13 fl. 20 kr. ... 26 fl. 40 kr., 2 deto Fél Souver. 6 fl. 40 kr. ... 13 fl. 20 kr., 1 deto körmöczi arany 4 fl. 30 kr. ... 4 fl. 30 kr., 39 deto császár arany deto (t. i. egy-egy 4 fl. 30 kr.) ... 175 fl. 30 kr., 300 vetés (a mellékelt német fordításban Wurf) peták ... 175 fl., 300 vetés márvás ... 425 fl. Az egész summa 820 fl.“
Közli: *Kemény Lajos.*

144. Átszámítás. 1482. — Ab honorabilibus dominis ac civibus civitatis Casschoviensis quindecim marcas argenti mutuo me accepisse fateor; in cuius sortem quadraginta florenos in minuta pecunia a me habuerunt; residuos quadraginta quatuor ad festum sancti Jacobi dare policeor. Anno Domini millesimo quadrigentesimo octuagesimo secundo. Johannes d(ecretorum) d(octor) plebanus Casschoviensis.) Papiroson, rányomott zöld gyűrűpecséttel, Kassa v. nyilv. lvt. 522. sz. a.)
János kassai plébános kölcsönvett Kassa városától 15 márka ezüstöt s kötelezi magát, hogy két részletben, és pedig először 40 forintot, majd negyvennégy forintot vissza fogja fizetni.
Közli: *Kemény Lajos.*

145. „Ob vilitatem monetae, quam auctoritate Imperatoris Sigismundus Comes de Pösing, de Ellerbach, Andrea Pamkircher et Udalricus Grafeneckher sub Imperiali charactere cudérant, fames adeo crevit in terra, ut in uno prandio temperatus comester pro octo denariis pane indigeret.“

Azon pénz silánysága miatt, melyet a császár engedélyével Zsigmond bazini gróf,

Ellerbach, Pamkircher András és Graffeneckher Udalrik a császári pénz mintájára verettek, az inség (éhség) oly fokra hágott az országban, hogy közepes étű ember egy ebédre 8 denár ára kenyeret elfogyasztott.

Thomas Ebendorfer de Haselbach in Hieronymi Pezii Scriptores Rerum Austriacarum Tom. II. Mag. 901. — Jos. Bergmann: Ueber die Grafen von St. Georgen etc. in Jahrbücher des Litteratur Bud. 123. *Jeszenszky Géza.*

146. „Item ain reuersat graf Laszlawsz von Polinch umb die münsz auf des prech so mein herr slecht, dieweil er sich meines herrn halt ze slahen.“

László bazini gróf térítvénye (reverzálista), hogy csak addig fog pénzt verni az én uram pénzének mintájára, valameddig az én urammal fog tartani.

Chmet: Regesta Trid. Imper. II. 4016. — Jos. Bergmann: Ueber die Grafen von St. Georgen etc. in Jahrbücher des Litteratur Bd. 123. *Jeszenszky Géza.*

147. „Schon am 3. März 1443. erlaubte K. Friedrich laut Chmet's Regesten dieses römischen Königs und Kaisers Bd. I. 1390. dem Grafen Stefan und Frangipan von Veglia und Modrusch und dessen Erben in ihren Gebieten Münzen mit ihren Wappen zu schlagen auf das Korn der Münze zu Wien.

Már 1443 március 3-án megengedte Frigyes császár — Chmet: Frigyes császár regestái I. köt. 1390. szám szerint — Frangipan István vegliai és modrusi grófnak és utódainak, hogy saját területükön saját címerükkel pénzt verjenek a bécsi pénzláb szerint.

Jos. Bergmann: Ueber die Grafen von St. Georgen etc. in Jahrbücher der Litteratur Band 123. *Jeszenszky Géza.*

148. Boynychich Iván közli az Arch. Értesítő r. f. XIII. (1879) kötetében (74. 1.) Bocskai István erdélyi fejedelemnek a múzeumi kéziratgyűjteményben lévő két 1605. évi levelét, melyek az erdélyi aranyak veretésének történetéhez érdekes adatokat tartalmaznak. Az egyik Korponán 1605 dec. 13-án kelt és Belevary N.-hez, a szentkereszti uradalom provizorához van címezve. Ebben Bocskay ezt írja:

„Az mint itt is eleibe attuk wala kegyelmednek, kegyelmed legien szorgalmatos az penzwerő formanak kichináltatasaba, de az esztendő száamot ne Ezer hat száaz Eötre, hanem Ezer hat száaz hat esztendőre. 1606. illien keppen meczetesse ki kegyelmed mert ebből az esztendőből maid ki kelünk, mennel hamarban lehet végeztesd el wele Attiamfia.“

A másik levél Kassán 1605 dec. 29-én kelt és Belewary Jánoshoz, a körmöczi kamara gondnokához van intézve. Ennek a fejedelem a következőt írta:

„Az mint kegielmeddel magunk is zolottunk volt, hogy az arany vereo zerzamot kegielmed el kerítettne reménlyuk hogy kegielmed meghis chelekedte. Azert kegielmed azon zerzammal veressen mingiarast zaz Aranyat, es hozza magha ala, mas Aranyakat adunk itt kegielmednek erette, az arany vereo vasatis el hozza kegielmed, mert ez vtan teobbetis akarunk veretny.“

Közli Budai Antal.

149. Egy régi magyar numizmatikai író. A Radvánszky család zólyommegyei ősi kastélyában 1874-ben a gazdag éremgyűjteményen kívül, amely római és magyar pénzeket, emlékérmeket és személyi érmekeket tartalmazott, egy ilyen című numizmatikai kéziratot is volt: Narratio Sinoptica de Hebraeorum, Graecorum ac Romanorum re numaria in usum Proles Nobilissimae ac Optimae Spei de Radvan, Nicolai scilicet Antonii et Ladislai, scripta in Opp. Radvan. A. R. S. 1777 a Georgio Lazar.

(Ortvay T. az Arch. Ért. r. f. VIII. k. 313. 1.)

Közli Budai Antal.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

124

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XII. ÉVFOLYAM.

1913.

I. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

T A R T A L O M.

1. <i>Gubitz Kálmán</i> : A bácsi középkori éremlelet	1. lap
2. <i>Gaspartz Géza Elemér dr.</i> : Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével	16. „
3. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Magyar egyházi emlékérmek (2. pótlék)	20. „
4. <i>Érem- és könyvvásár</i>	29. „
5. <i>Társulati élet. — Tagok névsora</i>	29. „
6. Német és francia kivonat	40. „

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráat tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat ideigl. pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VII., Erzsébet-körút 2.) vesz át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XII. ÉVFOLYAM.

1913.

II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

TARTALOM.

1. Gohl Ödön dr.: A Biatic-csoportbeli barbárpénzek. III. Tótfalu és Réte.	41. lap
2. Gasparetz Géza Elemér dr.: Érmek anyagának meghatározása savak segítségével II.	52. „
3. Gohl Ödön dr.: Bizanci súlyok	56. „
4. Szabó Ottmár: A zirci apátság pénzgyűjteménye	61. „
5. Múzeumok, gyűjtemények.	63. „
6. Ötvös G., Petrikovich J. dr., Leszih A., Harsányi P. dr.: Irodalom.	68. „
7. Különfélék	72. „
8. Érem- és könyvvásár	73. „
9. Társulati élet	74. „
10. Német és francia kivonat	79. „

Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár. (Kilencedik félv.)

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráat tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

(Lezáratott 1913 március 31-én.)

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Kilenyi Hugó, Magyar Iparművészeti társulat, Mihálovics Béla dr.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Gundel Károly, Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1911-re: Éber Lászlóné. — 1912-re: Éber Lászlóné. — 1913-ra: Ábrahám Vilmos, Bartalos Gyula dr., Beökönyi Viktor, Békés vármegyei közművelődési egyesület, Boroskay János, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Despinits Péter dr., Dobay Ferenc, Dwořák Norbert, Egger Ármin, Erdély S. és társa, Ernuszt József dr., Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Édeskuty Jenő, Éremkedvelők Egyesülete, M. kir. Főfémjelző és Fémbeváltó hivatal, Friedmann Izidor, Geszti György, Hámos Pál dr., Horváth Mihály, Hübner Károly, Hüttl Dezső dr., Jeszenszky Alajos, Kállay András, Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Keppich Gyula dr., Konkoly Thege Balázs dr., Lippay Károly, Löwenstein Arnold, Marterer Ferdinánd lovag, Mihalik József, Milleker Bódog, Munkácsy József, Murányi Gyula, Nagy Zoltán, Neumann Károly dr., Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Országos Régészeti és Embertani Társulat, Ott János, Palágyi Ernő, Pannonhalmi sz. Benedekrendi központi főkönyvtár, Pákozdy Károly dr., Pfinn József, Pintér Sándor, Pompéry Elemér, Redlich Ernő, Schmideg Alfréd, Somssich János gróf, Steiner Ferenc, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Varga Béla, Váry Szabó Elemér, della Vedella Mihály, ifj. Walla József, Walla Vilma, Wertheim Pál, Wojciechowski Vilmos. — 1914-re: Dwořák Norbert.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Karcagi ev. ref. főgimnázium, Kolozsvári ref. kollégium.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1911-re: Schweng József. — 1912-re: Schweng József. — 1913-ra: Akantisz Ignác, Bathó Lajos, Besztercebányai városi múzeum, Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Bohdaneczky Imre dr., Bothár Samu dr., Brenner Ferenc, Báró Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Csatári Szücs Bertalan, Daubner József, Dimák Gyula, Diószegi Mihály, Éles Géza, Farkas Sándor, Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Fekete Győző, H. Fekete Péter, Felkai Tatra-múzeum, Fiumei m. kir. állami főgimnázium, Fischer János, Forray József Sándor, Frey Imre dr., Grünhut Alfréd, Győri sz. Benedekrendi főgimnázium, Győrök Márton, Helbing Ottó utóda, Hess Adolf utóda, Hirsch Jakab dr., Hódmezővásárhelyi ev. ref. főgimnázium, Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Jankovich-Bésán Endre, János Béla, Jókay Endre, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, H. Kanabé Dezső, Kolozsvári kegyes-tanítórendi főgimnázium, Kósa Sándor, Kun Gyula, Lajos Géza, Lévai róm. kath. főgimnázium, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Magurányi József, Magyarországi Kárpát-Egyesület múzeuma, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mayer Elek, Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Munkácsi m. kir. állami főgimnázium, Iázari Nagy Leó, Nagyenyedi Bethlen kollégium régiségtára, Neubauer Zoltán, Örmény múzeum-egyesület, Pazár Zoltán, Pápay Pál dr., Petrikovich János dr., Pécsi városi múzeum, M. kir. Pénzverő hivatal, Pozsony városi múzeum, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Puky József, Regling Kurt dr., Resch Adolf, Schweninger Jakab, Seltman E. J., Somogyvármegyei könyvtára, Soproni ev. főgimnázium, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Szatmáry Kölcsey-kör múzeuma, Szászvárosi ev. ref. Kun kollégium, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varannai István, Veszprémmegyei múzeum, Zilahi ev. ref. Wesselényi kollégium.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen évfolyam első füzetéhez mellékelte posta-utalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. § értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat április hó 1-ig be nem fizetik, postai megbízás útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér is) őket terheli. ✱ A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Mutatványszám ingyen.

Modern művészi érmek és plakettek. 614
szám, 4 éremtáblával és szövegképekkel.

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón arany példányai 30 K 92 f, ezüst példányai 2 K 20 f és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával együtt a megfelelő postaköltség (vidékre 45 fillér, helyben 22 fillér) is beküldendő.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégebb magyar tallér mintájára verve, a megrendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. — A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 32 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

„Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái” című műnek a Magyar Numizmatikai Társulat kiadásában most megjelent és 165 képes táblát tartalmazó első kötete — amíg a csekély készlet tart — 30 korona áron kapható. — A társulati tagok 10% árkedvezményben részesülnek. — A vételárral együtt 78 fillér postaköltség is beküldendő.

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei” című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor. áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdeklődők rendelkezésére. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők 55 fillér, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötete (Vegyesházi királyok kora) 6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann Lajos: *Pötlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*” című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként 55 fillért, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

A „Numizmatikai Közlöny” régi évfolyamai és pedig az I. évf. 10 kor. áron, a III—X. évf. pedig egyenként 6 kor. áron kapható. A II. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára: Dr. Zimmermann Lajos nevére és címére (VII., Erzsébet-körút 2.) intézendők.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról.

(Lezárattott 1912 december 31-én.)

Alapítványi összegek: Horánszky Nándor 200 korona.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Jeszenszky Géza.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1910-re: Éber Lászlóné. — 1911-re: Moldoványi István dr. 1912-re: Juhász Gyula, Moldoványi István dr. — 1913-ra: Budapest, VI. ker. m. kir. áll. főgimn. ifjúsági könyvtára, Esztergomi főkapitány, Magyar Kegyeztető-rend, Szabó Otmár, Thallóczy Lajos, Versec városi múzeum.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1910-re: Ritter Frigyes Vilmos. — 1911-re: Ritter Frigyes Vilmos. — 1912-re: Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Hamburger József, Hiller Gyula, Listyevity Lajos, Orsovai m. kir. áll. polg. fiú- és leányiskola, Sárosvármegyei múzeum. — 1913-ra: Bodon Antal dr., Csikszeredai róm. kath. főgimnázium, Dobiaschi József, Kristyóry Sándor, Nagyszombati városi közkönyvtár, Orsovai m. kir. áll. polg. fiú- és leányiskola, Prileszky Zoltán.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen füzethez mellékelt posta utalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére. ♣ Az alapszabályok 3. §. értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat április hó 1-ig be nem fizetik, postai megbízás útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér is) őket terheli. ♣ A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Spink & Son Limited

érem- és régiségkereskedők
17&18 Piccadilly LONDON.W.

Elsőrendű görög és római, angol, európai kontinentális, amerikai és keleti pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Monthly Numismatic Circular” című, havonként megjelenő folyóirat kiadói.

Előfizetési ára 2½ shilling.
Mutatványszám ingyen.

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C. G. THIEME

ÉREMKERESKEDŐ
Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.
Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde” című numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám. 6 fénynyomatú táblával. — XLVIII. évf. 1913. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr”, eladó régipénzek lajstroma. — Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

Régipénz-árverések rendezése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztórikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak ::
Magyar levelezés. — Magyar levelezés.

JOSEPH Hamburger

Frankfurt am Main
Bahnhofsplatz Nr. 2.

Ókori érmek. Minden korszak régi pénzei és emlékérmek.

Kérem a címre ügynölni.

L. FULDAUER

RÉGIPÉNZKERESKEDŐ

AMSTERDAM

Valeriusstraat 105.

Árjegyzéket ingyen küld.

Adolph E. Cahn

Régipénzkereskedés

Frankfurt am Main.

Niedenau 55.

Most jelent meg: XXIV. árjegyzék. Görög és római pénzek. 1986 szám, 9 éremtábla. Ára 1 Márka, amelyet legalább 10 márkát kitevő vásárlásnál a vevő javára beszámítok.

XXV. árjegyzék.

Modern művészi érmek és plakettek. 614 szám, 4 éremtáblával és szövegképekkel.

16

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

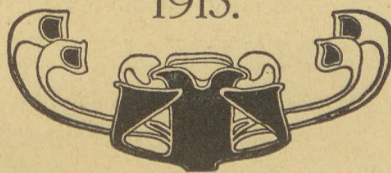
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XII. ÉVFOLYAM.

1913.

III. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

TARTALOM.

1. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Egy Árpádházi magyar éremlelet	81. lap
2. <i>Gohl Ödön dr.</i> : A nagyberki római éremlelet	104. „
3. <i>Gaspartz Géza Elemér dr.</i> : Érmek anyagának meghatározása próbakövön, savak segítségével. (III. közlemény.)	109. „
4. <i>Petrikovich János dr.</i> : A gerencséri éremleletről	113. „
5. <i>Jánó Béla</i> : Római pénzlelet Lozsádon (Hunyad vármegye)	114. „
6. <i>Orosz Endre</i> : Római éremleletek a Kis-Szamos völgyéből	115. „
7. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Dessewffy Mikiós gróf barbárpénz-atlasza	116. „
8. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	117. „
9. <i>Szentgáli Károly</i> : Székesfehérvári kirándulásunk	119. „
10. <i>Társulati élet</i>	121. „
11. <i>Német és francia kivonat</i>	122. „

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) vesz át.

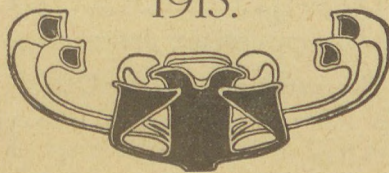
16
NUMIZMATIKAI
KÖZLÖNY.

A
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
DR. GOHL ÖDÖN.

XII. ÉVFOLYAM.

1913.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

TARTALOM.

1. Gohl Ödön dr.: Magyar robotjegyek 123. lap
2. Ötvös Gábor: Irodalom 145. „
3. Érem- és könyvvásár 147. „
4. Társulati élet 149. „
5. Német és francia kivonat 150. „

A Numizmatikai Közlöny XII-ik kötetének (1913) címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.

Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár (tizedik félv.)

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

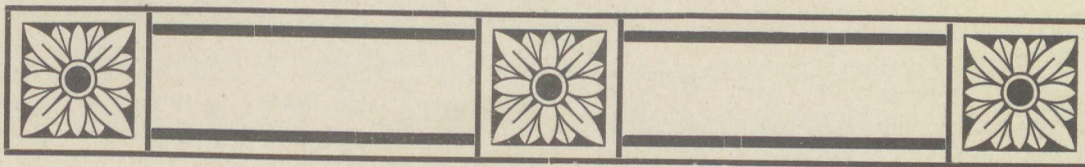
A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) veszi át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

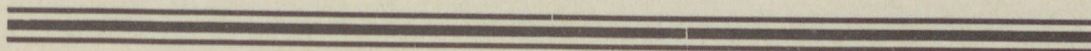
(Lezárattott 1913 november 15-én.)

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: *1912-re:* Halász Sándor dr., Kotlán Sándor. — *1913-ra:* Baumgarten Nándor dr., Erdélyi Pál, Fiala Ede, Fraknói Vilmos, ifj. Halász Olivér, Kotlán Sándor, Leszih Andor, Toch Manó.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai. *1913-ra:* Baranya vármegye közönsége, Bayer Ágost, Bács-Bodrog várm. tört. társ., Borsod-miskolczi múzeum, Eperjesi ág. evang. kollégium könyvtára, Herczka Miksa, Kecskemét t. h. város tanácsa, Komárom vármegye közönsége, Kopp Ármin, Lukeschitz Ármin, Moson vármegye közönsége, Pap János, Székesfehérvár szab. kir. város tanácsa, Tolnai Alfréd, Zambaur Ede. — *1914-re:* Baranya vármegye közönsége, Kecskemét t. h. város tanácsa, Nagyváradi prem. kath. főgimn. — *1915-re:* Baranya várm. közönsége.

A társulat elnöksége felkéri a tagdíjjal hátralékos tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen évfolyam első füzetéhez mellékelt postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Spink & Son Limited

érem- és régiségkereskedők
17 & 18 Piccadilly LONDON.W.

Elsőrendű görög és római, angol, európai kontinentális, amerikai és keleti pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Monthly Numismatic Circular“ című, havonként megjelenő folyóirat kiadói.

Előfizetési ára 2 $\frac{1}{2}$ shilling.
Mutatványszám ingyen.

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C.G. THIEME ÉREMKERESKEDŐ

Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.
Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám. 6 fénynyomatú táblával. — XLVIII. évf. 1913. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“, eladó régipénzek lajstroma. — Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása. —

Régipénz-árverések rendezése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztórikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak :: nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. — Magyar levelezés.

JOSEPH Hamburger

Frankfurt am Main
Bahnhofsplatz Nr. 2.

Ókori érmek. Minden korszak régi pénzei és emlékérmek.

Kérem a címre ügynölni.

L. FULDAUER

RÉGIPÉNZKERESKEDŐ

AMSTERDAM

Valeriusstraat 105.

Árjegyzéket ingyen küld.

Adolph E. Cahn

Régipénzkereskedés
Frankfurt am Main.
Niedenu 55.

Most jelent meg: XXIV. árjegyzék.
Görög és római pénzek. 1986 szám, 9 éremtábla. Ára 1 márka, amelyet legalább 10 márkát kitevő vásárlásnál a vevő javára beszámítok.

XXV. árjegyzék.

Modern művészi érmek és plakettek. 614 szám, 4 éremtáblával és szöveggel.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

(Lezáratott 1913 június 15-én.)

Alapító tagok befizetései: Ujhely Kálmán 200 K.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Vértes Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Gramberg Nándor dr.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Alföldy András, Budapest VII. ker. áll. főgimn. ifj. könyvtára; Délmagyarországi tört. és rég. muzeum-társ., Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Eszék szab. kir. város múzeuma, Faludi Géza dr., Faragó Miksa, Forster Gyula báró, Gaál János dr., Gyulai Noé Hugó dr., Haranghy György, Harsányi Pál dr., Hidvéghi Sándor, Hoffmann Frigyes dr., Jakabffy Elemér dr., Kammerer Ernő dr., Kováts Ferenc dr., Lövy Benő, Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Martinovich Róbert dr., Maszlaghy Ferenc, Mály János dr., Neumann Miksa dr., Neuschloss Kornél dr., Pesti Ferenc, ifj. Rajos Lajos, Rácsay Géza dr., Réthy Zsigmond, Révay Gyula báró, Rhé Gyula, Sarbó Leó, Schwarcz Nándor, Stein Pál, Steinitz Sándor, Strauss Pál, Szalay Imre báró, Szentgáli Károly, Torontál vármegye közönsége, Ungar Dezsőné, Weisz Berthold, Zachár Antal, Zwack Ákos.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1912-re: Ritter Frigyes Vilmos; 1913-ra: Állami Darnay-múzeum, Alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület, Árva megyei Csaplovics-könyvtár, Barna János dr., Bars vármegye közönsége, Bártfai m. kir. áll. főgimnázium, Bernáth József, Békéscsabai múzeum-egyesület, Bibliothèque d'art et d'archéologie, Bodrogi János, Borsos István, Böhm Jenő, Böhm Lénárt, Czapáry László dr., Császári ház műtörténeti gyűjteményének könyvtára, Daniel Ferenc báró, Fogel Ágoston, Gálócsy Zoltán, Gömör megyei múzeum, Hernfeld Miksa, Hild Viktor, Hiller Gyula, Holesch István dr., Horváth B. Ákos dr., Iglói ág. evang. főgimnázium, Jankovics József Mihály, Jankovics Marcell dr., Jászberényi m. kir. áll. főgimnázium, Kacska József, Kassai múzeum (Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum), Kállai Dezső, Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kolecsey Lajos, Kovács István dr., Küttel Samu dr., ifj. Lossonczy István, Lossonczy Károly, Merzbacher Jenő dr. utódai, Mild Gyula, Nagy József, Nagybányai városi múzeum, Nagyvárad prem. kat. főgimnázium, Nécsey József, Nyitra megyei múzeum, Payer Endre dr., Pokorný László, Pozsonyi ág. evang. liceum, Reisner József, Richter Viktor dr., Ruisz Gyula, Sárosvármegyei múzeum, Schreiber Antal, Selmec- és Bélabánya szab. kir. város, Sipos Sándor, Smetana Aladár, Stadler János, Szabadka szab. kir. város, Szánthó Gábor, Székely nemzeti múzeum, Szirmai Antal Tiszafüredi múzeum és könyvtáregyesület, Tömörkény István, Tyll Gusztáv, Vasvármegyei kultúregyesület, Várnay Ernő dr., Voetter Ottó, Vuits János, Walla Ferenc dr., Weichhart Valdemár, Wersényi Róza, Weinberger Antal, Zádor Mór, Zentai közs. főgimnázium, Zöld János, Zsoldos Benő.

A társulat elnöksége felkéri a tagdíjjal hátralékos tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen évfolyam első füzetéhez mellékelt posta-utalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

MOST JELENT MEG:

Ókori pénzek raktárárjegyzéke görög, római, bizánci pénzek.

2191. szám. — Ára 1 márka, amely legalább 20 koronás vásárlásnál a vevő javára leszámíttatik.

ADOLPH HESS NACHF., Frankfurt a/M., Mainzer Landstrasse 49

Spink & Son Limited

érem- és régiségkereskedők
17 & 18 Piccadilly LONDON. W.

Elsőrendű görög és római, angol, európai kontinentális, amerikai és keleti pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Monthly Numismatic Circular” című, havonként megjelenő folyóirat kiadói.

Előfizetési ára 2½ shilling.
Mutatványszám ingyen.

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsekelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C. G. THIEME

ÉREMKERESKEDŐ
Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.
Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde” című numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám. 6 fénynyomatú táblával. — XLVIII. évf. 1913. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr”, eladó régipénzek lajstroma. — Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

Régipénz-árverések rendezése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak :: nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

agyar levelezés. — Magyar levelezés.

JOSEPH Hamburger

Frankfurt am Main
Bahnhofsplatz Nr. 2.

Ókori érmek. Minden korszak régi pénzei és emlékérmek.

Kérem a címre ügyelni.

L. FULDAUER

RÉGIPÉNZKERESKEDŐ

AMSTERDAM

Valeriusstraat 105.

Árjegyzéket ingyen küld.

Adolph E. Cahn

Régipénzkereskedés
Frankfurt am Main.
Niederuau 55.

Most jelent meg: XXIV. árjegyzék. Görög és római pénzek. 1986 szám, 9 éremtábla. Ára 1 Márka, amelyet legalább 10 márkát kitevő vásárlásnál a vevő javára beszámítok.

XXV. árjegyzék.

Modern művészi érmek és plakettek. 614 szám, 4 éremtáblával és szövegképekkel.

